

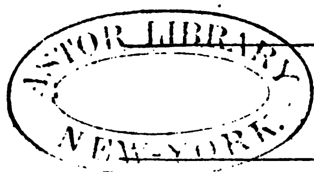
NEDERDUITSCH TAALKUNDIG WOORDENBOEK.

T—U.

NEDERDUITSCH
TAALKUNDIG
WOORDENBOEK,

DOOR

P. WEILAND.

T—U.

TE AMSTELDAM, BIJ
JOHANNES ALLART,
MDCCCX.

T.

T, is de achttiende letter van het Nederduitsche ABC; behoorende tot de tongletters. Zij is naauw verwant aan de D, en wordt daarmede zeer dikwijls verwisseld. Zie INLEIDING, bladz. 48 en volg. Ook gaat zij wel eens over in eene S; zie S, en in eene SCH; zie *schrede*. Voorts wordt zij meermalen ter wegneming van eene wanklankige zamenvoeging van zachte medeklinkers, of om andere redenen, midden in een woord ingelascht. Dus schrijft men *schraagte*, in plaats van *schrage*; zie *schraagte*; *bekentenis*, *erkentenis*, voor *bekennenis*, *erkennenis*, enz. Zie SIEGENBEEKS Verhandeling over de spelling, §. 15. Eveneens bevordert zij de welluidendheid dikwijls voor aan een woord, zoo als in *tachtig*, en oulings ook in *tnegentig*, zie *tachtig*; en achter aan een woord, zoo als in *tot mijnent*, *tot onzent*, enz. Op zich zelve bekleedt zij met een afsnijdingsteeken van achteren de plaats van *het*; zoo als in *'t welk*; en met een afschijdingsteeken van voren de plaats van *te*; zoo als in *t'huis*. Ja oulings plaatste men de T, als plaatsbekleedster van *te*, meermalen, zonder afsnijdingsteeken onmiddellijk voor een woord; en schreef men *teffens*, niet *t'effens*, zoo als een VOND. deed; ook niet, met denzelfden VOND., *zoo groot een schat en pracht te zien gesloten t'evens*; maar *tevens*; noch *t'elkens*; maar *telkens*. Insgelijks schreef M. STOKE:

Recht als hi quam op de vaert,
Quam de Hertoghe van Brabant
Jegen hem al te hant,
En brochte hem zulke mare,
Dat alſo besproken ware,
Dat hi zoude varen tsinen swere.

waar *tsinen* de plaats van *te sinen* bekleedt, en *naar zijnen* beteekent; gelijk als *te* meermalen *naar* beduidt. Zie *Te*. Eveneens laat men eene E achter de T, en meer andere letters, weg, wanneer men deze

aan het einde van den tegenwoordigen tijd der aanvoegende wijze verdubbelt; zoo als in:

Uw vleugel dekk', beschaduw' 't stille bedt!
Dat zelf geen droom ons store, of ons besmett'!

VOLLENH.; en achter eene verdubbelde T in zelfstandige naamwoorden; zoo als in het volgende:

Uw hooge velden, die het Priesterdom ten nutt'
Hun tienden schonken aan Aärons offerhutt'.

L. W. v. MERK. Ja dezelfde E wordt in nog veel meer andere gevallen achter de T weggelaten; het zij men die weglating door een afsnijdingsteeken aanduide, het zij men dit teeken ook weglate; zoo als HOOFT, in het gebruik van *oft*, en *nocht*, voor *ofte* en *nochte*, en VONDEL in:

Eer hij een stuck geschuts voor slot of vesting plant;
Eer hij weer 't platte lant om Brussel blaecke en brande.

TAAG, z. n., m., *des taags*, of *van den taag*; zonder meerv. Eene rivier, die Spanje en Portugal besproeit: *wanneer het IJ zal doen verflaauwen den Lissebonschen Taag.* HOOFT. *Aen den Taeg.* VOND. *Zoo wijd, als Ganges vliet, verscheiden van den Taeg.* D. DECK. Deze rivier heet in het fr. *Tage*, lat. *Tagus*, sp., port. *Tajo*.

TAAI, bijv. n., *taaijer*, *taaist*. Met dit woord geeft men nopens buigzame dingen te kennen, dat zij niet vaneen getrokken, of verbroken, kunnen worden: *een taai rijsje, een taaije rotting, taai pek, taaije slijm, taai vleesch* enz. *De slaghpen in zijn vlucht hem uit den taeien vleugel rukken.* VOND. *Kom, Robbert, die van schoft soo taaij sijt als een Fries.* OUD. *Den taaijen boog eens spannen.* L. D. S. P. Voorts geeft men den naam van *taai* aan een levend wezen, dat veel uitstaan kan zonder krank te worden, of te sterven: *gij moet heel taai zijn. Dat dier is heel taai*, of *taai van leven. Zich taai houden*, is, niet ligt bezwijken, of zich, bij eenige onderhandeling, door geen klein aanbod laten bewegen, om den koop toe te slaan. En *taai* op zich zelf is dikwijls vasthoudend. *Een taaije vogel*, of *vrek*, is, een gierigaard. Eindelijk, is *een taai geduld* zoodanig een, dat niet ligt bezwijkt. Van hier *taaijaard*, een gierigaard, *taaiachtig*, *taaiheid*, en *taaijigheid*, eene taaie stof: *hij wierp vele taaijigheden uit.* HALMA. Zamenstell.: *taainagel*, in de ge-

gemeenzame verkeering, voor iemand, die niet ligt van 't geld kan afstappen, die vasthoudend is.

Taai, Kil. *taeij*, hoogd. *zahe*, *zach*, nederf. *tach*, *taa*, Strijk. *zehe*.

TAAIJAARD, zie *taai*.

TAAIJIGHEID, zie *taai*.

TAAINAGEL, zie *taai*.

TAAK, z. n., vr., *der*, of *van de taak*; meerv. *taken*. Verkleinw. *taakje*. Bepaald werk: *iemand eene taak voorschrijven*. *Hebt gij uwe taak nog niet afgedaan?* *Gelijk een vrouw, die haere dienstmaegden met de lange taeke bezig hout*. Vond. Zamenstell.: *taakwerk*, Kil. *tackswerck*, *taeckswerck*, enz. *Breitaak*, *schrijftaak*, enz.

Taak, Kil. *taecke*, *taeckse*, *takse*, eng. *task*, fr. *tasche*, *tâche*, schijnt eigenlijk hetzelfde woord, als *taks*, bij Kil. *taekse*, *taxe*, in Vriesland *takst*, een bepaald aandeel aan eenig ding, waarvan men genot heeft, of aan eenige belasting, die er te dragen valt, of aan eenig werk, dat er te verrigten is; een aandeel, dat in het lat. den naam van *pensum*, toegewogen, droeg, omdat het veelal uit eene hoeveelheid van wol bestond, welke aan de spinsters toegewogen werd. Nu is *taks*, hoogd. *taxe*, eng. *tax*, fr. *taxe* en *taux*, ital. *tassa*, middeleeuw. lat. *taxa*, afkomstig van het lat. *taxare*, gestadig betasten, bevoelen, zoo als men een beest of ander ding, doet, als men het schatten, waarderen wil.

TAAL, z. n., vr., *der*, of *van de taal*; meerv. *talen*. Verkleinw. *taaltje*. Verschilt hierin van *spraak*, dat dit laatste eigenlijk de daad van spreken aanduidt, maar *taal* al, wat er gesproken wordt: *die taal verbaast mij*. *Zij hoonen u door snoode taal*. L. D. S. P. *En met zijne voren vangt haer honighzoete taal*. Vond. Voorts is *taal* somwijlen het spraakvermogen: *zij is wel ter taal*, wel bespraakt. En de wijze, waarop iemand spreekt: *zijne taal was vloeijend*. *Die taal past geenen man van fatsoen*. Figuurlijk: *de mond sprak steeds de taal van 't hart*. L. D. S. P. De gezamenlijke woorden, waarmede een aantal menschen, die op eenerlei wijze plegen te spreken, of zich van eene en dezelfde taal plegen te bedienen, hunne gewaarwordin-

gen, denkbeelden, enz. aan elkanderen plegen mede te deelen: *in onze taal.* Hooft. *Eenen valschen klank, die de muzijk der tale bederft.* Vond. *Een ijegelick hoorde haer in sijn eigen tale spreken.* Bijbelv. Verschillende zigtbare en andere teekenen, waardoor men zijne gewaarwordingen, enz. wel eens te kennen geeft: *de taal der oogen verraadt meermalen de innige gevoelens van het hart. De taal der vingeren verstaan.* De klanken, waardoor verschillende dieren hunne gewaarwordingen uiten: *wie kan den vernuftigen hond eene taal betwisten? De taal der hoenders,* enz. Ja even als er aan levenlooze dingen wel eens figuurlijk eene spraak en stem toegekend wordt, wordt hun ook wel eens eene taal toegeschreven: *de taal der natuur moet den ongodist beschamen.* Eindelijk, is, *taal en antwoord geven,* behoorlijk bescheid geven; en *geene taal waardig zijn,* niet waardig zijn, dat men eenig bescheid ontvange. Zamenstell.: *taalfout, taalgebrek, taalgrond, taalkenner, taalkennis, taalkunde, taalkundig, taalmeester, taalminnaar, taalregel, taalregter, taalrijk, taalschikking, taalslieden, taalsman, taalspraak, taalspreker,* bij Kil., *taaltak, taalteeken, taalvaardig,* bij Kil., *taalvitter, taalvoerder,* bij Kil., *taalwoestheid, taalzister,* enz. *Bordeeltaal, brabbeltaal, dingtaal, grondtaal, lastertaal, leugentaal, moedertaal, straattaal, vertalen, vertaler, vertaling, wartaal,* enz.

Taal schijnt afkomstig van *talen,* dat bij Kil. spreken aanduidt. Zie *talen.*

TAALFOUT, z. n., vr., *der,* of *van de taalfout;* meerv. *taalfouten.* Verkleinw. *taalfoutje.* Van *taal* en *fout.* Een misslag, die tegen de regelen van eene taal bedreven wordt: *vermijd alle taalfouten.*

TAALGEBREK, z. n., o., *des taalgebreks,* of *van het taalgebrek;* meerv. *taalgebreken.* Van *taal* en *gebrek.* Eigenlijk, het gebrek van eene bijzondere landtaal; maar in het gebruik doorgaans evenveel als *taalfout: tot verbeteringe van ontelbare taalgebreken.* Vollenh.

TAALKENNER, z. n., m., *des taalkenners,* of *van den taalkenner;* meerv. *taalkenneren,* en *taalkenners.* Van *taal* en *kenner.* Iemand, die met den aard en de regelen van eene, of meer, bijzondere landtalen wel bekend

kend is: *aan het oordeel van Taalkenneren overlaten.* Kluit.

TAALKENNIS, zie het volgende.

TAALKUNDE, z. n., vr., *der*, of *van de taalkunde*; zonder meerv. Van *taal* en *kunde*. Evenveel als *taalkennis*. Kunde, of kennis, van den aard en de regelen van eene, of meer, bijzondere landtalen: *taalkunde opent de deur voor alle wetenschappen*. Soms ook eene volledige verzameling van taalregels, eene spraakkunst: *proeve van taal- en dicht-kunde*. Huijdecop. Van hier *taalkundig*, van taalkunde voorzien, of tot de taalkunde betrekkelijk, en daarnaar afgemeten, een *taalkundige*, een taalkenner, en de zamenstell.: *ontaalkundig*, van taalkunde ontbloot, of daartegen aanloopende, en *ontaalkundigheid*.

TAALMEESTER, z. n., m., *des taalmeesters*, of *van den taalmeester*; meerv. *taalmeesters*. Van *taal* en *meester*. Iemand, die aan de huizen zijner leerlingen onderwijs in eene of meer talen geeft: *het is onze Engelsche taalmeester*. Wanneer iemand zijne leerlingen gezamenlijk aan zijn eigen huis in het Engelsch onderwijst, noemt men hem eenen *Engelschen schoolmeester*. En even zulk een onderscheid is er ook tusschen eenen *Franschen schoolmeester*, enz. en eenen *Franschen taalmeester*, enz.

TAALMINNAAR, z. n., m., *des taalminnaars*, of *van den taalminnaar*; meerv. *taalminnaren*, of *taalminnaars*. Van *taal* en *minnaar*. Een beminnaar van de navorsching van den aard en de regelen van eene of meer talen: *tot meerder nut en voordeel voor den taalminner*. Kluit, bij wien men elders, in plaats van dit woord, dat van *taallievende* vindt.

TAALREGEL, z. n., m., *des taalregels*, of *van den taalregel*; meerv. *taalregelen*, of *taalregels*. Van *taal* en *regel*. Eene bepaling van de vorming, verbuiging, of zamenvoeging, der woorden van eene taal: *zondig tegen geenen bekenden taalregel*.

TAALREGTER, z. n., m., *des taalregters*, of *van den taalregter*; meerv. *taalregters*. Van *taal* en *regter*. Een beoordeelaar van de taal, die door anderen gesproken of geschreven wordt: *hij werpt zich vermetel op tot taalregter*. Van hier *taalregterschap*.

TAALSCHIKKING, z. n., vr., *der*, of *van de taal-*

schikking; zonder meerv. Van *taal* en *schikking*. De schikking der woorden van eene taal: *de taalschikking van het Hollandsch en Fransch is zeer verschillende.*

TAALSLIEDEN, wordt gebruikt als het meervoud van het volgende.

TAALSMAN, z. n., m., *des taalsmans*, of *van den taalsman;* meerv. *taalsmannen*, of *taalslieden.* Van *taal* en *man*. Een tolk, of vertaler, die een gesprek, of geschrift, uit de eene taal in de andere overbrengt: *zij verstonden elkanderen genoeg, om het zonder taalsman te stellen. De overzetting der zeventig taalsmannen*, de Alexandrijnsche vertaling des ouden Testaments.

TAALSPRAAK, bij KIL. evenveel als:

TAALSPREKER, z. n., m., *des taalsprekers*, of *van den taalspreker;* meerv. *taalsprekers.* Van *taal* en *spreker*, van *spreken*. De spreker van iemands dingtaal voor den regter, zijn pleitbezorger: *so segt de taelspreker tot den Officier*, v. HASS. aanteek. op KIL., waar men insgelijks vindt: *dat geen seepenen van den Briele ijemants tale spreken magh.* Van dit *taalspreken* komt voorts *taalspraak*, even als *voorspraak* van *voorspreken*.

TAALTAK, z. n., m., *des taaltaks*, of *van den taaltak;* meerv. *taaltakken.* Van *taal* en *tak*. Een bijzonder uitspruitsel van eenige hoofdtaal: *en vooral in onzen taaltak.* KLUIT.

TAALTEEKEN, z. n., o., *des taalteekens*, of *van het taalteeken;* meerv. *taalteekens.* Verkleinw. *taalteekentje.* Van *taal* en *teeken.* Anders ook, *schrijfteeken.* Een teeken, waarvan men zich in het schrijven van eenige taal, boven en behalve derzelver letters, bedient: *gij moet beter acht geven op de taalteekens.*

TAALVAARDIG, bijv. n., *taalvaardiger*, *taalvaardigst.* Van *taal* en *vaardig.* Bij KIL. vaardig met de tong, welsprekend, taalrijk.

TAALVITTER, z. n., m., *des taalvitters*, of *van den taalvitter;* meerv. *taalvitters.* Van *taal* en *vitter*, van *vitten*. Die op de taal, welke door iemand gesproken of geschreven wordt, vit, dezelve zift: *hij is een lastige taalvitter.* Van hier *taalvitterij.*

TAALVOERDER, z. n., m., *des taalvoerders*, of

van

den taalvoerder; meerv. taalvoerders. Van taal en voerder. Bij KIL. Een taalsman, of taalspreker.

TAALWOESTHEID, z. n., vr., der, of van de taalwoestheid; meerv. taalwoestheden. Van taal en woestheid. Woestheid van taal en uitdrukkingen, het zij ten aanzien van derzelver vorm, het zij ten aanzien van haren inhoud: *wie walgt niet van die taalwoestheid?*

TAALZIFTER, z. n., m., *des taalzifters*, of *van den taalzifter*; meerv. *taalzifters*. Van *taal* en *zifter*. Het zelfde als *taalvitter*. Van hier *taalzifterij*.

TAAN, z. n., vr., *der*, of *van de taan*; zonder meerv. Gemalen schors van eikenboomen, waarvan men zich in het bereiden van leder, en het tanen van zeildoek en netten, bedient; gemeenlijk *run*, in Vriesland *kif*, genoemd; *die taan is hare kracht reeds kwijt*. Van hier *tanen*, en *taner*, bij KIL. Zamenstell.: *taanbloem*, *taankleur*, *taankleurig*, enz.

Taan, bij KIL. *tane*, *taene*, *tanne*, *teijne* en *teijn*, fr. *tan*, eng. ook *tan*.

TAANBLOEM, z. n., vr., *der*, of *van de taanbloem*; meerv. *taanbloemen*. Van *taan* en *bloem*. Een plantgewas, waarvan men twee verschillende soorten vindt: *opstaande*, *liggende taanbloem*.

TAANKLEUR, z. n., vr., *der*, of *van de taankleur*; zonder meerv. Van *taan* en *kleur*. De kleur van taan: *dat is eene fraaije taankleur*. Van hier *taankleurig*, bij KIL. *taneijt*, *tanneijt*, *teijneijt*, ital. *taneto*, *tané*, fr. *tanné*, eng. *tawnij*.

TAANKRING, z. n., m., *des taankrings*, of *van den taankring*; zonder meerv. Van *tanen* en *kring*; in navolging van het lat. *Ecliptica*. De zonneweg; waarin zon en maan zich beide bevinden moeten, zoo een van beide tanen zal: *de taankring wordt anders ook wel eens het taanrond genoemd*.

TAANROND, zie *taankring*.

TAARLING, zie *teerling*.

TAART, z. n., vr., *der*, of *van de taart*; meerv. *taarten*. Verkleinw. *taartje*. Een bekend gebak: *het nageregt bestond uit allerlei taarten en banket*, enz. *Die geen bancket van taerten, noch marssepeinen schatt*. VOND. Spreekw.: *Daar heb ik taart van gegeten*, daar heb ik van gelust, dat heeft mij veel gekost. Zamenstell.: *taartkoek*, *taartpan*, enz. *Abrikoos'aart*.

 aman-

amandeltaart, *appeltaart*, *kersetaart*, *pruimtaart*, enz.

Taart, oul. *toert*, *torta*, Kil. *taerte*, fr. *tarte*, eng. *tart*, it. *torta*, wordt gevoegelijk afgeleid van het lat. *torquere*, als in de bewerking gedurig omgedraaid wordende.

TAATS, zie *taatstol.*

TAATSTOL, z. n., m., *des taatstols*, of *van den taatstol*; meerv. *taatstollen.* Van *tol* en *taats*, bij Kil. *taetse*, *tatse*, *hoofdnaghel*, een nagel met eenen kop. Een bekend kinderspeeltuig, dat, onder dezen naam, van eenen *drijftol* onderscheiden wordt: *zijn taatstol is hem ontstolen.*

TABAK, z. n., m., *des tabaks*, of *van den tabak*; zonder meerv. Een bekend plantgewas, dat men droogt, om het op verschillende wijzen te gebruiken: *Amesfoortsche tabak. Gele, kleurige, vette, tabak. Oude, jonge tabak. Welke tabak rookt gij daar? Kaauwt gij weer tabak?* Spreekw.: *dat is andere tabak*, dat is iets van eene gansch andere natuur. Zamenstell.: *tabaksasch*, *tabaksblad*, *tabaksdoos*, *tabakschuur*, *tabakshandel*, *tabakshandelaar*, *tabakskerver*, *tabakskerverij*, *tabaksklisteer*, *tabakskomfoor*, *tabakskooper*, *tabaksland*, *tabaksmannetje*, *tabakspapier*, *tabakspijp*, *tabakspinner*, *tabakspinnerij*, *tabaksplant*, *tabaksplanter*, *tabaksplanterij*, *tabakspot*, *tabakspruim*, *tabaksreuk*, *tabaksrol*, *tabaksrook*, *tabaksteel*, *tabakstof*, *tabakstoppertje*, *tabaksvat*, *tabaksveld*, *tabaksverkooper*, *tabakswinkel*, *tabakszak*, enz. *Kardoestabak*, *kerftabak*, *krultabak*, *marrijlandtabak*, *pruimtabak*, *roltabak*, *rooktabak*, *snuiftabak*, *varinastabak*, *zwisenttabak*, enz.

Tabak, fr. *tabac*, ital. *tabacco*, eng. *tobacco*, hoogd. *tobak*, is dus genoemd, naar de pijpen, waaruit de inwoners van Hispaniola tabak rookten, toen de Spanjaarden daar het eerste aankwamen. Want die pijpen droegen den naam van *tabaco*, welken de Spanjaarden tot den tabak, door de wilden *cohiba* genoemd, overbragten; en de tabak is dus zijnen naam geenszins aan het eilandje Tabago verschuldigd.

TABAKSCHUUR, z. n., vr., *der*, of *van de tabakschuur*; meerv. *tabakschuren.* Verkleinw. *tabakschuurtje.* Van *tabak* en *schuur.* Eene schuur, waarin de ta-

tabaksplanters de tabaksbladen droogen: *de Engelschen staken bij hunnen aftogt de tabakschuren overal in brand.*

TABAKSHANDELAAR, zie *tabakskooper.*

TABAKSKLISTEER, z. n., vr., *der*, of *van de tabaksklisteer;* meerv. *tabaksklisteren.* Van *tabak* en *klisteer.* Tabaksrook, die eenen drenkeling, of iemand anders, in den aars geblazen wordt: *de tabaksklisteren waren even vruchteloos, als al het overige.*

TABAKSKOOPER, z. n., m., *des tabakskoopers*, of *van den tabakskooper;* meerv. *tabakskoopers.* Van *tabak* en *kooper.* Evenveel als *tabakshandelaar*, iemand, die tabakshandel in het groot drijft. Want dit woord verschilt van tabaksverkooper, waardoor men eenen winkelier in tabak verstaat: *die tabakskooper heeft zijn pakhuis nog vol van varinas.*

TABAKSLAND, z. n., o., *des tabakslands*, of *van het tabaksland;* meerv. *tabakslanden.* Van *tabak* en *land.* Evenveel als *tabaksveld.* Een veld, dat met tabak beplant wordt: *de tabakslanden staan uitnemend. Het is al tabaksland, wat men ziet.*

TABAKSMANNETJE, z. n., o., *des tabaksmannetjes*, of *van het tabaksmannetje;* meerv. *tabaksmannetjes.* Van *tabak* en *mannetje.* Een beeldje, dat voor de tabakswinkels ten toon staat: *dat is een fraai tabaksmannetje.* Figuurlijk, een dwergje: *welk een tabaksmannetje van een ventje is dat!*

TABAKSPAPIER, z. n., o., *des tabakspapiers*, of *van het tabakspapier;* zonder meerv. Van *tabak* en *papier.* Slecht papier, zoo als dat, waarin men tabak verkoopt: *hij schreef op tabakspapier.* Een papier, waarin tabak is, heet daarentegen een *papier met tabak*, of *vol tabak.*

TABAKSTEEL, z. n., m., *des tabaksteels*, of *van den tabaksteel;* meerv. *tabakstelen.* Verkleinw. *tabaksteeltje.* Van *tabak* en *steel.* Een steel van een tabaksblad, of een gedeelte van zulken steel: *snuif van tabakstelen. Het ligt er vol tabakstelen. Er schoot een tabaksteeltje in de opening van mijne pijp.*

TABAKSTOF, z. n., o., *des tabakstofs*, of *van het tabakstof;* zonder meerv. Van *tabak* en *stof.* Het stof, dat men gemeenlijk op den bodem van eene tabaksdoos vindt: *waar blijf ik met al dat tabakstof?* Daarentegen

 draagt

draägt fijn geraspte tabak den naam van *snuif*. Zie *snuif*.

TABAKSVELD, zie *tabaksland*.

TABAKSVERKOOPER, zie *tabakskooper*.

TABBAARD, z. n., m., *des tabbaards*, of *van den tabbaard*; meerv. *tabbaarden*. Een lange staatsierok: *hij droeg eenen wijden tabbaard*. Bijzonderlijk het staatsiekleed der leden van eene hooge vierschaar, of der regtsgeleerden, die daarvoor pleiten: *het is geen man van den degen, maar van den tabbaard*. Figuurlijk, de pleiters en regters zelven: *de tabbert houdt gemack*. VOND. Eindelijk ook een oud Romeinsch opperkleed: *dat zij den tabbaart hadden moeten zien*. HOOFT. in TACIT. Van hier *getabberd*. Zamenstell.: *tabbaardlijf*, *tabbaardzoom*, enz. *Nachttabbaard*. KIL. — *ongetabberd*, *onttabberden*, *tafeltabbaard*, KIL. enz.

Tabbaard is verwant aan het eng. *tabard*, een wapenrok, en het ital. *tabarro*, een korte mantel.

TABERNAKEL, z. n., m., *des tabernakels*, of *van den tabernakel*; meerv. *tabernakelen*, of *tabernakels*. Eigenlijk, eene hut, tent, veldhut: *laat ons drie tabernakelen maken*. BIJBELV. Bijzonderlijk, de stichtshut van den Mozaischen eeredienst: *tot een tente over den tabernakel*. BIJBELV. Voorts, ook eene tent: *ende heeft in tabernakelen gewoont met Isaac ende Jacob*. BIJBELV. Het ligchaam, waarin des menschen geest hier op aarde zijn verblijf houdt: *soo lange ick in desen tabernakel ben*. BIJBELV. *De stof van dezen tabernakel*. VOND. Het toekomstige verblijf der gelukzaligen: *sij u mogen ontfangen in de eeuwige tabernakelen*. BIJBELV. Spreekw.: *iemand op zijnen tabernakel komen, geven*, hem op zijn lijf komen. *Ergens tabernakelen bouwen*, er een gevestigd verblijf houden, er lang vertoeven.

Tabernakel, hoogd. ook *tabernakel*, fr., eng. *tabernacle*, ital. *tabernacolo*, lat. *tabernaculum*, stamt af van het lat. *taberna*, eene hut, die van planken, *tabulae*, opgeslagen is, eene houten kraam, of loots.

TABIJN, z. n., o., *des tabijns*, of *van het tabijn*; meerv. *tabijnen*, dat enkel wegens de verschillende soorten gebezigd wordt. Eene digt gewerkte en gewaterde zijden stof: *zij had eenen sak aan van tabijn*. Van hier *tabijnen*, dat van tabijn is.

Tablijn, hoogd. *tabin*, fr. *tabis*, eng. *tabbij*, ital. *tabi*, is van eenen onzekeren oorſprong.

TACHTIG, telwoord, voorheen ook *tachentig*, *tachtentig*, bij Kil. *t'achtentich*, behoorende tot de hoofdgetallen, en beteekenende *tien achtmaal genomen: Abram was ſes en tachtentigh jaren oud.* Bijbelv. Het meerv. *tachtigen: vijf tachtigen maken vier honderden.* Dit meerv. beteekent eigenlijk *getallen van tachtig*, maar wordt intusſchen wegens een enkel getal van *tachtig* gebezigd: *zij kwamen met hun tachtigen op ons af*, en in meer dergelijke ſpreekwijzen, even als *tweeën*, *drieën*, enz. in: *met hun tweeën*, *onder ons drieën*, enz. Van hier *tachtiger*, iemand, die tachtig jaren oud is, of een ſchip, dat tachtig ſtukken geſchut voert: *de Admiraal bevond zich op eenen tachtiger; tachtigſte*, hoogd. *achtzigſte*, bij Kero *aktozogosto*, enz. Zamenſtell.: *tachtigjarig*, *tachtigvoudig*, enz.

Tachtig, Statenbijb. *tachtentig*, hoogd. *achtzig*, eng. *eigthij*, angelſ. *eahtatig*, bij Willer. *ahzok*, Tatian. *ahtuzug*, Notk. *ahzag*, fr. *octante*, ital. *ottanta*, lat. *octoginta*, gr. ὀγδοήκοντα, is eveneens door eene voorzetting van de T van *acht* gevormd, als *tzestig*, en *tzeventig*, dat men in de gemeene volkstaal dikwijls hoort, van *zes* en *zeven*; en als *tnegentig* in: *Enos leefde tnegentigh jaer*, en op meer andere plaatſen van den Statenbijbel, van *negen*. Zie derhalve *acht*, of *agt*; en, nopens den uitgang *tig*, zie *dertig*.

TACHTIGER, zie *tachtig*.

TAF, z. n., o., *des tafs*, of *van het taf*; meerv. *taffen*, dat van verſchillende ſoorten gebezigd wordt. De allerligtſte zijden ſtof: *die taf is al te doorſchijnend.* Van hier *taffen*, dat van taf is.

Taf, hoogd. *taft*, *taffet*, Kil. *taffetaf*, fr. en eng. *taffetas*, ital. *taffeta*, is van eenen oosterſchen oorſprong, en draagt in Perzie den naam van *tafteh*.

TAFEL, z. n., vr., *der*, of *van de tafel*; meerv. *tafelen*, of *tafels*. Verkleinw. *tafeltje*. Eigenlijk een vlak vierkant bord, van hout, of andere ſtof: *tafelen van ſteen, beſchreven met den vinger Godes.* Bijbelv. *De wetten der twaalf tafelen. Mer anders waertet van een tafel gemaect eenſcilderien.* v. Hass. Overdragtelijk, iets, het welk oulings op zulke tafelen gegriffeld

feld werd, een kort overzigt van het een of ander, zoo als eene *Genealogische tafel*, eene *Chronologische tafel*, eene *tafel van den inhoud* van een boek, enz. Voorts, een vierkante of andere disch: *hij zat aan eene tafel te studeren, te lezen, te schrijven*, enz. *De tafel wordt gedekt. Zoo sprakze en plengde d'eerste een luttel wijns ten drankoffer op de tafel.* VOND. *Het eten is reeds op de tafel*, of *op tafel*. Want nopens den disch, waarvan men eet, gebruikt men het woord *tafel* veelal zonder lidwoord: *wij zaten aan tafel. Ik kwam van tafel. Spreek daarvan niet over tafel;* en *aan* of *over tafel zijn*, is, maaltijd houden; *aan tafel gaan*, is maaltijd gaan houden, en bijzonderlijk, het heilige avondmaal gaan vieren. Overdragtelijk, is tafel de maaltijd zelf: *hij houdt gemeenlijk eene goede tafel. Ik hoop, dat gij mijne burgerlijke tafel voor lief nemen zult. Richt door zijn vermogen mijn tafel aan voor mijner haatren oogen.* L: D. S. P. Elk bijzonder geregt van eenen maaltijd: *onder het waarnemen van allerhande plichten, zoo der eerste, als der tweede tafel.* VOLLENH. *Opene tafel houden*, is, openlijk spijzen. *Vrije tafel houden*, is voor ongenoodigde gasten plaats open houden. *Gewone (ordinaire) tafel houden*, is een iegelijk, die aan den maaltijd deel nemen wil, voor eenen vastgestelden prijs, daaraan toelaten. *Echtgenooten van tafel en bed scheiden*, is, alle gemeenschap tusschen hen doen ophouden. *Ter tafel brengen*, is, te berde brengen, opperen, bij eene raadsvergadering, die aan eene tafel zit, in overweging brengen. *Ter tafel komen*, is, bij zulk eene vergadering overwogen worden. Van hier *tafelen*, *tafelet*, *tafelier*, bij KIL. *tafereel*, enz. Zamenstell.: *tafelappel*, *tafelbaai*, *tafelbediening*, *tafelbediensler*, *tafelbel*, *tafelberg*, *tafelbeschuit*, *tafelbezem*, *tafelbier*, *tafelblad*, *tafelboekje*, *tafelbord*, *tafelgast*, *tafelgeld*, *tafelgemeenschap*, *tafelgenoot*, *tafelgereedschap*, *tafelgeregt*, *tafelgezel*, *tafelgezelschap*, *tafelgoed*, *tafelhouder*, *tafelkleed*, *tafelknecht*, *tafelkomfoor*, *tafellade*, *tafellaken*, *tafellikker*, *tafellikkerij*, *tafellikster*, *tafellinnen*, *tafelmes*, *tafelmuzijk*, *tafelpeer*, *tafelpraat*, *tafelpracht*, *tafelrede*, *tafelring*, *taefelschel*, *tafelschraag*, *tafelschuimer*, *tafelschuimerij*, *tafelschuimster*, *tafelservies*, *tafelspel*, *tafelsprei*, *tafelstoel*, *tafeltijd*, bij OUD. *tafelvreugd*, *ta-*

tafelvriend, *tafelweelde*, *tafelwijn*, *tafelzilver*, enz. *Biljardtafel*, *kaptafel*, *laadtafel*, *mangeltafel*, *nachttafel*, *schenktafel*, *schrijftafel*, *schrijftafeltje*, *schuiftafel*, *schuimtafel*, *theetafel*, *troktafel*, *tuintafel*, *veldtafel*, *vriendentafel*, enz.

Tafel, hoogd. ook *tafel*, fr., eng. *table*, wallis. *tafall*, zweed. *tafla*, NOTK. en WILLERAM. *tabilo*, *tavelo*, ital. *tavola*, lat. *tabula*, onderscheidt zich daarin van *disch*, dat dit laatste eigenlijk eene ronde tafel, en aan deze beteekenis tot die van eene eettafel overgegaan is, omdat de oude Duitschers, volgens TACITUS, van ronde tafels aten.

TAFELBAAI, zie *tafelberg*.

TAFELBEL, zie *tafelschel*.

TAFELBERG, z. n., m., *des tafelbergs*, of *van den tafelberg;* zonder meerv. Van *tafel* en *berg*. Een langwerpige berg aan de Kaap de goede hoop, dus genoemd, omdat hij van boven genoegzaam even vlak is als eene tafel: *wij kregen den tafelberg in het gezigt*. Van hier *tafelbaai*, eene baai aan den voet van den tafelberg, bij verkorting dus genoemd, in plaats van *tafelbergsbaai*.

TAFELBEZEM, z. n., m., *des tafelbezems*, of *van den tafelbezem;* meerv. *tafelbezems*. Van *tafel* en *bezem*. Eigenlijk, een bezem, om eene tafel af te vegen. In het gebruik, een *panlikker*, *tafellikker*, *tafelschuimer*. Zie *schuimer: hij is een regte tafelbezem; hij zoekt overal aan de pan te blijven hangen*. HALMA.

Die tafelbezems van zomeenig kostbaar maal,
Verhieven mijnen smaak met hun beleefde taal. A. HARTS.

TAFELBLAD, z. n., o., *des tafelblads*, of *van het tafelblad;* meerv. *tafelbladen*. Van *tafel* en *blad*. De platte oppervlakte van eene tafel, of een afzonderlijk houten blad, 't welk men daar aanvoegt, om de tafel te vergrooten; en, overdragtelijk, een plantgewas, door LINNAEUS *Heliconia* genoemd.

TAFELBOEKJE, zie *tafelet*.

TAFELEN, onz. w., gelijkvl. *Ik tafelde*, *heb getafeld*. Aan tafel zitten: *zulk een lang tafelen is vervelend*. *Zij hadden meer dan drie uren getafeld*. Maar eene gansch andere beteekenis heeft dit woord in *onttafelen*. Zie *onttafelen*.

verwisseling van de L en R, welke meermalen plaats grijpt; Zie L.

TAFFEN, zie *taf.*

TAK, z. n., m., *des taks*, of *van den tak*; meerv. *takken.* Verkleinw. *takje.* In tegenoverstelling van *loot*, een stevig uitspruitsel van eenen boomstam: *sal met gewelt de tacken afkapppen.* BIJBELV. *Te rukken van den tak.* D. DECK. *De blixem schent zoo boom met tack en wortel.* VOND. Overdragtelijk, de zijdelingsche uitspruitsels van hertshorens, koraalgewassen, en meer andere dingen. Ook worden de bijzondere geslachten, die uit eenen gemeenschappelijken stam voortspruiten, *takken* genoemd: *de tak der Bourbons.* Ja eindelijk worden ook de aanbeijen wel eens met den naam van *takken* bestempeld. Van hier *getakt*, *takken*, *takkig*, enz. Zamenstell.: *takkebos*, *takmos*, enz. *Boomtak*, *lauwertak*, *olijftak*, *palmtak*, enz.

Tak, KIL. *tack*, hoogd. *zacken*, ijsl. *taggar*, zweed. *tagg*, eng. *tack.*

TAKEL, z. n. m., *des takels*, of *van den takel*; meerv. *takelen* en *takels.* Eene katrol met het daar door loopende TOUW: *maak de klijfok aan den takel vast en hijsch haar op.* Het touwwerk, waarmede men de goederen in en uit een schip hijscht: *het takel giert en krijt door 't lossen en het laan.* J. DE MARR. Van hier *takelaadje*, *takelen.* Zamenstell.: *takelblok*, *takelkaak*, *takeltouw*, *takelwerk.*

Takel, KIL. *taeckel*, zweed. *tackel*, eng. *takle*, hoogd. *takel.*

TAKELAADJE, z. n. vr., *der*, of *van de takelaadje*; zonder meerv. Even als *takeling*, niet slechts de gezamenlijke takels, maar ook al het overige touwwerk, van een schip: *genoegzaam al de takelaadje werd weggeschoten.*

TAKELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik takelde*, *heb getakeld.* Een schip met takels en verder touwwerk toerusten: *het vaartuig is nog niet getakeld.* Van hier *takeling.* Zamenstell.: *takeltuig*, enz. *onttakelen*, *optakelen*, *toetakelen*, enz.

TAKELING, z. n., vr, *der*, of *van de takeling*; zonder meerv. De daad van takelen: *de takeling heeft haar vol beslag nog niet.* En de takels en het verdere touwwerk van een schip; bij KIL. *taeckelinghe*, eng.

eng. *tackling*, in het holl. anders *takelaadje*, of *takeltuig*.

TAKKEBOS, z. n., m., *van den takkebos*; meerv. *takkebosſen*. Verkleinw. *takkebosje*. Van *tak* en *bos*. Een bos van zamengebondene takken: *dat niet tot kloofhout deugt, is goed voor takkebosſen*. In plaats van dit woord vindt men bij KIL. dat van *tackelingh*; terwijl *takkeling* bij HALMA daarentegen een vogel is, die nog niet vliegen kan, maar ſlechts van den eenen tak op den anderen huppelt.

TAKKELING, zie *takkebos*.

TAKKEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik takte, heb getakt*. Dat dit woord in de beteekenis van takkig maken gebruikelijk moet zijn geweest, bewijst deszelfs deelwoord *getakt*. Voorts geeft KIL. daaraan de beteekenis van takken afkappen, takken ſchieten, en aan eenen boomtak ophangen, en vindt men bij v. HASS. *eenen dief tacken*. Eindelijk is *tacken* bij KIL. ook nog ſlaan, en grijpen, even als het eng. *take*.

TAKKIG, bijv. n. en bijw., *takkiger*, *takkigst*. Van takken voorzien, vol takken: *die boom is veel takkiger, dan de andere*. Van hier *takkigheid*.

TAKMOS, z. n., o., *van het takmos*; zonder meerv. Zeker ſlag van mos, waarvan men vele verſchillende ſoorten telt: *er is velerlei ſoort van takmos*.

TAKS, zie *taak*.

TAL, z. n., o., bijkans enkel gebruikelijk in *bij het tal* en *zonder tal*, en evenveel beteekenende, als *aantal*, of *getal*, eene getelde hoeveelheid van eenheden: *liefst wil ik ze bij het tal verkoopen. En vloten zwanger van ſoldaten zonder tal*. VOND. *Wat vreugden zonder tal, indien gij ſlegts beminde*. BROEKH. Intusſchen gebruiken de dichters het woord *tal* ook wel eens in eenen anderen zamenhang: *hij voegt der ſtarren tal te ſaamen*. L. D. S. P. Van hier *tallijk*, *talloos*, enz., en de zamenſtell.: *talhout*, *talletter*, *talmerk*, *talrijk*, enz. *Aantal*, enz.

Tal, ijsl. *tal*, zweed. *tall*, nederſ. *tall*, en *taal*, eng. *tale*, hoogd. *zahl*, KERO *zala*, is afkomſtig van *talen*.

TALEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik taalde*, *heb getaald*. Volgens KIL. oulings ſpreken, zeggen, vertellen, van welke beteekenis men in het holl. *taal*, en

het eng. *tale*, duidelijke ſporen vindt. En, dat dit laatſte woord eene *vertelling* aanduidt, dit boezemt reeds eenig vermoeden in van eene verwantſchap tusſchen *talen* en *tellen*; maar dezelve blijkt nader uit de beteekenis van *tal*, *getal*, welke aan het eng. *tale* eigen is; en men vindt daarvan nadere bewijzen in het opgenoemde *tal* en *getal*, zoo wel als in *betalen*; eigenlijk geld toetellen, zie *betalen*. Intusſchen gebruikt men het werkw. *talen* hedendaags enkel onzijdiglijk, in den zin van vragen, begeeren: *Maer als zij nu om loon heeft welverdient getaelt*. VOND. Sterk naar eenig ding haken: *dan, ſoo ghij ſoo verhardt na wreede wrake taalt*. HOOFT. *Ergens naar talen* is eene ſpreekwijs, die reeds heel oud is, blijkens: *men horder nummerme na tale*, men hoorde er nimmermeer naar talen. M. STOK.; en: *coemt ijement binnen jair ende daghe, die taelt na dat goet*. v. HASS. aanteek. op KIL. Van *talen* komen, zoo als reeds aangemerkt is, *betalen*, *getal*, *taal*, *tal*, en de woorden, die wederom van deze worden afgeleid.

Talen, zweed. *talja*, nederſ. *tellen*, angelſ. *tellan*, eng. *tell*, KERO *zellan*, *zelan*, hoogd. *zählen*, ſchijnt zijne eigenlijke beteekenis van ſpreken aan zijnen klank verſchuldigd.

TALENT, z. n., o., *des talents*, of *van het talent*; meerv. *talenten*. Verkleinw. *talentje*. Een bastaardwoord, ontleend uit het Grieksch, waar het eene weegſchaal, en een gewigt van goud, of zilver, aanduidt, dat op verſchillende plaatſen van eene verſchillende grootte was. Nopens zulk een gewigt van goud, of zilver, bezigen wij nu dit woord ook dikwijls: *drie hondert talenten ſilvers, ende dertig talenten gouts*. BIJBELV. *Pijtias, die Simon voor eenen talent geſneten heeft*. VOND., die dit woord te onregt mannelijk maakt. Daarentegen wordt het in den STATENBIJBEL te regt onzijdig gebruikt in het verhaal van de uitdeeling van een verſchillend aantal talenten door zekeren heer onder zijne dienstknechten. Een verhaal, waarin men onder het zinnebeeld van eigenlijke talenten begaafdheden aangeduid vindt, en 't welk daarom aanleiding gegeven heeft, om allerlei begaafdheden met den naam van talent te beſtempelen; zoo als in: *men moet zijn talent op woeker ſtel-*

ſtellen. Het is een man van groote talenten, of *vantalenten*.

Talent, hoogd., fr., eng. ook *talent*, ital. *talento*, lat. *talentum*, ſtamt af van het gr. ταλαντον.

TALHOUT, z. n., o., *des talhouts*, of *van het talhout;* meerv. *talhouten*. Verkleinw. *talhoutje*. Van *tal* en *hout*. Gekloofd brandhout, dat bij het tal verkocht worden kan: *breng een talhout of zes*.

TALIE, z. n., vr., *der*, of *van de talie*; zonder meerv. Geſtalte: *hij is klein van talie*. Dit woord is van het fr. *taille* ontleend, en heeft bij Kil. nog meer andere beteekenisſen, die intusſchen alle verouderd zijn.

TALING, zie *teling*.

TALJOOR, zie *teljoor*.

TALK, z. n., vr., *der*, of *van de talk;* zonder meerv. Het hardſte vet van ſlagtbeesten, dat anders, in tegenoverſtelling van het overige weekere vet, den naam van *ongel* voert, en veelal tot kaarſen verbruikt wordt: *wij krijgen de meeste talk uit Polen en Rusland*. Voorts ook zeker week ſlag van ſteen, dat in het aanraken, en dikwijls ook in kleur, veel overeenkomst met het gezegde vet heeft: *men heeft goudkleurige, zilverkleurige, graauwe, roode, groene, en zwarte talk*. Zamenſtell.: *talkkaars*, *talkolie*, *talkſmeer*, *talkſteen*, *talkvat*, *talkvet*, enz. *Goudtalk*, *rundertalk*, *ſchapentalk*, enz.

Talk, Kil. *talch*, *talgh*, deen. *talge*, zweed., nederſ. *talg*, hoogd. *talg* en *talk*, eng. *tallow*, finl. *tali*, en, voor zoo veel het talkſteen beteekent, in het perz. *talcq*, *talchum*, middeleeuw. lat. *talcum*.

TALLETTER, z. n., vr., *der*, of *van de talletter*; meerv. *talletters*. Van *tal* en *letter*. Eene letter, waardoor zeker getal wordt aangeduid, zoo als dat van duizend door de M: *de Hebreeuwen hadden hunne talletters evenzeer als de Grieken en Romeinen*. Op zulk eene talletter past ook de naam van *talmerk;* maar daarom zijn onze hedendaagſche cijfers, en meer andere talmerken, nog geene talletters, ſchoon wij aan de cijfers wel eens den naam van *cijferletters* geven, omdat zij uit het Arabiſche *Abé* ontleend geworden zijn.

TALLIJK, bijv. n. Bij Kil. *tellick*, telbaar, maar thans enkel gebruikelijk in de zamenſtell.: *ontallijk*, ontel-

 baar.

baar. Komt van *tal*, even als *tallig* of *tollig in overtollig*.

TALLOOS, bijv. n., *talloozer*, *talloost*. Van *tal* en *loos*. Zonder tal, dat niet geteld worden kan, of zich ten minste, uit hoofde van deszelfs menigte, niet gemakkelijk tellen laat: *talloozer legermagt zag men nimmer te velde verschijnen*. De dichters veranderen dit woord wel eens in *talleloos*: *mij dunkt, ik zie een talleloozen vloot*. L. D. S. P.

TALM, z. n., m., *des talms*, of *van den talm*; zonder meerv. Een sukkel, een talmachtig mensch: *het is een regte talm*. Dit woord is afkomstig van *talmen*.

TALMACHTIG, bijv. n. en bijw., *talmachtiger*, *talmachtigst*. Van *talmen* en *achtig*. Genegen tot talmen, steeds talmende, en als bijw. talmender wijze: *talmachtiger schepsel zag ik nimmer*. *Wat gaat dat talmachtig in zijn werk*. Van hier *talmachtigheid*.

TALMEN, onz. w., gelijkvl. *Ik talmde*, *heb getalmd*. Dralen, sammelen, sukkelen: *gij moet daarmede zoo niet talmen*. Bijzonderlijk, lang en sterk afdingen, eer men iets koopt: *ik zeg u zonder talmen al*, *wat ik geven wil*. Van hier *getalm*, *talm*, *talmachtig*, *talmer*, *talmerij*, *talmster*. Dit woord schijnt zijne beteekenis aan zijnen klank verschuldigd.

TALMERK, zie *talletter*.

TALMUD, z. n., m., *des talmuds*, of *van den talmud*; zonder meerv. Het wetboek der hedendaagsche Joden, zamengesteld uit een oud werk, *Mischna* genoemd, en verklaringen van dat werk, die den naam van *Gemara* dragen: *de Joden schatten hunnen Talmud bijkans even hoog, als den Bijbel*. *De Talmud met zijn vloecken*. VOND. Van hier *talmudisch*, *talmudist*. Het stamwoord is het hebr. למד, leeren; en *Talmud* is eigenlijk zoo veel, als leerboek.

TALRIJK, bijv. n., en bijw., *talrijker*, *talrijkst*. Van *tal* en *rijk*. Rijk in getal, in hoeveelheid van eenheden: *een talrijk gezin*, *het talrijkste leger*, *talrijke kudden*; *eene talrijke verzameling van schilderijen*. Van hier *talrijkheid*.

TAM, bijv. n. en bijw., *tammer*, *tamst*. Getemd, aan het bedwang, waarin onze huisdieren leven, onderworpen en gewoon; want eigenlijk bezigt men dit woord enkel nopens dieren: *onze tamme schapen zijn grootelijks*

lijks ontaard van de wilde. Een tamme olifant. Een tam paard wordt dus genoemd in tegenoverstelling van een wild, al verdient het den naam van mak nog niet. Kruipend, wild, en tam, gediert. L. D. S. P. *Tamme eenden*, die, bij de boeren, in de sloten en de eendenkooijen leven, in tegenoverstelling van *wilde*, die in het wild vliegen. Voorts noemt men ook planten *tam*, die door landbouwers, of tuinlieden, kunstmatig aangekweekt en behandeld worden; zoo als *een tamme wijnstok*, *een tamme kastanjeboom.* En eindelijk geeft men den naam van *tam* aan een mensch, die gedwee en handelbaar is: *hij begint reeds tammer te worden.* In dezen zin is *mak* intusschen gebruikelijker. Van hier *tammen*, *tamheid* en *tammigheid*, bij Kil.

Tam, moesogoth. en zweed. ook *tam*, angelf. en eng. *tame*, nederf. *taam*, hoogd. *zahm*, Notk. *zam*, stamt af van *tammen*, bij Kil. evenveel als *temmen*, en verwant aan ons *toomen*, het lat. *domare*, en het gr. *δαμαειν*; zie *temmen*.

TAMARINDE, z. n., vr., *der*, of *van de tamarinde*; meerv. *tamarinden*. Een Oostersche en West-indische boom, uit wiens peulvruchten en het daarin vervatte zaad, in de Apotheken *tamarijn* genoemd, men geneesmiddelen bereidt: *men begroef het lijk van saul onder eene tamarinde.* De vrucht: *ingelegde tamarinde*, die tot lekkernij gebruikt wordt. Zamenstell.: *tamarindeboom*, *tamarindenbosch*, *tamarindenmerg*, het merg der gezegde peulvruchten, *tamarindenvrucht*, *tamarindenzaad*. De oorsprong van het woord is het arabische *Tamarhendi*, dat eenen Indischen dadelboom aanduidt.

TAMARISK, z. n., vr., *der*, of *van de tamarisk*; meerv. *tamarisken*. Een heestergewas der warme landen van Europa, welks bast en wortelen specerijachtig zijn: *de tamarisken van het Zuiden van Duitschland en Frankrijk verschillen veel in deugdelijkheid.* Zamenstell.: *tamariskboom*, *tamariskenbast*, enz.

TAMBOER, z. n., vr., *der*, of *van de tamboer*; meerv. *tamboeren*. Eene trommel: *Mirjam ging met de tamboer ten reie.* Vond. *So dede hi sijn trompen, trompetten, ende sijn tamboeren slaen.* Veldenaer. *Sij juichen op 't geluit van trompen en tamboeren.*

WESTERB. Van hier het volgende: *tamboer*, *tamboeren*, en *tamboerijn*.

Tamboer, fr., hoogd. *tambour*, oudduitsch *tamber*, *tabur*, en *tubur*, ital. *tamburro*, perz. *tambourch*, is van eenen Oosterſchen oorſprong; want een gelijkſoortig ſpeeltuig wordt in het malab. evenzeer met den naam van *tamburu*, en in het ind. met dien van *thanbura* beſtempeld, als in het eng. met dien van *tabor*. En gelijk als de M hieruit, en uit het oudduitſche *tabur* en *tubur* weggelaten is, zoo wil ADELUNG dat die weglating ook plaats gehad hebbe in het hebr. תוף, dat hij aan het lat. *tijmpanum*, en met hetzelve aan *tamboer* verwant acht.

TAMBOER, z. n., m., *des tamboers*, of *van den tamboer*; meerv. *tamboeren*. Verkleinw. *tamboertje*. In navolging van het fr. en hoogd. *tambour*, een trommel, ook een die trommelt, een trommelſlager, bij KIL. *tamboerijn*: *hij begon den krijgsdienst als tamboer*. Zelfs komt het woord *tamboeren* voor, in den zin van trommelende maagden: *Mijn Dochter groet Vader voor de hofpoort met tamboeren*. VOND. Oulings ſchreef men ook *tambure*, en bezigde men het voor trommel, of tamboerijn: *Eñ Maria die prophetesſe, Aarons ſuster, nam een tambure in haer hant*. BIJB. 1477.

TAMBOEREN, onz. w., gelijkvl. *Ik tamboerde*, *heb getamboerd*. Eigenlijk, trommelen. In het gebruik, overdragtelijk, met luide woorden en geraas op iets aandringen: *hij tamboerde daar allergeweldigst op*.

TAMBOERIJN, *tamborijn*, z. n., vr., *der*, of *van de tamboerijn*; meerv. *tamboerijnen*. Een breede hoepel, van binnen met een kalfsvel beſpannen, en van buiten met rinkels behangen: *al haar ſpeeltuig beſtond in eene enkele tamboerijn*. *Haer verblijdende ſal ſi die tamborijn zoetelijc ſlaen*. CLAR. SPIEG.

Tamboerijn, *tamborijn*, eng. *tabor*, fr. *tabourin*, ital. *tamburrino*, komt van *tamboer*.

TAMELIJK, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Middelmatig, niet uitſtekend, en ook niet al te gering: *het is voor eenen tamelijken prijs verkocht*. *Ons onthaal was tamelijk*. *Zij is tamelijk welvarende*. De eigenlijke beteekenis van dit woord is voegelijk, betamelijk. In dezen zin vindt men *taemelick* bij KIL.

en bij v. Hass.: *in allen tamelijcken zaken te obedieren*, en: *als hen goet dunct oorboorlic ende tamelic te zijn*. Oulings werd het voor geschikt, bekwaam, gebezigd: *enen stercken man ende tamelic om te striden*. Bijb. 1477. Van hier bij Kil. *taemelickheijd*, betamelijkheid.

Tamelijk, hoogd. *ziemlich*, eng. *seemlij*, stamt af van *tamen*.

TAMEN, Kil. *taemen*, oulings, en hedendaags ook nog wel eens bij den eenen of anderen dichter, evenveel als *betamen*. Zie *betamen*.

TAMMEN, zie *temmen*.

TANAIS, z. n., m., *van den tanais*; zonder meerv. Dus noemden de ouden eene rivier, die doorgaans voor de scheidlijnie tusschen Europa en Azie gehouden werd, en thans den naam van *Don* voert: *uit den vergelegen Tanaïs*. Vond.

TAND, z. n., m., *des tands*, of *van den tand*; meerv. *tanden*. Verkleinw. *tandje*. Een der kleine beentjes, die, aan het kakebeen van den mensch en vele dieren vastgehecht, dienen, om te bijten, of te kaauwen: *het kind krijgt tanden. Hare tanden beginnen te wisselen. Verbreek dier jonge leeuwen tanden*. L. D. S. P. *En tanden in den muil van bloet beklat*. Vond. Overdragtelijk, de uitstekende punten van menig ding, zoo als die van een anker, of ploegijzer: *de lantman met den stompen tandt van het kouter*. Vond. De punten der raderen van eenen molen of een uurwerk: *er zijn twee tanden van dat rad afgemalen*. De punten van eene vork: *Neptuins drietand heet dus naar zijne drie tanden*. De punten van eenen kam, of eene zaag: *aan die zaag moeten er eenige tanden opgevijld worden*. De puntjes van smalle kantjes, waarnaar die kantjes in het fr. den naam van *dentelles* voeren, enz. Spreekw.: *liggen de handen, zoo liggen de tanden*, als er niet gewerkt worden kan, is er niets te eten. *Het gaat van de hand in den tand*, het wordt zoo haast verteerd, als het ontvangen is. *Met hand en tand vasthouden*, zoo sterk vasthouden, als mogelijk is. *Tot aan de tanden verschanst liggen*, door verschansingen, die nagenoeg eene mans hoogte bereiken, gedekt liggen. *De tanden laten zien*, of *blinken*, bij Kil. *bliktanden*, *tandblicken*, toonen, dat men zijne partij des noods

met geweld tot rede brengen kan. *Haar op de tanden hebben*, eenen baard hebben, de ondervinding en den moed van eenen man bezitten. *Het gebit op de tanden nemen*, van paarden gesproken, naar geen bestuur meer luisteren. *Iets op zijne tanden nemen*, met kracht ondernemen. *Met lange tanden eten*, weinig trek tot eten hebben. *Het water loopt mij om de tanden*, ik begin flaauw van honger te worden. *Het water loopt mij daarvan om de tanden*, ik hunker daarnaar. *Zijne tanden ergens mede stoken*, ergens mede spotten. *Hoe staat gij zoo te tandtrekken?* hoe talmt en dingt gij zoo? *Met eenen mond vol tanden staan*, beschroomd en verlegen zijn, om te spreken. *De kersentanden zullen ons uitvallen*, wij zullen geene kersen meer eten. *De vernielende tanden van den tijd*, het bedervend vermogen des tijds. Van hier *tanden*. Zamenstell.: *tandarts*, *tandbalsem*, *tandbeen*, *tandblik*, *tandblikken*, *tandborstel*, *tandbrasem*, *tandeloos*, *tandenkalk*, *tandenrij*, *tandenstoker*, *tandhol*, *tandhoren*, *tandig*, *tandkoraal*, *tandkoter*, *tandkruid*, *tandmeester*, *tandmiddel*, *tandpijn*, *tandpijnboom*, *tandpleister*, *tandpoeijer*, *tandrad*, *tandschilfer*, *tandschrabber*, *tandschuijer*, *tandschuursel*, *tandswijze*, *tandtang*, *tandtrekken*, *tandtrekker*, *tandtrekking*, *tandvijl*, *tandvisch*, *tandvleesch*, *tandvol*, *tandwortel*, *tandzader*, *tandzweer*, enz. *Ankertand*, *baktand*, *boventand*, *drietand*, *giftand*, *hoektand*, *hondstand*, *kunsttand*, *maaltand*, *oogtand*, *slagtand*, *snijtand*, *voortand*, *wisseltand*, enz.

Tand, nederf. *tän*, hoogd. *zähn*, opperd. *zan*, Ulphil. *tunth*, angelf. *toth*, eng. *tine* en *tooth*, ijsl. *tan*, fr. *dent*, ital. *dente*, sp. *diente*, lat. *dens*, gr. ὀδους, ὀδοντος, perz. *dendon*. Vossius neemt het lat. *dens* voor *edens*, iets, dat eet, of waarmede men eet; en op dezen grond heeft men gegist, of ons *tand* niet wel kon zijn voor *tend*, en dit voor *etend*, van *eten*. Anders wordt ons *tand* genomen voor eene verkorting van het deelw. *ta-end*, van het oude w. *ta-en*, *ti-en*, dat is trekken; derhalve iets, waarmede het wild gedierte trekt en scheurt, om op te eten; gelijk de *tanden* ook tot het zelfde einde den mensch gegeven zijn.

TANDBEEN, z. n., o., *des tandbeens*, of *van het tandbeen*; meerv. *tandbeenen*. Van *tand* en *been*. Bij

Kil.

KIL. het been, waarin de tanden vastgehecht zijn, en welks holligheden, die de tanden omvatten, bij KIL. den naam van *tandhollekens* voeren.

TANDBLIK, z. n., m., *des tandbliks*, of *van den tandblik*; meerv. *tandblikken*. Van *tand* en *blik*. Bij KIL. een blik van de tanden, eene opsperring van den mond, om de tanden te laten zien. Van hier *tandblikken*, de tanden laten blinken, bij denzelfden KIL.

TANDBRASEM, z. n., m., *des tandbrasems*, of *van den tandbrasem*; meerv. *tandbrasems*. Verkleinw. *tandbrasempje*. Van *tand* en *brasem*. Zeker slag van brasems, dus naar zijne tanden genoemd: *onze geleerden geven aan den Dentex der ouden den naam van tandbrasem, of tandvisch*.

TANDELOOS, bijv. n., *tandeloozer*, *tandeloost*. Van *tand* en *loos*. Zie *loos*. Van tanden ontbloot, ongetand: *het is een tandeloos besje*. Van hier *tandeloosheid*.

TANDEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik tandde*, *heb getand*. Van tanden voorzien: *tand mij die zaag eens wat beter*. Oulings, ook tanden krijgen, even als het hoogd. *zähnen*. Voorts is *tanden iemanden*, bij KIL. iemand aanranden: *trecten de knechte ende taenden, al of sise alle wilde eten*. M. STOK. Zamenstell.: *bliktanden*, KIL., *klappertanden*, *knarsetanden*, *ongetand*, *onttanden*, *watertanden*, enz.

TANDHOL, zie *tandbeen*.

TANDHOREN, z. n., m., *des tandhorens*, of *van den tandhoren*; meerv. *tandhorens*. Verkleinw. *tandhorentje*. Van *tand* en *horen*. Een zeepijpje, eene zeeschelp, welke in gedaante naar eenen tand gelijkt: *men onderscheidt de tandhorens in olijfantstanden, zwijnstanden, wolfstanden*, enz. De bewoner van die schelp: *de tandhorens worden, om hunne kleinte, niet gegeten*.

TANDIG, bijv. n., en bijw., *tandiger*, *tandigst*. Getand, van tanden voorzien: *de bek van den snoek is overal even tandig*. Van hier *tweetandig*, enz.

TANDKORAAL, z. n., vr., *der*, of *van de tandkoraal*; meerv. *tandkoralen*. Verkleinw. *tandkoraaltje*. Van *tand* en *koraal*. Zeker slag van kunstkoralen, die men de kinderen omhangt, om het uitkomen

van derzelver tanden te bevorderen: *het arme kind vond ook bij de tandkoralen weinig baat.*

TANDKOTER, z. n., m., *des tandkoters*, of *van den tandkoter*; meerv. *tandkoters*. Verkleinw. *tandkotertje*. Van *tand* en *koter*, het stamwoord van *koteren*; zie *koteren*; en denkelijk zelf afkomstig van een verouderd werkwoord *koten*, dat de beteekenis van in het slijk wroeten kan hebben gehad, daar *koth* in het hoogd. slijk aanduidt. Volgens Kil. oulings, een tandenstoker.

TANDKRUID, z. n., o., *des tandkruids*, of *van het tandkruid*; meerv. *tandkruiden*. Van *tand* en *kruid*. Een plantengeslacht, het *dentale* van Linn.: *het tandkruid wordt dienstig geacht, om de tanden der kinderen te doen uitkomen.*

TANDPIJNBOOM, z. n., m., *des tandpijnbooms*, of *van den tandpijnboom*; meerv. *tandpijnboomen*. Van *tandpijn* en *boom*. Een boom, die hulpmiddelen voor de tandpijn gerekend wordt op te leveren.

TANDRAD, z. n., o., *des tandrads*, of *van het tandrad*; meerv. *tandraden*, of *tandraderen*. Van *tand* en *rad*. Een getand rad van eenen molen, een uurwerk, enz.: *het groote tandrad was reddeloos.*

TANDSCHUURSEL, z. n., o., *des tandschuursels*, of *van het tandschuursel*; meerv. *tandschuursels*. Van *tand* en *schuursel*. Bij Kil. een middel, om de tanden schoon te maken, een tandpoeijertje.

TANDVISCH, zie *tandbrasem*.

TANDWORTEL, z. n., m., *des tandwortels*, of *van den tandwortel*; meerv. *tandwortels*. Van *tand* en *wortel*. De wortel van eenen tand, of deszelfs ondereinde, dat in het tandhol vast zit: *de tandwortel was aangestoken.* Een plantengeslacht dus naar de getandheid van deszelfs wortelen genoemd: *vijfbladige, negenbladige, tandwortel.*

TANEIT, zie *taankleurig*.

TANEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik taande, heb getaand.* Van *taan*, gemalen schors. Bedr., het leder met run bereiden: *wel getaand leder.* Onzijd., bezwalkt, of verduisterd, rosgeel worden, van de zon en de maan gesproken: *de zon begint te tanen. De zon deed taanen op het midden van den dag.* J. de Marr. Camph.

CAMPH. bezigt dit woord ten aanzien van de rede: *de reden taent en is verduijstert.* Van hier *taning.* Zie *taan.*

TANG, z. n., vr., *der*, of *van de tang*; meerv. *tangen.* Verkleinw. *tangetje.* Een werktuig, uit twee aan elkanderen vast zijnde, en zich om het punt van vereeniging henen draaijende, deelen bestaande en dienende, om iets aan te vatten, of te trekken: *een kool met de tang uit het vuur halen. Den moordenaar werd het vleesch met gloeijende tangen van het lijf genepen.* Spreekw.: *dat sluit als eene tang op een varken*, daar is geen verband noch slot ter wereld in. *Men kan het er met geene tangen uitkrijgen*, men kan met de grootste moeite naauwelijks eenig bescheid krijgen. *Zij ziet er uit, dat men ze met geene tang aanraken zou*, zij is vreesselijk haveloos en morsig. Zamenstell.: *buigtang*, *nijptang*, *smidstang*, *steeptang*, *tandtang*, *trektang*, *vuurtang*, enz.

Tang, KIL. *tanghe*, hoogd. *zange*, nederf. *tange*, angelf. *tang*, zweed. ook *tang*, eng. *tongs*, schijnt verwant aan het lat. *tangere*, oud lat. *tagere*, gr. θιγειν, zweed. *taga*, ijsl. *taka*, eng. *take*; gelijk als het fr. *tenaille*, ital. *tanaglio*, sp. *tenaza*, aan het lat. *tenere*, houden.

TAP, z. n., m., *des taps*, of *van den tap*; meerv. *tappen.* Verkleinw. *tapje.* De daad van tappen: *hij verkoopt zijn bier bij den tap*, van tijd tot tijd daarvan tappende. *Het vat ligt op den tap*, er wordt van tijd tot tijd daaruit getapt. *Ik wist gaarne, of de wijn wat zal kunnen duren op den tap.* HOOFT. Een werktuig, om te tappen, zoo als een stop, een deuvik, of eene kraan: *daar stak een tap in het vat.* Uit overeenkomst van gedaante met eenen deuvik, die in een vat steekt, en ten halve daaruit komt, de zoogenoemde vaar van eene schroef, en de cilindervormige uitstekken aan weerskanten van een stuk geschut, waaraan hetzelve in het affuit hangt: *de pannen van het affuit zijn te klein voor de tappen van dat stuk.* Voorts is het *tapje* het lelletje achter de tong, aan den ingang der keel: *men noemt de huig ook wel eens het tapje.* En dezen naam draagt eindelijk een kroegje: *hij houdt een tapje.* Spreekw.: *een tapje is de laatste nering*, als men zich in geen ander bedrijf staande houden kan, gaat men een kroeg-

kroegje houden. Spreekw. *de zeug is met den tap gaan loopen*, het is met de tapperij gedaan. *Hij betert zich, als scharrebier op den tap*, hij verergert dagelijks. Zamenstell.: *tapgat*, *taphuis*, *tappan*, *tapsleutel*, kraansleutel, *taptoe*.

Tap, fr. *tapon*, zweed. *tapp*, angelf. *taeppa*, nederf. *tappe*, hoogd. *zapfen*, opperd. *zapf*, boh. *czep*, ital. *zaffo*, schijnt ons afkomstig van *tappen*.

TAPIJT, z. n., o., *des tapijts*, of *van het tapijt*; meerv. *tapijten*. Verkleinw. *tapijtje*. Een tafelkleed, dat met verschillende kleuren bewerkt is: *er lag een fraai tapijt op de tafel*. Een eveneens bewerkt, of onbewerkt, vloerkleed: *de vloer was met een enkel groot tapijt bedekt*. *Smirnasche tapijten*. Een geborduurd kamerbehangsel: *men vond op de tapijten van den wand eene reeks van de schoonste tafereelen*. *Het heerlijk tapijt*. VOND. In de spreekw. *iets op het tapijt brengen*, is *tapijt* het kleed, waarmede de tafel van eene raadsvergadering bedekt is, en die spreekw. beduidt evenveel als: *ter tafel brengen*, *te berde brengen*. Van hier bij KIL. *tapisserije* en *tapissier*. Zamenstell.: *tapijtmaker*, *tapijtnaald*, *tapijtwerk*, *tapijtwerker*, *tapijtwever*, enz. *Huttapijt*, VOND., *koortapijt*, *vloertapijt*, *zeiltapijt*. D. DECK.

Tapijt, KIL. en elders *tapeet*, hoogd. *tapet* en *teppich*, ZWABENSPIEG. *tepih*, fr. *tapis*, ital. *tapeto*, sp. *tapete*, is van het lat. *tapes*, *tapetis*, ontleend.

TAPPEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik tapte*, *heb getapt*. Het vocht uit een vat door het tapgat uitlaten: *is er al bier getapt?* Wijn, sterken drank, enz. in het klein verkoopen, wijnhuis houden: *hij tapt*, *hij geneert zich met tappen*. Van hier *tapper*, enz. Zamenstell.: *taphuis*, enz. *Aftappen*, *intappen*, *overtappen*, *uittappen*, enz.

Tappen, hoogd. *zapfen*, schijnt eene nabootsing van het geluid van het vocht, dat uit een vat getapt wordt, en deszelfs eigenlijke beteekenis schijnt dus, dat vocht zulk een geluid doen maken.

TAPPER, z. n., m., *des tappers*, of *van den tapper*; meerv. *tappers*. Eigenlijk, al wie tapt. Bijzonderlijk, iemand, die wijn, sterken drank, enz. in het klein verkoopt, in tegenoverstelling van eenen *wijnkooper*, *grossier in sterken drank*, enz.: *een tapper moet zij-*

zijnen wijn, *even als een ander*, *verimposten*, *als hij dien inslaat*. Van hier *tapperij*. Zamenstell.: *tappersnering*, *tapperswinkel*, enz. *Brandewijntapper*, *jenevertapper*, *wijntapper*.

TAPTOE, z. n., vr., *der*, of *van de taptoe*; zonder meerv. Van *tap* en *toe*. Een getrommel, waardoor de tapjes of kroegjes van eene plaats voor derzelver bezetting, als het ware, gesloten, of de soldaten gewaarschuwd, worden, om zich van daar en elders naar hun nachtverblijf te begeven: *pak u weg! hoort gij de taptoe niet slaan?*

TARA, *tarra*, z. n., vr., *der*, of *van de tara*; meerv. *taraas*. Het gewigt van een vat, of ander ding, waarin koopwaren gepakt zijn: *men kan van een gewogen vat vol tabak zoo veel voor tara aftrekken. De tara van eene kist vol thee bedraagt zoo veel.*

Tara, fr. *tare*, eng. *tare and tret*, is van het ital. *tara* afkomstig. gelijk als het ital. *tarare* ons bastaardwoord *tareren*, de tara opmaken, om die af te korten, voortgebragt heeft.

TARANTULA, z. n., vr., *der*, of *van de tarantula*; meerv. *tarantulaas*. Een Italiaansche spinnekop, aan welker beet eenige landloopers eene voorgewende razernij toeschrijven, van welke zij door muzijk en dansen genezen zouden moeten worden: *het sprookje van de beet der tarantula vindt al minder en minder geloof.* Dit woord stamt af van den naam van het aloude *tarentum*.

TARBOT, z. n., vr., *der*, of *van de tarbot*; meerv. *tarbotten*. Verkleinw. *tarbotje*. Eene bekende soort van zeevisschen, tot het geslacht der platvisschen behoorende: *in Engeland houdt men ongemeen veel van tarbot*. Zamenstell.: *tarbotaas*, *tarbotvangst*, *tarbotvisscherij*.

Tarbot, fr., eng. *turbot*, hoogd. *terbutte*, en *butte*, bestaat, even als *heilbot*, voor het laaste gedeelte, uit *bot*, maar het eerste gedeelte is van eenen onzekeren oorsprong.

TARIF, z. n., o., *des tarifs*, of *van het tarif*; meerv. *tariffen*. Eigenlijk, eene berekening van den tol, die er van onderscheidene koopwaren betaald moet worden, in den vorm van eene zoogenoemde tafel; en voorts ook eene tafel van meer andere soortgelijke berekeningen.

gen. In het fr. *tarif*, hoogd., eng. *tarif*, ital. *tariffa*, perz. *tarif*.

TARNEN, zie *tornen*.

TARRA, zie *tara*.

TARTAAN, z. n., vr., *der*, of *van de tartaan*; meerv. *tartanen*. Een vaartuig, dat eenen mast, zeil en fok, en ongeveer tien man voert, kleiner, dan eene polacre, en in de middellandsche zee gebruikelijk, is. In het fr. *tartane*, ital. *tartana*, hoogd. *tartane*.

TARTAAR, z. n., m., *des tartaars*, of *van den tartaar*; meerv. *tartaren*. Een bewoner van dat gedeelte van Azie, dat tusschen de IJszee, Rusland, Turkije, Perzie, Indie en Sina ingesloten is: *Dsjingiskan veroverde met zijne Tartaren meer dan de halve wereld.* Van hier *tartaarsch*, *tartarije*, enz.

Tartaar, *tarter*, fr. *tartare*, it. *tartaro*, eng. *tartar*, hoogd. ook *tartar* en *tatar*, luidt in het Oostersch overal *tatar*.

TARTEN, oul. *tratten*, bedr. w., gelijkvl. *Ik tartte*, *heb getart.* Trotseren, uitdagen: *ik tart er u toe. Onzer aller harten, die de rampen tarten.* L. D. S. P. *De heilige Jordaan te tarten met gedoopte wateren.* VOND. Met eene trotserende vertooning kwellen: *tart met gepluimden helm 't wit van Achilles oogen.* VOND. *Ik kan dat tarten niet langer verdragen. Tarten in eere* bezigt VOND. voor te boven gaan: *en zoo veel als een Godt 't gedierte in eere tart.* Van hier *tarter*. Zamenstell.: *uittarten*, enz.

TARTER, z. n., m., *des tarters*, of *van den tarter*; meerv. *tarters*, dat enkel gebruikelijk is als het woord voor eenen uitdager genomen, of door eenigen dichter in plaats van eenen *tartaar* gebezigd wordt; maar gemeenlijk verstaat men door *tarter* den helschen afgrond der ouden: *de groote Tarter zelf opspalkende zijn mont.* VOND. In dezen zin is *tarter* van het lat. *tartarus*, en het gr. *ταρταρος*, afkomstig.

TARTUFFE, zie het volgende.

TARTUFFEL, z. n., vr., *der*, of *van de tartuffel*; meerv. *tartuffelen*, of *tartuffels*. Eigenlijk, zeker slag van stuifzwam, dat, in Italie en daaromstreeks, ter grootte, en in de gestalte, van walnoten in de aarde groeit, eenen sterken reuk van zich geeft, en door velen gaarne gegeten wordt; zoo als door een paar geeste-

telijken, die, in tegenwoordigheid van Moliere, aan het paleis van den Pauſelijken gezant, hunne paternoſters, naar den uiterlijken ſchijn, zeer aandachtig baden, maar, zoo haast zij tartuffels te koop hoorden roepen, uitriepen: *o ſignore! Tartuffi! Tartuffi!* en hem hierdoor aanleiding gaven, om eenen ſchijnheiligen met den naam van *Tartuffe* te beſtempelen. Voorts gaf men in Italie aan de aardappelen, toen deze aldaar bekend werden, den naam van *tartuffo;* en hiervan, of van het verkleinw. *tartuffolo*, vormde men in Duitschland, waarheen de aardappelen uit Italie voortgeplant werden, de benaming van *tartuffel*, *tartouffel*, *kartouffel*, of *kartoffel*, waarmede men de aardappelen hier te lande ook wel eens beſtempelt. Daarentegen heeft het gezegde ſlag van ſtuifzwam zijnen fr. naam van *truffe*, of *truffle*, en den eng. *truffle*, en hoogd. *truffel*, aan den ital. *tribolo*, of, volgens Adelung, omdat het, even als de druiven, in trosſen groeit, aan het nederſ. *druffel*, te danken.

TARWE, *tarw*, z. n., vr., *der*, of *van de tarwe*; zonder meerv. Het edelſte ſlag van koren, weit: *een zak tarwe. Het veertel der beste terwe.* Hooft. Het plantgewas, 't welk dat koren voortbrengt, en onder de grasſoorten gerangſchikt wordt: *het onkruit onder de terwe.* Vond. *Maer de tarwe brenght te ſamen in mijne ſchuere.* Bijbelv. Zamenſtell.: *tarwakker*, *tarwbouw*, *tarwebrood*, *tarwemeel*, *tarwoogst*, *tarwgras*, enz.

TARWGRAS, z. n., o., *van het tarwgras*; zonder meerv. Van *tarw* en *gras*. Meer dan eene ſoort van gras, welke met de verſchillende ſoorten van tarwe onder eene en dezelfde klasſe gerangſchikt wordt: *biesachtig tarwgras*, *voortkruipend tarwgras*, enz.

TAS, z. n., m., *van den tas*; meerv. *tasſen*. Verkleinw. *tasje*. Een hoop koorns, of veldgewas. Ook wordt het gebruikt voor een' hoop, of eene opgeſtapelde menigte: *hij ſtapt op eenen hoogen tas van dooden.* Vond. *Deſe vaerde daer in eenen tas op ten kerckhof te worpen al die hij vant.* v. Hass. Eene boerenwoning, die te gelijk met de ſtalling, ſchuur, bergplaats voor koren, of hooi, enz. onder een dak begrepen is, zoo dat alles gezamenlijk eenen ſpits toeloopenden hoop vormt,

vormt, even als de boerenwoningen in Westvriesland veelal doen: *de herfst schonk overvloed, en hoopte schuur en tas met volle garven op.* LE FRANC VAN BERKHEIJ. Van hier *tasch*, *tassen*, enz.

TASCH, z. n., vr., *der*, of *van de tasch*; meerv. *tasschen*. Verkleinw. *taschje*. Een buidel, of zak: *mijne tasch is met allerlei goed opgevuld. Alle oogenblik met ope tesch verwachten het getrocken mes.* VOND. *Weet, dat gij met de tesch op zijde zijt geboren.* D. DECK. Voorts is *eene knappe tasch* eene knappe vrouw of jonge dochter, en *eene looze tasch* eene looze feeks. *Een lustige weduw, een dappere tas.* R. VISSCHER. Zamenstell.: *taschkruid*, enz. *Beugeltasch*, *goocheltasch*, *herderstasch*, *kardoestasch*, *patroontasch*, *weitasch*, enz.

Tasch, *tesch*, of *tas*, fr. *tas*, OTTFRID. *dasgu*, middeleeuw. lat. en ital. *tasca*, zweed. *taska*, boh. *tasska*, pool. *tasz*. Oudt. heeft *tasch*, *tassche*, *tissche*, een' gordel beteekend, waarvan ons *das*, halsdas, waarschijnlijk afkomstig is. En daar men oul. het geld in den gordel plagt te dragen, 't welk onder onze veehandelaars nog gebruikelijk is, zoo is het natuurlijk, dat ons *tasch*, *weitasch*, enz. van hier zijnen naam ontleend heeft.

TASCHKRUID, z. n., o., *van het taschkruid*; meerv. *taschkruiden*, dat wegens de verschillende soorten gebruikt wordt. Van *tasch* en *kruid*. Een plantengeslacht: *Alpisch taschkruid*, *Pijreneesch taschkruid*, *ruig taschkruid*, enz.

TASSEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik taste*, *heb getast*. Op hoopen zetten, van koorn of veldgewas gesproken. Zamenvoegen, opeenstapelen: *Maer hola soo en tast men mij niet teen op 't ander.* CONST. JUW. *Die sij alle tsamen op eenen hoop tassen.* ALDEGONDE. Zamenstell.: *optassen*, enz.

Tassen, fr. *entasser*, komt van *tas*, maar is hedendaags niet zeer gebruikelijk.

TAST, z. n., m., *van den tast*; zonder meerv. De daad van tasten: *met den tast gaen.* KIL. *Worstelt bij den tast.* VOND. HALMA heeft dit woord vrouwelijk gemaakt. Het luidt in het ital. *tasto*, is verwant aan het eng. *tast*, smaak, komt van *tasten*, en is thans niet gebruikelijk,

dan

dan in *bij den tast*, ital. *tastone*, fr. *à tastons*, of *à tâtons*.

TASTEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik tastte, heb getast*. Aanraken, grijpen, voelen: *hij heeft mij den pols getast*. *Naar een ding tasten*, is de hand daarnaar uitsteken: *naar de deur tasten*. *Hij tastte reeds naar hoed en degen, om heen te gaan*. Insgelijks is *ergens bij*, of *in*, *tasten*, de hand daarbij, of in, steken. *Dieper in de zaak tasten*, zich daarop meer toeleggen, dezelve naauwkeuriger onderzoeken. Spreekw.: *dien leugen kan men voelen en tasten*, het leugenachtige daarvan laat zich gereedelijk bemerken. *Iemand den pols tasten*, pogingen doen, om hem te doorgronden. *Als een blinde naar den wand tasten*, zich met onzekere gissingen behelpen. Van hier *tast*, *tastbaar*, *tastelijk*, *taster*, *tasting*. Zamenstell.: *aantasten*, *betasten*, *doortasten*, *handtastelijk*, *handtasting*, *intasten*, *mistasten*, *ondertasten*, *toetasten*, enz.

Tasten, fr. *taster*, ital. *tastare*, zweed. *tasta*, hoogd. *tasten*, is verwant aan het eng. *tast*, smaken.

TATEREN, onz. w., gelijkvl. *Ik taterde*, *heb getaterd*. Stotteren, stamelen: *de vierde stondt en taterde, alsoo dat ick 't wel twintichmaal beter wou hebben beschickt*. VLAERD. REDENR. Voorts bij KIL. ook op de trompet blazen. Van hier bij KIL. *taterer*, *tateringhe*, en *tateringhe der trompetten*. Dit woord schijnt zijne beteekenis aan zijnen klank verschuldigd.

TATEWALEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik tatewaalde*, *heb getatewaald*. Volgens HALMA, krom praten, zoo als de kleine kinderen: *wat of zij daar wederom tatewaalt*.

TATS, z. n., vr., *der*, of *van de tats*; meerv. *tatsen*. Oulings, eene klaauw, een poot van een dier, en eene plompe menschenhand. Voorts ook een klap met de hand, in het hoogd. *tasche*. Van hier *tatsen*, *tetsen*, in het hoogd. *täscheln*, een zacht klapje met de vlakke hand geven. Maar niets van dit alles is heden ten dage meer in gebruik.

Tats, KIL. *tatse*, *tetse*, hoogd. *tatze*, zweed. *tasse*.

TAXIS, z. n., m., *van den taxis*; meerv. *taxisſen*. Een bekend heestergewas: *de altijdgroene taxis*. *Europeſche taxis*, *Japanſche taxis*. Zamenſtell.: *taxisblad*, *taxisboom*, *taxishegge*, *taxishout*, *taxistak*, *taxiswortel*, enz.

Taxis, hoogd. *tax*, of *taxus*, ſp. *taxo*, ital. *taſso*, is van het lat. *taxus* afkomſtig.

TE, voorzetſel en voegwoord, dat op menigerlei wijze gebezigd wordt.

Als voegwoord bekleedt het de plaats van het hoogd. *zu*, nederſ. en eng. *to*, tusſchen twee werkwoorden, die anders, even als *ik moet gaan*, *ik wil komen*, onmiddellijk naast elkanderen zouden worden gevoegd: *het begint te regenen*. *Het ſtaat te bederven*. *Dan pleegt hij te ſlapen*. *Ik vrees te vallen*. *Dat onweder ſchijnt te verdwijnen*. *Hij wenscht te ſterven*. *Zij vertraagt te komen*. *Gij behoort te vertrekken*. *Het behaagt mij nog niet te ſpelen*. En tusſchen twee werkwoorden, die, wanneer men alles voluit ſchreef, door *om te* aan elkanderen zouden worden verbonden, maar gemeenlijk ſlechts het voegwoord *te* tusſchen zich hebben, zoo als in: *ik beveel u te gaan*. *Ik bid u*, *te komen*. *Wat weet gij in te brengen*. *Geef mij iets te eten*. Of men gebruikt *te* voor *van te*, zoo als in: *laat af te weenen*. *Houd op te danſen*. En, wanneer men in zulken zamenhang *van* en *om* voor *te* plaatst, is *te* ſlechts even zulk een hulpmiddel ter bevordering van de welluidendheid, als in de voorgemelde gevallen; waarin men het oulings wel eens wegliet, blijkens: *het es beter*, *hebben correcte bouken*, *dan ſcone*. Uitl. v. Borth. In werkwoorden, met onſcheidbare voorzetſels, wordt het voor het woord, in de onbepaalde wijs geſteld, als: *te verbidden*, *te volbrengen* enz.; in die, met ſcheidbare voorzetſels, ſtaat het tusſchen het voorzetſel en het werkwoord, als: *af te bidden*, *aan te ſpreken*, *in te drukken*, enz. Eveneens plaatst men *te* tusſchen een werkw. en een zelfſt. of bijv. naamw.: *wien heb ik de eer te ontmoeten? Vrijheid te komen*. *Onmogelijk te gelooven*. *Begeerig te hooren*. *Hard te verduwen*. En tusſchen een werkw. en *zonder*, zoo als in: *zonder mij te verſlaan*. *Zonder iemand te ontmoeten*. Als mede in een verwijt, dat met verwonde-

ring

ring gepaard gaat: *mij te hoonen! Haar zoo te verlaten!* Ja, oulings, plaatste men *te*, zekerlijk enkel welluidendheidshalve, voor *vergeefs*, en *zamen*, en zeide men: *te vergeefs*, *te zamen*, of *t'zamen*; zoo als men *t'negentig* in plaats van *negentig* schreef, en nog hedendaags *tachtig* in plaats van *achtig* bezigt. Zie *tachtig*. Ook wordt *te* voor een werkwoord geplaatst, om aan te duiden, dat het bedrijf van dat werkw. plaats hebben, of geschieden, moet, zoo als in: *wel te verstaan*, *te weten*; of om de mogelijkheid van het bedrijf van zulk een werkw. te kennen te geven: *die berg is wel te beklimmen. Het is niet te verdragen*, *niet aan te hooren.* Als voorzetsel voegt het zich voor zelfstandige naamwoorden van allerlei geslacht, *te vrede*, *te land*, *te lijf*, *te bedde*, *te voet*, *te nacht*, *te gronde*, *te regt*, *te wege brengen*, enz. Voorts is *te* voor den eigennaam van eene plaats evenveel, als *in*, *binnen*, en beteekent een zijn in eene plaats, blijkens: *hij woont te Amsterdam. Ik vond hem te Delft. Te Leijden is een schip vol buspoeder gesprongen. Te Moordrecht*, *te Boskoop*, *te Zevenhoven*, enz. Voor de namen van tijdstippen, of tijdperken, bekleedt *te* de plaats van *in*, of *op*, met, of zonder, een daarop volgend lidwoord: *te drie uren*, *te twaalf uren*, *te middernacht*, *te nacht*, in den nacht, *te Mei*, op Mei, *te Pinksteren*, op Pinksteren, *te winter*, in den winter, enz. Voor andere naamw. is *te* dikwijls evenveel als *naar* met het onbepaalde lidwoord: *te markt*, *te kerk*, *te kermis gaan*, naar eene markt, kerk, of kermis, gaan. In plaats van *naar* met het bepalend lidwoord gebruikt men *ten*, of *ter*. Dus is: *ter markt gaan*, naar de markt gaan, *ten tempel opgaan*, naar den tempel opgaan, *ter school komen*, zich derwaarts begeven. Dit *ten*, of *ter*, is uit *te den*, of *te der*, zamengesteld, en men gebruikt het mede, in plaats van *in* of *op* met het bepalend lidwoord, zoo als in: *ter zee gaan*, *terstond*, *terwijle*, *ten tijde*, *heden ten dage*, *ten hove verschijnen*; of in plaats van *aan de*, zoo als in: *ter regter hand*, *ter slinker hand*; of in plaats van *tot den*, of *tot de*, zoo als in: *ten oorloge trekken*, *ten dienste staan*, *ter vrouwe nemen*, *ter prooije geven.* Daarente-

tegen is *ten eerste*, *ten tweede*, *ten minste*, enz. evenveel als, voor het eerste, voor het tweede, voor het minste, enz. *Ten overvloede*, is, om overvloed daar te stellen. *Ten goede*, *ten beste*, *ten ergste*; is, aan de goede zijde, aan de beste zijde, aan de ergste zijde; maar in *ten beste geven*, en *ten beste zijn* is *beste* niet zoo verklaarbaar; schoon deszelfs gebruik algemeen genoeg bekend is. Zie *best*.

Zonder zamenstelling met een lidwoord bekleedt *te* soms de plaats van *tot aan* met het bepalend lidwoord, *den*, *de*, enz. blijkens: *met torens en rondeelen te gronde weghgerukt in 't barnen der krakkeelen*. ANTONID. In *te gronde gaan* is *te* zoo veel als *naar den*. In *te velde trekken*, *te scheep gaan* zoo veel als *naar het*, of als *op het*, welke beteekenis het ook oefent in: *te paard klimmen*, *te lijf komen*, *te bed liggen*, *te lande*, *te water*, *dienen*, enz. *Op een*, of *eenen*, wordt door *te* uitgedrukt, in *te paard rijden*, *te wagen voeren*. *In een*, of *eene*, als men zegt: *te boek stellen*, *te scheep varen*, *te koets rijden*. *Aan een*, of *aan het*, als men zegt: *te werk stellen*. *Op*, in *te eenemaal*, of *te maal*, waarvan *altemaal*; terwijl men van *temaal* sporen vindt bij KIL., en in: *welc beelde deeze heijlige bisschop te maale broc*. BEKA. *Doe alle die krachten dijns lijchaems ende dijnre herten te maal gebroken waren*. v. HASS. *In het*, als men zegt: *hier te lande*, *te huis*. *Met* in: *te vuur en te zwaard verdelgen*. *Te berge rijzen*, is, oprijzen tot eenen berg. Zie voorts *berg*. *Te bier gaan*, is naar een bierhuis gaan, om bier te drinken. *Te lijk gaan* beteekent, eene lijkstatie bijwonen. *Te water en te brood zitten*, is, in eene gevangenis enkel daarvan leven. *Te binnen*, is, naar binnen, in het geheugen. *Iets te boven gaan*, *te boven komen*, is, eigenlijk, op deszelfs bovensten top gaan, of komen. Zie voorts *boven*. Nopens *te buiten*, en *te dege*, of *ter dege*, zie *buiten* en *dege*. *Te gelijk*, of *tegelijk*, is gezamenlijk. Nopens *t'effens*, *t'evens*, *t'elkens*; zie *teffens*, *telkens*. Nopens *te gader*, en *altegader*, zie *allegaar* en *gaderen*. Nopens *te gast*, zie *gast*. *Te gemoet* is evenveel, als *in het gemoet*, zoo als men ook wel eens zegt. Zie voorts *gemoet*. Nopens *te goede*, *te goeds*, en *te*

kwaad, zie *goed* en *kwaad*. *Te hulp*, is, tot hulp, om te helpen. *Te hans* enz., zie *thans*. *Te keer*, is, tot keer, om te keeren. *Te koop*, en *te huur*, of tot koop, of huur, om gekocht, of gehuurd, te worden. *Te kust en te keur*, zie *kust*. *Te leen* is in leen, in leening. *Te geef*, in gift. *Te leur*, zie *leur*. *Te met*, *te mets*, *al te met*, zie *altemet* en *met*. *Te niet* is tot niet. *Te pas*, *brengen*, *komen*, *maken*, is eene zegswijze, die zich bezwaarlijk laat omschrijven. *Te pas zijn* is tot iemands gezondheid betrekkelijk. *Te onpas*, *te ondeeg*, *te onregt*, *te regt*, zie *onpas*, *ondeeg*, *onregt*, *regt*. *Te post*, is, met behulp van de postinrigting, en, overdragtelijk, gezwind. Zie *post*. *Te pronk*, is, tot pronk. *Te rade*, zie *raad*. *Te rug*, is, ruggewaarts, achterwaarts. *Te stade*, zie *stade*. *Te vondeling*, is, tot vondeling. *Te voren*, is, voorheen. *Tevreden* en *te vrede*, zie *vrede* en *tevreden*. *Te vriend*, is, tot vriend. *Te weer*, is, in de weer, in eenen staat van verwering. *Te voet* is het tegenovergestelde van *op rijtuig*, of *te paard*: *zij reden, en wij gingen te voet*. *Allerlei krijgsvolk te voet en te paard*. *Te wege* is op den weg, in beweging, in werkzaamheid, in dadelijkheid. *Te wille*, zie *wil*. *Te zoek*, is, om gezocht te worden.

Voorts geeft *te* eene teveelheid te kennen, zoo op zich zelf, als in vereeniging met *al*, of *veel*. Dus is *te kort*, korter, dan het behoort, enz. Zie *kort*. *Te lang*, langer, dan het behoort. *Te laat*, *te vroeg*, *te veel*, *te weinig*, enz. later, vroeger, meer, minder, enz. dan het behoort. *Al te klein*, kleiner, dan het behoort. En *al te* wordt op zich zelf ook wel eens gebezigd voor buiten de maat: *dat gaat waarlijk al te!* Welke beteekenis het oulings verder had, zie *al*. — Oul. werd *te* ook voor *tot*, of *naar* gebezigd: *ginc te broeder Alebrecht. Comt te mi.* Lodew. v. Velth.

Te, nederf., eng. *to*, hoogd. *zu*, is naauw verwant aan *toe* en *tot*. Dus wordt *toe*, of *thoe*, voor *te* gebruikt, in: *Harinksma thoe Heeg*, *Harinksma thoe Sloten*, *Swartsenburg thoe Hohenlandsberg*, enz. En hoe menigmalen hoort men niet zeggen *tot Amsterdam*, in plaats van *te Amsterdam*? *Tot mijnent* is dikwijls evenveel, als *te mijnent*; en hoe menigmalen wordt *te*

niet wederkeerig in de beteekenis van *tot* gebezigd? zie het bovenstaande.

TEEDER, *teer*, bijv. n. en bijw. *teederder*, *teederst*. Uit zwakke en fijne deelen bestaande, onvast, onsterk: *dat vaatwerk is al te teeder voor dagelijksch gebruik. De teedere plant wordt door den wind geknakt. Het onnoozel wicht stak de teedere handjes naar den moordenaar uit. Daer ghij, hoe jong en teer, de schorre donders hoorde*, VOND. Figuurlijk: *de Rhijnsche Lek, die teere rank*. VOND. Overdragtelijk, van zulken aard, dat men zich daaromtrent ligt misgrijpen kan: *het is eene teedere zaak. De teedere belangen der vriendschap, der liefde*, enz. *Een teeder gewisse* is zoodanig een, welks rust ligtelijk gestoord wordt. *Een teeder hart*, is een gevoelig. *Teedere liefde*, is gevoelvolle: *uw' Almagt, die mij alle blijken gaf van teedre liefde*. L. D. S. P. Van hier *teederheid*, *teederlijk*, *teedertjes*, *teertjes*, *teerkens*, KIL. Zamenstell.: *teederhartig*, enz. *verteederen*, enz.

Teeder, *teer*, nederf. *teder*, angelf. *tijdder*, eng. *tender*, fr. *tendre*, ital. *tenero*, sp. *tierno*, lat. *tener*, hoogd. *zärt*.

TEEF, z. n., vr., *der*, of *van de teef*; meerv. *teven*. Verkleinw. *teefje*. KIL. *teve*, *tefken*. Volgens BOXHORN was dit oul. de algemeene naam der vrouwen, ook de beste. Thans wordt dit woord genomen, in den zin van eene hoer, een slecht, ontuchtig, vrouwspersoon: *wat is dat eene ridsige teef!* Overdragtelijk, een hond van 't vrouwelijke geslacht: *die teef moet jongen*. Zamenstell.: *appelteef*, *hekelteef*, *vischteef*, enz. Dit *teef* is afkomstig van het moesogoth. *thiwi*, dat eene dienstmaagd beteekent, en heeft zijne verdere beteekenissen van daar gekregen, dat de dienstmaagden, oudtijds, in de huizen harer Heeren dezelfde vrouwspersonen waren, welke thans in de bordeelen gevonden worden.

TEEK, zie *tijk*.

TEEKEN, z. n., o., *des teekens*, of *van het teeken*; meerv. *teekenen*, of *teekens*. Verkleinw. *teekentje*. Al wat dient, om eenig ding voor te stellen, aan te duiden, of te onderscheiden: *het teeken des kruises*, eene afbeelding daarvan, enz. *In het teiken van den*

Leeu; Hooft; in de gewaande afbeelding daarvan door eenige sterren van den dierenriem. *Thie zwelf zeichan*, de twaalf zoogenoemde hemelteekenen. Ottfrid. Een wonderlijk verschijnsel: *daer sullen oock schrickelicke dingen, ende groote teeckenen van den hemel geschieden*. Bijbelv. *Hij deed vele teekenen en wonderen*. Een voorteeken: *welk is het teecken, wanneer dese dingen sullen geschieden?* Bijbelv. Een gedenkteeken: *desen steen, dien ick tot een opgerecht teecken geset hebbe*. Bijbelv. Een merkteeken, onderscheidend kenmerk: *hij hadde het teken ontfangen*. Vollenh. *De Heere stelde een teecken aen Kain, op dat hem niet en versloege al wie hem vonde*. Bijbelv. Een sein: *gewenkt van Askue om noothulp door 't besproken teken*. Vond. Een bewijs: *dat is een teeken van eene goede gezondheid*. *Het is een teeken, dat hij niet verstaat, wat hij zegt*. Van hier *teekenen*, enz. Zamenstell.: *gedenkteeken, hemelteeken, kenteeken, klankteeken, lidteeken, luchtteeken, merkteeken, schandteeken, schrijfteeken, taalteeken, veldteeken, voorteeken, wonderteeken, zegeteeken, zinteeken*, enz.

Teeken, Vond. *teken*, Hooft. *teiken*, Kil. *teijcken, teecken*, Ulphil. *taikns*, opperd. *zeichan*, hoogd. *zeichen*, nederf. *teken*, angelf. *taen*, eng. *token*, zweed. *tekn*, fr. *signe*, lat. *signum*, gr. τεκμηριον, is naauw verwant aan het hoogd. *zeigen*, aanduiden, dat zeer oud is, nederf. *tögen*, ijsl. *tia*, zweed. *te*.

TEEKENEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik teekende, heb geteekend*. Door een teeken, eene afbeelding, voorstellen: *wat teekent gij daar?* Bijzonderlijk, door middel van enkele trekken van houtskool, potlood, eene pen, enz. met, of zonder behulp van verschillende kleuren: *hij teekent beter, dan hij schildert*. Door middel van een kenmerk onderscheiden: *het is een geteekend schaap*; zie *geteekend*. Door onderschrijving van zijnen naam bekrachtigen: *wilt gij dit verbandschrift nu maar teekenen? De vrede staat eerstdaags geteekend te worden*. *Voor iemand teekenen*, is, zich schriftelijk voor hem verbinden. *Ergens op teekenen*, is, schriftelijk daaraan deel nemen: *hebt gij ook op het bal geteekend? Wie zal op dat boek teekenen, of inteekenen?* Van hier

geteekend, *teekenaar*, *teekening*, enz. Zamenstell.: *teekenboek*, *teekenkrijt*, *teekenkunst*, *teekenmeester*, *teekenpen*, *teekenschool*, *teekenwijze*, enz. *Aanteekenen*, *afteekenen*, *beteekenen*, *bijteekenen*, *inteekening nateekenen*, *onderteekenen*, *opteekenen*, *overteekenen*, *uitteekenen*, *verteekenen*, enz.

Teekenen, ULPHIL. *taiknan*, nederf. *tekenen*, hoogd. *zeichnen*, fr. *signer*, lat. *signare*, komt van *teeken*.

TEEKENING, z. n., vr., *der*, of *van de teekening*; meerv. *teekeningen*. Verkleinw. *teekeningje*. De daad van teekenen: *terwijl men met de teekening bezig was*. De teekenwijze: *er is eene slechte teekening in*. Eene geteekende afbeelding van een of meer dingen: *hebt gij uwe teekening haast voltooid? Geef mij dat teekeningje ten geschenke*. Van *teekenen*.

TEELMAN, zie *telen*.

TEELT, z. n., vr., *der*, of *van de teelt*; zonder meerv. De daad van telen: *hij behaalt goede voordeelen met de teelt van paarden*, *rundvee*, enz. Het gene er geteeld wordt: *er was in dat jaar eene groote teelt van snoek*. De tijd, waarop deze en gene soorten van zeevisschen door voortteling derwijze vermenigvuldigen, dat zij in overvloed te voorschijn komen: *de visschers zich buiten den tijdt hunner teelte bevindende*. HOOFT. Kinderen: *ik ben door mijne teelt gelukkiger*. VOND. Jongen: *een teelt van strantgevogelt*. ANTONID. Zamenstell.: *aardappelteelt*, *bijenteelt*, *haringteelt*, *hennipteelt*, *meekrapteelt*, *paardenteelt*, *runderteelt*, *snoekenteelt*, *vlasteelt*, *vischteelt*, enz. Van *telen*.

TEEM, z. n., m., *des teems*, of *van den teem*; zonder meerv. De daad van temen: *hij heelt zulken langwijligen teem over zich*. Van *temen*. Van gansch anderen oorsprong en aard is *teem*, *hooiteem*, bij KIL. het hout, dat boven op eenen hooiwagen in de lengte over het hooi gelegd wordt.

TEEMS, z. n., m., *van den teems*; zonder meerv. De rivier van London: *in 't bloedigh moorthol aen den Teems*. VOND. Bij KIL. *Teijms*, *Tems*, lat. *Thamesis*.

TEEMS, zie *tems*.

TEEMSEN, zie *temsen*.

TEEN,

TEEN, *toon*, z. n., m., *des teens*, of *van den teen*; meerv. *teenen*. Verkleinw. *teentje*. Een vinger van den voet van een mensch of beest: *de groote teen*, *de kleine teen*. *Ik steek den teen in 't water*. VOND. *Op den teen te treeden*; HOOFT; het welk figuurlijk zoo veel is, als zwaarlijk beleedigen. *Van den top af tot den teen*, VOND. is figuurlijk gansch en al, even als: *van top tot teen*. Eindelijk is *het schort hem in den teen, daar de boeren den hoed op dragen*, evenveel als: *het schort hem in het hoofd*. Zamenstell.: *teenpluizertje*, de kunstnaam van een beeld, dat uit de oudheid overgebleven is. Zamenstell.: *dierenteen*, *menschenteen*, *vogelteen*, enz.

Teen, *toon*, vries. *tjen*, nederf. *taan*, angelf., zweed. *ta*, eng. *toe*, hoogd. *zehe*. Oul. zeide men ook *tee*, en in 't meerv. *teen: sodu sageste die teen van den voeten*. BIJB. 1477.

TEEN, z. n., vr., *der*, of *van de teen*; meerv. *teenen*. Verkleinw. *teentje*. Van 't gr. τεινος. Eene twijg, eene dunne en taaije boomloot, voor allerlei vlechtwerk geschikt: *het is van teenen gevlochten*. *Om een taeije teen te rukken*; VOND.; die dit woord intusschen mannelijk maakt, in: *met riet, geschilden teen, en esschen stock gestut*. Van hier *teenen*, van teenen: *neem dat teenen mandje*. Zamenstell.: *teenakker*, *teenboom*, *teenbosch*, *teenland*, *teenrijs*, *teenveld*, enz.

Teen, moesogoth. *tains*, angelf. *toenel*, *tan*, alem. *zeinna*.

TEENEN, zie *teen*.

TEER, z. n., o., *des teers*, of *van het teer*; zonder meerv. Vloeibaar pek: *het scheepsvolk is altijd met teer bemorst*. *Hij handelt in pek en teer*. Bij KIL. ook vogellijm. Van hier *teeraohtig*, *teren*, met teer bestrijken, *terig*, enz. Zamenstell.: *teerhok*, *teerketel*, *teerkist*, *teerkooper*, *teerkwast*, *teerpot*, *terroelde*, KIL., *teerton*, *teertouw*, *teertuin*, *teervat*, enz.

Teer, vries. *tar*, eng. *tarre*, KIL. *teer*, *teere*, *terre*, zweed. *tiara*, hoogd. *theer*, is van eenen onzekeren oorsprong.

TEER, *teere*, zie *teeder*.

TEER, *tere*, zie *tering*.

TEERLING, z. n., m., *des teerlings*, of *van den teerling*; meerv. *teerlingen*. Verkleinw. *teerlingje*. Een dobbelsteen: *de teerling geef u zes of een*. VOND. *Aan den teerling te stellen*. HOOFT. *Wel magh 't een teerling heeten, hij heeft mij meer verteert, als drinken doet of eten*. HUIG. Spreekw.: *de teerling is geworpen*, de kans is derwijze gewaagd, dat men thans den uitslag moet afwachten. Voorts bezigt men *teerling* nog wegens al, wat de gedaante van eenen dobbelsteen heeft: *het is een volkomen teerling*. Zamenstell.: *teerlingspel*, *teerlingsteen*, KIL. *teerlingsworp*, *teerlingswortel*, een kunstwoord der zoogenoemde stelkunde.

Teerling, VOND. ook *teirling*, KIL. *teerlinck*, *terlingh*, hoogd. *terling*, plat duitsch *tarling*, *tarrel* en *tarl*, is verwant aan het plat duitsch *tarlen*, met teerlingen spelen.

TEERZAK, zie *teren*.

TEEZEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik teesde*, *heb geteesd*. Pluizen: *men teest wol*. Overdragtelijk: *d'onnosele wert meest geplukt en geteest*. v. HASS. Van hier *teesing*: *teesinghe van de wolle*. v. HASS. Dit *teezen* verschilt zekerlijk niet van het hoogd. *zausen*, nederf. *tuseln*, eng. *tose*, *tourse*, *toaze*, *teaze*, ijsl. *taesa*, angelf. *taesan*; noch van het vries. *tiezen*, dat zoo veel is, als door pluizen in de war brengen, en van waar *ties*, war: *het is in de ties*.

TEFFENS, *tevens*, bijw. Tegelijk, op eenmaal: *wie kan alles teffens doen? Teffens steigren lant en erven in waerdij*. VOND. Van *te* en *effens* of *evens*; waarom men bij VOND. meermalen *t'effens* en *t'evens* vindt. Zie T.

TEGEL, z. n., m., *des tegels*, of *van den tegel*; meerv. *tegelen*, of *tegels*. Verkleinw. *tegeltje*. Een baksteen, geschikt om een huis te dekken, of deszelfs vloer en wanden te bekleeden: *het huis was met geene zoogenoemde pannen, maar met tegels, gedekt*. *De muur is met geschilderde tegeltjes bezet*. Zamenstell.: *tegelbakker*, *tegelbakkerij*, *tegeldak*, *tegeloven*, *tegelsteen*, bij KIL. evenveel als *tigchelsteen*, *tegelvloer*, enz. *Daktegel*, enz.

Te-

Tegel, Kil. *teghel*, nederſ., zweed. *tegel*, hoogd. *ziegel*, Tatian. *ziegala*, in een oud gedicht *cigelo*, pool. *cegla*, angelſ. *tigla*, eng. *tile*, *till*, fr. *tuile*, ital. *tegola*, komt van het lat. *tegula*, en daarmede van *tegere*, dekken, en ſchijnt intusſchen verwant aan *tigchel*, *diggel*, en *teil*, zie *tigchel* en *teil*.

TEGELIJK, zie *te*.

TEGEN, voorzetſel. Anders ook *tegens*, en *jegen*, in: *omme dat hi dede jegen de wet*. v. Maerl. Ja nog hedendaags dikwijls evenveel beteekenende, als: *jegen*, of *jegens*: *hoe is hij tegen mij gezind? Dat en was tegen hem niet als gisteren — dat het tegens mij niet en is als gisteren*. Bijbelv. Voorts bepaalt *tegen* de rigting van eenen ſtand naar een ding: *het huis ſtaat tegen het oosten. Dat gewest ligt tegen de zee. De ſteen ligt tegen het einde van den akker*. Of de rigting van eene beweging naar een ding: *keer u tegen het gebergte. Van daar loopt de ſtroom tegen het oosten*. Vooral, wanneer er aan een ding, waarnaar de beweging gerigt is, tegenſtand geboden wordt: *tegen den drang des waters*, *tegen den vijand*. Wanneer zulk een ding ook in beweging is, is *tegen* dikwijls evenveel als *te gemoet*; welken zin *tegen* in vele zamenſtellingen heeft. Voorts kan men *tegen* dikwijls omſchrijven door: *in vijandſchap met*: *ſijn hant ſal tegen allen zijn*, *ende de hant van alle tegens hem*. Bijbelv. *Had tegen mij de tanden ſcherp gewet*. L. D. S. P. *Tegen den ſtroom*, onder eene algemeene tegenwerking. *Met het hoofd tegen den muur loopen*, zich door de onderneming van iets onmogelijks benadeelen. Ook wordt *tegen* wegens de nadering van een ding gebruikt: *het gaat tegen den avond. Tegen den morgen zal de wind wel opwakkeren. Tegen Paſchen kom ik weder*. En wegens de verruiling van het eene en andere: *de krijgsgevangenen kunnen tegen elkanderen uitgewisſeld worden. Waar tegen waar. Betaling tegen behoorlijke kwitantie. Tegen eenen matigen prijs overdoen*. Wegens de vergelijking van het eene met het andere: *het wordt tegen goud opgewogen. Tegen hem ben ik een enkel niets. Het is honderd tegen een*, er is weinig kans. *Tegen over* laat zich bezwaarlijk omſchrijven, maar is gebruikelijk in; *tegen mij over*, *tegen over onzent*, enz. en

in

in de zamenstell.: *tegenovergesteld*, *tegenoverliggend*, *tegenoverstaand*, enz. *Tegen aan* bezigt men in: *tegen aan loopen*, *tegen aan stooten*, *tegen aan vallen*, *tegen den grond aan*, enz. *Tegen in*, als men zegt: *hij drong tegen den vijand in*, enz. *Tegen op* in: *hij vloog tegen den berg op*, enz. *Tegen heug en meug*, is, strijdig met iemands geneigdheid: *iets tegen heug en meug niet opdringen*. *Tegen wil en dank* heeft genoegzaam dezelfde beteekenis: *moet ik het tegen wil en dank doen? Tegen iemand spreken*, is, de spraak naar hem rigten, tot hem spreken. Wat daarentegen *iemand tegenspreken* is, zal onder de volgende zamenstellingen van *tegen* worden aangetoond. *Daarentegen* beteekent in tegendeel, en wordt als een voegwoord gebruikt; maar *daar tegen* is, tegen die of die zaak, even als *er tegen*. Eindelijk heeft *tegen*, volgens Kil. de kracht van een bijvoeglijk naamw., of bijw., in: *de spijse is mij teghen. Het schrijven is mij gheheel teghen*; en dezelfde kracht heerscht in *tegen worden*; *ik begin het spel tegen te worden. Ik werd dien kost welhaast tegen.* Gelijk als nu het bijkans gelijkluidende *jegen jegenen*, en *bejegenen* heeft voortgebragt, zoo komt van *tegen* het werkw. *tegenen*, tegenloopen: *zijn besich dat ons in ons kintsheijt niets en tegent.* Vlaerd. redenr. En het z. n. *tegenheid*. Zie *tegenheid*. Van de zamenstellingen zullen wij slechts eenige aanvoeren, want *tegen* kan, in den zin van te gemoet, en in meer andere beteekenissen, nog voor veel meer andere woorden geplaatst worden, dan waarvoor wij dit voorzetsel straks dadelijk plaatsen zullen.

Tegen, *tegens*, hoogd. *gegen*, Willer. ook *gegen*, Notk. *gagen*, Kero. *kagan*, angelf. *agen*, *ongean*, *gean*, eng. *against*, ijsl. *gegn*, zweed. *gen*, *igen*, deen. *gien*, vries. *tjin*, nederf. ook *tegen*, is eigenlijk evenveel als *jegen*, *jegens*.

TEGENARTIKEL, z. n., o., *des tegenartikels*, of *van het tegenartikel*; meerv. *tegenartikelen*, of *tegenartikels*. Verkleinw. *tegenartikeltje*. Van *tegen* en *artikel*. Een artikel, dat bij het ontwerp van een of ander verdrag tegen over een ander artikel gesteld wordt, en tegen deszelfs inhoud aandruischt: *in plaats van het artikel van vrijen aftogt stelde de belegeraar een tegenartikel van krijgsgevangenschap.*

TE-

TEGENBABBELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik babbelde tegen, heb tegengebabbeld.* Van *tegen* en *babbelen.* Met een morrend gebabbel tegenſpreken: *ſtaak dat tegenbabbelen. Wat babbelt gij daar wederom tegen?*

TEGENBEDE, z. n., vr., *der*, of *van de tegenbede*; meerv. *tegenbeden.* Van *tegen* en *bede.* Eene bede, welke hier of daar-tegen gerigt is: *uwe tegenbeden zullen weinig baten.*

TEGENBEDENKELIJK, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *tegen* en *bedenkelijk.* Dat ergens tegen ingebragt worden kan: *het is zoo tegenbedenkelijk niet, als het wel ſchijnt.* Van hier *tegenbedenkelijkheid*; *de tegenbedenkelijkheid daarvan loopt een ieder in het oog.*

TEGENBEDENKING, z. n., vr., *der*, of *van de tegenbedenking*; meerv. *tegenbedenkingen.* Verkleinw. *tegenbedenkingje.* Van *tegen* en *bedenking.* Eene tegenwerping: *hij heeft altijd tegenbedenkingen.*

TEGENBEDING, z. n., o., *des tegenbedings*, of *van het tegenbeding*; meerv. *tegenbedingen.* Verkleinw. *tegenbedingje.* Van *tegen* en *beding.* Een beding, 't welk de een tegen over het beding van den anderen ſtelt: *ik wil uw beding laten gelden, maar ik heb dit tegenbeding.*

TEGENBEELD, z. n., o., *des tegenbeelds*, of *van het tegenbeeld*; meerv. *tegenbeelden.* Verkleinw. *tegenbeeldje.* Van *tegen* en *beeld.* Een beeld, dat tegen over een ander beeld geplaatst is, of geplaatst worden moet: *het beeld van Napoleon den grooten zal een geſchikt tegenbeeld voor dat van Hendrik den grooten wezen.* Ook wel eens eene zaak, die door iets anders afgebeeld wordt: *door 't water, waarvan 't tegenbeelt, de doop, ons nu oock behoudt.* Bijbelv.

TEGENBEKLAG, z. n., o., *des tegenbeklags*, of *van het tegenbeklag*; meerv. *tegenbeklagen.* Van *tegen* en *beklag.* Een beklag, dat van den kant van iemand, over wien men zich beklaagd heeft, tegen den beklager wordt ingebragt: *hij beantwoordde zulks met een vreesſelijk tegenbeklag.*

TEGENBELEEDIGING, z. n., vr., *der*, of *van de tegenbeleediging*; meerv. *tegenbeleedigingen.* Verkleinw.

kleinw. *tegenbeleedigingje.* Van *tegen* en *beleediging.* Eene beleediging, waarmede men eene ontvangene beleediging beantwoordt: *door tegenbeleedigingen verbittert men zijnen beleediger gemeenlijk slechts des te meer.*

TEGENBELEID, zie *tegenbeschik.*

TEGENBERG, bijw. Volgens KIL. evenveel als bergwaarts op, berg op.

TEGENBERIGT, z. n., o., *des tegenberigts*, of *van het tegenberigt*; meerv. *tegenberigten.* Verkleinw. *tegenberigtje.* Van *tegen* en *berigt.* Een berigt, waarin een ander berigt herroepen, of tegengesproken, wordt: *ik zal de valschheid van zijn berigt in een tegenberigt aan den dag leggen.*

TEGENBESCHIK, z. n., o., *des tegenbeschiks*, of *van het tegenbeschik*; zonder meerv. Van *tegen* en *beschik.* Bijkans evenveel, als *tegenbeleid*, *tegenbestel*, *tegenbestuur.* Een beschik, dat tegen een ander beschik over staat en aandruischt: *des vijands schikkingen werden door zijn tegenbeschik verijdeld.*

TEGENBESTEL, zie *tegenbeschik.*

TEGENBESTUUR, zie *tegenbeschik.*

TEGENBETOOG, z. n., o., *des tegenbetoogs*, of *van het tegenbetoog*; meerv. *tegenbetoogen.* Verkleinw. *tegenbetoogje.* Van *tegen* en *betoog.* Een betoog van de verkeerdheid van een ander betoog: *uw tegenbetoog is allezins doeltreffend.*

TEGENBEURT, z. n., vr., *der*, of *van de tegenbeurt*; meerv. *tegenbeurten.* Verkleinw. *tegenbeurtje.* Van *tegen* en *beurt.* Eene beurt, welke tegen eene andere beurt over staat: *welke schipper vaart er in de tegenbeurt?*

TEGENBEVEL, z. n., o., *des tegenbevels*, of *van het tegenbevel*; meerv. *tegenbevelen.* Van *tegen* en *bevel.* Een bevel, dat tegen een ander bevel aandruischt: *zoo haast hij eenig bevel geeft, geeft zij een tegenbevel.*

TEGENBEWEGING, z. n., vr., *der*, of *van de tegenbeweging*; meerv. *tegenbewegingen.* Verkleinw. *tegenbewegingje.* Eene beweging, welke tegen eene andere beweging overstaat: *bereken het vermogen der beweging en tegenbeweging.* Van *tegen* en *beweging.*

TEGENBEWIJS, z. n., o., *van het tegenbewijs;* meerv. *tegenbewijzen.* Verkleinw. *tegenbewijsje.* Van *tegen* en *bewijs.* Een bewijs voor het tegenoverstaande van eene zaak, waarvoor men insgelijks bewijzen heeft aangevoerd: *zijne tegenbewijzen schijnen mij krachtiger, dan des anderen bewijzen.*

TEGENBEWIND, z. n., o., *des tegenbewinds*, of *van het tegenbewind;* zonder meerv. Van *tegen* en *bewind.* Een bewind, dat tegen over een ander bewind staat: *een gedeelte der Roomsche Kerk verkeerde lang onder het tegenbewind der Pausen van Avignon.*

TEGENBEZENDING, z. n., vr., *der*, of *van de tegenbezending;* meerv. *tegenbezendingen.* Verkleinw. *tegenbezendingje.* Van *tegen* en *bezending.* Eene bezending, geschikt, om eene andere bezending tegen te werken: *er verscheen van den anderen kant eene tegenbezending.* Of eene bezending, waartoe men door eene andere bewogen wordt: *de staten beantwoordden die bezending met eene tegenbezending.*

TEGENBEZOEK, z. n., o., *des tegenbezoeks*, of *van het tegenbezoek;* meerv. *tegenbezoeken.* Verkleinw. *tegenbezoekje.* Van *tegen* en *bezoek.* Een wederkeerig bezoek: *ik wacht op dit bezoek van u welhaast een tegenbezoek.*

TEGENBEZWAAR, z. n., o., *des tegenbezwaars*, of *van het tegenbezwaar;* meerv. *tegenbezwaren.* Van *tegen* en *bezwaar.* Een bezwaar, waardoor een ander bezwaar wordt opgewogen: *al die bezwaren en tegenbezwaren maken mij besluiteloos.*

TEGENBIEDEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik bood tegen, ik heb tegen geboden.* Van *tegen* en *bieden.* Tegen een reeds gedaan bod een ander doen: *hij hield niet op van tegenbieden.*

TEGENBLATEN, onz. w., gelijkvl. *Ik blaatte tegen, heb tegengeblaat.* Van *tegen* en *blaten.* Bij de nadering van iemand, of aan iemand, blaten: *de lammeren kwamen de ooi van rondom tegenblaten.*

TEGENBLIK, z. n., m., *des tegenbliks*, of *van den tegenblik;* meerv. *tegenblikken.* Van *tegen* en *blik.* Een blik, die tegen eens anders blikken gerigt is: *zijne blikken verdoofden des anderen tegenblikken.* Eveneens is

is het werkw. *tegenblikken* zijne blikken tegen die van iemand anders rigten, hem toeblikken.

TEGENBLIKKEN, zie *tegenblik*.

TEGENBLINKEN, onz. w., gelijkvl. *Ik blonk tegen, heb tegengeblonken*. Van *tegen* en *blinken*. Te gemoet blinken: *als de dageraet der jeugt mij tegenblonck*. VOND.

TEGENBOD, z. n., o., *des tegenbods*, of *van het tegenbod;* zonder meerv. Van *tegen* en *bod*. Een bod, 't welk van den eenen kant tegen dat van den anderen gedaan wordt: *het was steeds bod en tegenbod*.

TEGENBOEK, z. n., o., *des tegenboeks*, of *van het tegenboek;* meerv. *tegenboeken*. Verkleinw. *tegenboekje*. Van *tegen* en *boek*. Gemeenlijk, met eenen naam, die uit twee verschillende talen ontleend is, een *contraboek* genoemd. Het boek van eenen zoogenoemden Contraboekhouder, of Controleur, die daarin alles evenzeer opteekenen moet, als de eigenlijke boekhouder in zijn boek: *laten wij het tegenboek daaromtrent eens nazien*.

TEGENBOERT, z. n., vr., *der*, of *van de tegenboert;* zonder meerv. Van *tegen* en *boert*. Boert, waardoor andere boert beantwoord wordt: *die kaatst, moet den bal afwachten; die boerten wil, moet tegenboert kunnen verdragen*.

TEGENBOND, z. n., o., *des tegenbonds*, of *van het tegenbond;* meerv. *tegenbonden*. Van *tegen* en *bond*. Eene verbindtenis, geschikt, om eene andere tegen te werken: *eenige andere mogendheden vormden aanstonds een aanzienlijk tegenbond*.

TEGENBOOMEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik boomde tegen, heb tegengeboomd*. Van *tegen* en *boomen*. Een vaartuig tegenschuiven: *zij kwamen ons de schuit tegenboomen*. Ook onzijdig, te gemoet geschoven worden: *de jaagschuit komt ons tegenboomen*, wordt ons tegengeboomd.

TEGENBOORD, z. n., m., *des tegenboords*, of *van den tegenboord;* meerv. *tegenboorden*. Van *tegen* en *boord*. De boord, die tegen eenen anderen boord overstaat: *het dreef van hier regt over naar den tegenboord*.

TEGENBOTS, z. n., vr., *der*, of *van de tegenbots;* meerv. *tegenbotsen*. Verkleinw. *tegenbotsje*. Van *tegen*

gen

gen en *bots*. Eene bots, waardoor iets tegengehouden wordt: *het ijs, dat met den stroom afdrijven kwam, gaf aan het vaartuig tegenbots op tegenbots.*

TEGENBOTSEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik botste tegen, heb tegengebotst.* Van *tegen* en *botsen.* Derwijze tegen iets aanbotsen, dat deszelfs loop daardoor vertraagd wordt: *het gestadige tegenbotsen van het ijs hield ons geweldig tegen.*

TEGENBUURT, z. n., vr., *der*, of *van de tegenbuurt;* meerv. *tegenbuurten.* Verkleinw. *tegenbuurtje.* Van *tegen* en *buurt.* Eene buurt, welke tegen over eene andere ligt: *hij woont hier niet, maar in gindsche tegenbuurt.*

TEGENDEEL, z. n., o., *des tegendeels*, of *van het tegendeel;* zonder meerv. Van *tegen* en *deel.* Eigenlijk, een deel, dat tegen een ander deel over ligt. In het gebruik, het tegenovergestelde van evenveel welk ding: *hij doet juist het tegendeel van het gene hem bevolen was. Eenmoedig tot het tegendeel gezint.* VOND. *In tegendeel*, daarentegen, wordt als voegwoord gebruikt: *in tegendeel viel hij zelf op mij aan.* Oulings, werd *tegendeel* ook voor wederpartij gebezigd.

TEGENDEUR, z. n., vr., *der*, of *van de tegendeur;* meerv. *tegendeuren.* Verkleinw. *tegendeurtje.* Van *tegen* en *deur.* Eene deur, welke tegen eene andere deur overstaat: *toen de deur opensloeg, vloog de tegendeur ook open.*

TEGENDICHT, z. n., o., *des tegendichts*, of *van het tegendicht;* meerv. *tegendichten.* Verkleinw. *tegendichtje.* Van *tegen* en *dicht.* Een gedicht, dat tegen een ander gedicht gemaakt is: *hij beantwoordde dien laster in een fraai tegendicht.*

TEGENDIENST, z. n., m., *van den tegendienst;* meerv. *tegendiensten.* Verkleinw. *tegendienstje.* Van *tegen* en *dienst.* Een dienst, waardoor een gedane dienst beantwoord wordt: *ik ben tot allen tegendienst bereid.*

TEGENDINGER, z. n., m., *des tegendingers*, of *van den tegendinger;* meerv. *tegendingers.* Van *tegen* en *dinger.* Die *tegen*, of met, iemand dingt, of wedijvert, anders ook *mededinger: ik vond in hem eenen tegendinger.*

TEGENDOLEN, zie *tegendwalen.*

TEGENDOOP, z. n., m., *des tegendoops*, of *van den tegendoop*; zonder meerv. Van *tegen* en *doop*. Een doop, waardoor een andere doop te niete gedaan wordt, een herdoop, een wederdoop: *de vermeende gebreken van zijnen vorigen doop werden door dien tegendoop verholpen.*

TEGENDORPEL, z. n., m., *des tegendorpels*, of *van den tegendorpel*; meerv. *tegendorpels*. Van *tegen* en *dorpel*. De dorpel, die tegen den eigenlijken dorpel overſtaat, de *bovendorpel*. Anders ook *bovendrempel*, *tegendrempel*.

TEGENDRAAD, z. n., m., *des tegendraads*, of *van den tegendraad*; meerv. *tegendraden*. Van *tegen* en *draad*. De dwarsdraad van eene webbe. Van hier *tegendraads*, bijw.: *gij ſcheurt het linnen tegendraads*.

TEGENDRAADS, zie *tegendraad*.

TEGENDRAAI, z. n., m., *des tegendraais*, of *van den tegendraai*; meerv. *tegendraaijen*. Verkleinw. *tegendraaitje*. Van *tegen* en *draai*. Een draai, die tegen den vereischten draai aanloopt: *hij hield het wiel niet ſlechts tegen, maar bragt het in eenen tegendraai.*

TEGENDRAAIJEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik draaide tegen, heb tegengedraaid*. Van *tegen* en *draaijen*. Iets derwijze draaijen, dat het iemand tegenloopt: *gij draait mij alles tegen*. En onzijdig, eenen ongunſtigen draai aannemen: *alles ſchijnt ons tegen te draaijen.*

TEGENDRANG, z. n., m., *des tegendrangs*, of *van den tegendrang*; zonder meerv. Van *tegen* en *drang*. Een drang, die ergens tegen gerigt is: *de tegendrang van het water was allergeweldigst.*

TEGENDRANK, z. n., m., *des tegendranks*, of *van den tegendrank*; meerv. *tegendranken*. Verkleinw. *tegendrankje*. Van *tegen* en *drank*. Een drank tegen eenige ongeſteldheid: *ik zal u een tegendrankje voorſchrijven.*

TEGENDREMPEL, zie *tegendorpel*.

TEGENDRIFT, z. n., vr., *der*, of *van de tegendrift*; zonder meerv. Van *tegen* en *drift*. Eene ergens tegenaan werkende drift van water, enz.: *de tegendrift was te ſterk, om er tegen op te komen.*

TEGENDRIJVEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik dreef tegen, heb tegengedreven*, of *ben tegengedreven.*

On-

Onzijd in eene tegenovergestelde rigting van iets anders drijven: *er kwam ons een lijk tegendrijven.* Bedr in eene tegenovergestelde rigting bewegen, jagen, voortdrijven, enz.: *de wind dreef ons den regen vlak tegen. Zij kwam mij hare kudde tegendrijven.* Doorzetten, staande houden: *ik weet niet, welk vermaak gij aan dat tegendrijven hebben kunt.* Van *tegen* en *drijven.*

TEGENDRINGEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik drong tegen, heb tegengedrongen.* Van *tegen* en *dringen.* Derwijze op iemand aandringen, dat men hem tegenhoude: *hij drong mij regtstreeks tegen.*

TEGENDRUIPEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik droop tegen, heb tegengedropen.* Druipende ontmoeten: *toen zij verder in den berg voortgroeven, kwam het water hun welhaast tegendruipen.* Overdragtelijk, van volk, dat, de een voor, de ander na, uiteen gaat: *de gansche vergadering kwam mij tegendruipen.* Van *tegen* en *druipen.*

TEGENDRUISCHEN, onz. w., gelijkvl. *Ik druischte tegen, heb tegengedruischt.* Van *tegen* en *druischen.* Met gedruisch tegenwerken: *de klank van zijne stem overtrof dien der tegendruischende golven.*

TEGENDRUK, z. n., m., *des tegendruks*, of *van den tegendruk*; meerv. *tegendrukken.* Verkleinw. *tegendrukje.* Van *tegen* en *druk.* Even als *tegendrukking*, eene drukking, die aan eene andere drukking beantwoordt, of dezelve tegenwerkt: *mijne drukkende hand ontving van haar een zacht tegendrukje. Nu de waterdruk van den eenen kant vermindert, bezwijkt de dijk onder den tegendruk van de andere zijde.*

TEGENDRUKKEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik drukte tegen, heb tegengedrukt.* Van *tegen* en *drukken.* Al drukkende tegenwerken: *druk hier een weinig tegen.*

TEGENDRUKKING, zie *tegendruk.*

TEGENDUWEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik duwde tegen, heb tegengeduwd.* Van *tegen* en *duwen.* In eene tegenoverstaande rigting van eene andere beweging duwen: *als ik aan dezen kant klop, moet gij aan den anderen tegenduwen.*

TEGENDWALEN, onz. w., gelijkvl. *Ik dwaalde tegen, ben tegengedwaald.* Van *tegen* en *dwalen.* Dwa-

lende ontmoeten: *ik ben hem tegengedwaald.* Anders ook *tegendolen*, te gemoet dolen.

TEGENEBBE, z. n., vr., *der*, of *van de tegenebbe*; het meerv. is niet in gebruik. Van *tegen* en *ebbe*. Eene ebbe, die een fchip tegenhoudt: *wij hebben tegenebbe. Die tegenebbe maakt de vaart lastig.*

TEGENECHO, z. n., vr., *der*, of *van de tegenecho*; meerv. *tegenechoos.* Van *tegen* en *echo.* Eene echo, welke het geluid van eene andere echo herhaalt: *die bergen vormen niet flechts eene echo, maar ook verfcheidene tegenechoos.*

TEGENEILAND, z. n., o., *des tegeneilands*, of *van het tegeneiland*; meerv. *tegeneilanden.* Verkleinw. *tegeneilandje.* Van *tegen* en *eiland.* Een eiland, dat tegen over een ander eiland ligt: *men vindt nevens dat eiland nog een ander klein tegeneilandje.*

TEGENEISCH, z. n., m., *van den tegeneisch*; meerv. *tegeneifchen.* Verkleinw. *tegeneischje.* Van *tegen* en *eisch.* Een eisch, die tegen eenen anderen eisch gerigt is: *welk een onbefchaamde tegeneisch!*

TEGENEN, zie *tegen.*

TEGENETEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik at tegen, ik heb tegen gegeten.* Van *tegen* en *eten.* Zoo lang eten, dat men het tegenworde: *gij zul het u tegeneten.*

TEGENFLANK, z. n., vr., *der*, of *van de tegenflank*; meerv. *tegenflanken.* Van *tegen* en *flank.* De flank, die tegen eene andere flank overftaat. Een kunstwoord der vestingbouwers. Anders in volkomen fransch *contreflanc.*

TEGENGAAN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik ging tegen, ben, of heb tegegegaan.* Van *tegen* en *gaan.* Onz. al gaande ontmoeten, te gemoet gaan: *hij kwam mij tegengaan.* Bedr. keeren, beletten: *waarom gaat gij dat niet aanftonds tegen? Ik poogde hem daarin tegen te gaan.*

TEGENGALERIJ, z. n., vr., *der*, of *van de tegengalerij*; meerv. *tegengalerijen.* Van *tegen* en *galerij.* Eene galerij, die tegen over eene andere gebouwd is: *bij die galerij voegt nog eene tegengalerij.*

TEGENGALM, z. n., m., *des tegengalms*, of *van den tegengalm*; meerv. *tegengalmen.* Verkleinw. *tegengalmpje.* Van *tegen* en *galm.* Een galm, die aan

een

een ander geluid beantwoordt, of daar tegen aandruischt: *hoort gij den tegengalm der echo niet? Des volks tegengalm smoorde zijne stem.*

TEGENGALMEN, onz. w., gelijkvl. *Ik galmde tegen, heb tegengegalmd.* Van *tegen* en *galmen.* Aan eenen galm beantwoorden, of met eenen galm tegendruischen: *de snaterende Echo galmde ons telkens tegen.* Van hier *tegengalming.*

TEGENGALMING, zie *tegengalmen.*

TEGENGAPEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik gaapte tegen, heb tegengegaapt.* Van *tegen* en *gapen.* Al gapende aanstaren, te gemoet gapen: *bij zijne intrede werd hij van rondom door het volk tegengegaapt.*

TEGENGEBABBEL, z. n., o., *des tegengebabbels*, of *van het tegengebabbel;* zonder meerv. Van *tegen* en *gebabbel.* De daad van tegenbabbelen: *gij vertoornt haar met uw tegengebabbel.* Of het gene er tegengebabbeld wordt: *ik versta niets van uw tegengebabbel.*

TEGENGEBLAAT, z. n., o., *des tegengeblaats*, of *van het tegengeblaat*; zonder meerv. Van *tegen* en *geblaat.* De daad van tegenblaten: *het geblaat werd met tegengeblaat beantwoord.*

TEGENGEDRAG, z. n., o., *des tegengedrags*, of *van het tegengedrag;* zonder meerv. Van *tegen* en *gedrag.* Wederkeerig gedrag, dat tot eens anders voorafgaand gedrag betrekkelijk is: *zijn tegengedrag was slecht en schandelijk.*

TEGENGEDRUISCH, z. n., o., *van het tegengedruisch;* zonder meerv. Van *tegen* en *gedruisch.* De daad van tegendruischen: *al dat tegengedruisch deed hem zwijgen.*

TEGENGEGAAP, z. n., o., *des tegengegaaps*, of *van het tegengegaap;* zonder meerv. Van *tegen* en *gegaap.* Het gegaap, waarmede men iemand, bij zijne nadering, te gemoet ziet: *hij reed onder het tegengegaap der menigte in de stad.*

TEGENGEHUPPEL, z. n., o., *des tegengehuppels*, of *van het tegengehuppel;* zonder meerv. Van *tegen* en *gehuppel.* Het gehuppel, waarmede men iemand te gemoet komt: *het vrolijke tegengehuppel van zijn talrijk kroost.*

TEGENGEKAKEL, z. n., o., *des tegengekakels*, of

van het tegengekakel; zonder meerv. Van *tegen* en *gekakel*. Dikwijls evenveel als *tegengebabbel*, *tegengekef*, enz. Zie *tegengebabbel*.

TEGENGESCHENK, z. n., o., *des tegengeschenks*, of *van het tegengeschenk*; meerv. *tegengeschenken*. Verkleinw. *tegengeschenkje*. Van *tegen* en *geschenk*. KIL. *tegenschenck*, hoogd. *gegengeschenk*. Een geschenk, waardoor een ander geschenk beantwoord wordt: *ik ontving van hem een fraai tegengeschenk*.

TEGENGIFT, z. n., vr., *der*, of *van de tegengift*; meerv. *tegengiften*. Van *tegen* en *gift*, gave. Bij KIL. *teghenghifte*, *teghengaeve*. Bijkans evenveel als *tegengeschenk*: *die tegengift zal niet onaangenaam zijn*.

TEGENGIFT, *tegengif*, z. n., o., *des tegengifts*, of *van het tegengift*; meerv. *tegengiften*, dat van verschillende soorten gebezigd wordt. Van *tegen* en *gift*, *gif*, KIL. *teghenghift*, hoogd. *gegengift*, lat. *antidotum*. Een inwendig middel tegen vergif: *olie wordt wel eens als een tegengift gebezigd*. Overdragtelijk: *hoogmoed is vaak een tegengift voor gierigheid*, iemand, die allen aanleg tot gierigheid heeft, wordt vaak door hoogmoed daarvan te rug gehouden.

TEGENGRAAUW, zie *tegensnaauw*.

TEGENGRAAUWEN, zie *tegensnaauwen*.

TEGENGRAVEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik groef tegen, heb tegengegraven*. Van *tegen* en *graven*. Te gemoet graven, van mijnwerkers gesproken, die den arbeid van andere mijnwerkers door hun gegraaf pogen te verijdelen. In het fr. *contreminer*. Bij KIL. *teghenmijnen*, *teghengraven*. Van hier *tegengraving*, fr. *contremine*.

TEGENGROET, z. n., m., *des tegengroets*, of *van den tegengroet*; meerv. *tegengroeten*. Van *tegen* en *groet*. Een groet, waardoor een andere groet beantwoord wordt, een hergroet, een wedergroet; *ik ontving van hem geenen tegengroet*.

TEGENGROND, z. n., m., *des tegengronds*, of *van den tegengrond*; meerv. *tegengronden*. Van *tegen* en *grond*. Een beweeggrond, of bewijsgrond, die tegen anderen over staat: *dat is een voldoende tegengrond*.

TEGENGUNST, z. n., vr., *der*, of *van de tegengunst*; meerv. *tegengunsten*. Van *tegen* en *gunst*. Eene

gunst,

gunst, welke uit aanmerking van ontvangene gunsten bewezen wordt: *ik verwacht van u eene kleine tegengunst.*

TEGENHANGER, z. n., m., *des tegenhangers*, of *van den tegenhanger*; meerv. *tegenhangers*. Verkleinw. *tegenhangertje*. Van *tegen* en *hanger*. Al wat tegen iets anders over hangt, of geschikt is, om daar tegen over te hangen: *deze prent is een goede tegenhanger voor die andere*. In het fr. *pendant*.

TEGENHEID, z. n., vr., *der*, of *van de tegenheid*; meerv. *tegenheden*. Van *tegen*, door bijvoeging van *heid*. Zie *heid*. Wederwaardigheid: *hij heeft met allerlei tegenheden te worstelen. In mijn wreede tegenheen.* L. D. S. P. Weerzin, afkeer: *ik begin er eene tegenheid in te krijgen.*

TEGENHOEK, z. n., m., *des tegenhoeks*, of *van den tegenhoek*; meerv. *tegenhoeken*. Verkleinw. *tegenhoekje*. Van *tegen* en *hoek*. Een hoek, die tegen eenen anderen hoek over staat: *ik zit in den hoek, en hij in den tegenhoek.*

TEGENHOOFD, z. n., o., *des tegenhoofds*, of *van het tegenhoofd*; meerv. *tegenhoofden*. Van *tegen* en *hoofd*, van eene haven. Een hoofd, dat eene haven aan de overzijde van een ander hoofd insluit: *het schip werd van het hoofd naar het tegenhoofd geslingerd.*

TEGENHOUDEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik hield tegen, heb tegengehouden.* Van *tegen* en *houden*. Weerhouden, ophouden: *houd die plank tegen, dat zij niet valle. De stroom houdt het schip tegen.* Overdragtelijk, verhinderen, beletten: *ik heb dat huwelijk zoo lang tegengehouden, als ik kon.* Van hier *tegenhouding*.

TEGENHOUW, z. n., m., *des tegenhouws*, of *van den tegenhouw*; meerv. *tegenhouwen*. Van *tegen* en *houw*. Een houw, waardoor een andere houw beantwoord wordt: *houw en tegenhouw werden telkens afgekeerd.*

TEGENHUPPELEN, onz. w., gelijkvl. *Ik huppelde tegen, heb tegengehuppeld.* Van *tegen* en *huppelen*. Te gemoet huppelen: *het kind was mij blijmoedig tegengehuppeld.*

TEGENJAGEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik joeg tegen, heb tegengejaagd.* Van *tegen* en *jagen*. Bedr. te-

tegendrijven: *men poogde mij den haas tegen te jagen.* Onz. te gemoet rijden, varen, enz.: *de renbode, de jaagschuit, de sneeuw*, enz. *kwam mij tegenjagen.*

TEGENIJLEN, onz. w., gelijkvl. *Ik ijlde tegen, ben tegengeijld.* Van *tegen* en *ijlen* Evenveel, als *tegenspoeden, tegensnellen.* Te gemoet ijlen: *men was hem reeds tegengeijld.*

TEGENIJVER, z. n., m., *des tegenijvers*, of *van den tegenijver*; zonder meerv. Van *tegen* en *ijver.* De daad van tegenijveren, zie dit woord.

TEGENIJVEREN, onz. w., gelijkvl. *Ik ijverde tegen, heb tegengeijverd.* Van *tegen* en *ijveren.* Met ijver tegenwerken: *zij ijverden geweldig tegen.* Met naijver achtervolgen, wedijveren: *hij zal mij daarin tegenijveren.*

TEGENJUICHEN, zie *toejuichen.*

TEGENKAAI, z. n., vr., *der*, of *van de tegenkaai*; meerv. *tegenkaaijen.* Verkleinw. *tegenkaaitje.* Van *tegen* en *kaai.* Eene kaai tegen over eene andere kaai: *hij woont op de tegenkaai.*

TEGENKAART, z. n., vr. *der*, of *van de tegenkaart*; meerv. *tegenkaarten.* Van *tegen* en *kaart.* Eene kaart geschikt om tegen te spelen: *hebt gij eene goede tegenkaart*, een goed tegenspel?

TEGENKAKELEN, onz. w., gelijkvl. *Ik kakelde tegen, heb tegengekakeld.* Van *tegen* en *kakelen.* Dikwijls evenveel als *tegenbabbelen, tegenkeffen*, enz. Zie *tegenbabbelen.*

TEGENKAMP, zie *tegenkampen.*

TEGENKAMPEN, onz. w., gelijkvl. *Ik kampte tegen, heb tegengekampt.* Van *tegen* en *kampen.* Tegenstrijden: *hij hield niet op van tegenkampen.* Van hier *tegenkamp*, en *tegenkamping*, de daad van tegenkampen, tegenstrijd, tegenworsteling.

TEGENKAMPING, zie *tegenkampen.*

TEGENKANS, z. n., vr, *der*, of *van de tegenkans*; meerv. *tegenkansen.* Verkleinw. *tegenkansje.* Eene kans tegen eene andere kans; *er zijn in dat spel tegen eene kans van winst wel tien tegenkansen. Mijne tegenkans is gering.*

TEGENKANT, z. n., m, *des tegenkants*, of *van den tegenkant*; meerv. *tegenkanten.* Van *tegen* en *kant.* De

kant,

kant, die tegen eenen anderen kant overstaat: *zie eens, wat er op den tegenkant geschreven staat.*

TEGENKANTEN, onz. w. gelijkvl. *Ik kantte tegen, heb tegengekant.* Van *tegen* en *kanten.* Tegenstreven: *gij moet niet tegenkanten.* Van hier *tegenkanten, tegenkanting.*

TEGENKANTING, z. n., vr., *der,* of *van de tegenkanting*; meerv. *tegenkantingen.* Van *tegen* en *kanting,* en dit van *kanten.* Tegenstreving: *het zal niet zonder tegenkanting afloopen.*

TEGENKERF, z. n., vr., *der,* of *van de tegenkerf;* meerv. *tegenkerven.* Verkleinw. *tegenkerfje.* Van *tegen* en *kerf.* Eene kerf, die aan eene andere kerf op eenen anderen kerfstok beantwoordt: *hebt gij op uwen kerfstok al eene tegenkerf gedaan?*

TEGENKLAGT, z. n., vr., *der,* of *van de tegenklagt;* meerv. *tegenklagten.* Van *tegen* en *klagt.* Kil. *teghenklachte, teghenklaege,* hoogd. *gegenklage.* Tegenbeklag. Zie *tegenbeklag.*

TEGENKLANK, z. n., m., *des tegenklanks,* of *van den tegenklank;* meerv. *tegenklanken.* Van *tegen* en *klank.* Tegengalm, weerklank: *er was een sterke tegenklank.*

TEGENKOMEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik kwam tegen, ben tegengekomen.* Van *tegen* en *komen,* ontmoeten: *hij kwam mij op de straat tegen.* Bijzonderlijk, naderen, om hulde te bewijzen: *waarmede sal ick den Heere tegenkomen?* Bybelv. Van hier *tegenkomst,* ontmoeting.

TEGENKOMST, zie *tegenkomen.*

TEGENLAGCHEN, onz. w., ongelijkvl.. *Ik lachte tegen, heb tegengelagchen.* Van *tegen* en *lagchen.* Te gemoet lagchen, aanlagchen: *zij wachtte mij met ongeduld, en lachte mij reeds vriendelijk tegen.*

TEGENLAST, z. n., m., *van den tegenlast;* meerv. *tegenlasten.* Van *tegen* en *last.* Een last, die tegen over eenen last ergens in of opgeladen wordt, om het evenwigt te bewaren: *er moet achter in het schip meer tegenlast gebragt worden, om het van voren te doen rijzen, en wel te doen zeilen.*

TEGENLEER, z. n., vr., *der,* of *van de tegenleer;* meerv. *tegenleeren.* Van *tegen* en *leer.* Eene leer, die tegen eene andere leer aandrukt: *eindelijk be-*

zweek de leer van Arius, onder de tegenleer der drieëenheid.

TEGENLIEFDE, z. n., vr., *der*, of *van de tegenliefde*; zonder meerv. Van *tegen* en *liefde*. Anders ook *tegenmin*. Hoogd. *gegenliebe*. Volgens Kil. liefde, welke aan eens anders liefde beantwoordt, wederliefde: *zij mint mij ook met de vurigste tegenliefde.*

TEGENLIST, z. n., vr., *der*, of *van de tegenlist*; meerv. *tegenlisten*, verkleinw. *tegenlistje*. Van *tegen* en *list*. Eene list, die tegen eene andere list gerigt is: *er baten geene tegenlisten.* Ik veroorlofde *mij een klein tegenlistje.*

TEGENLOOPEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik liep tegen, ben tegengeloopen.* Van *tegen* en *loopen*. Soms evenveel als *tegenvloeijen*; *het water kwam ons tegenloopen.* Voorts in eenen eigenlijken zin te gemoet loopen: *loop hem tegen.* Figuurlijk, van zaken gesproken, tegenen, eenen ongunstigen keer voor iemand nemen: *alles schijnt mij thans tegen te loopen.*

TEGENMARSCH, z. n. m., *van den tegenmarsch*; meerv. *tegenmarschen*. Van *tegen* en *marsch*. Een marsch, die het tegenoverstaande van den gewonen is: *men beval ons den tegenmarsch.* In het fr. *contremarche.*

TEGENMIDDEL, z. n., o., *des tegenmiddels*, of *van het tegenmiddel*; meerv. *tegenmiddelen*. Verkleinw. *tegenmiddeltje*. Van *tegen* en *middel*. Een hulpmiddel tegen eenig ongemak: *zonder geduld kan het beste tegenmiddel weinig baten.*

TEGENMIJN, z. n., vr., *der*, of *van de tegenmijn*; meerv. *tegenmijnen* Van *tegen* en *mijn*. Eene tegengraving van mijnwerkers ter verijdeling van den arbeid van andere mijnwerkers. Kil. *teghenmijne*, hoogd. *gegenmine*, fr. *contremine.*

TEGENMIJNEN, zie *tegengraven.*

TEGENMIN, zie *tegenliefde.*

TEGENMOMPELEN, onz. w., gelijkvl. *Ik mompelde tegen, heb tegengemompeld.* Van *tegen* en *mompelen*. Binnensmonds tegenpraten: *ik stoor mij aan geen tegenmompelen.*

TEGENMOMPELING, z. n., vr., *der*, of *van de tegenmompeling*; meerv. *tegenmompelingen*. Van *tegen* en *mom-*

peling. Gemompel tegen iemands gezegden, of bevelen: *vertoorn mij niet langer door eene misnoegde tegenmompeling.*

TEGENMORREN, onz. w., gelijkvl. *Ik morde tegen, heb tegengemord.* Van *tegen* en *morren.* Eenen morrenden onwil betoonen: *doe het zonder tegenmorren.*

TEGENMORRING, z. n. vr., *der*, of *van de tegenmorring*; meerv. *tegenmorringen.* Van *tegen* en *morring.* Gemor tegen iemands bevelen; *verderfelijke tegenmorring.*

TEGENMUUR, z. n., m., *des tegenmuurs*, of *van den tegenmuur*; meerv. *tegenmuren.* Verkleinw. *tegenmuurtje.* Van *tegen* en *muur.* Een muur, die tegen eenen anderen muur aangebouwd wordt, om denzelven te ſteunen. Kil. *teghenmuur*, hoogd. *gegemauer.*

TEGENONTWERP, z. n., o., *des tegenontwerps*, of *van het tegenontwerp*; meerv. *tegenontwerpen.* Verkleinw. *tegenontwerpje.* Van *tegen* en *ontwerp.* Anders *tegenplan.* Een plan, of ontwerp, dat tegen een ander overſtaat: *aanſtonds kwam hij met een tegenontwerp voor den dag.*

TEGENPARTIJ, z. n., vr., *der*, of *van de tegenpartij*; meerv. *tegenpartijen.* Van *tegen* en *partij.* Een aanhang, welke eenen anderen aanhang tegenſtreeft: *de tegenpartij zat ook geenszins ſtil.* Een bijzonder perſoon, die iemand anders tegenwerkt: *hij zocht zijne tegenpartij onder het worſtelen op den grond te werpen.*

TEGENPARTIJDIG, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *tegen* en *partijdig.* Bij Kil. vijandig.

TEGENPRAAT, z. n., vr., *der*, of *van de tegenpraat*; zonder meerv. Van *tegen* en *praat.* Tegenrede, tegenſpraak: *ik verſta geene tegenpraat van u.*

TEGENPRATEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik praatte tegen, heb tegengepraat.* Van *tegen* en *praten.* Tegenſpreken: *wat praat gij wederom tegen?*

TEGENPREUTELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik preutelde tegen, heb tegengepreuteld.* Van *tegen* en *preutelen*, vries. *tegenprottelen*, hoogd. *gegenprudeln.* Genoegzaam evenveel, als *tegenmompelen.*

TEGENREDE, z. n., vr., *der*, of *van de tegenrede*; meerv. *tegenreden*. Van *tegen* en *rede*. Eene *rede*, welke op eene bescheidene wijze, ergens tegen gevoerd wordt: *geef toch gehoor aan mijne nederige tegenrede. Alle tegenreden smoort.* L. D. S. P.

TEGENREDEN, z. n., vr., *der*, of *van de tegenreden*; meerv. *tegenreden*. Van *tegen* en *reden*. Eene reden voor het tegendeel van iets, dat andere redenen voor zich heeft: *meer dan eene tegenreden maakt mij besluiteloos.*

TEGENREKENING, z. n., vr., *der*, of *van de tegenrekening*; meerv. *tegenrekeningen*. Verkleinw. *tegenrekeningje*. Van *tegen* en *rekening*. Eene rekening ten laste van iemand, van wien men eene rekening ten zijnen laste ontvangt: *zie daar mijne tegenrekening.*

TEGENRIJDEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik reed tegen, ben tegengereden*. Van *tegen* en *rijden*. Te gemoet rijden: *alreede rijdt het hof uw komst van verre tegen.* Vond.

TEGENROEM, z. n., m., *des tegenroems*, of *van den tegenroem*; zonder meerv. Van *tegen* en *roem*. Roem, strekkende, om tegen eens anders roem op te wegen: *mijn tegenroem is nederigheid.*

TEGENRUIMTE, z. n., vr., *der*, of *van de tegenruimte*; meerv. *tegenruimten*. Van *tegen* en *ruimte*. Eene ruimte, die tegen eene andere ruimte overstaat: *plaats het in die tegenruimte.*

TEGENRUK, z. n., m., *des tegenruks*, of *van den tegenruk*; meerv. *tegenrukken*. Verkleinw. *tegenrukje*. Van *tegen* en *ruk*. Een ruk, die tegen eenen anderen ruk, of drang, gerigt is: *een hollend paard zwicht voor geenen tegenruk.*

TEGENRUKKEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik rukte tegen, heb* en *ben tegengerukt*. Van *tegen* en *rukken*. Bedr. Evenveel welken drang, of ruk, al rukkende tegenwerken: *het gestadig rukken en tegenrukken moet den boom doen vallen.* Onz., met *zijn*. Met geweld tegenloopen, rijden enz.: *de vijand rukte ons weldra tegen.* Zie *rukken*.

TEGENSCHANS, z. n. vr., *der*, of *van de tegenschans*; meerv. *tegenschansen*. Verkleinw. *tegenschansje*. Van *tegen* en *schans*. Eene schans, of verschansing,

ſing, die tegen over eene andere, bijzonder tot benaauwing van dezelve, wordt aangelegd: *de vijand deed overal tegenſchanſen opwerpen.*

TEGENSCHRIFT, z. n., o., *des tegenſchrifts*, of *van het tegenſchrift*; meerv. *tegenſchriften.* Van *tegen* en *ſchrift.* Een ſtrijdſchrift, twistſchrift: *het regent tegenſchriften.*

TEGENSCHRIJVEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik ſchreef tegen, heb tegengeſchreven* Van *tegen* en *ſchrijven.* Eenige zaak, of eenig geſchrift, met de pen beſtrijden: *er werd van alle kanten tegengeſchreven.*

TEGENSLEPEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik ſleepte tegen, heb tegengeſleept.* Van *tegen* en *ſlepen.* Te gemoet ſlepen, in al de beteekenisſen van *ſlepen.* Zie *ſlepen.*

TEGENSMAAK, z. n., m., *des tegenſmaaks*, of *van den tegenſmaak*; zonder meerv. Van *tegen* en *ſmaak.* Tegenheid: *ik heb eenen tegenſmaak in het eten.*

TEGENSNAAUWEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik ſnaauwde tegen, heb tegengeſnaauwd.* Van *tegen* en *ſnaauwen.* Bijkans evenveel als *tegengraauwen*, ſnaauwen met ſnaauwen beantwoorden, of zijne onwilligheid tot nakoming van eenig bevel door ſnaauwen aan den dag leggen: *in plaats van het te doen, begon zij vreesſelijk tegen te ſnaauwen.*

TEGENSNAP, z. n., m., *des tegenſnaps*, of *van den tegenſnap*; zonder meerv. Van *tegen* en *ſnap.* Geſnap, dat tegen eenig gezegde of bevel wordt ingebragt: *gij hebt al te veel tegenſnaps.*

TEGENSNAPPEN, bedr w., gelijkvl. *Ik ſnapte tegen, heb tegengeſnapt.* Van *tegen* en *ſnappen.* Tegenklappen, tegenkakelen, tegenbabbelen: *wat hoor ik u daar wederom tegenſnappen?*

TEGENSNELLEN, zie *tegenijlen.*

TEGENSPARTELEN, onz. w., gelijkvl. *Ik ſpartelde tegen, heb tegengeſparteld.* Van *tegen* en *ſpartelen.* Eigenlijk, van visſchen, ſpartelende tegenworſtelen: *de ſnoek ſpartelde geweldig tegen.* Overdragtelijk, van evenveel welk ander wezen, evenveel hoe ook tegenworſtelen: *het zal u weinig baten, hoe gij ook tegenſpartelt.*

TEGENSPARTELING, z. n., vr., *der*, of *van de te-*

tegenſparteling; meerv. *tegenſpartelingen*. De daad van tegenſpartelen. Zie dus *tegenſpartelen*.

TEGENSPOED, z. n., m., *des tegenſpoeds*, of *van den tegenſpoed*; meerv. *tegenſpoeden*. Van *tegen en ſpoed*, zie *rampſpoed*. Wederwaardigheid, onſpoed, rampſpoed: *hij, die, in tegenſpoed, zijn gunstgenoten hoed*. L. D. S. P. Van hier *tegenſpoedig*, rampſpoedig: *wij hebben eene tegenſpoedige reis gehad*.

TEGENSPOEDEN, zie *tegenijlen*.

TEGENSPOEDIG, zie *tegenſpoed*.

TEGENSPORRELIG, zie *ſporrelig*.

TEGENSPORRELING, zie *ſporreling*.

TEGENSPRAAK, z. n., vr., *der*, of *van de tegenſpraak*; zonder meerv. Van *tegen* en *ſpraak*. De daad van tegenſpreken, of het gene er tegengeſproken wordt: *het is boven alle tegenſpraak verheven. Hij duldt geene tegenſpraak. De geheele tegenſpraak beſtond uit wartaal*.

TEGENSPREKELIJK, zie *tegenſpreken*.

TEGENSPREKEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik ſprak tegen, heb tegengeſproken*. Van *tegen* en *ſpreken*. Iemand, ten aanzien van zijne gezegden, of bevelen, wederſpreken: *gij moet mij daarin niet tegenſpreken*. Van hier *tegenſprekelijk*, voor tegenſpraak vatbaar, en evenveel, als *tegenzeggelijk*, *tegenſpreker*, tegenſtander in gezegden, begrippen, bevelen, enz.: *hij heeft al zijne tegenſprekers den mond geſtopt*; *tegenſpreking*, de daad van tegenſpreken. Zamenſtell.: *ontegenſprekelijk*, enz.

TEGENSPREKER, zie *tegenſpreken*.

TEGENSPREKING, zie *tegenſpreken*.

TEGENSTAAN, onz. w., ongelijkvl. *Ik ſtond tegen, heb tegengeſtaan*. Van *tegen* en *ſtaan*. In zulk eene rigting ſtaan, dat men iemand tegenhoudt, hem in zijne ondernemingen verhindert. In het gebruik, dit laatſte op evenveel welke wijze doen: *hij kan de vijanden niet langer tegenſtaan. De boozen, die hem tegenſtaan*. L. D. S. P. Walgen, tegenheid inboezemen: *het eten ſtaat mij geweldig tegen*. Van hier *tegenſtaande*, in de zamenſtell., *niettegenſtaande*, *desniettegenſtaande*.

TEGENSTAND, z. n., m., *des tegenſtands*, of *van den tegenſtand*; zonder meerv. Van *tegen* en *ſtand*.

De

De daad van tegenſtaan, wederſtand: *iemand tegenſtand bieden. Ik vond geenen tegenſtand in die zaak.*

TEGENSTANDER, z. n., m., *des tegenſtanders*, of *van den tegenſtander*; meerv. *tegenſtanders*. Van *tegen* en *ſtander*, voor *ſtaner*, van *ſtaan*. Al wie tegenſtaat: *alle tegenſtanders doen wijken.*

TEGENSTELLEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik ſtelde tegen, heb tegengeſteld.* Van *tegen* en *ſtellen*. Iets door eene daar tegen overſtaande ſtelling beſtrijden: *laat ik eens tegenſtellen.*

TEGENSTELLING, z. n., vr, *der*, of *van de tegenſtelling*; meerv. *tegenſtellingen*. Van *tegen* en *ſtelling*. De daad van tegenſtellen, of het gene tegengeſteld wordt: *dit is mijne tegenſtelling.*

TEGENSTEM. z. n., vr., *der*, of *van de tegenſtem*; meerv. *tegenſtemmen*. Van *tegen* en *ſtem*. Volgens Halma, een tegengezang. Als mede eene ſtemgeving, of het vermogen, of regt, tot ſtemgeving, waar door andere ſoortgelijke ſtemming beſtreden, of eenig voorſtel afgekeurd, wordt: *ik tel dertien ſtemmen daar voor en twaalf tegenſtemmen.*

TEGENSTEMMEN, bedr. w., gelijkvl., *Ik ſtemde tegen, heb tegengeſtemd.* Van *tegen* en *ſtemmen*. Andere ſtemmen door zijne ſtemgeving beſtrijden, of daar door eenig voorſtel afkeuren: *ik kan niet dan tegenſtemmen.*

TEGENSTOOT, z. n., m., *des tegenſtoots*, of *van den tegenſtoot*; meerv. *tegenſtooten*. Verkleinw. *tegenſtootje*. Van *tegen* en *ſtoot*. Eigenlijk, een ſtoot tegen eenig ding; in het gebruik, rampſpoed: *hij krijgt tegenſtoot op tegenſtoot. Zijt gij tegen zulk een tegenſtootje niet beſtand?*

TEGENSTOOTEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik ſtiet tegen, heb tegengeſtooten.* Van *tegen* en *ſtooten*. Volgens Kil. terugſtooten, of door ſtooten tegenhouden; *terwijl de een mij voortſtoot, ſtoot mij wederom een ander tegen.*

TEGENSTREVEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik ſtreefde tegen, heb tegengeſtreefd.* Van *tegen* en *ſtreven*. Eigenlijk, in eene tegenoverſtaande rigting van iets anders ſtreven, zoodanig iets tegenworſtelen: *den ſtroom tegenſtreven.* Overdragtelijk, zich op evenveel welke

wijze tegen iets onstoffelijks verzetten: *de genade tegenstreven.*

TEGENSTREVER, z. n., m., *des tegenstrevers*, of *van den tegenstrever*; meerv. *tegenstrevers*. Van *tegen* en *strever*. Bijkans evenveel als *tegenstrijder*. Al wie tegenstreeft, tegenwerkt, tegenworstelt: *zoo vele tegenstrevers maken het mij wel eens benaauwd.*

TEGENSTREVIG, zie *tegenstrijdig.*

TEGENSTREVING, z. n., vr., *der*, of *van de tegenstreving*; meerv. *tegenstrevingen*. Van *tegen* en *streving*. De daad van tegenstreven, wederstreving: *er onstond eene sterke tegenstreving.*

TEGENSTRIBBELAAR, z. n., m., *des tegenstribbelaars*, of *van den tegenstribbelaar*; meerv. *tegenstribbelaren*, of *tegenstribbelaars*. Van *tegen* en *stribbelaar*. Al wie tegenstribbelt: *zulk een tegenstribbelaar kan hèt iemand lastig genoeg maken.*

TEGENSTRIBBELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik stribbelde tegen, heb tegengestribbeld*. Van *tegen* en *stribbelen*. Door allerlei stribbeling tegenhouden, of belemmeren: *wat ik onderneem, gij stribbelt mij altijd tegen*. Van hier *tegenstribbeling*, de daad van tegenstribbelen: *geene tegenstribbeling doet mij van dat voornemen afzien.*

TEGENSTRIBBELING, zie *tegenstribbelen.*

TEGENSTRIJD, z. n., m., *des tegenstrijds*, of *van den tegenstrijd*; zonder meerv. Van *tegen* en *strijd*. Eene gemoedsbeweging, waardoor iemand van eenig ding weerhouden wordt: *er heerscht daaromtrent een tegenstrijd in mijn binnenste.*

TEGENSTRIJDEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik streed tegen, heb tegengestreden*. Van *tegen* en *strijden*. Hardnekkig tegenspreken: *houd op van tegenstrijden.*

TEGENSTRIJDER, zie *tegenstrever.*

TEGENSTRIJDIG, bijv. n. en bijw., *tegenstrijdiger, tegenstrijdigst*. Van *tegen* en *strijdig*. Dikwijls evenveel, als *tegenstrevig*, ergens tegen aandruischende: *gij moet aan alle tegenstrijdige ondernemingen vaarwel zeggen*. Maar dikwijls ook, tegen zich zelf aandruischende, met zich zelf niet overeenkomende: *er is daarin veel tegenstrijdigs. Tegenstrijdig te werk gaan.* Van hier *tegenstrijdigheid.*

TEGENSTROOM, z. n., m., *des tegenstrooms*, of

van

van den tegenstroom; meerv. *tegenstroomen*. Van *tegen* en *stroom*. Een stroom, waardoor iemand wordt tegengehouden: *de tegenstroom vertraagde onze reis merkelijk*. Ook wel eens evenveel als *tegenvloed*, het tegenoverstaande van *tegenebbe*, aangezien de Zeelieden den vloed der zee, waardoor de ebbe vervangen wordt, met den naam van *stroom* plegen te bestempelen. Overdragtelijk, eene algemeene tegenstreving: *ontzie den tegenstroom der algemeene denkwijze*. Voorts vindt men bij KIL. *tegenstroom des haars*, deszelfs plooi, die tegen de hand, welke daar tegen instrijkt, opstijgt, en haar tegenhoudt.

TEGENTREKKEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik trok tegen, ben tegengetrokken*. Van *tegen* en *trekken*. Iemand te gemoet trekken: *wij zijn den vijand tegengetrokken*.

TEGENTROMMELEN, onz. w., gelijkvl. *Ik trommelde tegen, heb tegengetrommeld*. Van *tegen* en *trommelen*. Te gemoet trommelen: *verheugd ging men Jephta tegentrommelen*.

TEGENVALLEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik viel tegen, ben tegengevallen*. Van *tegen* en *vallen*. Niet wel uitvallen: *ik heb eenen os laten slagten, maar hij is zeer tegengevallen. Mij zelf mijn konsten vielen tegen.* HOOFT.

TEGENVERZEKERING, z. n., vr., *der*, of *van de tegenverzekering*; meerv. *tegenverzekeringen*. Van *tegen* en *verzekering*. Eene verzekering, die tegen eene andere overstaat: *toen hij mij die verzekering gegeven had, gaf ik hem de belangrijke tegenverzekering, dat*, enz.

TEGENVLOED, zie *tegenstroom*.

TEGENVOETER, z. n., m., *des tegenvoeters*, of *van den tegenvoeter*; meerv. *tegenvoeters*. Van *tegen* en *voeter*, van *voet*. Iemand, wiens voeten tegen de onze gekeerd zijn, daar hij de tegenoverstaande zijde van den aardbol bewoont: *hoe laat is het thans bij onze tegenvoeters?* Anders ook *tegenvoetig*, en *tegenvoetsch*: *de tegenvoetsse en wij elkandren zoo betreen*. VOND. Hoogd. *gegenfuszler*.

TEGENWEER, z. n., vr., *der*, of *van de tegenweer*; zonder meerv. Van *tegen* en *weer*. Verwering tegen het geweld, waarmede men wordt aangerand:

hij bood geene tegenweer. Zonder veerdige tegenweer. Hooft. *Door gebreck van tegenweer.* Vond.

TEGENWERKEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik werkte tegen, heb tegengewerkt.* Van *tegen* en *werken.* Door allerlei werken tegenhouden of belemmeren: *die zaak wordt magtig tegengewerkt.* Van hier *tegenwerker*, tegenstrever, en *tegenwerking*, tegenstreving.

TEGENWERKER, zie *tegenwerken.*

TEGENWERKING, zie *tegenwerken.*

TEGENWERPEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik wierp tegen, heb tegengeworpen.* Van *tegen* en *werpen.* Eigenlijk, iemand iets voor de voeten werpen, om hem in zijnen gang te belemmeren. In het gebruik, iemand een bezwaar tegen zijn gevoelen te gemoet voeren: *wat kunt gij mij nu nog meer tegenwerpen?* Van hier *tegenwerping*, bezwaar tegen eenig gevoelen, bij Kil. *tegenworp*, hoogd. *gegenwurf.*

TEGENWERPING, zie *tegenwerpen.*

TEGENWIGT, z. n., o., *des tegenwigts*, of *van het tegenwigt*; meerv. *tegenwigten.* Van *tegen* en *wigt.* Een gewigt, waardoor een ander gewigt, of eenige zwaarte opgehouden wordt: *het tegenwigt aan de wip der brug moet verzwaard worden.* Figuurl.: *de tong der weegschaal zweeg zoo langhe in tegenwicht.* Vond.

TEGENWIJZEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik wees tegen, heb tegengewezen.* Van *tegen* en *wijzen.* Eene zaak ten nadeele van iemand uitwijzen: *het pleidooi is mij tegengewezen.*

TEGENWIL, z. n., m., *des tegenwils*, of *van den tegenwil*; zonder meerv. Van *tegen* en *wil.* Strijdige wil, de wil, die tegen eens anders wil aandruischt, de wil van eenen tegenstrever: *zijn tegenwil maakt haar het leven lastig.* Van hier, volgens Kil., *tegenwillig*, vol van tegenwil.

TEGENWILLIG, zie *tegenwil.*

TEGENWIND, z. n., m., *des tegenwinds*, of *van den tegenwind*; meerv. *tegenwinden.* Verkleinw. *tegenwindje.* Van *tegen* en *wind.* Een wind, die vlak tegen iemand of iets aanblaast: *de tegenwinden hebben ons lang opgehouden. Het geringste tegenwindje doet hem naar den adem hijgen.*

TEGENWOELEN, onz. w., gelijkvl. *Ik woelde tegen, heb tegengewoeld.* Van *tegen* en *woelen.* Tegen

iets

iets woelen, of woelend zich verzetten: *zo de Vorst daer hert wil tegenwoelen.* S. Cost.

TEGENWOORDIG, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Ergens aanwezig, ergens bij: *ik was er tegenwoordig.* Thans bestaande: *het tegenwoordige tijdstip.* Als bijw., op het thans plaats grijpend oogenblik: *wat doet hij tegenwoordig?* Van hier *tegenwoordigheid*, *teghenwordighlick*, bij Kil. Zamenstell.: *alomtegenwoordig*, *overaltegenwoordig*, *vertegenwoordigen*, *vertegenwoordiger*, *vertegenwoordiging*, *volksvertegenwoordiger*, enz.

Tegenwoordig, Kil. *teghenwordigh*, vries. *tjinwurdig*, angelf. *andwerdu*, Kero *antwurtan*, en *kekanantwurtan*, Ottfrid. *in gegini*, en *geginuertig*, hoogd. *gegenwärtig*, nederf. *tegenwardig*, is zamengesteld uit *tegen* en *woordig*, oul. *wordig*, gelijk *tegenwordig* ook in gebruik geweest is.

TEGENWOORDIGHEID, z. n., vr., *der*, of *van de tegenwoordigheid*; zonder meerv. Aanwezigheid op eene plaats: *hij ontzag haar uit hoofde van mijne tegenwoordigheid.* De plaats, waar iemand aanwezig is: *ik verbied u mijne tegenwoordigheid. Hoe durf ik in zijne tegenwoordigheid verschijnen?* Voorts is *tegenwoordigheid van geest* eene hebbelijkheid van den geest, om, onder allerlei afwisseling van omstandigheden, zoo werkzaam te blijven, als onze belangen vereischen. Van hier de zamenstell.: *alomtegenwoordigheid*, *overaltegenwoordigheid.*

Tegenwoordigheid, Kil. *teghenwordigheijd*, nederf. *tegenwardigheit*, *jagenwardigheit*, vries. *tjinwurdigheit*, Kero *antwatta*, Ottfrid. *geginwerti*, hoogd. *gegenwart*, komt van *tegenwoordig.*

TEGENWORSTELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik worstelde tegen*, *heb tegengeworsteld.* Van *tegen* en *worstelen.* Worstelen, om eenige werking tegen te houden: *al haar tegenworstelen was vruchteloos.* Van hier *tegenworsteling*, de daad van tegenworstelen.

TEGENWORSTELING, zie *tegenworstelen.*

TEGENWRIJTEN, onz. w., gelijkvl. *Ik wrijtte tegen*, *heb tegengewrijt.* Van *tegen* en *wrijten.* Tegenstreven, tegenstribbelen: *Gods toorn ontstak op al dat tegenwrijten.* L. D. S. P. Ook wordt het ongelijkvl.

gebezigd: *ik wreet tegen*, *heb tegengewreten*. Van hier *tegenwrijter*, tegenstrever.

TEGENWRIJTER, zie *tegenwrijten*.

TEGENZANG, z. n., m., *des tegenzangs*, of *van den tegenzang*; meerv. *tegenzangen*. Van *tegen* en *zang*. Een zang, die eenen anderen zang afwisselt, zoo als een koorzang: *die tegenzang is zeer verheven*.

TEGENZEGGELIJK, zie *tegensprekelijk*.

TEGENZEGGEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik zeide tegen*, *heb tegengezegd*. Van *tegen* en *zeggen*. Tegenspreken: *waarom doet gij het niet zonder tegenzeggen?* Van hier *tegenzeggelijk*, zamenstell.: *ontegenzeggelijk*. SCHRIECK heeft *tegenzeg* voor tegenspraak: *niet tegenstaande alle tegenzeg der groote*.

TEGENZETTEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik zettede tegen*, *heb tegengezet*. Van *tegen* en *zetten*. Tegen over iets anders zetten. Bijzonderlijk, tegen iets anders wagen: *wat durft gij er tegenzetten?*

TEGENZIJDE, z. n., vr., *der*, of *van de tegenzijde*; meerv. *tegenzijden*. Van *tegen* en *zijde*. De zijde, die tegen eene andere zijde overstaat: *keer het blaadje nu eens om*, *en beschouw de zaak eens van de tegenzijde*. In het hoogd. *gegenseite*, *rückseite*, *kehrseite*.

TEGENZIN, z. n., m., *des tegenzins*, of *van den tegenzin*; zonder meerv. Van *tegen* en *zin*. Afkeer, tegenheid: *ik begin eenen tegenzin daarin te krijgen*.

TEGENZORG, z. n., vr., *der*, of *van de tegenzorg*; meerv. *tegenzorgen*. Zorg tegen andere zorg aangewend: *zo 't niet met goede teeghenzorg in allerijl verhoedt wierd*. HOOFT.

TEGENZWEREN, onz. w., ongelijkvl. *Ik zwoer tegen*, *heb tegengezworen*. Van *tegen* en *zweren*. Tegen iets of iemand zweren, afzweren: *den Spanjaerd en der tierannie teegens te zweeren*. HOOFT.

TEIKEN, zie *teeken*.

TEIL, z. n., vr., *der*, of *van de teil*; meerv. *teilen*. Een aarden vat, of een aarden schotel: *zij schonk eene teil vol moes*. VOND. *Treckt de sinnen af van al de blauwe teijlen*, van al het porselein, CATS. *Ende sloegh in de teijle*, *of in den ketel*, *of in de panne*. BIJBELV. In Overijssel wordt dit woord gebezigd, voor een' houten diepen bak, in het huishouden gebruikelijk. Van hier *teljoor*. Zamenstell.: *schijtteijle*. KIL.

Voorts

Voorts schijnt *teil* verwant aan *tegel*, *tigchel* en *diggel*, zie *tegel* en *tigchel*.

TEISTEREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik teisterde*, *heb geteisterd*. Ruwelijk behandelen, en daardoor beschadigen: *wat teistert gij dat arme kind*. *Zij hebben hem deerlijk geteisterd*. Wonden: *Cesar*, *die met drie en twintig wonden geteisterd lag*. VOND. Figuurlijk: *wind en golven teisterden het schip als om strijd*. *Hij wordt in dat geschrift vreesselijk geteisterd*. Van hier *teistering*. Zamenstell.: *teisterzwepen*, bij J. J. SCHULTENS. *Teisteren* is van het oude *teesen*, *teesten*, plukken, scheuren, trekken.

TEISTERING, zie *teisteren*.

TEIT, een volopklemstaartige bastaarduitgang, beantwoordende aan het fr. *té*, en aan het lat. *tas*: *majesteit*, enz.

TEKST, z. n., m., *van den tekst*; meerv. *teksten*. Verkleinw. *tekstje*. Eigenlijk, de zamenhangende inhoud van een geschrift, in tegenoverstelling van de aanteekeningen: *staat het in den tekst*, *of in de noten*? *Noten zonder tekst*. *Het is van den kant in den tekst overgebragt*. Voorts ook een gedeelte van den inhoud van een geschrift, eenige tekstwoorden, en bijzonderlijk die, waarover iemand wil uitweiden: *hij heeft over dien tekst gepredikt*. *Wat was zijn tekst*? *Gelijk de heilige spreukschrijver bij onzen text voegt*. VOLLENH. *Gij zijt bij 't eerste deel van dezen text gebleven*. D. DECK. Spreekw. *bij den tekst blijven*, voet bij stuk houden. *Van den tekst raken*, daarvan afdwalen, het eigenlijke onderwerp der rede uit het oog verliezen. *Iemand van den tekst helpen*, hem in verwarring brengen. *Iemand op den tekst helpen*, hem het onderwerp van zijn gesprek herinneren. *Al te diep in den tekst treden*, te veel van eenig ding zeggen. Zamenstell.: *tekstschrijver*, *tekstverdraaijing*, *tekstverhaal*, *tekstverklaring*, *tekstvertalers*, *tekstvervalsching*, *tekstwoorden*, enz. *Bijbeltekst*, *grondtekst*, enz.

Tekst, hoogd. *text*, eng. ook *text*, fr. *texte*, ital. *testo*, komt van het lat. *textus*.

TEL, z. n., m., *des tels*, of *van den tel*; zonder meerv. Telgang, pasgang: *die paarden zijn gewend den tel te gaan*. *Ik kan dat dier den tel niet leeren*. Van

hier *tel*, *telle*, een paard, dat den tel gaat. Zamenstell.: *telgaan*, *telgang*, *telganger*, *telpaard*, *telpas*, *teltrede*, enz.

Tel, hoogd. *zelt*, komt van het lat. *tolutim incedere*, telgaan, pasgaan, bij KIL. *tellen*, *telden*.

TEL, *telle*, z. n., vr., *der*, of *van de telle*; meerv. *tellen*. Een paard, een telganger: *meenig tel, en meenig draver, en meenig ander kostlijk paard*. FOCQUENBR. *Als Mevrou ten wapenspel uitreet op een witte tel*. VOND. *Welk ik bood, van haar vermoeijde tellen, neder te sitten in het gras*. HOOFT. *Hem geve ick Heer Henrick van Borsselen mijn beste telle ende peert*. V. HASS.

Tel, *telle*, KIL. *tellener*, *telde*, hoogd. *zelter*, komt van het lat. *tolutarius*, een telganger, eene hakkenei.

TEL, z. n., o., *des tels*, of *van het tel*; zonder meerv. De daad van tellen: *hij is in geen tel*, hij wordt weinig geteld, komt niet veel in aanmerking, wordt niet geacht; 't welk overeenkomt met het lat. *in numero esse*, *in numero haberi*. Volgens WACHT. heeft het woord *achten* oudtijds ook *tellen* beteekend. Men zegt ook *bij den tel*, in tegenoverstelling van *bij den hoop*: *ik hebze bij den tel gekocht*. Dit woord is naauw verwant aan *tal*, en komt van *tellen*.

TELBAAR, bijv. n., *telbaarder*, *telbaarst*. Dat geteld kan worden: *de menigte is niet telbaar*. Van hier *telbaarheid*. Zamenstell.: *ontelbaar*. Van *tellen*.

TELDE, z. n., vr., *der*, of *van de telde*; meerv. *telden*. Bij KIL. evenveel, als *telle*, *tel*, een telganger, en volgens denzelfden KIL. oulings eene tent, hoogd. *zelt*, NOTK., WILLER. *kezelt*, *gezelt*, angelf. *geteld*, *tijld*, eng. *tilt*, zweed. *tält*, nederſ. *telt*, van het oude *selida*, *seldo*, woning; van waar ook *giselidon*, wonen.

TELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik teelde*, *heb geteeld*. Voortbrengen, gewinnen: *dat gewas wordt door zaad geteeld*. *Kinderen telen*. *'K heb heden u geteeld*. L. D. S. P. *Noch teelen die in d' Aemstellucht een overkostelijker vrucht*. VOND. Overdragtel.: *de blijdschap teelt verdriet*. KRUL. Van hier *teelt*, *teler*, *telg*, *teling*. Zamenstell.: *teelbal*, *teeldeel*, *teeldrift*, *teelland*, *teellid*, *teelman*, KIL. bouwman, *teelsap*, teel-

teeltijd, *teelzaad*, *teelzucht*, enz. *Voorttelen*, *voortteling*, enz.

TELER, z. n., m., *des telers*, of *van den teler*; meerv. *telers*. Al wie teelt; en, in de spraakkunst, de tweede naamval van een naamwoord, naar het lat. *genitivus*.

TELG, z. n., vr., *der*, of *van de telg*; meerv. *telgen*. Verkleinw. *telgje*. Eene boomloot, eene scheut, of een jong boompje: *die boom breidt zijne telgen zeer welig uit. Op eene wilde telg geënt. Dat vrij, als groene telgen, de booze weelig groei*. L. D. S. P. *Dat past een zulcke telgh, geteelt van zulck een boom*. VOND. Overdragtelijk, de afstammeling van een of ander geslacht: *Ja niemand denk' aan Jacobs telgen*. L. D. S. P. *Van de telge van Valois*. HOOFT. *Een telgh, die weder bloeijen doe den grijzen stam van Brederoe*. VOND. Zamenstell.: *telgkweeker*, *telgkweekerij*, enz. *Boomtelg*, *laurieritelg*, *mijrtetelg*, *olijftelg*, *oranjetelg*, *wilgentelg*, enz. Van *telen*.

TELJOOR, z. n., o., *des teljoors*, of *van het teljoor*; meerv. *teljoren*. KIL. *taljoor*. Een tafelbord: *geef mij een schoon teljoor. Zij smeten elkanderen de teljoren naar het hoofd. Een houten taljoor, een gebakken teljoor*, enz. Van hier de zamenstell.: *teljoorlikker*, bij KIL. *taljoorlekker*, anders ook *telderlekker*, enz.

Teljoor, *taljoor*, en *telder*, hoogd. *teller*, middeleeuw. lat. *talierium*, oud fr. *tailleor*, ital. *tagliero*, boh. *taljre*, deen. *tallerken*, zweed. *tallrick*, finl. *talricki*, rusf. *tarelka*, schijnt van *teil* af te stammen, zie *teil*.

TELJOORLIKKER, zie *teljoor*.

TELING, z. n., m., *des telings*, of *van den teling*; meerv. *telingen*. Verkleinw. *telingje*. Zeker slag van eendvogels: *gij liet uw' waterhond ons vogelkoien sloren om eenen teelingh*. VOND. Spreekw.: — *eenen teling uitzenden, om eenen eendvogel te vangen*, iemand een klein geschenk doen, om een grooter te rug te bekomen. Zamenstell.: *telingbout*, *telingjagt*, *telingvangst*, enz. Misschien komt *teling* van *telen*. Intusschen wordt dit woord ook *taling* gespeld.

TELING, z. n., vr., *der*, of *van de teling*; zonder

meerv. Het voortbrengsel, de opbrengst, van teelland, enz.: *wat die telinghe beter is, dan viertig pond tornoise.* v. HASS. Dit woord komt van *telen*.

TELKENS, bijw., zamengesteld uit *te* en *elkens*. Te elken male: *hij beleedigt mij telkens, als ik hem ontmoet. Zij lacht hem telkens toe, als hij haar nadert.* Steeds, gestadig: *waarom hoont gij mij telkens? Mij telkens onrust brouwen.* L. D. S. P.

TELLEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik telde, heb geteld.* Eigenlijk, evenveel, als *talen*, spreken, zie *talen*. Bij KIL. evenveel, als het eng. *tell*, hoogd. *zählen*, *erzählen*, holl. *vertellen*, verhalen: *ende dat hi u sine stucken telt.* L. v. VELTH. In het hedend. gebruik, de hoeveelheid der eenheden van voorkomende dingen opnoemen, optellen: *hij telde ze op zijne vingeren. Tellet het volck, op dat ick het getal des volcks wete.* BIJBELV. *Zou ik die tellen? 'K zou veeleer 't getal der korlen zands bepaalen.* L. D. S. P. Eene beteekenis, welke *talen* ook moet hebben gehad, blijkens het daarvan afgeleide *tal*, *getal*, en *betalen*. Voorts, medetellen, in aanmerking nemen: *gij telt mij niet. Ik word hier weinig geteld*, ben hier in geen tel, in geen aanzien. En *iemand ergens onder tellen*, is, hem daaronder rangschikken: *ik tel u onder mijne weldoeners. Geen tien kunnen tellen*, is, zeer eenvoudig zijn. Van hier *tel*, *telbaar*, *teller*, *telling*, enz. Zamenstell.: *telkunst*, enz. *Aftellen*, *bijtellen*, *hertellen*, *natellen*, *onttellen*, *overtellen*, *toetellen*, *uittellen*, *vertellen*, *voorttellen*, *wegtellen*, enz.

Tellen verschilt eigenlijk niet van *talen*, zie derhalve *talen*.

TELLER, z. n., m., *des tellers*, of *van den teller*; meerv. *tellers*. Eigenlijk, al wie telt. Bijzonderlijk, in de rekenkunst, de teller der deelen van het geheel, die in eenige breuk begrepen zijn. In tegenoverstelling van *noemer*. Van *tellen*.

TELLING, z. n., vr., *der*, of *van de telling*; meerv. *tellingen*. De daad van tellen: *uwe telling gaat niet door.* Zamenstell.: *volkstelling*, enz. Van *tellen*.

TEMBAAR, bijv. n. en bijw., *tembaarder*, *tembaarst*. Bij KIL. *temmigh*, en *temmelick*. Dat getemd kan worden: *bijkans alle dieren zijn tembaar*. Van hier *tembaar-*

baarheid. Zamenſtell.: *ontembaar*, *ontembaarheid.* Van *temmen.*

TEMEN, onz. w., gelijkvl. *Ik teemde*, *heb geteemd.* Talmachtig ſpreken: *zij teemt ellendig. In langzaam temen*, dat ſommige gebruiken, is *langzaam*, vrij overtollig. Van hier *geteem*, *teem*, *teemachtig*, *teemſter*, *temer*, *temerig*, *temerij*, enz. Dit woord heeft zijne beteekenis ongetwijfeld aan zijnen klank te danken.

TEMET, *temets*, zie *altemet*, en *met.*

TEMMEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik temde*, *heb getemd.* Tam maken, aan zulk een bedwang gewennen, als waarin onze huisdieren leven: *wilde beesten temmen. Allerlei dieren worden door den mensch getemd.* Wegens planten gebruikt men dit woord niet, ſchoon men ze in tamme en wilde onderſcheidt; maar *menſchen temmen*, is, dezelve bedwingen, zachtzinnig en gedwee maken: *zijne tegenſpoeden hebben hem vrij wat getemd. En temtze, die op 't lant geen weelde kunnen dragen.* VOND. *Zich zelven temmen*, is, zich zelven bedwingen, zijnen geest in toom houden. *Zijne lusten en driften temmen*, dezelve aan banden leggen. *Zijne gramſchap temmen*, haar intoomen. Van hier *tembaar*, *temmer*, *temming*, *temſter*, enz. Zamenſtell.: *ongetemd.*

Temmen, KIL. en anderen ook *tammen*: *dat ſij gheen Elephanten meer tammen en ſouden.* GESCHIER. Nederſ. *tämen*, eng. *tame*, ULPHIL. *tamjan*, TATIAN. *zeman*, *gizeman*, hoogd. *zähmen*, fr. *domter*, ital., lat. *domare*, gr. δαμαειν, is naauw verwant aan *toomen.*

TEMMER, z. n., m., *des temmers*, of *van den temmer*; meerv. *temmers.* Al wie temt: *de temmers van wilde paarden. O temmer van dat woest gedroght.* VOND. Het vrouwelijke hier van is *temſter.* Zamenſtell.: *gedrochtentemmer*, *leeuwentemmer*, *paardentemmer*, enz.

Temmer, eng. *tamer*, hoogd. *zahmer*, fr. *domteur*, lat. *domator*, komt van *temmen.*

TEMMING, z. n., vr., *der*, of *van de temming*; zonder meerv. De daad van temmen, allerlei bedwang: *de temming der paarden heeft hem geheellijk doen ont-*

aarden. Leg u meer en meer toe op de temming uwer onstuimige hartstogten.

TEMPE, z. n., o., *van het tempe;* meerv. *tempees.* Eigenlijk, een aangenaam oord van het oude Thessalie: *hemelhoog verhieven de Grieken het Thessaalsche Tempe. De Tempe met haer schoonheid.* D. DECK. Overdragtelijk, evenveel welk aangenaam oord: *men noemt deez lantstreek nu de Tempe dezer landen.* VOND. Waar hij *Tempe* vrouwelijk maakt, even als D. DECK., en hij zelf nogmaals, in: *dit siert de Tempe dezer landen;* maar elders is het onzijd.: *het Haegse Tempe en zijn waeranden.* VOND. *Het Beverwijkse Tempe ontzegt mij niet t'onthaelen.* ANTONID.

TEMPEEST, z. n., o., *van het tempeest;* meerv. *tempeesten.* Onweder, orkaan: *wij werden door een zwaar tempeest overvallen.* Van hier bij KIL. *tempeesten,* stormen, *tempeestig*, stormig, onstuimig.

Tempeest, fr. *tempête*, ital. *tempesta*, sp. *tempestad*, is een bastaardwoord, ontleend van het lat. *tempestas.*

TEMPEESTEN, zie *tempeest.*

TEMPEESTIG, zie *tempeest.*

TEMPEL, z. n., m., *des tempels*, of *van den tempel;* meerv. *tempelen*, of *tempels.* Verkleinw. *tempeltje.* Evenveel welk groot gebouw, dat aan den eeredienst van eene of andere Godheid geheiligd is: *uit het hof in den tempel.* VOND. *Tot het herbouwen van Jerusalem en zijnen tempel.* VOLLENH. *Ten hoeksteen, die Gods tempel siert.* L. D. S. P. *De tempel van de groote Godinne Diana als niet geacht sal worden.* BIJBELV. Eene afbeelding van zulk een gebouw: *Salomoos tempel is thans overal te zien. Die kleijne silvere tempelen van Diana maackte.* BIJBELV. De plaats, waar eenige deugd uitnemend vereerd wordt, of waar men aan eenige ondeugd den ruimen teugel viert: *die tempel der huwelijksliefde en eensgezindheid. Tempelen der ontucht.* Voorts ook evenveel welke vrije heerlijkheid, welke voorheen aan de orde der Tempelieren behoorde: *de Tempel is bijkans gansch en al uitgeveend.* Van hier *Tempelier.* Zamenstell.: *tempelberg*, *tempeldak*, *tempeldeur*, *tempeldienst*, *tempelfeest*, *tempelgereedschap*, *tempeloffer*, *tempelpracht*, *tempelpoort*, *tempel-*

pelsteraad, *tempeltinne*, *tempelvoogd*, *tempelwacht*, enz.

Tempel, hoogd. ook *tempel*, fr., eng. *temple*, ital. *tempio*, sp. *templo*, lat. *templum*. In het gr. is τεμενος een afgezonderd oord.

TEMPELIER, z. n., m., *des tempeliers*, of *van den tempelier*; meerv. *tempelieren*. Anders *tempelheer*, hoogd. *tempelherr*, fr. *templier*, middeleeuw. lat. *templarius*. Een priester, tempelwachter: *door onze tempeliers aan 't Roomsche kruis gehecht*. Moon. Een lid van eene ridderorde, welke haren naam van den Jeruzalemschen tempel bekwam, wijd en zijd eene menigte van vaste goederen bezat, en van derzelver inkomsten zoo weelderig leefde, dat zij daardoor aanleiding gaf tot de spreekwijze van *drinken als een Tempelier*, veel drinken.

TEMPER, z. n., m., *des tempers*, of *van den temper*; zonder meerv. Evenveel als *tempering*. Eigenlijk, de daad van temperen. Voorts, getemperdheid, gesteldheid, zamenstel: *de temper der lucht is zeer gematigd*. *Naer den ongelijken temper der harssenen*. Vond. Zamenstell.: *wantemper*, slechte temper: *mits de wantemper der lucht*. Hooft, die dit woord, even als meer andere mannelijke woorden, vrouwelijk maakt. Van *temperen*.

TEMPERAMENT, z. n., o., *des temperaments*, of *van het temperament*; meerv. *temperamenten*. Eigenlijk, evenveel, als *tempering*, en *temper*: *hij is van een vurig temperament*. Voorts die bijzondere gesteldheid der menschelijke vochten, uit hoofde van welke men de menschen in zwartgallige, gallige, bloedrijke en slijmerige onderscheidt: *hij heeft een bloedrijk temperament*. *Zijn slijmerig temperament maakt hem zeer ongevoelig en levenloos*. Dit bastaardwoord luidt in het hoogd. en fr. ook *temperament*, en is van het lat. *temperamentum* ontleend.

TEMPEREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik temperde*, *heb getemperd*. Vermengen, en door vermenging matigen: *zij tempert den edik met water*. *Getemperde wijn*, *getemperd staal*. Van hier *temper*, *tempering*. Zamenstell.: *temperoven*, enz.

Temperen, hoogd. *tempern*, fr. *temperer*, komt van het lat. *temperare*.

TEM-

TEMPERING, zie *temper*.

TEMS, z. n., vr., *der*, of *van de tems*; meerv. *temsen*. Verkleinw. *temsje*. Anders *teems*, bij KIL. ook *temst*, fr. *tamise*, ital. *tamigio*. Eene digte zeef van paardenhaar, waardoor men menigerlei vocht laat zijgen, om het te zuiveren: *is de melk al door de tems geweest?* Zamenstell.: *temsrand*. KIL. Voorts komt van *tems*, of *teems*, het werkw. *temsen*, *teemsen*, fr. *tamiser*, ital. *tamiggiare*, door eene tems gieten.

TEMSEN, zie *tems*.

TEN, zie *te*.

TENGER, bijv. n., *tengerder*, *tengerst*. Teeder, rank, van lijf en leden: *wat is dat kind nog tenger*. Van hier *tengerheid*. Dit woord is misschien door invulling van eene G gevormd van het lat. *tener*, ital. *tenero*.

TENOR, z. n., m., *des tenors*, of *van den tenor*; meerv. *tenors*, basterdw., beteekenende eene der vier zangstemmen, dus naar het ital. *tenore* genoemd: *hij zingt den tenor*. Van hier *tenorist*. Zamenstell.: *tenorstem*.

TENT, z. n., vr., *der*, of *van de tent*; meerv. *tenten*. Verkleinw. *tentje*. Een veldverblijf, van doek, of vellen: *Vrankrijk en Nederlant plagten aan eene kog, eene tent, te reeden*. HOOFT. *U uit uw tent, uw schuilplaats, rukken*. L. D. S. P. *De tenten Edoms, ende der Ismaëliten*. BIJBELV. *Indien ick volgen zou het spannen uwer tent*. VOND. Overdragtelijk: *en hem een tent van waterwolken strekte*. L. D. S. P. Voorts geeft men den naam van *tent* meermalen bijzonderlijk aan de Mozaische stichtshut: *zijne tente heeft hij versmeten*. D. DECK. *Waer is de man te vinden, die in de tente des Heeren verkeeren zal?* VOLLENH. *Week uit zijn tent; verliet den tabernakel te Silo*, L. D. S. P. Zamenstell.: *tentdoek*, *tentenmaker*, *tentenmeester* bij KIL., hedendaags kwartiermeester, *tentkoord*, *tentpaal*, *tentpen*, *tentschuit*, enz. *Godstent*, *legertent*, *veldtent*, enz.

Tent, nederf., eng. ook *tent*, fr. *tente*, ital. *tenda*, sp. *tienda*, komt van het lat. *tentorium*, en dit van *tendere*, spannen.

TENTEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik tentte*, *heb getent*. In de heelkunde gebruikelijk, anders met een' basterd-

uit-

uitgang, *tenteren*, van het lat. en ital. *tentare*, onderzoeken, eene wonde peilen, ſonderen: *ick ſal gheen bijtſalf noch gheen pijnlick tenten vreeſen.* Zeeuwsch. Nachteg. Van hier het zamengeſt. *tentijzer*, ſondeerijzer, ital. *tenta*.

TEORBE, z. n., vr., *der*, of *van de teorbe*; meerv. *teorben.* Zeker ſpeeltuig, in het fr. ook *teorbe*, ital. *teorba* genoemd: *zoo ſteurt de Florentijn op vorstlijke tooneelen met morrende teorb' 't geſpreck.* D. Deck.

TEPEL, z. n., m., *des tepels*, of *van den tepel*; meerv. *tepels.* Verkleinw. *tepeltje.* Het uitpuilend middelpunt van eene borst: *het kind kan den tepel niet vatten. Beneen den tepel, die uitpuilt op de borst.* Vond. Zamenſtell.: *tepelſpleet*, *tepelzalf*, *tepelzweer.* Maar *tepelwerken*, zoo als Roemer Visscher een deel van zijne *Rijmelarij* noemde, zijn evenveel als *tiepelwerken* in het vriesch, van *tiepelen*, knutſelen, van waar voorts *getiepel*, geknutſel. *Tepel* is eigenlijk zoo veel als de *tip*, of *top* der borst, van het oude *tippel*.

TEPELWERKEN, zie *tepel*.

TEPPEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik tepte*, *heb getept.* In Vriesland, door het uitkammen van verward haar kwellen: *o, wat tept gij mij in mijn haar!* Dit woord is, volgens Kil., gelijk aan *teezen*.

TER is zamengeſteld uit *te der*; als in *ter regter tijd*, *terſtond*, enz. Hieruit blijkt, dat *tijd*, *ſtond*, enz. oulings evenzeer vrouwelijk moeten zijn geweest, als *uur*, *nood*, *dood*, *wapen*, *hart*, enz.; blijkens *ter goeder uur*, *ter naauwer nood*, *ter dood*, *ter wapen*, *ter harte*, enz. De ſpreekwijs *ter goeder uur* heeft de oude gedaante van verbuiging, zelfs in de allergemeenzaamſte ſpreektaal blijven behouden, en kan zoo wel in den hoogdravenden en deftigen, als in den gemeenzamen ſtijl gebruikt worden.

TERD, oulings evenveel als *tred*, gelijk als men *terden* voor *treden* bezigde, door eene omzetting van de R; waarover zie R.

TEREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik teerde*, *heb geteerd.* Met teer beſtrijken: *het vaartuig ſchijnt ſinds lang niet geteerd.* Zamenſtell.: *beteren*, *ongeteerd.* Van *teer*.

TEREN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik teerde*, *heb*, of *ben*, *geteerd.* Eigenlijk, eten. In dezen zin komt

teeren, *teren*, voor, bij Kil. en werd *zehren* oulings in het hoogd. gebruikt, blijkens het opperduitsch *abendzehren*, *mittagszehren*, enz., avondeten, middagmaal, enz. Voorts, volgens denzelfden Kil. verteren, verduwen: *mijne maag wil niet teren*, Halma. Eenen pot van opgezamelde boeten, enz. verteren: *welk eene vreugde, als de schoolkinderen teren!* Gastereren: *het gezelschap heeft in eene herberg geteerd.* *Teren en smeren*, dapper smullen. *Op zijne eigene kosten teren*, zelf de kosten der gemaakte vertering dragen. *Op zijn smeer teren*, zie *smeer*. *Achteruit teren*, interen, eene vertering maken, welke de inkomsten overtreft, en dus de hoofdsom der bezitting vermindert. Onzijdig is *teren* evenveel als verteerd worden, uitteren, wegteren: *uw long geslaagen aan het teeren.* Vond. *Het zal er wel op teren*, het zal zich tegelijk daarmede wel laten verteren, verduwen. Van hier *teeder*, *teer*, *teere*, Kil., *teerloos*, *tere*, Kil., *tering*, enz. Zamenstell.: *teerdag*, *teergeld*, *teergezel*, *teerhuis*, *teerkost*, *teermaal*, *teerpartij*, *teerpenning*, *teerzak*, knapzak, Kil., enz. *Interen*, *opteren*, *uitteren*, *verteren*, enz.

Teren, eng. *tear*, angelf. *taeran*, zweed. *tära*, gr. *τερειν*, lat. *terere*, Ulphil. *tairan*, Notk. *zeran*, hoogd. *zehren*, wend. *zeru*, is, eigenlijk, met de tanden vermalen, eten.

TERGEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik tergde*, *heb getergd*. Sarren, door geplaag in beweging brengen: *gij moet dien hond niet tergen. Dat Habsburghs heiren tergt.* Vond. *Zij tergen u te menigvuldig.* L. D. S. P. Figuurl.: *D'olimp mag met zijn kruin voortaan 't gestarnte tergen.* Antonid. Van hier *geterg*, *terger*, *terging*, *tergsel*, *tergster*. Zamenstell.: *tergmiddel*, *tergtaal*, *tergwoord*, enz.

TERGSEL, z. n., o., *des tergsels*, of *van het tergsel*; meerv. *tergsels*. Tergmiddel, al wat strekt, om iemand te tergen: *het tergsel van hun hoop.* Vond. Van *tergen*.

TERING, z. n., vr., *der*, of *van de tering*; zonder meerv. Bij Kil. anders ook *teer*, *teere*, *tere*. De daad van teren, vertering der long, of uitdrooging, uittering: *hij is aan de tering gestorven.* Vertering van spijs: *het hapert mijne maag aan eene goede tering.*

Uit-

Uitgaven aan spijs en drank, enz.: *de tering naar de nering zetten*, niet meer verteren, dan men wint; bij Kil. *teere nae neere setten.* Van hier *teringachtig.* Zamenstell.: *teringkoorts*, *teringkwaal*, *teringziekte*, enz. *Borsttering*, *longtering*, enz. Van *teren.*

TERM, z. n., m., *des terms*, of *van den term*; meerv. *termen.* Ook wel eens *tarm.* Uitdrukking, korte volzin, of woord: *de putgalm volgt op rijm mijn' besten tarm.* Vond. *Aen een onduitschen term.* D. Deck. *Hoofsche termen.* Bij Kil. ook een tijdvak, termijn: *langhen term*; en eene grensscheiding. Zamenstell.: *termghenoot*, *paelghenoot*, nabuur, Kil. *Kunstterm*, enz.

Term, eng. ook *term*, is ontleend van het fr. *terme*, dat wederom van het lat. *terminus*, landpaal, afstamt.

TERMENTIJN, zie *terpentijn.*

TERMIJN, z. n., m., *des termijns*, of *van den termijn*; meerv. *termijnen.* Verkleinw. *termijntje.* Bij Kil. evenzeer als *term*, eene uitdrukking: *al met eenen termijn spreken*, dezelfde woorden bezigen. Voorts een bepaald tijdvak, binnen 't welk iets volbragt moet worden: *de tweede termijn van betaling is nog niet om. Het moet in drie termijnen betaald worden. Op termijnen verkoopen*, is zulks doen, op voorwaarde van betaling binnen zekere bepaalde tijdvakken. Voorts geeft men den naam van *termijnen* ook wel eens aan kinderstuipjes, omdat deze van tijdvak tot tijdvak wederkomen. Maar eigenlijk is *termijn* het tijdstip, waar op een bepaald tijdvak ten einde loopt: *pas op elken termijn van betaling.*

Termijn, hoogd. *termin*, komt van het lat. *terminus*, fr. *terme*; zie *term.*

TERNEN, zie *tornen.*

TERP, *terpen*, een verouderd zelfst. naamw., beteekenende eigenlijk eene hoogte, of hoogten, gemaakt, om, bij overstroomingen, zich derwaarts te begeven, ten einde daar voor het water beveiligd te zijn; van het oude *drephen*, of *treffen*, dat is trekken. Wat is waarschijnlijker, vraagt de Heer Z. H. Alewijn, dan dat die heuvels van naar dezelve in nood te *treffen* (trekken), hunnen naam bekomen hebben? Voor *terp*

be-

bezigde men ook *torp*; en van daar ons *dorp*. Zie verder *dorp*.

TERPENTIJN, z. n., m., *des terpentijns*, of *van den terpentijn*; zonder meerv., dan als men van verschillende soorten spreekt. Vloeibare hars uit den terpentijnboom, onder den naam van *Cijprischen terpentijn*, onderscheiden van de vloeibare hars van den Lorkenboom, die den naam van *Venetiaanschen terpentijn* voert, en van de hars van den Dennenboom, waaruit de *gemeene Terpentijn* bestaat. Zamenstell.: *terpentijnboom*, *terpentijngeest*, *terpentijnolie*, *terpentijnstoker*, *terpentijnstokerij*, enz.

Terpentijn, Kil. *termentijn*, Jun. *termentine*, sp. *trementina*, ital. *termentina*, *terebintina*; fr. *terebenthine*, eng. *turpentine*, hoogd. *terpenthin*, perz. *terbentin*, gr. τερβινθηνη, τερμινθηνη, komt van het gr. τερμινθος, τερβινθος, ital. *terebinto*, fr. *terebinthe*, eng. *turpentine-tree*, hoogd. *terpenthin-baum*, holl. *terpentijnboom*, dat zekerlijk van eenen Oosterschen oorsprong is.

TERRAS, z. n., vr., *der*, of *van de terras*; meerv. *terrassen*. Verkleinw. *terrasje*. Eene opgeworpene hoogte in eenen tuin, of elders, van waar men een ruim gezigt over den omliggenden grond heeft: *laten wij een avondluchtje op de terras gaan scheppen*. Hoogd., fr. *terrasse*, dus genoemd naar *terre*, de aarde, waarvan zulk eene hoogte opgeworpen wordt, en volg. Adelung in het hoogd. oulings ook een bastion.

TERSTOND, bijw. Aanstonds, dadelijk, onverwijld: *ik kom terstond*. *Terstont verliest de spraeck haren luister*. Vond. Van *stond*, en *ter*, uit *te* en *der*, zie *ter*.

TERWIJL, bijw. en voegw. Bij Kil. *ter wijle* en *te wijle*. Van *wijl* en *ter*, uit *te* en *der*. Zie *ter*. Als bijw., intusschen, onderwijl: *terwijle moogt ge met dees kindren u vermaken*. Vond. Als voegw., gedurende dat: *terwijl hij zich en 't volk regeert*. Vond. *Terwijl de Fransse magt haar erfland set in koolen*. Oudaen.

TESCH, zie *tasch*.

TEST, z. n. vr., *der*, of *van de test*; meerv. *testen*. Verkleinw. *testje*. Bij Kil. *teste*, *teijle*. Eigenlijk, evenveel welk aarden vat: *als een aerden potmakers*

test.

test. Bijb. 1477. In het gebruik, een grooter of kleiner vaatje, waarin men vuur doet: *is er nog geene test in de vuurmand? Zet de test in de stoof.* Zamenstell.: *vergiettest*, *vuurmandetest*, *vuurtest*, enz.

Test, is verwant aan het hoogd. *test*, een vlak aarden vat, waarin men het zilver brandt, aan *testi*, dat bij Notk., en in het ital., scherven beteekent, en aan het fr. *test*, scherf; en dit alles is van het lat. *testa*, een aarden vat, ontleend.

TESTAMENT, z. n., o., *des testaments*, of *van het testament*; meerv. *testamenten*. Verkleinw. *testamentje*. Een uiterste wil: *hij is zonder testament gestorven. Tot een gelukkig testament.* Vond. *Een duchtig, een onwettig, testament.* Spreekw.: *hij mag zijn testament wel maken*, hij loopt gevaar van sterven: *In iemands testament staan*, daarin met eene erfgift bedeeld zijn. Voorts gaven de Grieksche vertalers van den Hebreeuwschen bijbel aan het sinaitische verbond den naam van διαθηκη, die tevens eenen uitersten wil aanduidt. Die naam werd vervolgens in het lat. door *testamentum* overgezet. Van hier kreeg het oude verbond ook in onze taal de benaming van *het oude testament*; en in tegenoverstelling daarvan werd het nieuwe verbond *het nieuwe testament* genoemd: *de huishouding des nieuwen testaments.* Eindelijk, gaf men den naam van *testament* aan de onderscheidene bundels der gewijde boeken van het oude en nieuwe verbond: *dat staat in het oude testament. Het nieuwe testament in het Grieksch.* Ja in tegenoverstelling van *Bijbel* is *testament* dikwijls de bundel der boeken des nieuwen verbonds afzonderlijk: *hebt gij hier geenen Bijbel? Neen! maar slechts een testament met de psalmen daarachter.* Van hier *testamenteel*. Zamenstell.: *testamentmaker*, *testamentschrijver*, enz.

Testament, hoogd., fr., eng. ook *testament*, ital. *testamento*, lat. *testamentum*, komt van het lat. *testari*, tuigen, getuigen, betuigen, bijzonderlijk, zijnen uitersten wil betuigen, bij ons ook *testeren*.

TETS, zie *tats*.

TETS, bijv. n. en bijw., *tetser*, *tetst*. Kleverig, deegachtig: *dat brood is al te tets.* Van hier *tetsheid*, *tetsig*, *tetsigheid*.

TETTIG, bijv. n. en bijw., *tettiger*, *tettigst*. Al te zindelijk:

wat is dat een tettig wijf! Tettiger mensch ken ik niet. Van hier *tettigheid.* In de gemeenzame verkeering gebruikelijk.

TEUG, *toog*, z. n., vr., *der*, of *van de teug*; meerv. *teugen.* Verkleinw. *teugje.* Bij Kil. *teughe*, *toghe*, trek. De daad van trekken, togen. In het gebruik, bijzonderlijk, ademtogt, ademhaling: *dat men 't beter met eene toog te verzwelgen geve.* Hooft. *Hij drinkt met lange teugen. Alles in eene teug uitdrinken*, in eenen adem, in eenen flok. Voorts, even als *flok*, het gene men in eenen flok, in eene ademhaling, uitdrinken kan: *ik bid u om eene teug waters voor mijnen dorst. Door dien hij daar een goede teug uit deed.* Hooft. *Daer Keizer Adolf zelf den eersten toogh uit dronck.* Vond. Waar *teug* mannelijk is, even als in: *schroomt eenen goeden teug van al zijn zweet te trecken.* D. Deck., en in: *de teug, dien we uit de schaal der blijdschap drinken.* Smits. Met welk alles Kluit zich vereenigt. Zamenstell.: *waterteug*, *wijnteug*, enz.

Teug, *toog*, nederſ. *tog*, eng. *tug*, hoogd. *zug*, oud opperd. *zuog*, komt van *teugen.*

TEUGEL, z. n., m., *des teugels*, of *van den teugel*; meerv. *teugels.* Bij Kil. *teughel*, en *toghel*, door eene soortgelijke verwisseling van EU en O, als er oulings in *sleutel* en *slotel*, *keuken* en *koken*, en nog veel meer andere woorden, plaats greep. Een werktuig, om te trekken. Bijzonderlijk, de koorden, waaraan men trekt, om paarden te besturen, de leizelen, of, zoo als men gemeenlijk zegt, de lei, de toom: *luisteren naa den teugel.* Hooft. *Verwart in den teugel.* Vond. *Met de handen in den teugel.* Huigens. *Met eenen lossen teugel rijden, den teugel vieren*; overdragtelijk: *aan zijne lusten den ruimen teugel vieren*, dezelve niet bedwingen. *Alle teugels afwerpen*, zich boven alle bedwang verheffen. *In teugel houden*, onder gestadig bedwang houden. *Den teugel in den nek rukken*, een paard volgen, dat zijn gebit op de tanden neemt: *ruk, Friesen! vrij den toom en teugel in de nek.* Oudaen. Van hier *teugelen*, *teugelloos*, enz. Zamenstell.: *teugelkoord*, *teugelreep*, enz.

Teugel, *togel*, nederſ. *tögel*, hoogd. *zügel*, gr. ζευγλη, komt van *teugen.*

TEUGELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik teugelde*, *heb geteu-*

teugeld. Door het aandoen van eenen teugel onder bedwang brengen: *ik geloof niet, dat dat paard nog ooit geteugeld is*. Overdragtelijk, evenveel hoe onder bedwang brengen: *zijne driften teugelen*. *Een volk teugelen*. Van hier *teugeling*. Zamenstell.: *teugelbaar*, enz. *Beteugelen*, *beteugeling*, *onbeteugeld*, *onteugelbaar*, *ontteugelen*, enz.

TEUT, zie *teuten*, en *teutkous*.

TEUTEN, onz. w., gelijkvl. *Ik teutte*, *heb geteut*. Een klanknabootsend woord. Zulk een geluid maken, als in dit woord begrepen is, door een temend gesnap: *wat kan dat mensch bitter teuten!* Van hier *geteut*, *teut*, iemand die gestadig teut, *teutachtig*, *teuter*, *teuteren*, *teuterig*, *teutig*, *teutster*, enz. Zamenstell.: *teutkous*, *teutmoer*, enz. *Beteuten*, bepraten, door geteut bedotten, verbijsteren.

TEUTEREN, onz. w., gelijkvl. *Ik teuterde*, *heb geteuterd*. Voortdurend werkw. van *teuten*. Gestadig teuten. Bij Kil. *toteren*, doch thans in onbruik. Hooft bezigt *teuteren* in dezelfde beteekenis als siddeɾen, *trepidare*. Van hier *teutering*: *teutering was er in 's Konings heir*. Hooft. Zamenstell.: *teuterkwaad*, Kil. *toterquaed*, kwaadstoker. Zamenstell.: *beteuteren*. Zie *beteuterd*.

TEUTERKWAAD, zie *teuteren*.

TEUTKOUS, z. n., vr., *der*, of *van de teutkous*; meerv. *teutkousen*. Verkleinw. *teutkousje*. Van *teut* en *kous*. Evenzeer, als *teut*, iemand, die gestadig teut: *gij zijt een regt teutkousje van een meisje*.

TEVENS, zie *teffens*.

TEVREDEN, bijv. n. en bijw., *tevredener*, *tevredenst*. Van *te* en *vrede*. Te vrede gesteld, met zich zelven en anderen bevredigd, vergenoegd: *hij is met niemand tevreden*. *Wij leven hier gerust en wel tevreden*. *Wees met uw lot tevreden*. Van hier *tevredenheid*. Zamenstell.: *ontevreden*, *ontevredenheid*.

THANS, bijw. Op het tijdstip, dat voor handen is, op het tegenwoordig tijdstip. Oulings *t'hans*; *daer t'hans de visscher zet zijn fuik*. Vond.; of *te hans*: *mijns richters, die hier te hans tegenwoerdich comen sals* v. Hass. En dit *te hans* is evenveel, als *te hands*, *te hande*, of *te hant*, zoo als M. Stok. schreef, in: *te hant so quam dese mare*; en in: *si verdreven des lants*

te hant die van Kuuc en van Arensberghe. Van hier *althans*, zamengesteld uit *al te hans*, *al te hands*, *al te hande*, of *al te hant*, welk laatste men niet alleen bij M. STOK. vindt, maar ook in: *ende al te hant wart vervoert dat Hollandsche heer*. v. HASS. Dus vinden wij in *althans* en *thans* soortgelijk eene verkorting van *te*, als in *teffens*, *telkens*, enz. Zie T.

THEATER, z. n., o., *des theaters*, of *van het theater*; meerv. *theaters*. Verkleinw. *theatertje*. Basterdwoord, ontleend van het gr. θεατρον, en daarmede afkomstig van θεαθαι, zien, aanschouwen. Eigenlijk, evenveel welk schouwtooneel; maar in het gebruik, bijzonderlijk, dat van eenen kwakzalver, enz.: *hansworst op zijn theater*.

THEE, z. n., vr., *der*, of *van de thee*; meerv. *theeen*, dat enkel van verschillende soorten gebezigd wordt. Bladeren van eenen Sineschen heester, en het aftreksel van zulke bladeren: *is er al thee in den pot? Schenk mij een kopje thee*. Zamenstell.: *theebakje*, *theeblaadje*, *theeboe*, *theeboom*, *theebus*, *theedoek*, *theegoed*, *theeketel*, *theekoekje*, *theekooper*, *theekopje*, *theekistje*, *theelepel*, *theepot*, *theesloof*, *theetafel*, *theewater*, *theewinkel*, enz. Dit woord is, even als de thee zelve, uit Sina herwaarts overgekomen.

THERIAKEL, z. n., vr., *der*, of *van de theriakel*; zonder meerv. Anders *triakel*. KIL. *triaeckel*, *dieriaeckel*. In het fr. *triacle*, eng. *treacle*, hoogd. *theriak*, lat. *theriaca*, gr. θηριακη. Eene artsenij tegen vergif, welker naam van het gr. θηριον ontleend is, om dat het vleesch van adderen daarin oorspronkelijk eene voorname plaats bekleedde, of omdat men het als een hulpmiddel tegen de beet van adderen, en andere vergiftige dieren, in het gr. θηρια, beschouwde: *is de Veneetsche theriakel geen heilzaam tegengif?*

THIRS, z. n., m., *van den thirs*; meerv. *thirsen*. Verkleinw. *thirsje*. Eene steng, die met wijngaardranken omslingerd was, en door de priesters van Bacchus gedragen werd, bij VOND. *wijngaartspiets*, lat. *thijrsus*, gr. θυρσος: *schuddende den thijrs*. HOOFT. *U ter eere droeg ze den zachten thijrs*. VOND. Zamenstell.: *thirsdrager*, een Bacchant, enz.

TJALK, z. n., vr., *der*, of *van de tjalk*; meerv. *tjalken*. Verkleinw. *tjalkje*. Een lang en smal een-

mas-

mastig vaartuig, dat men op de Zuiderzee en Wadden veel ontmoet: *wederom eene Vriesche tjalk vol hooi.* Zamenstell.: *tjalkschip*, *tjalkschipper*, enz.

TJANKEN, *tjenken*, onz. w., gelijkvl. *Ik tjankte*, *heb getjankt.* Eigenlijk, evenveel, als *janken.* In het gebruik, enkel van menschen, of kinderen, klagend huilen: *hoe tjankt*, of *tjenkt*, *gij mij weer zoo aan de ooren.* Van hier *getjank*, *tjanker*, enz. Dit woord is, even als *janken*, klanknabootsend.

TIBER, z. n., m., *des tibers*, of *van den tiber*; zonder meerv. Eene rivier van Italie: *om 't overvloeien van den Tiber.* HOOFT. In het lat. *Tiberis.*

TIBUR, z. n., o., *des tiburs*, of *van het tibur*; zonder meerv. Eene plaats van Italie: *het steile Tibur.* VOND. In het lat. eveneens *Tibur.*

TIEGEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik toog*, *heb getogen.* Oulings trekken. Ook uithalen, zuigen: *als sij de borsjes en de kroonde tepels togen.* BREDER. Thans enkel in eenige tijden gebruikelijk, en in de zamenstell. *aangetogen*, *doorgetogen*, *ingetogen*, *nagetogen*, *onttoog* en *onttogen*, *opgetogen*, *voortgetogen*, *weggetogen*, enz.

TIEN, een grondgetal, dat tusschen negen en elf staat, en zulk eene verzameling van eenheden aanduidt, als na welker voltooijing men wederom van voren af aan begint. Als bijv. n. is het in alle geslachten en naamvallen onveranderlijk: *tien dagen*, *tien maanden*, *tien jaren. Na verloop van tien eeuwen. In tien veldslagen.* Intusschen wordt het meermalen als een zelfstandig naamw. gebruikt: *tweemaal tien is twintig. Voeg er nog tien bij. Deel het door tien.* In dezen zin laat het een lidwoord toe: *zet er eene tien onder. De tien is de noemer.* Dezelfde lidwoorden vindt men voor *tien*, als het eene speelkaart aanduidt, die tien gelijke figuren bevat: *gij moet de tien bijgeven.* En dan heeft *tien* een verkleinw.: *ik heb nog een tientje.* Voorts wordt het als z. n. ook verbogen: *ik heb al de tienen. Twee tienen maken twintig. Het wordt bij tienen verkocht.* Dezelfde verbuiging ondergaat het, als het voor *tien personen*, *tien deelen*, *tien uren*, enz. gebezigd wordt: *zij waren met hun tienen*, *deel het in tienen*, *een weinig voor tienen. Na half tien*, is, na negen uren en een half. *In tien tellen*, is, binnen weinige oogenblikken. *Geene tien kunnen tellen*, is, zeer eenvoudig zijn. *Binnen eene*

tien dagen, laat zich niet beter omschrijven, dan binnen het enkele tijdsbestek van tien dagen. In *de klok slaat tien, er waren juist tien, de tien, dezelfde tien*, enz. worden de z. n., waarvan *tien* afhangt, verzwegen. Oul. zeide men ook *tien handerd*, voor duizend: *eñ neven elken elephant waren tien hondert mannen*. Bijb. 1477. Van hier *tiende, tienheid*. Zamenstell.: *tiendaagsch, tiendehalf, tienderhande, tienderlei, tiendubbel, tienhoek, tienjarig, tienling*, Kil. *tienman, tienmanschap, tiensnarig, tiental, tienvoudig, tienwerf*, enz. *Dertien, veertien, vertienen, vertiening*, enz.

Tien, vries. *tjien*, nederf. *tain*, Ulphil. *taihun*, ijsl. *tiju*, eng. *ten*, opperd. *zin, zehan*, hoogd. *zehen, zehn*, bret. *deo*, wallis. *deg*, ierl. *deag*, fr. *dix*, ital. *dieci*, lat. *decem*, gr. δεκα, schijnt verwant aan het gr. δακτυλος, lat. *digitus*, ital. *dito*, fr. *doigt*, eng. *toe*, holl. *toon, teen*, vries. *tjen*, nederf. *taan*, hoogd. *zehe*, een vinger van handen of voeten, waarvan de mensch er tien heeft; het gene men voor de reden houdt, waarom men alles bij tienen telt.

TIENDE, bijv. n., zonder trappen van vergrooting. Van *tien* gevormd, en aanduidende, dat er voor een ding, waaromtrent het gebezigd wordt, bij de optelling van een aantal van zoodanige dingen, negen andere voorafgaan: *op den tienden dag der maand*. Zeer gebruikelijk is bij dit woord de uitlating van het z. n.: *het is de tiende, dien ik ontmoet. Het was de tiende van de vrouwen*. Vooral wordt het z. n. *deel* dikwijls bij dit woord weggelaten: *het is naauwelijks een tiende van de gansche menigte. Melchizedek ontfangt het tiende en zegent den vader*. Vond. *Drie tienden meelbloeme ten spijsoffer*. Bijbelv. *Tienden geven, invorderen, nemen*, enz. Zamenstell.: *tiendbaar*. Kil. *tiendeischer, tiendenaar*, Kil. *tiendheer, tiendheffer, tiendpachter, tiendregt, tiendrekening, tiendschrijver, tiendschuldig, tiendverpachting*, enz.

Tiende, vries. *tjienste*, luidt bij Kil. ook *tiendste*, en *tienste* in een oud gedenkstuk bij v. Hass.

TJENKEN, zie *tjanken*.

TIEPELEN, zie *tepel*.

TIER, z. n., vr., *der*, of *van de tier*; zonder meerv. De daad van tieren, groei, welige aanwas: *dat kruid*

heeft

heeft hier te lande geene tier. Bloem en kruidt, ten velden uit met geile tier gesprooten. Hooft. Overdragtelijk, genoegen, tevredenheid: *sint den hoon van Steenwijk had hij noit rechte tier gehad.* Hooft. *Hij is hier niet in zijne tier*, hij kan hier niet aarden. Van *tieren.*

TIER, z. n., o., *des tiers*, of *van het tier;* zonder meerv. Bij verkorting van *getier*, woest geraas, gedruisch: *met meer geschals en slaghs en tiers en onweers barst.* Vond. Van *tieren*, razen.

TIERAS, *tiras*, zie *tiras.*

TIERELIEREN, onz. w., gelijkvl. *Ik tierelierde, heb getierelierd.* In het fr. *tirelirer*, ital. *turlurullare.* Kwinkeleren, zoo als het gevogelte: *zij houdt niet op van neurien en tierelieren. En vrolijk pluimgediert daeronder tierelierr.* Vond. Dit woord is klaarblijkelijk klanknabootsend.

TIEREN, onz. w., gelijkvl. *Ik tierde, heb getierd.* Razen: *wat raast en tiert hij! Hoe tiert gij zoo? Die 't verken killen wil, moet hem het tieren troosten.* Cats. Wederkeerig: *zich tieren*, zich aanstellen: *van man of wijf, die hen booslic tijeren.* v. Hass. En deze beteekenis is in Gelderland nog bekend. Van hier *getier*, *tier*, enz. Dit woord is klanknabootsend.

TIEREN, onz. w., gelijkvl. *Ik tierde, heb getierd.* Welig groeijen: *dat gewas wil in zulken grond niet tieren.* Aarden: *zij kan in die stad niet tieren.* Voorspoedig zijn, wel gelukken: *het werk wil niet tieren. Het wil met hem niet tieren.* Voorheen is het ook bedrijvend gebezigd: *gediert, tot 's menschen nooddruft tam getiert.* Six v. Chand. *Dewijl zijn klippen barnsteen tieren.* Poot. Van hier *tier*, *tierig.*

TIERETEIN, z. n., o., *des tiereteins*, of *van het tieretein;* zonder meerv. Een half linnen en half wollen weefsel: *een beddecleet van lijnen, wullen, off tierentijn.* v. Hass. Van hier *tiereteinen.*

Tieretein, Kil. *tiereteijn*, *dierteijn*, is van het fr. *tiretaine* ontleend.

TIERIG, bijv. n. en bijw., *tieriger*, *tierigst.* Welig groeijend, voorspoedig: *eene tierige plant. Dat kind groeit heel tierig.* Van hier *tierigheid.* Van *tieren.*

TJERK, z. n., m., *des tjerks*, of *van den tjerk;*

 meerv.

meerv. *tjerken.* Zeker ſlag van ſnippen, dat de gewone poelſnippen in grootte overtreft, en in Noordamerika gevonden wordt: *de tjerk is met zwarte ſtrepen en dwarsſtrepen gemerkt.*

TIERSJE, z. n., o., *van het tiersje;* meerv. *tiersjes.* Een vat, dat het derde deel van een okshoofd houdt. In het fr. *tierſan.* Het ſtamwoord is het fr. *tiers;* een derde.

TIGCHEL, z. n., m., *des tigchels,* of *van den tigchel;* meerv. *tigchelen* en *tigchels.* Verkleinw. *tigcheltje.* Eigenlijk, evenveel als *tegel,* zie *tegel.* In het gebruik, een gebakken ſteen, waarvan men muurwerk vervaardigt, een tigchelſteen, of bakſteen: *de muur was anderhalven tigchel dik. Ende de tigchel was hen voor ſteen.* BIJBELV. Van hier *tigchelaar,* of *tichler.* Zamenſtell.: *tigchelaarde, tigchelbakker, tigchelbakkerij, tigcheldak, tigcheldekker,* KIL., *tigcheloven, tigchelſteen, tigchelwerk,* enz.

Tigchel, is naauw verwant aan *diggel,* en verſchilt eigenlijk niet van *teil* en *tegel.* Zie derhalve dit laatſte woord.

TIGER, z. n., m., *des tigers,* of *van den tiger;* zonder meerv. Eene rivier van Azie: *over den Tiger. Den Tiger drinken.* VOND.

TIGT, z. n., vr., *der,* of *van de tigt;* meerv. *tigten.* De daad van tigten, betigten, eene aanklagt: *tichte ende aenſpraecke doen.* KIL. *Ende hen voor ſcheepenen tichte te gheven.* v. HASS. In het nederſ. ook *ticht,* oudduitsch *zicht.* Van *tigten,* voortdurend werkw. van *tijgen,* nederſ. *teijen,* hoogd. *zeihen,* dat oulings voor *betigten* in gebruik moet zijn geweest. Zie voorts *tijgen.*

TIGTEN, zie *tigt.*

TIJ, z. n., o., *des tijs,* of *van het tij;* meerv. *tijen.* Bij verkorting van *getij.* Eb en vloed: *laag en hoog tij.* Ook wel eens, bijzonderlijk, de vloed, in tegenoverſtelling van de ebbe: *dat ſchip vaart met het eerſte tij. De Zee vergeet haer perck, en Nercus eb en tij.* VOND. *Het tij verloopt. Mijn tij is verloopen,* ſpreekw. voor: ik heb mijn tijd gehad. *Tij ſtoppen,* blijven liggen. *Tij kavelen,* giſſen, wanneer het getij goed zal zijn. Zamenſtell.: *tijanker, tijglas,* een ſoort van

zand-

zandlooper, enz. Het stamwoord is *tijen*, voorttrekken.

TIJD, z. n., m., *des tijds*, of *van den tijd*; meerv. *tijden*. Oulings meermalen vrouwelijk, zoo als bij OUDAEN, in: *wat leit mij aen de pracht der eensvervlooten tijd*; en bij VOND. in: *'t is geen helt van d'oude tijt*. Volgens ADELUNG, eigenlijk, de tijdruimte, waarin alle voorvallende dingen elkanderen opvolgen, en dus het tegenovergestelde van de *eeuwigheid*: *voor de schepping was er geen tijd*. *Wier duurzaamheid den tijd en d'eeuwen tart*. L. D. S. P. *En na den tijd ook eeuwig heerschen t'samen*. D. DECK. In dezen zin heeft het woord geen meerv. En het is daarvan evenzeer ontbloot, wanneer het zulk een deel van die tijdruimte aanduidt, als waarin het een en ander zich ontwikkelt, of verslijt, en waarvan men meermalen, bij persoonsverbeelding, een mannelijk wezen vormt: *de tijd moet alles leeren*. *De tijdt ontdekker der waarheid*. HOOFT. *Verstorven en verstonden door ongenae des tijds*. ANTONID. *Ook daarin heeft de tijd zijne alvernielende tanden geslagen*. In den STATENBIJBEL is een *tijt ende tijden ende een gedeelte eenes tijts*, DAN. VII. 25. drie en een half jaar, of, volgens OPENB. XII. 6. *duijsent twee hondert sestigh dagen*, en, volgens *Openb*. XIII. 5., *twee ende veertig maenden*. Voorts is *tijd* de tijdruimte, binnen welke iets afloopt: *gij hebt nog tijds genoeg tot dat werk*. *Men hadt den tijdt wel korter mooghen bespreeken*. HOOFT. *Als ik den gantschen tijd mijns levens overreeken*. VOND. Het bijzondere tijdstip, waarop iets gebeurt, of gebeuren moet: *ik had den regten tijd verzuimd*. *Het is geen tijd meer, om zulks te doen*. *Voor dezen tijdt*. VOND. *Vreest, vreest hem t'allen tijd*. L. D. S. P. *Iemands tijd*, is het tijdstip, waarop iemand iets doen moet: *hij kwam op zijnen tijd*. *De klok is voor de gekken, een wijs man weet zijnen tijd*. Of het tijdsverloop, binnen 't welk iemand iets verrigten moet: *hij neemt zijnen tijd wel waar*. *Verspil uwen tijd toch niet langer*. Spreekw. *tijdsgenoeg*, hij, die zich nooit haast, *komt altijd te laat*. Of het tijdsverloop, gedurende 't welk iemand hier of daar toe verbonden is: *hij moet zijnen tijd uitdienen*; of gedurende 't welk iemand zich hier of daar toe in staat bevindt: *hij heeft zijnen*

tijd gehad. De tijd, waarop iemands leven ten einde loopt: *niemand sterft voor zijnen tijd*. Het eindperk der zwangerheid van eene vrouw: *zij is bijkans op haren tijd*. *Ten zijnen tijde*, is, op het regte tijdstip: *ik zal het u ten zijnen tijde melden*. *Hoog tijd* verschilt grootelijks van *hoogtijd*, en beteekent een tijdstip, waarop het hoogst noodzakelijk is, dat iets geschiede: *het wordt hoog tijd, dat wij vertrekken*. *Uit den tijd zijn*, is, in de eeuwigheid overgaan, sterven: *zij is uit den tijd*. *Het is uit den tijd van de aardbezien*, enz. beteekent, buiten het tijdsbestek, waarop dezelve gereedelijk verkrijgbaar zijn. *De Kabeljaauw heeft zijnen tijd gehad*, beduidt, komt niet meer ter markt, of deugt niet meer. Ook bezigt men *tijd* voor eenen bijzonderen zamenloop van dingen, die binnen een bijzonder tijdperk voorvallen: *schik u naar den tijd*. *De tijt wat anders eischt, als lasteren en kijven*. Vond. *Ik hoop nog steeds op betere tijden*. *De menschen veranderen met de tijden*. Want in dezen zin heeft *tijd* een meervoud, evenzeer als wanneer het voor eene bijzondere verbuiging van werkwoorden genomen wordt: *de tegenwoordige en verledene tijden*. Maar het wordt wederom alleenlijk in het enkelvoud gebezigd, als het eene tijdruimte aanduidt, welker duurzaamheid ondervonden wordt, zoo als in: *de tijd valt mij lang*. *Den tijd verdrijven*, of *dooden*; en als men vraagt: *hoe laat is het aan den tijd?* *Tijd* en *stond*, of *tijden* en *stonden* worden dikwerf bijeen gevoegd: *men moet tijd en stond* (gelegenheid, welvoegelijkheid) *in acht nemen*. *Alst tijt en stonde is*. Conste der minn. Overigens is *tijd* vrouwelijk in: *met der tijd*, na eenig tijdsverloop, *ter regter tijd*, *ter zijner tijd*, *ter zelfder tijd*, *toen ter tijd*, *in der tijd*, enz.; en worden er van *tijd* nog meer andere bijwoordelijke uitdrukkingen gevormd, zoo als: *van tijd tot tijd*, *op tijd*, op voorwaarde van binnen eenen bepaalden tijd te betalen, *in tijd en wijle*, *bij tijds*, *binnen's tijds*, *buiten's tijds*, enz. Oul. zeide men ook, en hoort men nog hier en daar, inzonderheid op het platte land: *zoo tijd*, voor zoo dra, zoo tijdig. Voorts komt van *tijd*, *getijde*, *tijdbaar*, Kil., *tijdelijk*, *tijdeloos*, zonder tijd, onzeker van bestaan: *dat er niet zo onbestendigh ende tijdeloos is als geleende mogenheid*. H. de Gr.

GR. — *tijdig*, enz. — *tijdtelick*. KIL. enz. Zamenstell.: *tijdgeloof*, *tijdgenoot*, *tijdkoe*, KIL., *tijdkorting*, *tijdkring*, *tijdnaald*, *tijdperk*, *tijdpunt*, *tijdregister*, *tijdrekenaar*, *tijdrekening*, *tijdrekenkunde*, *tijdrekenkundig*, *tijdruimte*, *tijdsbegin*, *tijdsbesparing*, *tijdsbestek*, *tijdschrift*, *tijdsnippering*, *tijdsorde*, *tijdstip*, *tijdsverloop*, *tijdvak*, *tijdverdrijf*, *tijdverkwisting*, *tijdverlies*, *tijdverspilling*, *tijdwijzer*, *tijdwinst*, enz. *Appeltijd*, *avondtijd*, *bloeitijd*, *etenstijd*, *fruittijd*, *geboortetijd*, *herfsttijd*, *hoogtijd*, *hooitijd*, *jaartijd*, *jagttijd*, *kerktijd*, *kerstijd*, *knikkertijd*, *koottijd*, *leeftijd*, *leestijd*, *lentetijd*, *levenstijd*, *maaitijd*, *maaltijd*, *meitijd*, *natijd*, *ontijd*, *oofttijd*, *oogsttijd*, *oorlogstijd*, *paaschtijd*, *pesttijd*, *ruitijd*, *rusttijd*, *schaftijd*, *scheertijd*, *schemertijd*, *schofttijd*, *slagttijd*, *snoeitijd*, *speeltijd*, *tusschentijd*, *teeltijd*, *verhuistijd*, *vischtijd*, *vleeschtijd*, *voortijd*, *vredestijd*, *wandeltijd*, *werktijd*, *wintertijd*, *zaaitijd*, *zomertijd*, enz.

Tijd, ijsl. ook *tijd*, vries., nederf. *tied*, angelf. *tid*, opperd. *zit*, hoogd. *zeit*, komt, volg. KIL., van *tijen*, *tijden*, trekken, voorttrekken, en voorwaarts gaan, omdat de tijd gestadig voorwaarts snelt.

TIJDBAAR, zie *tijdig*.

TIJDELIJK, bij KIL. *tijdtelick*, bijv. n., zonder trappen van vergrooting. Al wat niet tot de eeuwigheid, maar tot den tijd behoort: *tijdelijke goederen. Dit tijdelijke leven. Het tijdelijke met het eeuwige verwisselen.* Al wat tot denzelfden tijd behoort: *het moet door den tijdelijken voorzitter gedaan worden.* Voorts is *tijdelijk* bij KIL. even als het nederf. *tidelich*, hoogd. *zeitlich*, en *zitelich*, *citlihh*, bij KERO en NOTK., evenveel, als *tijdig*; en het bijw. *tijdelijk*, bij HALMA, en *tijdelicken* bij KIL., evenveel als *tijdiglijk*. Van *tijd*. Zie *lijk*.

TIJDELOOS, bijv. n., zonder trappen van vergrooting. Van *tijd* en *loos*. Eigenlijk zonder tijd, of dat geen' vasten tijd heeft, en niet lang aanwezig is: *is haar gunst ook tijdeloos, als het bloeien van een roos.* HOOFT

TIJDEN, zie *tijen*.

TIJDGELOOF, z. n., o., *des tijdgeloofs*, of *van het* tijd-

tijdgeloof; zonder meerv. Van *tijd* en *geloof*. In de Godgeleerdheid, een geloof, dat slechts eenigen tijd stand houdt: *het is geen zaligmakend maar een kortstondig tijdgeloof*. Van hier *tijdgeloovige*.

TIJDIG, bijv. n. en bijw., *tijdiger*, *tijdigst*. Bij KIL. anders ook *tijdbaar*. Van *tijd*. Ter regter tijd plaats grijpende: *tijdige hulp verschaffen*. En als bijw., ter regter tijd, of vroeg: *gij komt tijdig*. Voorts is *tijdige vrucht* bij HALMA rijpe vrucht; en zijn *tijdighe koe* en *tijdighe os* bij KIL. evenveel als *tijdkoe* en *tijdos*. Van hier *tijdigheid*, *tijdiglijk*. Zamenstell.: *ontijdig*, *ontijdigheid*, *ontijdiglijk*, *vroegtijdig*, *vroegtijdigheid*, *vroegtijdiglijk*.

TIJDING, z. n., vr., *der*, of *van de tijding*; meerv. *tijdingen*. Verkleinw. *tijdingje*. Een narigt van eenige gebeurde zaak: *tijdinghe doen*, narigt geven. KIL. *Hij bragt mij eene gewenschte tijding*. *'k Heb lang de tijding weg*. VOND. Zamenstell.: *tijdingziek*, nieuwsgierig. *Nieuwstijding*, *posttijding*, *zeetijding*, enz.

Tijding, nederſ. *tidung*, eng. *tidings*, zweed. *tidningar*, hoogd. *zeitung*, beteekent eigenlijk eene gebeurde zaak, waarvan men narigt krijgt, en komt van het angelſ. *tidan*, zweed., ijsl. *tida*, gebeuren, geschieden.

TIJDKOE, z. n., vr., *der*, of *van de tijdkoe*; meerv. *tijdkoeijen*. Van *tijd* en *koe*. Bij KIL. anders ook *tijdighe koe*. Eene tweejarige koe, gelijk als *tijdos* een tweejarige os, en gelijk als *zeitbock*, *zeithammel*, *zeitkuh*, en *zeitochs*, in het hoogd., tweejarige beesten aanduidt.

TIJDKORTING, z. n., vr., *der*, of *van de tijdkorting*; meerv. *tijdkortingen*. Van *tijd* en *korting*. Dit woord wordt in meer dan eene beteekenis genomen. 1. Kan men er door verstaan het besteden van den tijd tot bezigheden. 2. Kunnen wij er door verstaan het aanvullen der uren van onzen tijd, die ons van onze gewone bezigheden overschieten. 3. Wordt het in den bepaaldsten zin gebruikt voor het doorbrengen van den tijd, omdat dezelve ons te lang valt; en dan bezigen wij het woord in eenen kwaden zin. *Tijdkorting* is elke bezigheid, die tot een bijzonder einde geschikt is, en met mindere inspanning van krachten, dan het hoofdwerk gepaard gaat; en onderscheidt zich van *uitspanning*,

ning, daardoor, dat deze voor werkzame en naarstige, maar gene voor werkelooze menschen geschikt is.

TIJDKRING, z. n., m., *des tijdkrings*, of *van den tijdkring*; meerv. *tijdkringen*. Anders *tijdperk*, *tijdvak*. Eene hoeveelheid van tijd: *binnen eenen tijdkring van dertig jaren*. *Dat tijdstip opent eenen nieuwen tijdkring*. Ook wel eens een bepaald getal van jaren, dat, wanneer het rond geloopen is, door soortgelijk een bepaald getal van jaren vervangen wordt, en dus zelf op nieuw schijnt aan te vangen: *de Sinezen verdeelen hunne geschiedenis in tijdkringen van zestig jaren*.

TIJDNAALD, z. n., vr., *der*, of *van de tijdnaald*; meerv. *tijdnaalden*. Van *tijd* en *naald*. Eene naald, of obelisk, die den tijd, als het ware, trotseert: *de Egyptische tijdnaalden*.

TIJDPERK, zie *tijdkring*.

TIJDREKENAAR, z. n., m., *des tijdrekenaars*, of *van den tijdrekenaar*; meerv. *tijdrekenaren* en *tijdrekenaars*. Iemand, die den tijd van voorgevallene en voorvallende dingen berekent: *daaromtrent zijn de tijdrekenaars het nog niet eens*. Van *tijdrekenen*, dat enkel in de onbepaalde wijze gebezigd wordt, maar intusschen den oorsprong voorts ook aan *tijdrekening*, *tijdrekènkunde*, en *tijdrekenkundig*, gegeven heeft.

TIJDSCHRIFT, z. n., o., *des tijdschrifts*, of *van het tijdschrift*; meerv. *tijdschriften*. Van *tijd* en *schrift*. Een schrift, dat op bepaalde tijden uitkomt, zoo als een maandwerk, een weekblad: *hij wordt bijkans in elk tijdschrift gehekeld*.

TIJDVAK, zie *tijdkring*.

TIJDWIJZER, z. n., m., *des tijdwijzers*, of *van den tijdwijzer*. Geen uurwijzer, maar een dag- en maandwijzer, een almanak: *een eeuwigdurende tijdwijzer*.

TIJEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik tijde*, *heb getijd*. Bij Kil. en elders, ook *tijden*. Bedr., trekken, voorttrekken. Volgens Kil. bijzonderlijk, *betrecken in recht*: *die hem ter saecken van dien delicte eenichsints soude willen tijden*, *oft aenspreecken*. v. Hass. Onz., voorwaarts gaan, trekken: *op den loop tijen*. *Daer si toe tijen moegen*, *als tot oeren gelijck*. van Hass. *Men tijt er evenwel aen 't ijsselijk gevaert*. Vond. *Tij toch aan den arbeid*. Van hier *getij*, en

tij,

tij, naar den gestadigen voortgang van het water dus genoemd, *tijd*, enz. Zamenstell.: *betijen*, enz.

TIJGEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik teeg*, *ben* en *heb getegen*. Onz. bij KIL., evenveel als *tijden*, voorwaarts gaan, trekken: *de reizer tijgt op weg*. POOT. *Ik teeg terstond aan het werk. Toen Alexander teegh achter Porus her*. VOND. Bedrijvend, aanklagen, beschuldigen; in welken zin het bij KIL. voorkomt, maar thans verouderd is; en, volgens denzelfden KIL., oulings ook evenveel als *toogen*, toonen. Van hier *tigten*, *tigt*, *betigten*. Zamenstell.: *aantijgen*, *betijgen*: *onnooslen te betijgen is kleene kunst*. VOND., enz. Dit woord luidt in het hoogd. *zeihen*; nederf. *teijen*, en is verwant aan *tiegen*, *togen*, en *tuigen*.

TIJGER, z. n., m., *des tijgers*, of *van den tijger*; meerv. *tijgeren*, of *tijgers*. Eigenlijk, een gestreept dier van het kattengeslacht, dat enkel in Azie gevonden wordt: *als d'oude tiger grimt op eenen jongen leeuw*. VOND. Oneigenlijk, een mensch van eenen wreeden aard: *de tiger lei zijn aert voor 's Konings voeten af*. VOND. Voorts pleegt het onkundig gemeen den panther en luipaard ook met den naam van *tijger* te bestempelen, en, omdat deze dieren gevlekt zijn, voor de namen van andere gevlekte dieren dien van *tijger* te plaatsen, ja al wat gevlekt is, *getijgerd* te noemen. Zamenstell.: *tijgerhengst*, *tijgerhond*, *tijgerkat*, enz. Het wijfje van eenen *tijger* voert den naam van *tijgerin*.

Tijger, *tiger*, hoogd. *tiger*, *tigger*, eng. *tiger*, fr., ital. *tigre*, lat., gr. *tigris*, is van eenen onzekeren oorsprong.

TIJK, z. n., vr., *der*, of *van de tijk*; meerv. *tijken*, dat van verschillende soorten gebezigd wordt. Eene stof tot vervaardiging van bedden enz.: *er is een gat in die tijk*. Zamenstell.: *tijkwever*, enz. *Beddetijk*, enz.

TIJLOOS, z. n., vr., *der*, of *van de tijloos*; meerv. *tijlozen*. Anders *tijdeloos*. Zeker slag van Narcissen, dat zeer vroeg bloeit, en daarom anders ook *sprokkelbloem* genoemd wordt; en nog een ander slag van bloemen, dat in tegendeel zeer laat pleegt te bloeijen.

Tijloos, of *tijdeloos*, KIL. *tijdloose*, hoogd. *zeitlose*,

se, nederſ. *tiloot*, is dus genoemd naar het bijvoegl. n. *tijdeloos*, dat nog bij KIL. voorkomt, omdat de gezegde bloemen zich niet aan den gewonen bloeitijd binden.

TJILPEN, onz. w., gelijkvl. *Ik tjilpte, heb getjilpt.* Een klanknabootſend woord, waardoor het gekweel van menigerlei gevogelte wordt aangeduid: *daer wuft gevogelt tjilpt en ſnatert.* VOND. Sommigen ſchrijven *t'ilpen*; doch *tjilpen* is beter.

TIJM, z. n., m., *des tijms*, of *van den tijm*; zonder meerv. Zeker geurig kruid: *Thestijlis ſtampt wilden tijm.* VOND. *Gij bied Atheenſche bie ſlechts Korſikaenſchen tijm.* D. DECK. Zamenſtell.: *tijmmoes*, KIL., enz.

Tijm, fr. *thijm*, eng. *thijme*, ital. *timo*, ſp. *tomillo*, hoogd. *thijmian*, lat. *thijmum*, gr. θυμον, ſchijnt afkomſtig van θυειν, eenen geurigen reuk verwekken, wierook, en andere dingen, offeren.

TIJNE, z. n., vr., *der*, of *van de tijne*; meerv. *tijnen.* Bij KIL. evenveel als *tinne.* Bijzonderlijk, een watervat tot brandblusſching gebezigd: *tijnen ende emmeren.* v. HASS. Zamenſtell.: *tijnboom*, KIL., een draagboom voor de tijne, *tijnmeijsters.* v. HASS. *Watertijne*, *watertonne*, KIL.

Tijne, *tinne*, is verwant aan *tonne*, fr. *tonneau*, ital. *tina*, en ontleend van het lat. *tina*, een vat.

TIK, z. n., m., *des tiks*, of *van den tik*; meerv. *tikken.* Verkleinw. *tikje.* De daad van tikken, eene kloppende aanroering met den vinger, de hand, enz. *Door middel van eenen ligten tik op den ſchouder waarſchuwde hij mij, om te vertrekken.* In de gemeene volkstaal, boertender wijze, een ſlag: *geducht! welk een tik! Die tik was raak.* Dit woord komt van het volgende.

TIKKEN, onz. w., gelijkvl. *Ik tikte, heb getikt.* Een klanknabootſend woord, waardoor het geluid, 't welk men door een zacht geklop met den vinger, de hand, enz. verwekt, en voorts ook zulk eene klopping zelve, aangeduid wordt: *wie tikt daar aan de deur?* Van hier *getik*, *tik*, *tikker*, *tikkertje*, *tiktak*, enz.

Tikken, hoogd. *ticken* is verwant aan *tokken* en *tukken* bij KIL., fr. *toucher*, eng. *touch*, oud lat. *tagere*, *tigere*, waarvoor *tangere* in gebruik geraakt is.

TIKTAK, z. n., o., *des tiktaks*, of *van het tiktak*; zonder meerv. Zeker spel: *wij speelden zamen tiktak*. Van hier *tiktakken*, *tiktakker*. Zamenstell.: *tiktakbord*, *tiktakschijf*, enz. Van *tikken*, uit hoofde dat door het neerzetten van de schijven zoodanig een geluid veroorzaakt wordt: *de tiktakschijven kleppen*. OUD.

TIL, z. n., vr., *der*, of *van de til*; meerv. *tillen*. Eigenlijk, de daad van tillen, opheffing, beweging: *er is iets in til*, in beweging. *Wat is dat werk lang in til geweest*, wat is men daarmede lang werkzaam geweest. Voorts is *til* een werktuig, dat men optilt, eene vogelknip, de valdeur van een duivenhok, en het duivenhok zelf, en, volgens KIL., ook eene ophaalbrug, anders *tilbrugghe*, *valbrugghe*. Zamenstell.: *duiventil*. Van *tillen*.

TILBAAR, bijv. n., *tilbaarder*, *tilbaarst*. Al wat getild, opgeheven, bewogen, worden kan: *tilbaer goed*, *tilbaer have*, KIL. *Het zijn geene tilbare goederen*, geene roerende goederen. Zamenstell.: *ontilbaar*. Van *tillen*.

TILLEN, bedr. w.; gelijkvl. *Ik tilde*, *heb getild*. Opheffen, opligten: *ik kan het niet tillen*. *Ergens aan tillen*, is, zich daarmede inlaten. Van hier *til*, *tilbaar*, enz. Zamenstell.: *tilbrug*, enz. *Optillen*, enz. Dit woord is misschien verwant aan het lat. *tollere*.

TIMAVUS, z. n., m., *van den Timavus*; zonder meerv. Eene rivier: *boven den befaemden Timavus*. VOND.

TIMBER, z. n., m., *des timbers*, of *van den timber*; meerv. *timbers*. Anders ook *thijmber* en *timmer*. De top des helms, waarop de vederbos rust: *de helm met den Koninklijken thijmber*. HOOFT. *Timmer*, *oft timber*, *van den helm*, KIL. Voorts is *timber*, of *timmer*, bij KIL. evenveel welke top, en *timbre*, in het fr. het hoofd, en eene kloosterklok; in overeenkomst waarmede men bij KIL. vindt: *timmer*, *oft timber*, *van het klooster*.

TIMMER, z. n., o., *des timmers*, of *van het timmer*; meerv. *timmers*. Oulings, de daad van timmeren, even als *zimbere* bij KERO. Dezen zin geeft KIL. nog aan dit woord; en tot denzelven behoort misschien: *hebbe ick desen timmer angehaven*, bij v. HASS. Voorts

is

is *timmer* bij KIL. timmerhout, eene balk, even als *zimmer* in het hoogd. en *timber* in het eng.; en een gebouw, even als het hoogd. *zimmer*, en *zimbri*, *gizimbri* bij OTTFRID. en NOTK. *Eñ houten tot vergadering des timmers (commisfuras aedificii)*. BIJB. 1477. Zamenftell.: *vrouwentimmer*. Van *timmeren*.

TIMMERAADJE, z. n., vr., *der*, of *van de timmeraadje*; meerv. *timmeraadjen*. De daad van timmeren, getimmer: *ik ben aan de timmeraadje*. *De treffelijke timmeraadje te ſteuren*. HOOFT. Een gebouw: *het is eene ſchoone timmeraadje*. *De vlam in de houte timmeraadje geſlagen*. VOND. Van *timmeren*.

TIMMEREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik timmerde*, *heb getimmerd*. Het houtwerk, dat tot een gebouw behoort, oprigten en in orde brengen: *het kost meer van timmeren, dan van metſelen*. Bouwen over het algemeen: *wie heeft dat huis getimmerd? Een ſchip timmeren*. In nog algemeener beteekenis is *er wederom op aan timmeren*, wederom aan evenveel welk werk zijn. Van hier *getimmer*, *getimmerte*, *timmer*, *timmeraadje*, *timmering*, enz. Zamenftell.: *timmerbaas*, *timmergereedſchap*, *timmerhout*, *timmerhuis*, *timmerlieden*, *timmerman*, enz. *timmertuig*, *timmerwerf*, *timmerwerk*, *timmerziek*, enz. *Aantimmeren*, *aftimmeren*, *betimmeren*, *bijtimmeren*, *doortimmeren*, *hertimmeren*, *intimmeren*, *ontimmeren*, *optimmeren*, *overtimmeren*, *toetimmeren*, *tusſchentimmeren*, *uittimmeren*, *vertimmeren*, enz.

Timmeren, nederf. *timmern*, ULPHIL. *timrjan*, vries. *timmerjen*, hoogd. *zimmern*, opperd. *zimbran*, *zimboron*, *kezimbron*.

TIMMERHOUT, z. n., o., *des timmerhouts*, of *van het timmerhout*; zonder meerv. Van *hout* en *timmeren*. Hout, waarvan iets getimmerd worden kan: *ons land verſchaft ons weinig timmerhout*. Spreekw. *alle hout is geen timmerhout*, alle voorwerpen zijn niet even bruikbaar.

TIMMERLIEDEN, zie *timmerman*.

TIMMERMAN, z. n., m., *des timmermans*, of *van den timmerman*; in plaats van het meerv. bezigt men *timmerlieden*. Van *timmeren* en *man*. Al wie zijn werk maakt van timmeren: *is deſe niet de timmerman?* BIJBELV. Bijzonderlijk, een meester timmerman: *hij*

werkt bij eenen timmerman. Zamenſtell.: *timmermansbaas*, anders *timmerbaas*, *timmermansjongen*, *timmermansknecht*, *timmermansrekening*, *timmermanswerk*, *timmermanswinkel*, enz. *Huistimmerman*, *ſcheepstimmerman.*

TIMPAAN, z. n., o., *des timpaans*, of *van het timpaan;* meerv. *timpanen.* Zeker parkement, dat de drukkers aan de pers gebruiken. Dit woord luidt in het fr. *timpan*, en ſchijnt van het lat. *tijmpanum*, gr. τυμπανον, eene trommel, en een trommelvel, ontleend.

TIMPJE, z. n., o., *des timpjes*, of *van het timpje;* meerv. *timpjes.* Een langwerpig broodje, dat aan weerskanten ſpits toeloopt: *eet ſlechts een timpje.*

TIN, z. n., o., *des tins*, of *van het tin;* het meerv. *tinnen* wordt enkel wegens verſchillende ſoorten gebruikt. Bij KIL. ook *ten.* Een der hoofdmetalen: *dit ijzer*, *koper*, *tin*, *en loot.* VOND. Vaatwerk van tin: *geen patrijs in Engelsch tin.* VOND. Van hier *tinachtig*, *tinnen*, *tinnig.* Zamenſtell.: *tinader*, *tinasch*, *tinerts*, *tingroeve*, *tinkalk*, *tinmoeder*, *tinnegieter*, *tinnegoed*, *tinnekas*, *tinproeve*, *tinwerk*, *tinzand*, enz. *Bloktin*, *huttentin*, *korreltin*, *pondtin*, *ſtaaftin*, *vertinnen*, enz.

Tin, nederſ., eng., zweed. *tinn*, hoogd. *zinn*, ſclavon. *cijna*, wallis., bretagn. *ijſtaen*, fr. *eſtain*, *etain*, ital. *ſtagno*, komt van het lat. *ſtannum*, of daarmede uit eene andere bron.

TINNE, z. n, vr., *der*, of *van de tinne;* meerv. *tinnen.* Bij KIL. evenveel, als *tijne*, vat; zie *tijne.* Bij denzelfden KIL., evenveel als *tranſſe*, *kanteel*, eene getande omheining van de bovenſte oppervlakte van eenen muur, of een plat dak, en dus het allerbovenſte daarvan: *ter tinne toe.* HOOFT. *Ende ſtelde hem op de tinne des tempels.* BIJBELV. *Wier gevels*, *tinnen*, *daken.* VOND. Dit woord luidt in 't zweed. ook *tinne*, hoogd. van ouds her *zinne*, en zou verwant kunnen ſchijnen aan *tuin*, waarmede het, in: *met eenen tuiin ofte tinnen*, en in: *ſoo men alleenlick eenen tuijn oft tinne hadde geſat*, bij V. HASS. verwisſeld wordt; maar *tinne* beteekent voorts bij KIL. eene pen. Hierom ſchijnt de getakte gedaante der oude muur- en daktranſen de oorzaak, waarom men dit woord wegens zulke

ke transen gebezigd heeft, en schijnt het aan het hoogd. *zincke* en *zahn*, en ons *tand*, vermaagschapt.

TINNEGIETER, *tingieter*, z. n., m., *des tinnegieters*, of *van den tinnegieter*; meerv. *tinnegieters*. Van *tin* en *gieter*, van *gieten*. Al wie tinnen vaatwerk enz. vervaardigt: *bij welken tinnegieter kocht gij dat?* De eigenaar van eene tingroeve, welke beteekenis dit woord in *staatkundige tinnegieters* heeft. Want dit zijn eigenlijk Britsche eigenaars van tingroeven, die hun hoofd met staatzaken breken, en voorts allerlei halfbakkene staatkundigen. Van hier *tinnegieterij*. Zamenstell.: *tinnegieterswinkel*, enz.

TINT, z. n., m., *des tints*, of *van den tint*; zonder meerv. Zekere sterke spaansche wijn: *neem op het ontbijt een glaasje tint*. Zamenstell.: *tintwijn*, anders *wijntint*, ital. *vino tinto*. Deze wijn wordt dus naar deszelfs donkere kleur genoemd.

TINT, z. n., vr., *der*, of *van de tint*; meerv. *tinten*. Kleur: *zij is bruin van tint*. *De verscheide verflaauwingen der tinten*. SCHOUWT. DER NAT. Dit woord luidt in het hoogd. *tinte*, ital. *tinto*, sp. *tinta*, middeleeuw. lat. *tincta*, fr. *teinte*, en komt van het lat. *tingere*.

TINTEL, z. n., m., *des tintels*, of *van den tintel*; zonder meerv. Al wat dient, om vuur te maken. Bijzonderlijk, half verbrande lompen, die door een enkel vonkje aan het glimmen gebragt kunnen worden: *voorzie uwe doos van tintel*. Zamenstell.: *tinteldoos*, enz.

Tintel, *tontel*, *tondel*, *tonder*, zweed., nedersf. *tunder*, angelf. *tender*, *tijnder*, eng. *tinder*, hoogd. *zunder*, KERO. *zuntru*, van het oude *tin*, *tan*, *ten*, d. i. vuur, en komt overeen met het hoogd. *zunden*, eng. *tind* en *tine*, angelf. *tijnan*, goth. *tandjan*, NOTK. *zunten*, lat. *cendere*, *accendere*, enz.

TINTELEN, onz. w., gelijkvl. *Ik tintelde*, *heb getinteld*. Flonkeren, flikkeren: *hare oogen tintelen van vreugde*. *Het tintelend gestarnt*. Bij KIL. ook *ketelen*, en zachtjes prikkelen: *als ik bij het vuur kom, tintelen mijne vingers*. Van hier *tinteling*, geflikker, en prikkeling in verkleumde vingers, wanneer de doorstraling daarin door verwarming hersteld wordt. Het heeft denzelfden wortel als *tintel*.

TINTELING, zie *tintelen*.

TIP, *z. n.*, m., *des tips*, of *van den tip*; meerv. *tippen*. Verkleinw. *tipje*. Het fpits toeloopende uiterfte einde van evenveel welk ding: *ziet gij van verre een fchaep al kieskaeuwende den tip van 't gras afknaegen.* VOND. *De tippen der vingeren, tipken van d'oore, tipken van de borfte.* KIL. *Op het tipje*, is, op het uiterfte, of op het punt: *hij ftaat op het tipje van zijn verderf*, of *van zijn vertrek*, op het punt daarvan. Van hier *tippen*.

Tip, hoogd. *zipf*, *zipfel*, is naauw verwant aan *top*, hoogd. *zopf*.

TIPPEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik tipte*, *heb getipt*. Aan den tip afkorten: *laat uw haar een weinig tippen. Eene fpeelkaart tippen*, haar aan eenen tip kenmerken, om haar te kunnen onderfcheiden; eene kunstgreep van valfche fpelers. Ook wel eens onzijd., even als het hoogd. *tipfen*, *tüpfen*, nederf. *tippen*, met eenen tip van den vinger, of een puntig werktuig, aanroeren. Van *tip*.

TIRAN, z. n., m., *des tirans*, of *van den tiran*; meerv. *tirannen*. Een dwingeland: *in bedwang van mensfevlegels en tierannen*. VOND. Elk, die anderen met hardigheid en wreedheid regeert: *hij is een tiran over vrouw en kinderen*. Van hier *tiranniek*, *tirannig*, *tirannij*, *tirannisch*, enz. Zamenftell.: *tirannenfchrik*, *tirannenwerk*, enz. *Aartstiran*, enz.

Tiran is in onze taal, zoo als in vele andere, overgenomen van het gr. *τυϱαννος*, eigenlijk, een eigenaar, of heer, van zulk een verfterkt flot, als waaruit men van ouds her in menig land het omliggend oord beheerschté en uitzoog.

TIRANNIJ, z. n., vr., *der*, of *van de tirannij*; meerv. *tirannijen*. Dwingelandij, en allerlei hard en wreed beheer: *die tijrannij past Turken en Maranen*. VOND. Van *tiran*.

TIRAS, zie *tras*.

TITEL, *tijtel*, z. n., m., *des titels*, of *van den titel*; meerv. *titels*. Verkleinw. *titeltje*. Van het lat. *titulus*. Eigenlijk, het opfchrift van een graf, eene eerezuil, een ftandbeeld, enz. In het gebruik, het opfchrift van een boek, een gefchrift, enz.: *welken titel voert zijn werk? Welk een lange titel!* En, om dat de benaming van een gefchrift op deszelfs titel uitgedrukt

wordt,

wordt, van perſonen geſproken, derzelver geſlachtnaam: *de titel van Oecolampadius werd uit dien van Hauslampe gevormd.* Of de benaming van hunne waardigheid: *de Vorsten van Nasſau-Dietz voeren nog ſteeds den titel van Prins van Orange. Die dien tijtel won.* HOOFT. *Na wien der Vorsten naam en titel ſal vergaan.* HOOGSTR. *Dat er niet weinig behoort tot dien tijtel.* VOLLENH. *Dewijl de Kerk dien tijtel voert.* VOND. Van hier *titelen.* Zamenſtell.: *titelblad, titelplaat, titelprent, titelregt, titelrijk, titelzucht,* enz.

TITELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik titelde, heb getiteld.* Van *titel.* Iemand met zijnen titel, of zijne titels, beſtempelen: *gij titelt hem te hoog.* Zamenſtell.: *betitelen, onttitelen, vertitelen,* enz.

TITTEL, z. n., m., *des tittels,* of *van den tittel;* meerv. *tittels.* Verkleinw. *titteltje.* Een klein penneſtreekje, ſchrapje, ſtipje, enz.: *dat er geen titteltje aan hapere. En ſal daer niet een jota, noch een tittel, van de wet voorbij gaen.* BIJBELV.

TOBBE, z. n., vr., *der,* of *van de tobbe;* meerv. *tobben.* Verkleinw. *tobbetje.* Eene kuip, welker hoogte in vergelijking van de wijdte gering is: *er ſpringt een hoepel van de tobbe. Doe het in het tobbetje. Een tobbetje evenrond,* is, een kort en dik vrouwsperſoon, of kind. Zamenſtell.: *kalktobbe, kleertobbe, meeltobbe, waschtobbe,* enz.

Tobbe, nederſ. *tubbe, dubbe,* fr. *douve,* middeleeuw. lat. *dupia,* is verwant aan het hoogd. *zober, zuber.*

TOBBEN, onz. w., gelijkvl. *Ik tobde, heb getobd.* Zich afſlooven: *is dat tobben! Wat tobben zij met de zieke. Wij hebben het met hobben en tobben eindelijk zoo ver gebragt.* Van hier: *getob, tobber,* in Gouda zeer gebruikelijk, *pijpentobber,* iemand, die zich met pijpen maken, pakken en dragen, voor een gering loon afſlooft. *Hij is een tobber,* een ongelukkige ſukkelaar. — *Tobberij.*

TOBIASVISCH, z. n., m., *van den tobiasvisch;* meerv. *tobiasvisſchen.* Bij KIL. *tobijaes, tobijaes, horenvisch.* Een zandaal, of ſmelt, bij LINN. *Amodijtes Tobianus.*

TOCH, bevestigend en aandringend voegw. *Ja toch!* is ge-

genoegzaam evenveel als *Ja, zekerlijk! Verlaat mij toch niet*, is, verlaat mij, bid ik, niet. *Doe het toch!* doe het, bid ik. Eveneens versterkt *toch* den zin der gezegden, waarbij het gevoegd wordt, in: *hoe kunt gij mij toch zoo kwellen? Wat hebt gij toch dus over mij te klagen?* WESTERB. Intusschen vervangt het de plaats van *evenwel* in: *hij doet het toch. Het zal er toch toe moeten komen.* Zie voorts *doch*, zoo als men oulings, ook in de aangevoerde beteekenissen, voor *toch* schreef.

TOCHTEN, zie *togten.*

TODDE, z. n., vr., *der*, of *van de todde;* meerv. *todden.* Verkleinw. *toddetje.* Vodde, lomp: *zij is met vodden en todden omhangen.* Zamenstell.: *toddenwijf*, enz.

TOE, voorzetsel en bijw. Als voortzetsel werd het oulings meermalen in plaats van *te* gebruikt. Zie *te.* En hedendaags nog meermalen in plaats van *tot*, in: *daartoe, er toe, ergens toe, hiertoe, nergens toe*, en *waartoe.* Want dit is evenveel als *tot dat, tot iets, tot dit, tot niets*, en *tot wat: waartoe moet het dienen*, tot wat oogmerk, einde, enz. moet het dienen? Voorts wordt het bij *naar* gevoegd, om deszelfs beteekenis te wijzigen: dus is *naar de stad gaan*, derwaarts gaan om zich daar binnen te begeven; maar *naar de stad toe gaan*, blootelijk, zijne schreden derwaarts rigten. Eveneens wijzigt het de beteekenis van *op*, als het daarbij gevoegd wordt, zoo als in: *zij hieuwen van alle kanten op hem toe. Ik reed op hem toe.* Als bijwoord is het de tegenoverstelling van *open: de deur is toe*, niet open, maar gesloten. Dezen zin heeft het in vele zamenstell.: even als dien van zulk eene bijvoeging bij iets anders, als het in: *op den hoop toe*, *op den koop toe*, enz. aanduidt. Elders heeft *toe*, als bijw., eene aansporende kracht: *toe, Jongen! toe!* Hier is het bijkans evenveel, als *lustig aan*, welke beteekenis *toe* insgelijks in menige zamenstell. oefent. Eindelijk wordt *voort* uitgedrukt door *er op toe*, als men zegt: *hij speelt er maar op toe;* en in eene reeks van zamenstell. is *toe* genoegzaam evenveel, als *voort*, en *aan* in *aandrinken*, enz. Dit zij hier genoeg over dit woordje; en deszelfs verdere beteekenissen in zamenstell. mogen in het volgende worden nagevorscht.

TOE-

TOEADEMEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik ademde toe, heb toegeademd.* Van *toe* en *ademen*. Door uitademing naar iemand toe drijven: *het ademt mij de liefelijkste geuren toe*. Van hier *toeademing*.

TOEBAKEREN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik bakerde toe, heb toegebakerd.* Van *toe* en *bakeren*. Onz. aanhouden met bakeren: *hoe het kind ook schreeuwt, zij bakert maar toe.* Bedr. digt bakeren: *baker het kind den mond toch niet toe.*

TOEBAKKEN, onz. w., gelijkvl. *Ik bakte toe, ben en heb toegebakken.* Van *toe* en *bakken*. Aanvangen met bakken: *bak nu vrij toe.* Voortbakken: *ik wensch te, dat zij maar toebakte.* Sterk doorbakken: *zie haar eens toebakken.* Digt gebakken worden: *dat luchtgaatje zal wel toebakken.*

TOEBEDINGEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik bedong toe, heb toebedongen.* Van *toe* en *bedingen*. Boven de eigenlijke voorwaarden van koop, enz. bedingen: *hij heeft eene kleinigheid voor zijne kinderen toebedongen.*

TOEBEHOOREN, onz. w., gelijkvl. *Ik behoorde toe, heb toebehoord.* Van *behooren* en *toe*, dat hier bijkans evenveel is als *tot*. Anders ook *toehooren*. In eigendom tot of aan iemand behooren: *dat huis behoort mij toe.* Van hier het *toebehooren*, al wat tot iets behoort: *een bed met zijn toebehooren*; *toebehoorte*, bij KIL.

TOEBEREIDEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik bereidde toe, heb toebereid.* Van *toe* en *bereiden*. Door vereeniging van verschillende dingen bereiden: *die kost is zeer wel toebereid.* Van hier *toebereiding*, *toebereidsel*, toestel.

TOEBETROUWEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik betrouwde toe, heb toebetrouwd.* Van *toe* en *betrouwen*. Iets aan iemand betrouwen: *betrouwt gij mij dat niet toe?* Anders *toevertrouwen*.

TOEBEUKEN, onz. en bedr. w., gelijkvl. *Ik beukte toe, heb toegebeukt.* Van *toe* en *beuken*. Onz. aanvangen, of voortgaan, met beuken: *gij beukt maar toe.* Bedr., digt beuken: *ik heb hem den mond toegebeukt*, digt geslagen.

TOEBIDDEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik bad toe, heb toegebeden.* Van *toe* en *bidden*. Al biddende toewen-

fchen: *ik heb hun alles goeds toegebeden.* Van hier *toebede*, *toebidder*, *toebidding*, enz.

TOEBIEDEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik bood toe*, *heb toegeboden.* Van *toe* en *bieden.* Aanbieden: *en hij mij toeboot soe menighen smeeck.* CONST. DER MINN. Boven iets, dat men tegen iets anders verruilen wil, voor dat andere bieden: *hoe veel biedt gij toe?* Boven het eigenlijke bod bieden: *hij bood mij zes dukaten toe.*

TOEBIJTEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik beet toe*, *heb toegebeten.* Van *toe* en *bijten.* Ter dege doorbijten: *het vischje wil niet toebijten.* Figuurlijk, zich tot eenige zaak laten vinden: *als gij hem nog iets meer biedt*, *zal hij wel toebijten. Zoo haast het jawoord haar afgevraagd werd*, *beet zij aanstonds toe.*

TOEBINDEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik bond toe*, *heb toegebonden.* Van *toe* en *binden.* Met eenen band, of banden, fluiten: *bind het boek toe. Hebt gij den zak reeds toegebonden?* Spreekw.: *men bindt eenen zak wel toe*, *voor dat hij vol is*, men fcheidt wel uit met eten, voor dat men geheel verzadigd is.

TOEBLAFFEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik blafte toe*, *heb toegeblaft.* Van *toe* en *blaffen.* Onz. voortblaffen: *Ja*, *Ja! blaf maar toe.* Tegen iemand blaffen: *als ik den hond iets aanbied*, *blaft hij mij toe.* Bedr. oneigenlijk, op eenen fnorkenden toon toevoegen: *durft gij mij dit toeblaffen?*

TOEBLAZEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik blies toe*, *heb toegeblazen.* Onz., fterk door blazen: *de wind blaast wakker toe.* Aanvangen en voortgaan met blazen: *blaas maar toe.* Bedr., digt blazen: *de hals van die flesch is bijkans toegeblazen.* Al blazende toedrijven: *gij blaast mij den rook steeds toe.*

TOEBLIJVEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik bleef toe*, *ben toegebleven.* Van *toe* en *blijven.* Digt blijven: *laat de deur toeblijven.* Aanhouden met ergens te blijven: *hij blijft maar toe.*

TOEBLIKKEN, onz. w., gelijkvl. *Ik blikte toe*, *heb toegeblikt.* Van *toe* en *blikken.* Aanblikken: *allergenadigst blikte de monarch haar toe.*

TOEBLINKEN., onz. w., ongelijkvl. *Ik blonk toe*, *heb toegeblonken.* Van *toe* en *blinken.* In de oogen blinken: *het blonk mij zoo toe*, *als of het enkel goud ware.*

TOE-

TOEBOEL, z. n., vr., *der*, of *van de toeboel*; meerv. *toeboelen*. Van *toe* en *boel*. Volgens Kil., oulings een bijwijf.

TOEBOLWERKEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik bolwerkte toe*, *heb toegebolwerkt*. Van *toe* en *bolwerken*. Met verschanſingen ſluiten: *de ſtad is thans van alle kanten toegebolwerkt*.

TOEBONKEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik bonkte toe*, *heb toegebonkt*. Van *toe* en *bonken*. Digt kloppen: *ik zal u de beide oogen toebonken*. Aanvangen met kloppen: *nu moogt gij vrijelijk toebonken*. Voortkloppen: *hij bonkte immer toe*. Sterk door kloppen: *nu begint hij eerst toe te bonken*.

TOEBONZEN, onz. en bedr. w., gelijkvl. *Ik bonsde toe*, *heb toegebonsd*. Van *toe* en *bonzen*. Onz., ſterk door bonzen: *wat bonst hij toe!* Aanvangen, of voortgaan, met bonzen: *mag ik onbekommerd toebonzen?* Bedr., bonzend toegooijen: *bons de deur maar toe*.

TOEBOUWEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik bouwde toe*, *heb toegebouwd*. Van *toe* en *bouwen*. Onz., geſtadig voortbouwen: *hij blijft toebouwen*. Aanvangen met bouwen: *nu het zijn grond is*, *mag hij daarop vrij toebouwen*. Bedr., digt bouwen: *waarom hebt gij dat venſter toegebouwd?*

TOEBRAKEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik braakte toe*, *heb toegebraakt*. Van *toe* en *braken*. Bedr. derwijze braken, dat het uitbraakſel iemand toevloeije: *dat de nijt Brakel 't hart toebracke uit ſpijt*. Vond. Onz., aanvangen, of voortgaan, met braken: *laat hem maar toebraken*.

TOEBRAKEN, onz. w., gelijkvl. *Ik braakte toe*, *heb toegebraakt*. Van *toe* en *braken*. In het braken van vlasch, of hennip, volharden: *hij ſchijnt nog ſteeds toe te braken*.

TOEBRANDEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik brandde toe*, *heb toegebrand*. Van *toe* en *branden*. Door branden ſluiten: *die wonde moet toegebrand worden*.

TOEBREEUWEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik breeuwde toe*, *heb toegebreeuwd*. Van *toe* en *breeuwen*. Digt breeuwen: *breeuw die reet toch ter dege toe!*

TOEBREIDEN, *toebreijen*, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik breidde toe*, *heb toegebreid*. Van *toe* en *breiden*. Bedr., digt breiden: *is de kous van onderen al toegebreid?*

Onz., aanvangen met breiden: *breid nu maar toe.* Voortbreiden: *zij breidt steeds toe.* Of sterk doorbreiden: *breid toch wat toe, mijn kind!*

TOEBRENGEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik bragt toe, heb toegebragt.* Van *toe* en *brengen.* Aanbrengen: *zij heeft hem een groot huwelijksgoed toegebragt. Iemand eene doodwonde toebrengen.* Bijdragen: *het brengt niets toe tot de zaak.* Iets, waaruit men drinkt, aanbieden: *breng hem het glaasje eens toe.*

TOEBROMMEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik bromde toe, heb toegebromd.* Van *toe* en *brommen.* Onz., aanbrommen: *het dier bromt mij toe.* Voortbrommen: *laat hem maar toebrommen.* Bedr., al brommende, of snorkende, toevoegen: *hij bromde mij nog iets toe.*

TOEBRUIJEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik bruide toe, heb toegebruid.* Van *toe* en *bruijen.* Bedr., al werpende toevoeren: *gij bruit mij alles toe.* Onz., aanvangen of voortgaan met bruijen: *hij bruit maar toe.*

TOEBUIGEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik boog toe, heb toegebogen.* Van *toe* en *buigen.* Bedr., al buigende sluiten: *kunt gij dien openen ring niet toebuigen?* Onz., gebogen worden: *het zal hoe langer hoe meer toebuigen.*

TOEBULDEREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik bulderde toe, heb toegebulderd.* Van *toe* en *bulderen.* Iemand iets al bulderende toevoegen: *wat heeft hij u weer toegebulderd?*

TOEDAMMEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik damde toe, heb toegedamd.* Van *toe* en *dammen.* Door middel van eenen dam afsluiten: *Cijrus damde den Euphraat toe en leidde deszelfs water naar elders af.* Op een dambord voortspelen: *dam maar toe.*

TOEDANSEN, onz. w., gelijkvl. *Ik danste toe, heb toegedanst.* Van *toe* en *dansen.* Voortdansen: *zij danst steeds toe.* Aanvangen met dansen: *dans nu maar toe.* Het wordt ook bedrijvend gebezigd: *de gasten vangen aan den hemel toetedansen een dans.* VOND.

TOEDEELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik deelde toe, heb toegedeeld.* Van *toe* en *deelen.* Iets bij de verdeeling van een ding aan iemand toewijzen: *dat stuk lands werd mij toegedeeld.*

TOEDEKKEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik dekte toe, heb toegedekt.* Van *toe* en *dekken.* Met een beddekleed van rondom bedekken: *gij moet hem ter dege toedekken. Hij ligt warmpjes toegedekt.* Eenen pot met een deksel sluiten: *dek den pot toe.* Bedekken, over het algemeen: *zij had haar aangezigt toegedekt.* Afkloppen: *dek hem duchtig toe.*

TOEDEMPEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik dempte toe, heb toegedempt.* Van *toe* en *dempen.* Digt dempen: *de put werd toegedempt.* Overdragtelijk: *eene kwaade zaak toedempen*, het gerucht daarvan smoren.

TOEDENKEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik dacht toe, heb toegedacht.* Van *toe* en *denken.* Iets in zijne gedachten aan iemand toeleggen: *wat hebt gij mij toegedacht?*

TOEDEUR, z. n., vr., *der*, of *van de toedeur*; meerv. *toedeuren.* Van *toe* en *deur.* Eene geslotene deur: *ik kwam voor eene toedeur.*

TOEDICHTEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik dichtte toe, heb toegedicht.* Van *toe* en *dichten.* Iemand iets als zijn werk toeschrijven: *men heeft mij dien brief toegedicht.*

TOEDIENEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik diende toe, heb toegediend.* Van *toe* en *dienen.* Op eene gedienstige wijze aan tafel bezorgen: *mag ik u hiervan ook iets toedienen?*

TOEDIJKEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik dijkte toe, heb toegedijkt.* Van *toe* en *dijken.* Met eenen dijk sluiten: *de vaart werd toegedijkt.*

TOEDOEMEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik doemde toe, heb toegedoemd.* Van *toe* en *doemen.* *Iets den nacht der vergetenisse toedoemen*; deze spreekwijs bezigt VONDEL, in een berigt voor zijne poëzij.

TOEDOEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik deed toe, heb toegedaan.* Van *toe* en *doen.* Sluiten: *na dat hij het boek toegedaan had.* Bij KIL. wederkeerig: *sich toedoen ende begheven tot eenighe saecke*, zich daarop toeleggen. Voorts is *ergens iets toedoen* daarop invloed hebben: *ik kan daar niets ter wereld toedoen. Het doet er weinig toe.* Insgelijks is *toedoen*, in de onbepaalde wijze, als z. n., medewerking: *het is buiten mijn toedoen.* En het deelw. *toegedaan* is evenveel, als *genegen*: *hij is mij zeer toegedaan.*

TOEDONDEREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik donderde toe, heb toegedonderd.* Van *toe* en *donderen.* Op eenen

eenen verschrikkelijken toon toevoegen: *zijn geweten donderde hem zulks toe.* Onpersoonlijk, voortdonderen: *het dondert nog al immer toe.*

TOEDOUWEN, *toeduwen*, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik douwde toe, heb toegedouwd.* Van *toe* en *douwen.* Iemand iets al douwende toedringen: *douw het mij wat toe.* Overdragtelijk, iemand iets op eenen harden toon toevoegen: *hij douwde haar eenige woorden toe.* Iemand iets in stilte schenken: *wie weet, wat hij haar al toegedouwd heeft?* Al douwende digt sluiten: *douw het venster ter dege toe.* Onz., aanhouden met douwen: *douwt gij nog al toe?* Met inspanning van krachten douwen: *douw toch wat sterker toe.* En aanvangen, met douwen: *douw nu maar toe!*

TOEDRAAIJEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik draaide toe, heb toegedraaid.* Van *toe* en *draaijen.* Bedr. al draaijende sluiten: *draai de deur toe!* Onz., aanvangen, of voortgaan, met draaijen: *draai maar toe!*

TOEDRAGEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik droeg toe, heb toegedragen.* Van *toe* en *dragen.* Onz., aanvangen, of aanhouden, met dragen: *draag maar toe!* Bedr., is *iemand iets toedragen*, iets voor, of jegens, hem gevoelen: *ik draag hem geenen haat toe.* Wederkeeriglijk is *zich toedragen* betrekkelijk tot de wijze, waarop iets voorvalt, of afloopt: *hoe heeft zich die zaak eigenlijk toegedragen?* Eindelijk is *toedragen* bij Halma reiken, strekken: *mijn gezigt kon zoo ver niet toedragen. Het geschut droeg zoo ver niet toe. Zullen de kogels zoo ver wel toedragen?* Doch in dezen zin bedient men zich thans veeleer van *dragen*; en zegt men: *hoe ver draagt het geschut, dragen de kogels?* Van hier *toedragt.*

TOEDRAGT, z. n., vr., *der*, of *van de toedragt*; zonder meerv. De wijze, waarop iets voorvalt, of afloopt: *dit is de ware toedragt van het gebeurde.* Voorts is *toedraght der oogen* bij Kil. evenveel als *opdraght, ooghendraght*, en *ooghenetter.* Van *toedragen.*

TOEDRAVEN, onz. w., gelijkvl. *Ik draafde toe, heb toegedraafd.* Van *toe* en *draven.* Aanvangen met draven: *laat de paarden nu maar toedraven.* Aanhouden met draven: *zij draafden steeds toe.* Lustig aan draven; *laat het beest toch wat toedraven.*

TOEDRIJVEN, onz. en bedr. w., ongelijkvl. *Ik dreef toe, ben* en *heb toegedreven.* Van *toe* en *drijven.* Bedrijvend, al drijvende doen naderen: *hij dreef ons den vlugtenden vijand toe.* Ineen kuipen: *gij moet het vat ter dege toedrijven.* Verwijten: *iemand iets smadiglijk toedrijven.* HALMA. Onz., aanvangen, of aanhouden, met drijven: *drijf maar toe!* Al drijvende naderen: *het dreef ons alles toe. Het moet ons van rondom toedrijven.*

TOEDRINGEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik drong toe, heb* en *ben toegedrongen.* Van *toe* en *dringen.* Bedr., al dringende toevoeren: *men drong het mij toe.* Onz., dringende toeschieten: *men drong van rondom toe.* Aanvangen, of voortgaan, met dringen: *dring maar toe!* Sterk dringen: *laat hem wat toedringen!*

TOEDRINKEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik dronk toe, heb toegedronken.* Van *toe* en *drinken.* Iets, waaruit men drinkt, aanbieden: *oulings dronk men elkander eenen horen vol wijn toe.* Door voordrinken tot nadrinken uitnoodigen: *hij dronk ons een glas wijn toe. Ik dronk hem des Konings gezondheid toe.*

TOEDRUKKEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik drukte toe, heb toegedrukt.* Van *toe* en *drukken.* Bedr., al drukkende sluiten: *hij begeerde, dat ik hem de stervende oogen toedrukte.* Onz., aanvangen met drukken: *druk nu maar toe!* Sterk drukken: *druk wat meer toe!* Voortdrukken: *hij drukt onbekommerd toe.* Van hier *toedrukking.*

TOEDUWEN, zie *toedouwen.*

TOEEIGENEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik eigende toe, heb toegeeigend.* Van *toe* en *eigenen.* KIL. *toeeijghenen, toeeeghenen.* Als eenen eigendom in bezit nemen, of geven: *wat eigent gij u toe? Dat werk wordt hem toegeeigend,* hem als het zijne toegekend. Voorts is *iemand een geschrift toeeigenen,* hetzelve aan hem opdragen. Van hier *toeeigening.*

TOEETEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik at toe, heb toegegeten.* Van *toe* en *eten.* Bedr., boven hetgeen men gegeten heeft nog iets eten: *ik zal nog een eitje toeëten.* Onz., schielijk eten: *eet wat toe.* Aanvangen met eten: *eet nu vrij toe!* Voorteten: *hij bleef maar toeeten.*

TOEFLUISTEREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik fluisterde toe, heb toegefluisterd.* Van *toe* en *fluisteren.* Iemand

iets

iets al fluisterende toevoegen: *zij fluisterde mij zulks toe.*

TOEFLUITEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik floot toe, heb toegefloten.* Van *toe* en *fluiten.* Iemand door gefluit eenig teeken geven: *hoort gij wel, hoe die gaauwdieven elkanderen toefluiten.*

TOEGAAF, zie *toegift.*

TOEGAAN, onz. w., ongelijkvl. *Ik ging toe, ben en heb toegegaan.* Van *toe* en *gaan.* Gesloten worden: *de deur ging van zelf toe.* Voorts is *toegaan* betrekkelijk tot de wijze, waarop iets voorvalt: *hoe is dat toegegaan?* Van hier *toegang*, enz.

TOEGANG, z. n., m., *des toegangs*, of *van den toegang*; meerv. *toegangen.* Plaats, of gelegenheid, om te naderen: *al de toegangen bezet houden. Ik kan geenen toegang tot hem krijgen. Gij hebt ons roepen, ons gebeen, tot dijn gehoor den toegang afgesneen.* D. DECK. Van hier *toegankelijk.* Zamenstell.: *ontoegankelijk*, *ontoegankelijkheid.* Van *toegaan.*

TOEGAPEN, onz. w., gelijkvl. *Ik gaapte toe, heb toegegaapt.* Van *toe* en *gapen.* Aangapen: *en gaept den hemel toe.* VOND.

TOEGEDAAN, zie *toedoen.*

TOEGEEFLIJK, bijv. n. en bijw., *toegeeflijker*, *toegeeflijkst.* Genegen, om toe te geven: *zij is al te toegeeflijk jegens hare kinderen.* Van hier *toegeeflijkheid.* Zamenstell.: *ontoegeeflijk*, *ontoegeeflijkheid.* Van *toegeven.*

TOEGENEGEN, bijv. n. en bijw., *toegenegener*, *toegenegenst.* Deelw. van *toenijgen.* Toegedaan, genegen: *hij is mij zeer toegenegen.* Van hier *toegenegenheid.*

TOEGENEIGD, zie *toeneigen.*

TOEGEVEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik gaf toe, heb toegegeven.* Van *toe* en *geven.* Inwilligen: *gij moet wat toegeven.* Onderdoen: *Egypten geeft niet toe.* VOND. Boven het gene eigenlijk bedongen is, geven: *geef mij dat nog toe. Ik wil dit op den koop toegeven.* Bij iets, dat men verruilt, geven, om het verruilde tegen het gene men daarvoor inruilt te doen opwegen: *zoo veel geef ik niet toe.* Van hier *toegeeflijk*, *toegevend*, *toegeving.*

TOEGEVEND, eigenlijk een deelw. van *toegeven.* In het

het gebruik een bijv. n. en bijw. *toegevender*, *toegevendst*. Geneigd, om toe te geven: *hij handelt zeer toegevend*. Van hier *toegevendheid*. Zamenstell.: *ontoegevend*, *ontoegevendheid*.

TOEGIFT, *z.* n., vr., *der*, of *van de toegift*; meerv. *toegiften*. Verkleinw. *toegiftje*. Al wat ergens op toegegeven wordt: *dat is eene slechte toegift*. Ook wel eens *toegaaf*. KIL. *toeghave*, *toeghifte*, *toemaete*. Van *toegeven*.

TOEGHE, zie *togen*.

TOEGIETEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik goot toe*, *heb toegegoten*. Van *toe* en *gieten*. Onz., sterk voortgieten: *giet wat toe*. Aanvangen met gieten: *giet nu vrij toe*. Aanhouden met gieten: *hij goot steeds toe*. Bedr., door het ingieten van iets, dat gesmolten is, toesluiten: *een gat met gesmolten lood*, *pek*, enz. *toegieten*.

TOEGORDEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik gordde toe*, *heb toegegord*. Van *toe* en *gorden*. Met eenen gordel sluiten: *hij had zijn kleed digt toegegord*.

TOEGRAAUWEN, zie *graauwen*, *aangraauwen*.

TOEGRAVEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik groef toe*, *heb toegegraven*. Van *toe* en *graven*. Al gravende digt maken, toedelven: *de sloot werd geheel toegegraven*.

TOEGRENDELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik grendelde toe*, *heb toegegrendeld*. Van *toe* en *grendelen*. Met eenen grendel sluiten: *de deur moet beter toegegrendeld worden*.

TOEGRIJNZEN, onz. w., gelijkvl. *Ik grijnsde toe*, *heb toegegrijnsd*. Van *toe* en *grijnzen*. Aangrijnzen: *hij grijnst mij leelijk toe*.

TOEGRIJPEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik greep toe*, *heb toegegrepen*. Van *toe* en *grijpen*. Eene poging doen, om iets te grijpen, te vatten: *hij greep met beide handen toe*, *maar de vogel ontsnapte hem*.

TOEGRIMMEN, zie *aangrimmen*.

TOEGROEIJEN, onz. w., gelijkvl. *Ik groeide toe*, *ben toegegroeid*. Van *toe* en *groeijen*. Digt groeijen: *als de wonde toegroeijen wil*, *moet men haar nog wat open trachten te houden*.

TOEGROMMEN, zie *aangrommen*.

TOE-

TOEHAKEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik haakte toe, heb toegehaakt.* Van *toe* en *haken.* Met haken sluiten: *uw borstrok is niet toegehaakt.*

TOEHAKKEN, onz. w., gelijkvl. *Ik hakte toe, heb toegehakt.* Van *toe* en *hakken.* Eene poging doen, om ergens in te hakken: *hak niet toe, zoo lang ik de hand er op heb.* Aanhouden met hakken: *hij hakte immer toe.* Sterk aanhakken: *hak toch toe, en maak er een einde van.*

TOEHALEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik haalde toe, heb toegehaald.* Van *toe* en *halen.* Digt halen, toetrekken: *haal de deur achter u toe!*

TOEHAPPEN, onz. w., gelijkvl. *Ik hapte toe, heb toegehapt.* Van *toe* en *happen.* Eene poging doen, om iets al happende te grijpen: *het vischje zal welhaast toehappen.* Overdragtelijk, een aanbod aanvaarden: *ik wenschte, dat hij maar toehapte.*

TOEHEBBEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik had toe, heb toegehad.* Van *toe* en *hebben.* Boven iets, dat men inruilt, of boven bedongene kooppenningen, ontvangen: *wat moet gij voor dien hoed op den mijnen toehebben? Hij wil nog iets op den koop toehebben.* Gesloten hebben: *wilt gij de deur toehebben?*

TOEHEELEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik heelde toe, heb, of ben toegeheeld.* Onz., zich al heelende sluiten: *de wonde zal wel toeheelen.* Bedr., al heelende digt maken: *kunt gij dat gat niet toeheelen?* Bij Kil. *toeheijlen*, hoogd. *zuheilen.*

TOEHEIJEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik heide toe, heb toegeheid.* Van *toe* en *heijen.* Digt heijen: *dat gat moet met paalwerk toegeheid worden.* Ook onzijdig, aanvangen met heijen: *nu moogt gij vrijelijk toeheijen.* Voortheijen: *hij bleef maar toeheijen.*

TOEHEILIGEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik heiligde toe, heb toegeheiligd.* Van *toe* en *heiligen.* Door heiliging voor iemand afzonderen: *welken God is deze tempel toegeheiligd?* Oneigenlijk van iets, dat ter eere, of ten behoeve van een' sterveling afgezonderd wordt: *dees dag is aan haar toegeheiligd.* Van hier *toeheiliging.*

TOEHEK, z. n., o., *des toeheks*, of *van het toehek*; meerv. *toehekken.* Van *toe* en *hek.* Een gesloten hek: *vindt hij ergens een toehek, hij geeft zijn paard de sporen en springt er ijlings over.*

TOEHIJGEN, onz. w., gelijkvl. *Ik hijgde toe, heb toegehijgd.* Van *toe* en *hijgen.* Aanhijgen: *de zon rijst op, en hijgt mij met haer paerden toe.* VOND.

TOEHOOREN, zie *toebehooren.*

TOEHOOREN, onz. w., gelijkvl. *Ik hoorde toe, heb toegehoord.* Aanhooren, luisteren: *ik heb onafgebroken toegehoord.* Van hier *toehoorder, toehooring, toehoorderes, toehoorster.*

TOEHOUDEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik hield toe, heb toegehouden.* Van *toe* en *houden.* Iets naar iemand gerigt houden: *de schenker hield hem den beker toe.* Gesloten houden: *waarom houdt gij uwen mond niet toe? Houd de deur toe. Ik moest mij den neus met de hand toehouden, zoo stonk het er.*

TOEHOUWEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik hieuw toe, heb toegehouwen.* Van *toe* en *houwen.* Eene poging doen, om ergens in te houwen: *houw nog niet toe, als ik u bidden mag.* Voorthouwen: *hij hieuw immer toe.*

TOEHUILEN, zie *aanhuilen.*

TOEHUIS, z. n., o., *van het toehuis;* meerv. *toehuizen.* Van *toe* en *huis.* Een gesloten huis: *naast dien winkel in dat toehuis.*

TOEJUICHEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik juichte toe, heb toegejuicht.* Van *toe* en *juichen.* Al juichende toeroepen: *alomme juichte men hem vivat toe.* — VOND. bezigt in dezen zin, ook *tegenjuichen: en tegenjuichen van geheel Jerusalem.* Door toejuiching vereeren: *hij wordt van rondom toegejuicht.* Van hier *toejuiching.*

TOEKEER, z. n., m., *des toekeers,* of *van den toekeer;* zonder meerv. Van *toe* en *keer.* Eigenlijk, de daad van toekeeren. Bijzonderlijk, toevlugt: *neem uwen toekeer tot God.*

TOEKEEREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik keerde toe, heb toegekeerd.* Van *toe* en *keeren.* Derwijze keeren, dat het naar iemand gerigt worde: *iemand den rug toekeeren.* Van hier *toekeer, toekeering.*

TOEKEFFEN, onz. w., gelijkvl. *Ik kefte toe, heb toegekeft.* Van *toe* en *keffen.* Gekef tegen iemand aanheffen: *het dier keft mij gestadig toe.* Aanhouden met keffen: *keft gij nog al toe?* Overdragtelijk, aanhouden met op eenen keffenden toon te kijven: *kef maar toe.*

TOEKENNEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik kende toe, heb*

toegekend. Van *toe* en *kennen.* Erkennen, dat iets aan iemand toebehoort: *men kent hem algemeen dat werk toe. Ik ken hem veel verstand en oordeel toe.*

TOEKIJKEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik keek toe, heb toegekeken.* Van *toe* en *kijken.* Met vestiging van de oogen op eenig ding kijken: *kijk toch ter dege toe!* Aanschouwen, over het algemeen: *ik heb slechts toegekeken, zonder iets daaraan te doen.* Van hier *toekijker*, aanschouwer: *ik stond onder de toekijkers.*

TOEKIJKER, zie *toekijken.*

TOEKLAGEN, zie *aanklagen.*

TOEKLEMMEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik klemde toe, heb toegeklemd.* Van *toe* en *klemmen.* Derwijze toesluiten, dat het klemt: *het deksel was vast toegeklemd.*

TOEKLETSEN, onz. en bedr. w., gelijkvl. *Ik kletste toe, heb toegekletst.* Van *toe* en *kletsen.* Onzijdig, voortkletsen: *hij kletst maar toe met zijne zweep.* Bedrijvend, met verwekking van een kletsend geluid toewerpen: *zij kletst de deur toe.*

TOEKLINKEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik klonk toe, heb toegeklonken.* Van *toe* en *klinken.* Iets met eenen klinkenden slag derwijze bewerken, dat het sluit: *de ring is niet ter dege toegeklonken.*

TOEKLOUWEN, onz. w., gelijkvl. *Ik klouwde toe, heb toegeklouwd.* Van *toe* en *klouwen.* Iets stoutelijk aanvangen: *hij klouwt maar toe.*

TOEKNELLEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik knelde toe, heb toegekneld.* Van *toe* en *knellen.* Knellende toesluiten: *gij hebt het venster al te vast toegekneld.*

TOEKNIJPEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik kneep toe, heb toegeknepen.* Van *toe* en *knijpen.* Bedr., digt knijpen: *hij kneep zijne oogen toe.* Onz., sterk door knijpen: *als gij slechts toeknijpt, zal de noot wel breken.*

TOEKNIKKEN, onz. w., gelijkvl. *Ik knikte toe, heb toegeknikt.* Van *toe* en *knikken.* Iemand aanknikken: *ik zag, dat zij mij toeknikte.*

TOEKNOOPEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik knoopte toe, heb toegeknoopt.* Van *toe* en *knoopen.* Digt knoopen: *knoop uwen rok toe. De zak was met verscheidene knoopen toegeknoopt.*

TOEKOMEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik kwam toe, ben toe-*

toegekomen. Van *toe* en *komen.* Iemand geworden: *ik heb u dat goed doen toekomen. Wie weet, o Didrik! wat u toekoom bij geval.* Oudaen. Iemand toebehooren: *wien komt dat goed toe?* Rondschieten, alle behoeften bestrijden: *ik kan daarmede niet toekomen.* Voorts is dit woord betrekkelijk tot de wijze, waarop iets gebeurt: *hoe is dat toegekomen?* Het deelw. *toekomend* is aanstaande: *het toekomende leven.* Afstammelingen van dit woord zijn *toekomst*, *toekomstig*, en bij Kil. *toekomelinck*, aankomeling.

TOEKOMEND, zie *toekomen.*

TOEKOMST, z. n., vr., *der*, of *van de toekomst;* zonder meerv. Eigenlijk de daad van toekomen. In het gebruik, evenveel, als *komst: mijne toekomst is nog onzeker. Waer is de belo'te sijner toekomste?* Bijbelv. Of het toekomende, het aanstaande: *vooruitzigt in de toekomst. De toekomst is vol duisters.* Van hier *toekomstig*, toekomend, aanstaand: *het toekomstige is verborgen.* Van *toekomen.*

TOEKOMSTIG, zie *toekomst.*

TOEKOOIJEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik kooide toe, heb toegekooid.* Van *toe* en *kooijen.* Met kooijen, of wiggen, toesluiten. Een drukkers kunstwoord.

TOEKRIJGEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik kreeg toe, heb toegekregen.* Van *toe* en *krijgen.* Boven het ingeruilde krijgen: *hij verruilde zijn boek, en kreeg eenen schelling toe.* Als bloote toegift ontvangen: *als ik vijf pond neem, hoe veel krijg ik dan toe?*

TOEKRUID, z. n., o., *des toekruids*, of *van het toekruid;* zonder meerv. Van *toe* en *kruid.* Kruid, 't welk men bij ander kruid eet: *ik heb gaarne veel toekruid bij de salade.*

TOEKUIPEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik kuipte toe, heb toegekuipt.* Van *toe* en *kuipen.* Digt kuipen: *als het vat vol is, moet het wel toegekuipt worden.*

TOELAAG, z. n., vr., *der*, of *van de toelaag;* meerv. *toelagen.* Al wat aan iemand, of iets, wordt toegelegd, of voor iemand, of iets, wordt afgezonderd: *die toelage is al te klein voor zulk eene onderneming.* Al wat ergens wordt bijgevoegd: *de soldij van het krijgsvolk werd met eene toelage verhoogd.* Van *toeleggen.*

TOELADEN, onz. w., gelijkvl. *Ik laadde toe, heb toegeladen.* Van *toe* en *laden.* Aanvangen, of voortgaan, met laden: *gij moogt gerustelijk toeladen.*

TOELAGCHEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik lachte toe, heb toegelagchen.* Van *toe* en *lagchen.* Aanlagchen, lagchende aanzien: *zij lagchte mij vriendelijk toe.* Overdragtelijk, zich gunstig betoonen: *het geluk lacht hem toe. De toekomst schijnt ons toe te lagchen. Oock lacht de hemel toe met zonderlinge gunst.* VOND.

TOELAKKEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik lakte toe, heb toegelakt.* Van *toe* en *lakken.* Met zegellak digt sluiten: *het pakje was ter dege toegelakt.*

TOELANGEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik langde toe, heb toegelangd.* Van *toe* en *langen.* Toereiken: *lang mij dat mes eens toe.* HOOFT bezigt het voor toelaten: *zoo verre als leeven en leedige tijd zullen toelangen.*

TOELAST, z. n., m., *van den toelast*; meerv. *toelasten.* Een groot wijnvat. In het hoogd. *zulast.*

TOELATEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik liet toe, heb toegelaten.* Van *toe* en *laten.* Gedoogen: *ik zal dat nooit toelaten.* Laten naderen: *hij laat niemand tot zich toe.* Gesloten laten: *waarom laat gij die deur niet toe?* Van hier *toelating*, gedooging: *het geschiedt onder de Goddelijke toelating.*

TOELATING, zie *toelaten.*

TOELEG, z. n., m., *des toelegs*, of *van den toeleg*; meerv. *toeleggen.* De daad van toeleggen, aanslag, ontwerp: *des vijands toeleg was op die Stad. Poogende, den toeleg hem betaalt te zetten.* HOOFT. *Mijn hant begunstigt mijnen toeleg.* VOND. Van *toeleggen.*

TOELEGGEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik legde (leide) toe, heb toegelegd (toegeleid).* Van *toe* en *leggen.* Sluiten door er iets op te leggen: *eene groef met planken toeleggen. Het graf toeleggen*, den steen er op leggen. Derwijze leggen, dat het sluite: *leg het luik toe. Waarom legt gij het boek niet toe?* Toewijzen, toestaan, vergunnen: *wat zullen wij hem voor zijne moeite toeleggen? Men heeft mij eene jaarwedde toegelegd.* Bijeen leggen: *wij moeten iets toeleggen, om de kosten te vinden.* Voorts is *zich ergens op toeleggen*, zich met inspanning van krachten tot behartiging daarvan begeven: *gij moet u op de wiskunde toeleggen. Het ergens*

gens op toeleggen, is, het daarop gemunt hebben: *hij legt het er op toe, om mij te benadeelen. Meent gij het op ledig gaan toeteleggen? Zich iets van eene zaak toeleggen*, is, zich daarvan iets aanmatigen, belooven: *ik leg mij daarvan niet veel bijzonders toe.* Van hier *toelaag*, *toeleg*, *toelegging*, enz.

TOELEVEREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik leverde toe, heb toegeleverd.* Van *toe* en *leveren.* Iets ergens bij leveren: *ik heb er rekdraad en stijf linnen toegeleverd.*

TOELICHTEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik lichtte toe, heb toegelicht.* Van *toe* en *lichten.* Bedr., bijlichten: *zij nam de kaars en lichtte mij toe.* Figuurl.: *wat laater licht ons de fraaije historieschrijver Ammianus Marcellinus toe.* Wagen. Onz., sterk door lichten: *het begint wakker toe te lichten.* Van den dageraad, of weerlicht, gesproken.

TOELIGGEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik lag toe, heb toegelegen.* Van *toe* en *liggen.* Digt liggen: *waarom ligt het luik niet toe? Het water lag rondom toe*, was rondom digt gevrozen.

TOELIJMEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik lijmde toe, heb toegelijmd.* Van *toe* en *lijmen.* Met lijm sluiten: *het is toegelijmd.*

TOELONKEN, onz. w., gelijkvl. *Ik lonkte toe, heb toegelonkt.* Van *toe* en *lonken.* Aanlonken: *zij lonkt mij toe.* Voortgaan met lonken: *lonk maar toe!*

TOELOOP, z. n., m., *des toeloops*, of *van den toeloop*; meerv. *toeloopen.* De daad van toeloopen: *hij stond midden onder den toeloop stil.* Eene schare van toeloopende menschen: *daar was een groote toeloop van volk. Dees wonderfaem verbaest den toeloop der besneen.* Vond. *Veel toeloop hebben* is, veel volks tot zich doen toeloopen: *die prediker heeft niet veel toeloop.*

TOELOOPEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik liep toe, ben toegeloopen.* Van *toe* en *loopen.* Bijeen loopen: *er kwam veel volks toeloopen.* Derwijze loopen, dat men iets bereike: *hij liep onbeschroomd toe, zonder zich aan ons geroep te storen.* Derwijze loopen, dat men zich naar iets rigte: *hij liep regt op mij toe.* Met bekorting van zijnen weg loopen: *dus kunt gij heel wat toeloopen. Een pad loopt toe*, wanneer het korter is, dan andere paden. *Iets loopt spits toe*, wanneer het een spits uiteinde heeft. Voorts is *toeloopen*, sterk doorloopen:

loop wat toe! en voortloopen: *loop maar toe!* Van hier *toeloop*.

TOELUIKEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik look toe, heb toegeloken*. Van *toe* en *luiken*. Digt luiken, sluiten: *zij look hare oogen toe*.

TOELUISTEREN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik luisterde toe, heb toegeluisterd*. Van *toe* en *luisteren*. Bedr., evenveel als *toefluisteren*. Onz., evenveel als *toehooren*. Zie dus *toefluisteren* en *toehooren*.

TOEMAAT, z. n., vr., *der*, of *van de toemaat*; meerv. *toematen*. Verkleinw. *toemaatje*. Al wat boven de eigenlijke maat aan iemand toegemeten wordt, overmaat, toegift: *die melkmeid geeft geene de minste toemaat*. Zamenstell.: *toemaathooi*, volgens Kil. laat hooi. Van *toemeten*.

TOEMAAUWEN, onz. w., gelijkvl. *Ik maauwde toe, heb toegemaauwd*. Van *toe* en *maauwen*. Tegen iemand maauwen: *het stomme dier streelde mij, en maauwde mij toe*. Anders ook *toemeeuwen*.

TOEMAKEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik maakte toe, heb toegemaakt*. Van *toe* en *maken*. Digt maken: *de brief was niet wel toegemaakt*. Toebereiden: *de spijs was heel lekker toegemaakt*. Bij Kil. opschikken: *eene bruid toemaken*. v. Hass. In het gemeene leven, vuil maken, bemorsen: *wat hebt gij u weer toegemaakt*. Van hier *toemaker*, *toemaakster*. Kil. — *toemaking*, toesluiting, en toebereiding.

TOEMALEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik maalde toe, heb toegemalen*. Van *toe* en *malen*. Bedr., al malende toevoeren: *de eene molen maalt de andere het water toe*. Onz., aanvangen en voortgaan met malen: *maal maar toe!* Sterk door malen: *nu begint het molentje eerst regt toe te malen*.

TOEMAND, z. n., vr., *der*, of *van de toemand*; meerv. *toemanden*. Verkleinw. *toemandje*. Van *toe* en *mand*. Eene geslotene mand, eene sluitmand: *het is in de toemand*.

TOEMEEUWEN, zie *toemaauwen*.

TOEMETEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik mat toe, heb toegemeten*. Van *toe* en *meten*. In tegenwoordigheid van iemand, die het hebben moet, meten: *hij heeft het mij zelf toegemeten*. Aanvangen, of voortgaan, met meten: *laat hem nu maar toemeten*. Van hier *toemaat*, *toemeting*.

TOE-

TOEMETSELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik metselde toe, heb toegemetseld.* Van *toe* en *metselen.* Digt metselen: *waarom laat gij dat gat niet toemetselen?*

TOEMOFFELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik moffelde toe, heb toegemoffeld.* Van *toe* en *moffelen.* Slordig inwikkelen, of met iets bedekken: *ik heb mij maar schielijk wat toegemoffeld.* Op eene bedekte wijze toevoegen: *zij moffelt hem al toe, wat zij maar kan.*

TOEMOLLEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik molde toe, heb toegemold.* Van *toe* en *mollen.* In het gemeene leven, met kleederen, of anderzins, toedekken: *ik heb het kind warmpjes toegemold.*

TOEMUREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik muurde toe, heb toegemuurd.* Van *toe* en *muren.* Door middel van eenen muur afsluiten, stoppen: *die opening wordt toegemuurd.*

TOEMURMELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik murmelde toe, heb toegemurmeld.* Van *toe* en *murmelen.* Iemand zachtjes, en binnens monds, toevoegen: *ik versta niet, wat gij mij toemurmelt.*

TOEN, bijw. en voegw. Oulings *doe* en *doen.* Als bijw., te dien tijde: *doe daverde ende beefde de aerde.* Bijbelv. *Toen, toen verborg ik u mijn schuld niet meer.* L. D. S. P. Als voegw., wanneer: *want ook doe wij bij u waren.* Bijbelv. *Toen Katmeers soon quam herwaars stappen.* Vond. *Toen ik nog een kind was.* Zamenstell.: *toenmaals, toenmalig.* Voorts voegt men bij dit woord meermalen *ter tijd*, en zegt men *toen ter tijd.*

TOENAAIJEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik naaide toe, heb toegenaaid.* Van *toe* en *naaijen.* Digtnaaijen: *het is toegenaaid.* Sterk door naaijen: *naai wat beter toe.* Aanvangen met naaijen: *naai nu maar toe.* Aanhouden met naaijen: *de kleermaker bleef immer toenaaijen.*

TOENAAM, z. n., m., *des toenaams*, of *van den toenaam;* meerv. *toenamen.* Van *toe* en *naam.* Een naam, dien men bij iemands eigenlijken naam voegt om hem te onderscheiden: Napoleon *heeft alle regt op den toenaam van* den Grooten. Ook wel eens een geslachtnaam: *de broeders van den grooten Napoleon voeren zijnen naam, als eenen toenaam.* En een schimpnaam: *wacht u van iemand eenen toenaam te geven.*

TOENAGELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik nagelde toe, heb toegenageld.* Van *toe* en *nagelen.* Digt spijkeren: *de deur is toegenageld.*

TOENAMEN, *toenoemen*, bedr. w., gelijkvl. *Ik naamde toe, heb toegenaamd.* Van *toe* en *namen*, noemen. Met eenen toenaam bestempelen: *Frederik II werd de eenige toegenaamd. Ende symeon, diemen toenaemde thesi.* Bijb. 1477.

TOENEIGEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik neigde toe, heb toegeneigd.* Van *toe* en *neigen.* Iets derwijze neigen, dat men het naar iemand rigte: *zij neigde mij het hoofd toe. Neigt mij uwe ooren toe.* Van hier *toeneiging*, genegenheid, en *toegeneigdheid*, dat van het deelw. *toegeneigd* afkomt.

TOENEIGING, zie *toeneigen.*

TOENEMEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik nam toe, heb toegenomen.* Van *toe* en *nemen.* Bedr., boven het geen genomen, of gegeven is, nog iets nemen: *ik gaf haar zes eijeren en zij nam er nog een toe.* Onz., in getal, omvang, krachten, enz. versterkt worden: *de dagen nemen toe. Men zag het leger dagelijks toenemen. De krankheid neemt niet af, maar toe. Die veel heeft toegenomen in krachten.* Vond. Van hier *toeneming.*

TOENESTELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik nestelde toe, heb toegenesteld.* Van *toe* en *nestelen.* Met eenen nestel sluiten: *haar keurslijf wordt stijf toegenesteld.*

TOENIJGEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik neeg toe, heb toegenegen.* Van *toe* en *nijgen.* Tegen iemand nijgen: *zij neeg mij zeer beleefdelijk toe.* Het deelw. *toegenegen* wordt als een bijv. n. gebruikt. Zie *toegenegen.*

TOENIJPEN, zie *toeknijpen.*

TOENOEMEN, zie *toenamen.*

TOEPAD, z. n., o., *des toepads*, of *van het toepad*; meerv. *toepaden.* Van *toe* en *pad.* Een pad, dat toeloopt: *wij namen overal de toepaden, om eerder aan te komen.*

TOEPAKKEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik pakte toe, heb toegepakt.* Van *toe* en *pakken.* Pakswijze ineen sluiten en omwinden: *het linnen was wel toegepakt.*

TOEPALEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik paalde toe, heb toegepaald.* Van *toe* en *palen.* Met paalwerk afsluiten: *de stad was aan den waterkant toegepaald.*

TOEPAND, z. n., o., *des toepands*, of *van het toepand*; meerv. *toepanden.* Verkleinw. *toepandje.* Van

toe en *pand*. Volgens KIL. een bijpand, dat bij een eigenlijk pand gevoegd wordt, lat. *pignus accessorium*.

TOEPASSEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik paste toe, heb toegepast*. Van *toe* en *passen*. Tot iets anders te huis brengen, of daarmede overeenbrengen; *hij past al, wat hij hoort, op zich zelven toe*. Van hier *toepassing*.

TOEPASSING, z. n., vr., *der*, of *van de toepassing*; meerv. *toepassingen*. De daad van toepassen: *velen werden door de toepassing van het gezegde op hen zelven geergerd*. Dat gedeelte van eene leerrede, waarin de redenaar het verhandelde op zijne hoorders toepast: *zijne toepassing was kort, maar bondig*.

TOEPEKKEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik pekte toe, heb toegepekt*. Van *toe* en *pekken*. Met pek digtmaken: *gij moet dat gat trachten toe te pekken*.

TOEPENNEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik pende toe, heb toegepend*. Van *toe* en *pennen*. Met eene of meer pennen digtmaken: *kunt gij die gaatjes niet toepennen?*

TOEPERSEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik perste toe, heb toegeperst*. Van *toe* en *persen* onz. aanhouden, met persen: *pers maar toe!* sterk doorpersen: *waarom perst gij niet wat stijver toe?* Bedr. Al persende sluiten: *mijn das perst mij de keel toe*.

TOEPLAKKEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik plakte toe, heb toegeplakt*. Van *toe* en *plakken*. Digt plakken: *de gebrokene ruiten zijn met papier toegeplakt*.

TOEPLEISTEREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik pleisterde toe, heb toegepleisterd*. Van *toe* en *pleisteren*. Digt pleisteren: *de reten worden toegepleisterd*.

TOEPRANGEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik prangde toe, heb toegeprangd*. Van *toe* en *prangen*. Toedrukken: *waarom hebt gij uw keurslijf zoo naauw toegeprangd?*

TOEPREVELEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik prevelde toe, heb toegepreveld*. Van *toe* en *prevelen*. Prevelend iemand iets mededeelen: *ik hoor niet eens, wat hij mij toeprevelt*. Onz., met *hebben*; voortprevelen: *zij prevelt al immer toe*.

TOER, z. n., m., *des toers*, of *van den toer*; meerv. *toeren*. Verkleinw. *toertje*. Een bastaardwoord, ontleend van het fr. *tour*. Eigenlijk, een ronde kring.

Bijzonderlijk, een kring, dien men in het rondwandelen, rondrijden, enz., beschrijft: *wij hebben een mooi toertje afgewandeld. Zie daar, welken toer ik rondgereisd ben.* Voorts eene wandeling, enz. langs zulken kring: *willen wij na den middag een toertje doen?* Een rondloopend hoofdtooisel van valsch haar: *het is geen eigen haar van hem, maar een toer;* en een rondloopend halssieraad: *een toer paarlen.* Eene beurt: *elk heeft zijnen toer, om te spelen. 't Is nu mijn toer.* KIL. *De laatste toer*, in het kaartspel, de laatste keer dat de kaarten door iederen speler rondgegeven worden. Van hier *toeren*, enz. Zamenstell.: *toerbeurt.*

TOERADEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik raadde toe, heb toegeraden.* Van *toe* en *raden.* Bij KIL. evenveel, als *aanporren*, door raadgeving prikkelen.

TOEREEDEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik reedde toe, heb toegereed.* Van *toe* en *reeden.* Uitrusten: *dat schip is ten oorloge toegereed.* VOND. bezigt het van de eer: *wat eere reedge toe, met alle uw bondgeburen.* Van hier *toereeding.*

TOEREGENEN, onpersoonl. w., gelijkvl. *Het regende toe, het heeft toegeregend.* Van *toe* en *regenen.* Sterk regenen: *het regent dapper toe.* Standhouden met regenen: *het schijnt nog al toe te regenen.* Voorts wordt dit woord persoonlijk, als men zegt: *de kloven in den grond zijn toegeregend*, digt geregend.

TOEREGTEN, *toerigten*, bedr. w., gelijkvl. *Ik regtte toe, heb toegeregt.* Van *toe* en *regten.* Toebereiden, bijzonderlijk van spijs: *het middagmaal toeregten;* en van eene tafel: *gij richt de tafel toe voor mijn aengesichte* BIJBELV.

TOEREIKEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik reikte toe, heb toegereikt.* Van *toe* en *reiken.* Bedrijvend, al reikende naar iemand rigten: *hij reikte mij de hand toe.* Bijzonderlijk van eene gift: *hij reikte haar eene aalmoes toe.* Onzijdiglijk, het doel, dat men zich voorstelt, bereiken: *de voorgeslagene maatregen zullen niet toereiken. Mijn inkomen reikt niet toe.* Van hier het deelw. *toereikend*, dat als een bijv. n., voor genoegzaam, wordt gebruikt, en *toereiking.* Zamenstell.: *ontoereikend.*

TOEREIKEND, zie *toereiken.*

TOEREKENEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik rekende toe, heb*

heb toegerekend. Van *toe* en *rekenen*. Digt rekenen, inrekenen: *het vuur was reeds toegerekend*.

TOEREKENEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik rekende toe, heb toegerekend*. Van *toe* en *rekenen*. Te laste leggen, wijten: *dat zal u toegerekend worden*. *Dien de Heere de ongerechtigheyt niet toe en rekent*. BIJBELV. Van hier *toerekening*.

TOEREN, onz. w., gelijkvl. *Ik toerde, heb getoerd*. Eenen toer doen, vooral met rijtuig: *willen wij eens toeren?* Zamenstell.: *omtoeren, rondtoeren*. Van *toer*.

TOERIJDEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik reed toe, heb* en *ben toegereden*. Van *toe* en *rijden*. Voortgaan met rijden: *rijd maar toe*. Sterk doorrijden: *gij moet wat harder toerijden*. Met bekorting van zijnen weg rijden: *ik reed heel wat toe*. Ook zegt men van zulken weg zelven, dat *hij toerijdt*.

TOERIJGEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik reeg toe, heb toegeregen*. Van *toe* en *rijgen*. In een rijgen: *uw keurslijf is niet digt genoeg toegeregen*.

TOEROEPEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik riep toe, heb toegeroepen*. Van *toe* en *roepen*. Iemand iets roepende toevoegen: *wat riep men ons daar toe?* Van hier *toeroeping*.

TOEROESTEN, onz. w., gelijkvl. *Ik roestte toe, ben toegeroest*. Van *toe* en *roesten*. Door roest verstopt worden: *het gaatje is bijkans toegeroest*.

TOEROLLEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik rolde toe, heb*, of *ben*, *toegerold*. Van *toe* en *rollen*. Bedr., in een rollen: *rol de papieren toe!* Rollende doen naderen: *rol mij den bal toe!* Onzijdig, rollende naderen: *het rolde mij toe*. Voortrollen: *laat het vrij toerollen*.

TOEROOKEN, is toewijden, zie *toewijden*.

TOERT, z. n., vr., *der* of *van de toert*; meerv. *toerten*, Verkleinw. *toerttje*. Evenveel als *taart*: *snijdt een stuk van de toert*. HOOFT. Zamenstell.: *toertovenken, toertpanne*. KIL.

TOERUKKEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik rukte toe, heb toegerukt*. Van *toe* en *rukken*. Bedr., al rukkende toehalen: *hij rukt de deur toe*. Onz., aanvangen met rukken: *ruk maar toe*. Sterk doorrukken: *ruk toch toe*. Voortrukken: *hij bleef steeds toerukken*.

TOERUSTEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik rustte toe, heb toegerust*. Van *toe* en *rusten*. Toebereiden; *ten oor-*

oorloge toegerust. Van hier: *toerusting*. Zamenstell.: *schee stoerusting*.

TOESCHIETEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik schoot toe*, *heb*, of *ben toegeschoten*. Van *toe* en *schieten*. Bedr., eenen zoogenoemden schietbal toewerpen: *schiet mij den bal toe*. Al schietende toetellen: *de zestehalven werden mij in een oogenblik toegeschoten*. Meer eigenlijk, schietende doen naderen: *wij schoten hun eene hagelbui van kogels toe*. Overdragtelijk, iemand eenen schimpschoot toeduwen: *zij schoot mij dat op eenen bitsen toon toe*. Onzijdiglijk, toesnellen: *het volk kwam in menigte toeschieten*. *Kupidoos schoten toe, of quamen aengevlogen*. VOND. Eene poging doen, om iets al schietende te treffen: *schiet nog niet toe*. Aanhouden met schieten: *hij schiet maar toe, raak, of mis*.

TOESCHIJNEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik scheen toe*, *heb toegeschenen*. Van *toe* en *schijnen*. Iemand als waarschijnlijk voorkomen: *het schijnt mij toe, dat alles zich nog wel schikken zal*.

TOESCHIK, zie *toeschikken*.

TOESCHIKKEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik schikte toe*, *heb toegeschikt*. Van *toe* en *schikken*. Door beschikking doen geworden: *ik heb hem eenen brief toegeschikt*. *Wij moeten in al, wat God ons toeschikt, met gelatenheid berusten*. Van hier *toeschik*, bij KIL. bestemming, noodlot.

TOESCHREEUWEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik schreeuwde toe*, *heb toegeschreeuwd*. Van *toe* en *schreeuwen*. Bedr., op eenen schreeuwenden toon toevoegen: *men schreeuwt hem het luidkeels toe*. Onz., tot iemand schreeuwen: *waarom schreeuwt gij mij zoo toe?* Aanvangen, of aanhouden, met schreeuwen: *ja, ja! schreeuw maar toe*.

TOESCHRIJVEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik schreef toe*, *heb toegeschreven*. Van *toe* en *schrijven*. Voortschrijven: *hij bleef steeds toeschrijven*. Iets aan iemand toekennen en toewijzen als zijn werk, of zijn eigendom: *dat boek wordt hem toegeschreven*. *Ik schrijf mij zelven zoo veel doorzigt van zaken niet toe*.

TOESCHROEIJEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik schroeide toe*, *heb toegeschroeid*. Van *toe* en *schroeijen*. Door schroeijing sluiten: *dat heete water heeft mij de keel bij-*

bijkans toegeschroeid. Om het bloed te stempen, moet men de wonde toeschroeijen. Van hier *toeschroeijing.*

TOESCHROEVEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik schroefde toe, heb toegeschroefd.* Van *toe* en *schroeven.* Door middel van schroeven sluiten: *is de kist reeds toegeschroefd?*

TOESCHUIVEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik schoof toe, heb toegeschoven.* Van *toe* en *schuiven.* Bedr., al schuivende sluiten: *schuif het luik toe!* Al schuivende doen naderen: *schuif mij het zoutvat een weinig toe!* Sterk doorschuiven: *kunt gij de slede niet wat harder toeschuiven?* Onz., aanvangen met schuiven: *nu moogt gij vrij toeschuiven,* voortgaan met schuiven: *hij schuift al immer toe.*

TOESJOUWEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik sjouwde toe, heb toegesjouwd.* Van *toe* en *sjouwen.* Bedr., al sjouwende aanvoeren: *komt gij mij dat pak toesjouwen?* Onz., voortsjouwen: *sjouwt gij nog al toe?*

TOESLAAN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik sloeg toe, heb toegeslagen.* Van *toe* en *slaan.* Onz., eene poging doen, om slaande te treffen: *toen hij toesloeg, ontweek ik den slag.* Sterk doorslaan: *kunt gij niet wat toeslaan?* Aanhouden met slaan: *hij bleef steeds toeslaan. Daar sla geluk toe,* zegt men, wanneer men wenscht, dat iets gelukke. *Daar het geluk noch toesloegh, dat Adriaan van Utrecht op den Roomschen stoel raakte.* HOOFT. Bedr., al slaande toevoeren: *gij moet mij den bal toeslaan.* Met eenen slag toevouwen, of sluiten: *zij sloeg het tafelkleed toe. Na dat hij zijn boek toegeslagen had.* Voorts is *den koop toeslaan* denzelven met eenen palmslag sluiten, of op even veel welke wijze eenige overeenkomst treffen: *de ouders van het meisje sloegen den koop toe. Toeslaen het verbond* is, bij KIL., hetzelve treffen. Eindelijk, mede onzijd., *slaan aardappelen toe,* wanneer zij koud beginnen te worden, en zich sluiten. Van hier *toeslag.*

TOESLAG, z. n., m., *des toeslags,* of *van den toeslag;* zonder meerv. Eigenlijk, de daad van toeslaan. Bij KIL. doorslag, toewigt, toemate van dingen, die gewogen worden. Van *toeslaan.*

TOESLEDE, z. n., vr., *der,* of *van de toeslede;* meerv. *toesleden.* Verkleinw. *toesleedje.* Van *toe* en

sle-

flede. Eene koetsflede: *ik ga met eene toeflede naar huis.*

TOESLEPEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik fleepte toe, heb toegefleept.* Van *toe* en *flepen.* Bedr., al flepende toevoeren: *hij fleept ons alles toe.* Onz., aanvangen, of voortgaan, met flepen: *fleep maar toe!*

TOESLIJKEN, onz. w., gelijkvl. *Ik flijkte toe, ben toegeflijkt.* Van *toe* en *flijken.* Met flijk verftopt worden: *de mond van de haven was toegeflijkt.*

TOESLINGEREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik flingerde toe, heb toegeflingerd.* Van *toe* en *flingeren.* Bedr., iemand al flingerende toevoeren: *hij flingerde mij den karel toe.* Onz., aanvangen, of voortgaan, met flingeren: *flinger maar toe!*

TOESLUITEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik floot toe, heb toegefloten.* Van *toe* en *fluiten.* Digtfluiten: *kassen en kisten toefluiten. En fluit de poort van 't gruwlijck oorlogh toe.* VOND.

TOESMAKKEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik fmakte toe, heb toegefmakt.* Van *toe* en *fmakken.* Met eenen fmak fluiten: *van boosheid fmakte zij de deur achter zich toe.*

TOESMEDEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik fmeedde toe, heb toegefmeed.* Van *toe* en *fmeden.* Digtfmeden: *die gaten moeten toegefmeed worden.*

TOESMEREN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik fmeerde toe, heb toegefmeerd.* Van *toe* en *fmeren.* Bedr., digtfmeren: *fmeer die gaatjes toe.* Onz., aanhouden met fmeren: *fmeer maar toe!* Aanvangen, om te fmeren: *laat zij nu vrijelijk toefmeren!*

TOESMIJTEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik fmeet toe, heb toegefmeten.* Van *toe* en *fmijten.* Bedr., iemand al fmijtende toevoeren: *hij fmeet het mij toe.* Smijtende fluiten: *waarom fmijt gij de deur achter u toe?* Onz., aanvangen, of voortgaan, met fmijten: *fmijt maar toe!*

TOESNAAUWEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik fnaauwde toe, heb toegefnaauwd.* Van *toe* en *fnaauwen.* Bedr., iemand iets al fnaauwende toevoegen: *wat heeft zij u weer toegefnaauwd?* Onz., op eenen fnaauwenden toon tot iemand fpreken: *dag op dag fnaauwt zij mij toe.*

TOESNELLEN, onz. w., gelijkvl. *Ik snelde toe, ben toegesneld.* Van *toe* en *snellen.* Snellijk aankomen, toeschieten: *de ruiterij kwam ijlings toesnellen. Er snelt een Engel uit den hemel toe.*

TOESNIJDEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik sneed toe, heb toegesneden.* Van *toe* en *snijden.* Derwijze snijden, dat men treffe: *hij snijdt waarlijk toe.* Sterk doorsnijden: *kunt gij niet beter toesnijden?* Aanhouden met snijden: *snijdt gij nog al toe?*

TOESPELEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik speelde toe, heb toegespeeld.* Van *toe* en *spelen.* Bedr., boven hetgeen gespeeld is, nog iets spelen: *hij zal nog een lied toespelen.* Onz., met eene speling van het vernuft ergens op doelen: *er wordt daarop toegespeeld.* Aanvangen met spelen: *speel nu vrij toe.* Voortspelen: *hij speelt steeds onbekommerd toe.* Van hier *toespeling.*

TOESPERREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik sperde toe, heb toegesperd.* Van *toe* en *sperren.* Digtsperren: *de straten waren toegesperd.*

TOESPIJKEREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik spijkerde toe, heb toegespijkerd.* Van *toe* en *spijkeren.* Digtspijkeren: *de deur is wederom toegespijkerd.*

TOESPIJS, z. n. vr., *der*, of *van de toespijs*; meerv. *toespijzen.* Van *toe* en *spijs.* Eene spijs, welke bij iets anders gegeten wordt: *zoo weinig toespijs bij al dat vleesch!*

TOESPRAAK, z. n., vr., *der* of *van de toespraak*; zonder meerv. De daad van toespreken: *hij is geene toespraak waardig.* Van *toespreken.*

TOESPREKEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik sprak toe, heb toegesproken.* Van *toe* en *spreken.* Bedr., iets tegen iemand spreken; *wat heeft hij u toegesproken?* Onz., tegen iemand spreken: *hij verwaardigde zich niet, om mij toe te spreken.* Beginnen te spreken: *laat hem nu vrijelijk toespreken.* Voortgaan met spreken: *hij spreekt maar toe.* Eene poging doen, om zijn oogmerk met spreken te bereiken: *nu is het uw tijd, om toe te spreken.* Van hier *toespraak.*

TOESPRINGEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik sprong toe, ben toegesprongen.* Van *toe* en *springen.* Eene poging doen, om zijn oogmerk al springende te bereiken: *de kat sprong toe, en greep de muis.* Met eenen sprong toesnellen, en toesnellen over het algemeen,

meen, het zij tot hulpbetoon, of anderzins: *toen hij viel, sprong alles toe, om hem op te beuren.* Helpen: *als hij in ongelegenheid raakt, moet ik weer toespringen.* Aanvangen om te springen: *spring maar toe.* Aanhouden met springen: *ik laat haar maar toespringen.* Door eene springveer toegedrukt worden: *daar is dat slot weer toegesprongen.*

TOESPUGEN, *toespuwen*, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik spoog toe, heb toegespogen.* Van *toe* en *spugen.* Bedr., spugende toewerpen: *hij spoog mij den wijn toe.* Onz., aanvangen, of aanhouden, met spugen: *spuug maar toe!* Eene poging doen, om iets al spuwende te treffen: *de pad spoog toe, maar zonder dat haar bijtend spog mij trof.*

TOESPUITEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik spoot toe, heb toegespoten.* Van *toe* en *spuiten.* Bedr., iemand iets al spuitende toevoeren: *waarom spuit gij ons het water toe?* Onz., beginnen te spuiten: *spuit nu maar toe.* Voortspuiten: *men bleef steeds toespuiten.* Sterk doorspuiten: *spuit toch wat toe!*

TOESPUWEN, zie *toespugen.*

TOESTAAN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik stond toe, heb toegestaan.* Van *toe* en *staan.* Bedrijvend; vergunnen, inwilligen: *ik zal het nimmer toestaan.* Onz., gesloten zijn, digt staan: *het huis staat den ganschen dag toe.* Van hier *toestand*, staat, gelegenheid, waaruit blijkt, dat *toestaan* oulings ook tot de wijze, waarop het met iets staat, betrekkelijk moet zijn geweest. Voorts heeft *toestaan* bij Kil., onder andere verouderde beteekenissen, ook die van helpen, bijstaan; van welke *toestandig*, volgens hem, die van behulpzaam verkregen heeft.

TOESTAMELEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik stamelde toe, heb toegestameld.* Van *toe* en *stamelen.* Bedr., iemand iets al stamelende toevoegen: *Gode zijne kinderlijke smeekingen toestamelen.* Onz., voortstamelen: *stamel maar toe.*

TOESTAMPEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik stampte toe, heb toegestampt.* Van *toe* en *stampen.* Bedr., al stampende digt maken: *het gat wordt toegestampt.* Onz., sterk doorstampen: *stamp toch wat toe!* Aanvangen, of voortgaan met stampen: *stamp maar toe!*

TOESTAND, zie *toestaan*.
TOESTANDIG, zie *toestaan*.
TOESTAPPEN, onz. w. gelijkvl. *Ik stapte toe, heb toegestapt.* Van *toe* en *stappen.* Aanvangen met stappen: *stap nu maar toe.* Aanhouden met stappen: *hij stapt steeds toe.* Sterk doorstappen: *kunt gij niet wat meer toestappen?*
TOESTEKEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik stak toe, heb toegestoken.* Van *toe* en *steken.* Bedr., in eene naar iemand gerigte houding uitsteken: *hij stak mij de beide handen toe. Men stak hem eene steng toe, om hem daarmede uit het water te halen.* Bijzonderlijk, als een geschenk: *gij hebt hem slechts eenen drinkpenning toe te steken.* Voorts al stekende digtmaken: *steek die kous eens een weinig toe!* Onz., aanvangen, of voortgaan, met steken: *steek maar toe!*
TOESTEL, z. n., m.. *des toestels*, of *van den toestel*; zonder meerv. Eene reeks van toebereidselen: *er was een groote toestel tot een gastmaal gemaakt. Uit den ganschen toestel der Amsterdamsche ontvankenis.* Hooft. *Het besluit van al dien toestel komt ten leste op uitstel uit.* Vond.; bij wien men intusschen elders *om dit toestel* vindt, in overeenkomst met *uitstel* en *voorstel.* Dit woord komt van het volgende:
TOESTELLEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik stelde toe, heb toegesteld.* Van *toe* en *stellen.* Bijeen stellen, vervaardigen: *wie heeft dit alles dus toegesteld?* Opschikken: *wat heeft zij zich toegesteld! Zich toestellen*, is ook zich vuil maken. Van hier *toestel.*
TOESTEMMEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik stemde toe, heb toegestemd.* Van *toe* en *stemmen.* Inwilligen: *hoe kunt gij dat toestemmen?* Voorts is *ergens in toestemmen*, daarin bewilligen. Van hier *toestemming.*
TOESTOKEN, onz. w., gelijkvl. *Ik stookte toe, heb toegestookt.* Van *toe* en *stoken.* Sterk doorstoken: *stook toch wat meer toe.* Aanvangen met stoken: *mag ik nu vrij toestoken?* Voortstoken: *hij blijft maar toestoken.* Figuurlijk, aanhouden met twist te zaaijen: *hij stookt nog steeds evenzeer toe.* Van hier *toestoking*, aanporring. Kil.
TOESTOOTEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik stiet toe, heb toegestooten.* Van *toe* en *stooten.* Bedr., stootende doen naderen: *stoot het mij wat toe!* Met

eenen ſtoot ſluiten : *ik heb het venſter toegeſlooten.* Onz., aanvangen, of voortgaan, met ſtooten: *ik ſtiet maar toe.* Sterk doorſtooten: *kunt gij niet wat meer toeſtooten!*

TOESTOPPEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik ſtopte toe, heb toegeſtopt.* Van *toe* en *ſtoppen.* Met eene ſtop ſluiten: *ſtop de fleſch ter dege toe.* Door inſtopping van het dek rondom iemands lijf warmpjes toedekken: *is het kind genoeg toegeſtopt?* Heimelijk toereiken: *de keukenmeid ſtopt haar van alles toe.*

TOESTORMEN, onz. w., gelijkvl. *Ik ſtormde toe, heb toegeſtormd.* Van *toe* en *ſtormen.* Door eenen ſtormwind toegedreven worden: *ganſche wolken van ſtof ſtormden mij toe.* Voortſtormen: *het ſtormt ſteeds toe.* Stormloopen: *ſtorm nu maar toe!* Oneigenlijk, aanvangen, of voortgaan, met onſtuimig toe te loopen: *het volk ſtormde van rondom toe.*

TOESTRALEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik ſtraalde toe, heb toegeſtraald.* Van *toe* en *ſtralen.* Bedr., ſtralende toevoeren: *de zon ſtraalt ons licht en warmte toe.* Onz., al ſtralende toekomen: *welk een glans ſtraalt ons toe!*

TOESTRENGEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik ſtrengde toe, heb toegeſtrengd.* Van *toe* en *ſtrengen.* Strengswijze zamenknoopen: *ik heb het touw toegeſtrengd. Het zit om zijn lijf toegeſtrengd.*

TOESTRIJKEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik ſtreek toe, heb toegeſtreken.* Van *toe* en *ſtrijken.* Bedr., al ſtrijkende toevoeren: *hij ſtreek mij al het geld toe.* Strijkende ſtoppen: *ſtrijk dat gat toe!* Onz., aanvangen, of voortgaan, met ſtrijken: *ſtrijk maar toe!*

TOESTRIKKEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik ſtrikte toe, heb toegeſtrikt.* Van *toe* en *ſtrikken.* Strikswijze zamenknoopen: *uw lint is niet vastgenoeg toegeſtrikt.*

TOESTROOIJEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik ſtrooide toe, heb toegeſtrooid.* Van *toe* en *ſtrooijen.* Bedr., ſtrooijende toevoeren: *wij ſtrooiden haar vergulden palm toe.* Onz., aanvangen met ſtrooijen: *nu moogt gij vrij toeſtrooijen.* Voortgaan met ſtrooijen: *hij ſtrooit ſteeds toe.*

TOESTROOMEN, onz. w., gelijkvl. *Ik ſtroomde toe,*

toe, *ben toegeſtroomd*. Van *toe* en *ſtroomen*. Al ſtroomende toevloeijen, zoo eigenlijk, als oneigenlijk: *het ſtroomt van alle kanten toe*.

TOESTUIVEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik ſtoof toe*, *ben toegeſtoven*. Van *toe* en *ſtuiven*. Voortgaan met ſtuiven: *ſtuif maar toe*. Stuivende naderen: *er ſtoof ons eene wolk van asſche toe*. Oneigenlijk, onſtuimig naderen: *hij kwam aanſtuiven, en ik ſtoof ook toe*.

TOESTUREN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik ſtuurde toe*, *heb toegeſtuurd*. Van *toe* en *ſturen*. Bedr., toezenden: *ſtuur het mij toe!* Een ſchip door beſtuur doen naderen: *ſtuur het vaartuig toch wat toe*. Onz., met het beſtuur van een ſchip voortgaan: *ſtuur maar toe!*

TOETAKELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik takelde toe*, *heb toegetakeld*. Van *toe* en *takelen*. Van takelaadje voorzien, daarmede uitrusten: *het ſchip wordt toegetakeld*. Opſchikken: *wat is zij wonderlijk toegetakeld!* Door ſlagen en wonden misvormen: *hij takelde hem deerlijk toe*. Van hier *toetakeling*.

TOETASTEN, onz. w., gelijkvl. *Ik tastte toe*, *heb toegetast*. Van *toe* en *tasten*. De handen ergens naar uitſteken, om het te grijpen: *waarom tast gij nu niet toe?* Oneigenlijk, werkzame maatregelen ten opzigte van eenig ding nemen: *het wordt tijd, dat gij eens toetast*.

TOETELLEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik telde toe*, *heb toegeteld*. Van *toe* en *tellen*. Bedr., in tegenwoordigheid van iemand, die het hebben moet, tellen: *waarom telt gij mij het geld niet toe?* Onz., aanvangen, of voortgaan, met tellen: *tel maar toe!*

TOETEN, onz. w., gelijkvl. *Ik toette*, *heb getoet*. Op eenen horen blazen: *hoor den bakker eens toeten!* Voorts worden iemands *ooren* gezegd te *toeten*, wanneer zij ſoortgelijk een geluid ſchijnen te verwekken, als iemand, die op eenen horen blaast. Spreekw.: *hij weet van toeten, noch blazen*, hij weet nergens van. Van hier *getoet*, *toeter*, *toetster*, enz. Zamenſtell.:

ſtell.: *toethoren*, *toetſchuit*, eene veerſchuit, welker vertrek door getoet aangekondigd wordt.

Toeten, oul. *toten*, is van het verouderde *tote*, een hoorn, afkomſtig, het welk een klanknabootſend woord ſchijnt. *Toeten* is ook naauw verwant aan *tuiten*, en waaruit de zamenſtell.: *loftuiting* en *oortuiting* gevormd zijn.

TOETEREN, met den klemtoon op *toe*, voortdur. w. van *toeten*. *Ik toeterde*, *heb getoeterd*. Gedurig toeten.

TOETEREN, met den klemtoon op *té*, onz. w., gelijkvl. *Ik teerde toe*, *heb toegeteerd*. Van *toe* en *teren*. Voortteren: *hij teert onbekommerd toe*.

TOETIMMEREN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik timmerde toe*, *heb toegetimmerd*. Van *toe* en *timmeren*. Bedr., digt timmeren: *ik heb die deur laten toetimmeren*. Onz., aanvangen met timmeren: *nu moogt gij vrij toetimmeren*. Voorttimmeren: *hij timmert ſteeds toe*.

TOETOGEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik toogde toe*, *heb toegetogen*. Van *toe* en *togen*. In vriesl. toeſlepen: *hij toogt mij alles toe*.

TOETOOVEREN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik tooverde toe*, *heb toegetooverd*. Van *toe* en *tooveren*. Bedr., iemand op eene behendige en onmerkbare wijze doen toekomen: *hoe heeft hij u dat toegetooverd?* Digt tooveren: *hoe hebt gij dat weer toegetooverd?*

TOETRAPPEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik trapte toe*, *heb toegetrapt*. Van *toe* en *trappen*. Bedr., digt trappen: *ik heb dat gat toegetrapt*. Onz., ſterk door trappen: *trap toch wat toe*. Aanvangen, of voortgaan, met trappen: *trap maar toe!*

TOETREDEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik trad toe*, *heb*, of *ben toegetreden*. Van *toe* en *treden*. Bedr., ineen treden, digt treden: *gij moet de turf ter dege toetreden*. Onz., is *tot iemand toetreden*, hem naderen; *tot iets toetreden*, daaraan deel nemen. Voorts is *toetreden*, naderen: *rijs op*, *tree toe*, *mijn God!* L. D. S. P. Aanvangen, of voortgaan, met treden: *treed maar toe!* ſterk door treden: *kunt gij niet wat toetreden?*

TOETREKKEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik trok*

trok toe, *heb toegetrokken*. Van *toe* en *trekken*. Bedr., al trekkende sluiten: *ik heb het venster toegetrokken. Trek den knoop toch niet vaster toe*. Onz., aanvangen met trekken: *laat hem nu toetrekken*. Aanhouden met trekken: *hij trok steeds toe*. Sterk door trekken: *trek wat toe!*

TOETROMMELEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik trommelde toe*, *heb toegetrommeld*. Van *toe* en *trommelen*. Bedr., in de gemeene volkstaal, digtkloppen: *ik heb hem de oogen toegetrommeld*. Onz., aanvangen, of voortgaan, met trommelen: *trommel maar toe!*

TOETS, z. n., m., *van den toets*; meerv. *toetsen*. Beproeving van metalen: *dat zilver kan den toets niet doorstaan. Louter gout blinkt heerlijk op den toets*. VOND. Evenveel welke andere proef: *ik schroom voor geenen toets van mijne kundigheden. Hij bezwijkt onder dien toets*. Een klavier, of de klavieren van een orgel, piano, of klavecimbel, die met de vingers aangeraakt worden, dragen mede den naam van *toetsen*: *een orgel met perlemoeren toetsen*.

Toets, eng. *touch*, fr. *touche*, beteekent eigenlijk eene aanraking met den toetssteen, en komt van *toetsen*.

TOETSCHUIT, zie *toeten*.

TOETSEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik toetste*, *heb getoetst*. Eigenlijk, met den toetssteen aanraken, daarmede beproeven: *wilt gij dat goud eens voor mij toetsen?* Evenveel hoe en wat beproeven: *ik wil hem eens toetsen. Verzoek mij*, *toets mijn' krachten*. L. D. S. P. Van hier *toets*, *toetsing*, enz. Zamenstell.: *toetssteen*.

Toetsen is verwant aan het eng. *touch*, fr. *toucher*, it. *toccare*, sp. *tocar*.

TOETSSTEEN, z. n., m., *des toetssteens*, of *van den toetssteen*; meerv. *toetssteenen*. Verkleinw. *toetssteentje*. Van *toetsen* en *steen*. Een steen, waarmede men metalen toetst: *beproef het met den toetssteen*. Figuurlijk, al wat dient, om iets te beproeven: *op den toetssteen van een beslepen oordeel proef houden*. VOND. Dit woord luidt in het eng. *touchstone*, in het fr. *pierre de touche*.

TOEVAART, zie *toevaren*.

TOEVAL, z. n., m., *des toevals*, of *van den toeval*; zon-

zonder meerv. Bijval: *hij vond niet veel toeval.* Van *toevallen.*

TOEVAL, z. n., o., *des toevals*, of *van het toeval*; meerv. *toevallen.* Geval: *het is een zonderling toeval.* Bijkomend geval: *zoo er geen toeval bij de wonde komt, zal zij haast genezen zijn. Bij toeval*, is bij geval. Van hier *toevallig*, enz. Van het volgende.

TOEVALLEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik viel toe, ben toegevallen.* Van *toe* en *vallen.* Door eenen val gesloten worden: *het luik viel plotselings toe.* Ten deele vallen: *hem is een goed lot toegevallen.* Bijvallen: *ik vind mij verpligt, om hem toe te vallen. Den vijand toevallen.* Bij Kil. ook voorvallen. Van hier *toeval*, enz.

TOEVALLIG, bijv. n. en bijw., *toevalliger*, *toevalligst.* Al wat bij toeval gebeurt: *welk eene toevallige ontmoeting!* Als bijw., bij toeval: *hij kwam mij toevallig tegen.* Van hier *toevalligheid*, *toevalliglijk.* Zamenstell.: *ontoevallig*, *ontoevalligheid*, *ontoevalliglijk.*

TOEVAREN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik voer toe, heb* en *ben toegevaren.* Van *toe* en *varen.* Bedr., al varende toevoeren: *kunt gij het mij niet toevaren?* Onz., met bekorting van zijnen weg varen: *wij zijn grootelijks toegevaren. Iets vaart toe*, wanneer het de vaart bekort: *dat vaart heel wat toe.* Eindelijk is *toevaren* aanvangen met varen, of daarin voortgaan: *vaar maar toe.* Van hier *toevaart*, eene vaart, welke korter is, dan andere vaarten.

TOEVEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik toefde, heb getoefd.* Bedr., ophouden, doen wachten, doen blijven: *en toefde deze zoo sp̄a, dat ree de starren daalden.* Vond. Gevangen houden: *waer ghi se onder u vernemen ende vinden kunt, houden ende toeven wilt.* v. Hass. Onthalen: *men gaf mij nae, dat ik over die tijding een blijmael hadde ghehouden, ende mijne gasten soo ghetoeft*, enz. Uitenbogaert. *Alwaer hij wert getoeft met vriendelick onthael.* J. Cats. Ook wordt het onzijdig gebezigd, voor blijven wachten: *gij toeft hier al te lang.* Van hier *toeffaem*, Kil., *toeving*, *toevelick.* Kil. Zamenstell.: *toefdrank*, bij Vond., enz. *Vertoeven*, enz.

TOEVENSTER, z. n., o., *des toevensters*, of *van het*

het toevenster; meerv. *toevensters*. Van *toe* en *venster*. Een gesloten venster: *waarom zit gij met toevensters?*

TOEVERLAAT, z. n., m., *des toeverlaats*, of *van den toeverlaat*; meerv. *toeverlaten*. Van *toe* en *verlaat*. Iemand, of iets, waarop men zich verlaat: *zijne gunst is mijn eenigste toeverlaat. Mijn toeverlaat, laat mij uw hulp aanschouwen.* L. D. S. P. *'t Verstek van dezen toeverlaat.* HOOFT. *Het volk, dat op dien toeverlaet gerust in vrede leeft.* VOND.; bij wien het elders onz. is, in: *op een godtloos toeverlaet*, en: *een avrechts toeverlaet.* Denkelijk, omdat *verlaat* onzijdig is.

TOEVERTROUWEN, zie *toebetrouwen*.

TOEVERZIGT, zie *toevoorzigt*.

TOEVIJLEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik vijlde toe, heb toegevijld.* Van *toe* en *vijlen*. Bedr., iets derwijze vijlen, dat het zoo of zoo toeloope: *gij moet het wat spits toevijlen.* Onz., aanvangen met vijlen: *laat hem nu vrij toevijlen.* Voortgaan met vijlen: *vijlt hij nog al toe?* Sterk door vijlen: *hij heeft vast niet genoeg toegevijld.*

TOEVLIEDEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik vlood toe, ben toegevloden.* Van *toe* en *vlieden*. Om bescherming en hulp vlieden: *naar wien zal ik toevlieden?*

TOEVLIEGEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik vloog toe, ben toegevlogen.* Van *toe* en *vliegen*. Al vliegende toesnellen, en toesnellen over het algemeen, zoo tot hulpbetoon, als anderzins: *elk vloog toe, om het kind uit het water te redden. Razend vloog hij toe.*

TOEVLOED, z. n., m., *des toevloeds*, of *van den toevloed*; zonder meerv. Van *toe* en *vloed*. Een naderende en aandringende vloed: *de toevloed van het water was allergeweldigst. Vruchteloos poogde men den toevloed des bloeds te stuiten.* Oneigenlijk, eene toedringende menigte van evenveel welke dingen: *er ontbrak mij geen toevloed van woorden. Welk een toevloed van menschen!*

TOEVLOEIJEN, onz. w., gelijkvl. *Ik vloeide toe, ben toegevloeid.* Van *toe* en *vloeijen*. Vloeijend naderen: *van waar vloeit ons al dat water toe?* Oneigenlijk, toedringen, als een vloed: *er vloeide eene groote menigte toe. Het geld schijnt hem van rondom toe te vloeijen.* Aanvangen met vloeijen: *nu vloeit het bloed toe.*

toe. Aanhouden met vloeijen: *het water vloeit steeds toe.*

TOEVLOEKEN, onz. w., gelijkvl. *Ik vloekte toe, heb toegevloekt.* Van *toe* en *vloeken.* Tegen iemand vloeken: *ik hoorde, dat hij mij vreesselijk toevloekte.* Aanhouden met vloeken: *hij vloekt nog al toe.*

TOEVLOOIJEN, onz. w., gelijkvl. *Ik vlooide toe, heb toegevlooid.* Van *toe* en *vlooijen.* Aanvangen met vlooijen te zoeken, of te vangen: *vlooi nu maar toe.* Voortgaan met vlooijen: *zij vlooit steeds toe. Toevlooijen* is in de gemeene volkstaal ook toeslaan: *zonder spreken toevlooijen*, toeslaan, zonder te waarschuwen.

TOEVLUGT, z. n., vr., *der*, of *van de toevlugt;* zonder meerv. Vlugt tot iemand, of iets, om hulp: *neem uwe toevlugt tot God. Tot uwe vermogende bescherming neem ik mijne toevlugt.* Ook wel eens met *aan: na dat etlijken aan Germanicus hunne toevlucht genomen hadden.* Hooft.; en met *in: de vervolgde Koningin nam dan in noodt haure toevlucht in Engeland.* Vond. De plaats, waarheen men zijne toevlugt nemen kan: *ik vond in Frankrijk toevlugt.* En de persoon, tot wien men toevlugt nemen kan: *God is mijne toevlugt. Om onnoozel bloet, de toevlucht der Hebreen, te plompen in den vloet.* Vond.; bij wien dit woord in dezen zin ook wel eens mannelijk is; zoo als in: *de liefde tot de maagd, den toevlugt aller vromen;* en in: *ik draeg mijn tijdt op aen Godt, den toevlught der Hebreen.* Ja, in dit zelfde geslacht komt *toevlugt* ook voor bij Hooft; doch dit verdient geene navolging.

Toevlugt, hoogd. *zuflucht*, Notk. *zuofluht*, en *fluht*, komt van *toe* en *vlugt*, dat van *vliegen* afstamt. Zie *vlugt.*

TOEVOEDEREN, zie *toevoeren.*

TOEVOEGELIJK, zie *toevoegen.*

TOEVOEGEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik voegde toe, heb toegevoegd.* Van *toe* en *voegen.* Bedr., zeggen: *hij voegde mij dit toe.* Tot medehelper geven: *er werden hem nog drie anderen toegevoegd.* Digt strijken: *de metselaar zal alles wel toevoegen.* Onz., aanvangen, of voortgaan, met voegen: *voeg maar toe.* Lustig aan voegen: *voeg toch wat toe!* Van hier *toevoegelijk*,

even-

evenveel als *bijvoegelijk*, in: *toevoegelijk naamwoord*, — *toevoeging*.

TOEVOER, z. n., m., *des toevoers*, of *van den toevoer*; zonder meerv. De daad van toevoeren. Aanbrenging van voorraad: *om den toevoer te beletten*. HOOFT. *De vijand heeft allen toevoer afgesneden*. Het geleide van den voorraad, die naar eene belegerde stad, een leger, enz. wordt gevoerd: *de toevoer werd geslagen*. Zamenstell.: *toevoerschip*, enz. Van *toevoeren*.

TOEVOEREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik voerde toe*, *heb toegevoerd*. Van *toe* en *voeren*. Met vaartuig, of voertuig, aanbrengen: *ik voer het u liever te water*, *dan te lande*, *toe*. Bijzonderlijk, van krijgsvoorraad, en levensmiddelen: *voert Zutfen dagh op dagh hem allen nootdruft toe*. VOND. Onzijdiglijk wordt *toevoeren*, in plaats van *toevoederen*, gebruikt, voor aanvangen, of voortgaan, met voederen: *voer maar toe*. Van hier *toevoer*, *toevoering*, enz.

TOEVOORZIGT, z. n., o., *des toevoorzigts*, of *van het toevoorzigt*; zonder meerv. Van *toe* en *voorzigt*, voorziening. Oplettende voorziening tegen alle leed: *houd hem onder uw toevoorzigt*. *Onder Gods hoede en toevoorzigt*. Ook wel eens *toeverzigt*, dat bij HOOFT vrouwelijk is, in: *met gelijke toeverzicht*. Misschien in navolging van het hoogd. *zuversicht*, dat intusschen, even als *zuofirsiht*, bij NOTK., eene gansch andere beteekenis heeft.

TOEVOUWEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik vouwde toe*, *heb toegevouwen*. Van *toe* en *vouwen*. Bedr., ineen vouwen: *vouw het tafelkleed toe*. Onz., aanvangen met vouwen: *vouw nu vrij toe*. Aanhouden met vouwen: *zij vouwt steeds toe*. Lustig aan vouwen: *vouw toch wat meer toe*. Van hier *toevouwing*.

TOEVRETEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik vrat toe*, *heb toegevreten*. Van *toe* en *vreten*. Bedr., boven hetgeen men gevreten heeft, nog iets vreten: *de hond vrat nog een' halven paardebout toe*. Onz., aanvangen met vreten: *laat het paard nu maar toevreten*. Voortvreten: *vreet het dier nog al toe?*

TOEVRIEZEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik vroor toe*, *ben toegevroren*. Van *toe* en *vriezen*. Digt vriezen: *het water is rondom toegevroren*. Onpersoonlijk, aanvangen met vriezen: *laat het nu maar toevriezen*. Voort-

vriezen: *het vriest steeds toe.* Sterk door vriezen: *nu begint het eerst toe te vriezen.*

TOEVULLEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik vulde toe, heb toegevuld.* Van *toe* en *vullen.* Door aanvulling digt maken: *de gracht werd met takkebossen toegevuld.* Van hier *toevulling*, enz.

TOEWAAIJEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik waaide toe, heb* en *ben toegewaaid.* Van *toe* en *waaijen.* Bedr., al waaijende toevoeren: *die Noordewind waait ons veel onheils toe.* Onz., door den wind toegevoerd worden: *al de rook waait mij toe.* Door den wind toegegooid of gesloten worden: *als gij dat venster niet vastzet zal het toewaaijen.* Onpersoonlijk, aanhouden met waaijen: *waait het nog al toe?* Sterk waaijen: *nu begint het eerst toe te waaijen.*

TOEWAGEN, z. n., m., *des toewagens*, of *van den toewagen;* meerv. *toewagens.* Verkleinw. *toewagentje.* Van *toe* en *wagen.* Een bedekte wagen: *laat eenen toewagen komen. Wij reden in een toewagentje naar de stad.*

TOEWALLEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik walde toe, heb toegewald.* Van *toe* en *wallen.* Door middel van eenen wal afsluiten: *die opening is reeds wederom toegewald.*

TOEWANDELEN, onz. w., gelijkvl. *Ik wandelde toe, heb* en *ben toegewandeld.* Van *toe* en *wandelen.* Aanvangen met wandelen, of daarin voortgaan: *wandel maar toe.* Lustig door wandelen: *wandel toch wat toe.* Met bekorting van zijnen weg wandelen: *kan ik niet een weinig toewandelen?*

TOEWAS, z. n., m., *van den toewas;* zonder meerv. Bij KIL. de daad van toewassen, aanwas, groei. Van *toewassen.*

TOEWASSEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik wies toe, ben toegewassen.* Van *toe* en *wassen.* Digt wassen, digt groeijen: *het zal wel wederom toewassen.* Aanvangen met wassen: *nu wast het koorn toe.* Voortwassen: *het onkruid wast steeds toe.* Sterk aanwassen: *hij begint toe te wassen.*

TOEWATER, z. n., o., *des toewaters*, of *van het toewater;* zonder meerv. Van *toe* en *water.* Digt water, besloten, toegevroren water: *bij toewater rijden er postwagens.*

TOEWEG, z. n., m., *des toewegs*, of *van den toeweg;*

weg; meerv. *toewegen*. Van *toe* en *weg*. Een weg, die nader is, dan andere wegen: *sla dien toeweg' in!*

TOEWEGEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik woog toe, heb toegewogen*. Van *toe* en *wegen*. Bedr., in tegenwoordigheid van iemand, die het hebben moet, wegen: *het werd mij toegewogen*. Onz., aanvangen, of voortgaan, met wegen: *weeg maar toe*.

TOEWELVEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik welfde toe, heb toegewelfd*. Van *toe* en *welven*. Van boven met een gewelf sluiten: *de kelder is geheel toegewelfd*.

TOEWENDEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik wendde toe, heb toegewend*. Van *toe* en *wenden*. Iemand al wendende toekeeren: *de vijand begon ons den rug toe te wenden*.

TOEWENKEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik wenkte toe, heb toegewenkt*. Van *toe* en *wenken*. Bedr., door wenken te kennen geven: *zij wenkte mij zulks toe*. Onz., iemand eenen wenk geven: *ik zag, dat hij mij toewenkte*. Voortwenken: *ja, ja, wenk maar toe!*

TOEWENSCHEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik wenschte toe, heb toegewenscht*. Van *toe* en *wenschen*. Aan iemand wenschen: *ik wensch u alle heil toe*. Van hier *toewensching*, toebede.

TOEWERP, zie *toewerpen*.

TOEWERPEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik wierp toe, heb toegeworpen*. Van *toe* en *werpen*. Al werpende toevoegen: *ik wierp den hond eenen brok toe*. Bij iets werpen, als eene toegift, daarbij voegen: *alle dese dingen sullen u toegeworpen worden*. Bijbelv. Dit woord luidt bij Kil. ook *toeworpen*. Van hier bij denzelfden Kil. *toewerp*, *toeworp*, eene toegift.

TOEWIGT, z. n., o., *des toewigts*, of *van het toewigt*; zonder meerv. Van *toe* en *wigt*. Toeslag, toegift, op iets, dat iemand toegewogen wordt: *hij gaf slechts weinig toewigt*.

TOEWIJDEN, zie *toewijen*.

TOEWIJDING, zie *toewijen*.

TOEWIJEN, *toewijden*, bedr. w., gelijkvl. *Ik wijde toe, heb toegewijd*. Van *toe* en *wijen*, of *wijden*.

Toe-

Toeheiligen: *wien danckbaerlijck Thebaensche scharen toewijen kercken en autaren.* VOND. Oneigenlijk, opdragen: *gedoog, dat ik dit geschrift aen u toewije*; en in nog veel meer andere oneigenlijke zinnen wordt *toewijen*, even als *wijen*, heiligen en toeheiligen, gebezigd. Van hier *toewijding*, toeheiliging, opdragt, enz.

TOEWIJF, z. n., o., *des toewijfs*, of *van het toewijf*; meerv. *toewijven*. Van *toe* en *wijf*. Volgens KIL. een bijwijf, toeboel.

TOEWIJZEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik wees toe, heb toegewezen.* Van *toe* en *wijzen*. Door regterlijke of andere toewijzing toevoegen: *de nalatenschap is hem toegewezen. Men wees mij dat verblijf toe.* Van hier *toewijzing*.

TOEWINDEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik wond toe, heb toegewonden.* Van *toe* en *winden*. Bedr., in een winden: *een toegewondene bundel oud linnen*. Onz., aanvangen, of voortgaan, met garen, of iets anders, op te winden: *wind maar toe!* Sterk door winden: *waarom windt gij niet wat meer toe?*

TOEWORP, zie *toewerpen*.

TOEWORPEN, zie *toewerpen*.

TOEWRIJVEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik wreef toe, heb toegewreven.* Van *toe* en *wrijven*. Aanvangen, of voortgaan, met wrijven: *wrijf maar toe!* Lustig aan wrijven: *kunt gij niet wat meer toewrijven?*

TOEWRINGEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik wrong toe, heb toegewrongen.* Bedr., digt wringen: *iemand de keel toewringen*; hetwelk figuurlijk zoo veel is, als hem doen verhongeren. Onz., aanvangen met wringen: *wring nu vrij toe!* Voortwringen: *zij bleef steeds toewringen.* Sterk door wringen: *wring toch wat toe!*

TOEWUIVEN, onz. w., gelijkvl. *Ik wuifde toe, heb toegewuifd.* Van *toe* en *wuiven*, de muts, of den hoed, boven 't hoofd ronddraaijen. Te gemoet wuiven: *elkander met de mutsen over 't hoofd toewuivende.* ZORGDRAG.

TOEZANG, z. n., m., *des toezangs*, of *van den toezang*; meerv. *toezangen*. Van *toe* en *zang*. Een zang, waarmede een dichtstuk besloten wordt: *er ontbreekt nog een toezang aan.*

TOEZEG, z. n., m., *des toezegs*, of *van den toezeg*;

zonder meerv. Al wat aan iemand wordt toegezegd: *Arenbergh begon te duchten, dat het uit den toezegh vaaren zou.* Hooft. Van *toezeggen.*

TOEZEGELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik zegelde toe, heb toegezegeld.* Van *toe* en *zegelen.* Met een zegel sluiten: *het pakje was toegezegeld.* Van hier *toezegeling.*

TOEZEGGEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik zeide toe, heb toegezegd (toegezeid).* Van *toe* en *zeggen.* Beloven: *wat heb ik u dan toegezegd?* Van hier *toezegger, toezegging, toezegster.*

TOEZENDEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik zond toe, heb toegezonden.* Van *toe* en *zenden:* Door verzending toeschikken: *gisteren zond ik u eene boodschap toe.* Van hier *toezender, toezending,* enz.

TOEZIEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik zag toe, heb toegezien.* Van *toe* en *zien.* Aanschouwen over het algemeen: *ik heb slechts toegezien, terwijl hij speelde.* Met zorgvuldige vestiging van de oogen, op iemand, of iets, zien: *wees zoo goed van een weinig op hem toe te zien!* Bezorgd en waakzaam zijn: *zie toch toe, wat gij doet! Gij meught toesien.* Bijbelv. Van hier *toeziener, toeziening, toezigt.*

TOEZIENER, z. n., m., *des toezieners,* of *van den toeziener;* meerv. *toezieners.* Een aanschouwer over het algemeen: *hij sprak de toezieners aan.* Al wie iets met oplettende zorg gadeslaat: *is er geen toeziener daarover aangesteld? Ik heb geene toezieners noodig.* Van *toezien.*

TOEZIGT, z. n., o., *des toezigts,* of *van het toezigt;* zonder meerv. De daad van toezien, en bijzonderlijk die van oplettend gadeslaan, zorgvuldige achtgeving op iets: *hij staat onder mijn toezigt.* Oulings gebruikte men dit woord, even als *toevoorzigt,* of *toeverzigt,* in het vrouwel. geslacht: *in zulken staet, seg ick, moet nauwe toesicht wesen.* Roo roosen van Schiedam. *Uw majesteit magh vrij op mijne toezicht rusten.* Vond. *Mits de scherpe toezicht van de bewaarders.* Hooft. Van *toezien.*

TOEZINGEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik zong toe, heb toegezongen.* Van *toe* en *zingen.* Bedr., al zingende toevoegen: *van rondom wordt hem lof en roem toegezongen. Daer wort het bruijloftsliet gelieven toege-*

gezongen. VOND. Onz., aanvangen, of voortgaan, met zingen: *zing maar toe!* Lustig aan zingen: *nu beginnen zij eerst toe te zingen.*

TOEZUIGEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik zoog toe, heb ben toegezogen.* Van *toe* en *zuigen.* Bedr., zuigende digt maken: *zij zoog de wonde toe.* Onzijd., aanvangen met zuigen: *laat het kind nu vrij toe zuigen.* Voortzuigen: *ik wenschte, d: het kind wat beter toezoog.*

TOEZWAAIJEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik zwaaide toe, heb toegezwaaid.* Van *toe* en *zwaaijen.* Al zwaaijende toevoeren: *men zwaaide hem den wierook toe.* Figuurlijk, toebrengen: *iemand den wierook van lof en dank toezwaaijen*, en, eenvoudiglijk, *hem lof toezwaaijen.*

TOEZWEREN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik zwoer toe, heb toegezworen.* Van *toe* en *zweren.* Bedr., al zwerende toezeggen, of dreigen: *gansch Europe uit nieuw Karthage toegezworen.* VOND. Onz., aanvangen, of voortgaan, met zweren: *zweer maar toe!*

TOEZWEREN, onz. w., ongelijkvl. *Ik zwoer toe, ben toegezworen.* Van *toe* en *zweren*, etteren. Digt etteren: *de oogen van het kind zijn toegezworen.*

TOFFEL, z. n., m., *des toffels*, of *van den toffel*; meerv. *toffels.* Eene muil, zonder achterleder: *zij had een paar oude toffels aan.* Van hier *pantoffel.* Zie dit woord.

Toffel, nederf. en zweed. ook *toffel*, finl. *toffeli*, ijsl. *tapla*, hong. *tzipelo*, is eigenlijk een houten tafel, die aan de voeten gebonden wordt.

TOFSTEEN, zie *tufsteen.*

TOGEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik toogde, heb getoogd.* In Vriesland nog hedendaags, trekken, zeulen, slepen: *zie eens, waarheen de hond dat togen zal.* In denzelfden zin vindt men *toghen*, bij KIL. Voorts is *togen* trekken, in: *'t is u vermogen, mij vermaeck aen te doen, en weder loon te toghen.* VLAERD. REDENR. Van hier *toeghe*, een schip, dat aan reepen, of touwen, getrokken wordt, in: *dat een toeghe, ofte reeper, (dat is een schuijte) vijsch brochte.* v. HASS.; *toghe*, of *togh*, trek, *toghe*, teug, *toghel*, teugel, *togher*, een treknet, anders *toghergaren*, alles bij KIL., *togt*, met al wat daarvan afstamt. Zamenstell.: *zieltogen*, enz.

Togen, nederf. *tehen*, eng. *tow*, zweed. *toga*, hoogd.

hoogd. *ziehen*, oudduitsch *zechan*, *ziuhan*, ULPHIL. *tiuhan*, opperd. *zûchen*, *zeuchen*, is naauw verwant aan *teugen*, *tiegen*, *tijgen*, en *tuigen*.

TOGT, z. n., m., *des togts*, of *van den togt*; meerv. *togten*. Verkleinw. *togtje*. Bij KIL. *toght*, en *tocht*, en evenveel, als *togh*, *toghe*, trek. Bijzonderlijk, trek naar iets, verlangen, begeerte: *tocht naer rust*. *Om met een heetren togt gelieven in liefs armen te werpen*. VOND. Voorts trekking van wind: *gij zit vlak op den togt*. *De togt heeft hem bevangen*. Een trekken van de eene plaats naar de andere, eene reis: *het schip heeft twee togten in een jaar gedaan*. *Die van zelf belust is tot den tocht*. VOND. Het optrekken van krijgsvolk tot eenige onderneming: *die togt is den vijand mislukt*. *Op zijnen ongelukkigen togt*. VOND. *Dewelke de hope van dezen togt verstikten*. HOOFT. *Eenen harden togt doorstaan* is gevaarlijk krank zijn. Eindelijk is *togt* ook nog het trekken van voordeel uit eenig ding, het vruchtgebruik daarvan. Van hier *togten*, *togtenaar*, *togtenaresse*, *togtig*, enz. Zamenstell.: *togtgenoot*, *togtlucht*, *togtpaard*, *togtwind*, enz. *Aantogt*, *ademtogt*, *aftogt*, *doortogt*, *hartstogt*, *heertogt*, *intogt*, *krijgstogt*, *leeftogt*, *legertogt*, *lijftogt*, *minnetogt*, *optogt*, *reistogt*, *uittogt*, *voortogt*, *zeetogt*, enz.

Togt, KIL. *toght* en *tocht*, hoogd. *zug*, oudopperd. *zug*, *zuog*, nederf. *tog*, eng. *tug*, komt van *togen*.

TOGTEN, onz. w., gelijkvl. *Ik togtte*, *heb getogt*. Vol van trekkenden wind zijn: *die kamer togt geweldig*. Onperfoonlijk, van togtlucht gesproken, trekken: *wat togt het hier*! Met eene heete drift naar iets uitgestrekt zijn: *de wolven weert gij niet*, *die naer uw schaepskoi tochten*. J. DE DECK. Van hier *togtgat*. Van *togt*.

TOGTENAAR, z. n., m., *des togtenaars*, of *van den togtenaar*; meerv. *togtenaren*, en *togtenaars*. Al wie eenig goed in lijftogt heeft, het vruchtgebruik daarvan trekt: *hij is geen eigenaar*, *maar slechts togtenaar*, *van dat goed*. Van hier *togtenaresse*, vruchtgebruikster. Van *togt*.

TOGTGAT, z. n., o., *des togtgats*, of *van het togtgat*; meerv. *togtgaten*. Verkleinw. *togtgaatje*. Van *togten* en *gat*. Een gat, waardoor het togt: *het ver-*

trek

trek is vol togtgaten. Een togtgat van een huis is een huis, waardoor de wind overal henen trekt.

TOGTIG, bijv. n., *togtiger*, *togtigst*. Vol van togtlucht: *wat hebt gij een togtig huis!* Jagtig, ridsig, van sommige beesten gesproken: *de koe is togtig*. Begeerig, verlangende: *toghtig naer de rijke Zee*. VOND. Van hier *togtigheid*, ridsigheid, winderigheid. Het stamwoord is *togt*.

TOGTPAARD, z. n., o., *des togtpaards*, of *van het togtpaard*; meerv. *togtpaarden*. Van *togt* en *paard*. Een paard, dat men in de legers gebruikt, om pakwagens en geschut te trekken: *de togtpaarden waren bijkans alle bezweken*.

TOKKELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik tokkelde*, *heb getokkeld*. Gedurig aanraken: *de snaren tokkelen*, spelen. *Waarom tokkelt gij gedurig aan mijn lijf?* Van hier *getokkel*, *tokkeling*. Zamenstell.: *aantokkelen*, enz.

Tokkelen is een voortdurend werkw. van het verouderde *tokken*, dat in *aantokken* voorkomt, en aan *tokken*, stooten bij KIL. zoo wel als aan het eng. *touch*, fr. *toucher*, sp. *tocar*, en ital. *toccare*, gelijk ook aan ons *tikken*, naauw verwant is. *Tokken* komt nog bij KRUL voor: *de wellust tokt de wil*. En bij HOOFT: *daer gij hartjes mede tokt*. Ook onzijd.: *tokt dan het vischje, of derft het happen*. SIX VAN CHANDL.

TOL, z. n., m., *des tols*, of *van den tol*, meerv. *tollen*. Al wat wegens personen, of zaken, opgebragt worden moet, voor de vrijheid, om door eenige plaats, of eenig oord, te trekken: *van die goederen moet er tol betaald worden*, het welk ook wel eens uitgedrukt wordt, door: *die goederen moeten tol betalen*. *Een hondert duizent gulden te lichten op den tol der laakenen*. HOOFT. *Den opgeleiden tol te betalen*. VOND. *Den tol der natuur betalen*, sterven. Van hier *tollen*, bij KIL., tol betalen, *tollenaar*. Zamenstell.: *tolbank*, *tolbediende*, *tolbriefje*, *tolgeld*, *tolhek*, *tolhuis*, *tolman*, *tolmeester*, *tolpachter*, *tolschrijver*, *tolvrij*, enz. *Vertollen*, enz.

Tol, nederf., eng. *toll*, hoogd. *zoll*, boh. *celnij*, lat. *telonium*, komt van het gr. τελος, welks oorsprong wederom in τελειν, dat aan ons *tellen* verwant schijnen kan, gezocht moet worden.

TOL,

TOL, z. n., m., *des tols*, of *van den tol*; meerv. *tollen.* Verkleinw. *tolletje.* Een bekend ſpeeltuig der kinderen: *verwisſel uwen tol met een boek.* Van hier *tollen*, met den tol ſpelen. Zamenſtell.: *tolboord*, *tolſnoer*, enz. *Draaitol*, *drijftol*, *priktol*, *taatstol*, *werptol*, *zweeptol*, enz.

Tol ſchijnt verwant aan het gr. τελος, einde, en het zweed. *töll*, ſpits, top; aangezien men in Vriesland, in plaats van *tol*, *top* bezigt, dat ook bij KIL. voorkomt, in het fr. *toupie* luidt, en even als *tol* van de ſpits uitloopende gedaante der tollen ontleend kan zijn. Daarentegen wil KIL., dat *tol* eigenlijk *dol* luide, en van *dolen* afſtamme; terwijl hij *top* van *toppen* afleidt, dat volgens hem ronddraaijen zou hebben beteekend.

TOLK, z. n., m., *des tolks*, of *van den tolk*; meerv. *tolken.* Een taalsman, vertaler van iemands woorden: *bedien u van eenen tolk.* Tusſchenſpraak: *der Goden tolk daelt neder op die klaghten.* VOND. Uitlegger: *den gouden tolck van 't heilig nieu verbont.* VOND. Van hier *tolcken* bij KIL. Zamenſtell.: *vertolken.*

TOLLEN, zie *tol.*

TOLLENAAR, z. n., m., *des tollenaars*, of *van den tollenaar*; meerv. *tollenaren*, of *tollenaars.* Een tolmeester, tolpachter, en, uit hoofde van de knevelarijen der toenmalige tolpachters, onder het gebied van Tiberius, bij de Joden een groot zondaar: *een vrient van tollenaren ende ſondaren.* BIJBELV. Van het verouderde *tollen*, tol betalen. Zie *tol.*

TOLVRIJ, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *tol* en *vrij.* Vrij van de betaling van tol: *die goederen zijn tolvrij.* Oneigenlijk, beteekent: *gedachten zijn tolvrij*, men behoeft aan geenen mensch verantwoording en rekenſchap van zijne gedachten te geven. Van hier *tolvrijheid.*

TOMBE, z. n., vr., *der*, of *van de tombe*; meerv. *tomben.* Een praalgraf: *er werd eene marmeren tombe voor hem opgerigt. De tombe te vernieuwen.* HOOFT. *De druppels druipen door de tombe op 't koud gebeent.* VOND. Zamenſtell.: *graftombe.*

Tombe, fr. ook *tombe*, ital. *tomba*, eng. *tumb*, komt van het gr. τυμβος.

TON, z. n., vr., *der*, of *van de ton*; meerv. *tonnen.*

Verkleinw. *tonnetje.* Een gekuipt houten vat van verschillende grootte, waarin verschillende goederen gepakt en verzonden worden: *er kwamen allerlei vaten en tonnen uit het verbrijzelde schip aandrijven.* Zoo veel van elk slag van goederen, als de tonnen, waarin men ze gemeenlijk verzendt, plegen te bevatten: *eene ton haring. Twaalf stuivers op elke tonne zeeps.* Hooft. Zoo veel van andere goederen, als de ton bevat, waarmede men ze meet: *zestig ton turf. Twee ton boter. Tien ton aardappelen.* Eene maat van de ruimte van het hol van een schip: *het is een vaartuig van twee honderd ton, of honderd last.* Eene maat der zwaarte van de lading van een schip: *de lading bedraagt honderd ton, of tweemaal honderd duizend pond.* Voorts geeft men aan de popjes of nimfen der insekten den naam van *tonnetjes*, omdat zij eenigzins de gedaante van langwerpige tonnetjes hebben; ook heeft men in een zakuurwerk eene *ton*, waarom de ketting loopt. In zee vindt men *tonnen*, die tot bakens dienen, en waarop Vondel misschien doelde, in: *hier beschoit men andere tonnen, als de brouwer brouwt te Lonnen. Eene ton gouds* is honderd duizend guldens, welke som men ook wel eens eenvoudiglijk door *ton* aanduidt: *hij heeft meer, dan drie ton nagelaten.* Eindelijk is *eene ton lands* in Oostvriesland zoo veel, als met eene ton korren gevoegelijk bezaaid kan worden. Van hier *tonnen.* Zamenstell.: *tonneboeijer, tonneboter, tonneman, tonnemeester, tonvisch, tonvleesch*, enz. *Aardappelton, appelton, bierton, boterton, harington, meelton, oesterton, olieton, pekton, regenton, teerton, turfton, vischton, vleeschton, zeeton*, enz.

Ton, Kil., hoogd. *tonne*, fr. *tonne, tonneau*, wend., ierl. *tonna*, eng. *tun*, nederf., angelf. *tunne*, zweed. *tunna*, boh. *tuna*, is naauw verwant aan *tijne.* Zie dit woord.

TONDEL, zie *tonder.*

TONDER, *tondel*, z. n., o., *des tonders*, of *van het tonder*; zonder meerv. Evenveel als *tintel*, en van denzelfden oorsprong; zie *tintel;* maar intusschen onzijdig: *het tondel is vergaan en wil geen vuur meer vatten.* Halma. *Het tonder ontvonken.* Vond. Zamenstell.: *tonderdoosje*, doch meest *tontel*— of *tinteldoosje.*

TONG, z. n., vr., *der*, of *van de tong*; meerv. *tongen.*

gen. Verkleinw. *tongetje.* Een beweegbaar ſtuk vleesch in den mond, dat bij den mensch het voornaamſte werktuig van ſpraak en ſmaak is: *de ſcherpheit van een gladde tong.* HOOFT. *Wiens tong met honing is begoten.* VOND. *Zijn tong verbergt bedrog en listigheid.* L. D. S. P. *Maer de tonge en kan geen menſche temmen.* BIJBELV. Soortgelijk een vleezig lid in den mond van menig dier, zoo als in dien van den nachtegaal: *en met een tong alleen als duijzent tongen queelt.* TESSELSCHADE. *Het ligt mij op de tong*, beteekent, ik ben gereed, om het te uiten. *Het hart ligt hem op de tong*, is, hij ſpreekt naar de gevoelens van zijn hart. *Lang van tong zijn*, is, alles verbabbelen. *Zijne tong in toom houden*, is, niet meer, of niets anders, ſpreken, dan betaamt. *Op de tong rijden*, is, het onderwerp der geſprekken zijn. *Iemand de tong ſchrapen*, is, hem uithooren. *Eene goede tong in den mond hebben*, is, wel beſpraakt zijn. Denzelfden zin heeft *wel ter tong zijn.* *De tong is haar wel gehangen*, beteekent, zij is wel ter tale, zij kan haar woord wel doen. *Eene gladde tong*, is, eene vleijende. *Milt van tong, en vreck van hart*, duidt bij VOND. iemand aan, die veel belooft, en weinig geeft. Oneigenlijk, wordt *tong* voor Natie, of voor de taal eener Natie gebezigd: *Spanjaarden, Franſchen, Hoogduitſchen, en andere tongen.* VOND. Ook beſtempelt men dingen, die de gedaante van eene tong hebben, met den naam van *tong*, of *tongetje*, zoo als *de tong*, of *het tongetje van eenen evenaar*, *het tongetje van eene gesp*, *het tongetje van eene ſchalmei*, of *eene orgelpijp.* Bij KIL. voert de huig den naam van *tonghesken*, *ademtonghesken.* In de plantkunde is *tongetje* zeker vreemd plantgewas. Aan een ſmal ſtuk lands, dat in zee uitſteekt, geeft men den naam van *landtong*; en een bekend ſlag van platviſſchen voert den naam van *tong*; zoo als wederom een ander ſlag van viſſchen bij KIL. dien van *tonghesken*, *ſchaertonghe.* Van hier *tongeloos*, *tongig*, KIL. Zamenſtell.: *tongbeen*, *tongblad*, *tonggezwel*, *tongkruid*, *tongriem*, *tongſchrater*, *tongſteen*, *tongvormig*, *tongworm*, enz. *Fleemtong*, *hakkeltong*, *koetong*, *kromtong*, *landtong*, *langtong*, *lastertong*, *lisptong*, *oſſetong*, *ſlingertong*, *ſchendtong*, *ſtameltong*, *varkenstong*, *vleitong*, enz.

Tong, nederſ. *tunge*, ULPHIL. *tuggo*, dat als *tungo* uitgeſproken worden moet, angelſ. *tung*, eng. *tongue*, zweed., ijsl. *tunga*, ierl. *teanga*, opperd. *zungu*, hoogd. *zunge*, oud lat. *dingua*, komt waarſchijnlijk van *dingen*, zweed. *tinga*, ſpreken, en is verwant aan het gr. φθογγη, en aan het lat. *lingua*, fr. *langue*, enz.

TONGBEEN, z. n., o., *des tongbeens*, of *van het tongbeen*; meerv. *tongbeenen*. Van *tong* en *been*. Het been, waarop de tong, als eene ſpier, zich grondt en beweegt: *het tongbeen heeft de geſtalte van een hoefijzer*.

TONGBLAD, z. n., o., *des tongblads*, of *van het tongblad*; zonder meerv. Van *tong* en *blad*. Zeker ſlag van muizedoorn, 't welk een klein tongvormig blad op zijne bladen liggende heeft: *'t veelvoudig tongenblad*. HUIJGENS. Bij KIL. ook *keelkruid*, en *tapkenskruid*.

TONGELOOS, bijv. n., zonder trappen van vergrooting. Van *tong* en *loos*. Zonder tong: *de krokodillen zijn tongeloos*.

TONGIG, bijv. n., zonder trappen van vergrooting. Bij KIL. wel ter tong. Zamenſtell.: *tweetongig*, bij den eenen dus, bij den anderen wederom gansch anders, ſprekende, *tweetongigheid*, enz.

TONGKRUID, z. n., o., *des tongkruids*, of *van het tongkruid*; zonder meerv. Van *tong* en *kruid*. Bij KIL. evenveel, als *kleefkruid*.

TONGRIEM, z. n., m., *des tongriems*, of *van den tongriem*; meerv. *tongriemen*. Van *tong* en *riem*. Een velletje onder aan de tong, 't welk haar met de kin verbindt: *de tongriem werd doorgeknipt*. *Van den tongriem ſnijden*, is, het gezegde velletje doorſnijden. Figuurlijk is *wel van den tongriem geſneden zijn*, wel ter tong zijn, wel beſpraakt zijn.

TONGSTEEN, z. n., m., *des tongſteens*, of *van den tongſteen*; meerv. *tongſteenen*. Verkleinw. *tongſteentje*. Van *tong* en *ſteen*. Volgens HALMA, een ſteen, wiens gedaante aan die van de tong van een mensch gelijkt.

TONGWORM, z. n., m., *des tongworms*, of *van den tongworm*; meerv. *tongwormen*. Van *tong* en *worm*. Een worm, of kleine pees, van de gedaante van eenen worm, onder de tong der honden, wiens wegneming een

een behoedmiddel tegen de hondsdolheid wezen zou. Bij Kil. anders ook *hondsworm*.

TONIJN, z. n., m., *des tonijns*, of *van den tonijn*; meerv. *tonijnen*. Verkleinw. *tonijntje*. Bij Kil. *tonnijn*. Een visch van het makreelen geslacht, die, volgens Plinius, soms wel vijftien honderd pond zwaar wordt. In het eng. *tunnij*, fr. *thon*, ital. *tonno*, lat. *thunnus*, of *thijnnus*, waarvan *tonijn* afstamt.

TONNEBOEIJER, z. n., m., *des tonneboeijers*, of *van den tonneboeijer*; meerv. *tonneboeijers*. Van *ton* en *boeijer*. Volgens Adelung, in Nederduitschland een boeijer, of schip, waarmede men de zeetonnen plaatst, verplaatst, enz. In Vriesland een opziener over de zeetonnen, anders *tonnemeester*: *hij bekleedt het ambt van tonneboeijer*. Bij dit gebruik van het woord doelt men zekerlijk op het boeijen, of vastmaken, van de zeetonnen aan hare ketens.

TONNEMAN, z. n., m., *des tonnemans*, of *van den tonneman*; meerv. *tonnemannen*. Van *ton* en *man*. Een bediende van den tonnemeester: *de tonneman heeft de ton niet wel verzorgd*.

TONNEMEESTER, zie *tonneboeijer*.

TONNEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik tonde*, *heb getond*. In tonnen doen: *het bier is nog niet getond*. *Haring tonnen*, *vleeschtonnen*, enz. Met tonnen afmeten: *de turf moet getond worden*. Van hier *tonner*, *tonster*, eene vrouw, die moet zorgen, dat de turfton wel gevuld worde. Zamenstell.: *turftonnen*, *turftonner*, *turftonster*, enz. Van *ton*.

TONSTER, zie *tonnen*.

TONVISCH, z. n., m., *van den tonvisch*; zonder meerv. Zekere hoeveelheid van ingezouten visch: *die tonvisch is bedorven*. Van *ton* en *visch*.

TONVLEESCH, z. n., o., *van het tonvleesch*; zonder meerv. Van *ton* en *vleesch*. Ingezouten vleesch: *men bragt eenen goeden voorraad van tonvleesch bijeen*.

TONTEL, zie *tintel*, en *tonder*.

TONTINE, z. n., vr., *der*, of *van de tontine*; meerv. *tontinen*. Eene geldligting op lijfrenten, dus ingerigt, dat, wanneer een deelnemer sterft, zijne renten aan de overblijvende deelnemers worden uitgekeerd: *die tontine is reeds vol*. Dit woord stamt af van den naam van zekeren Napolitaan, Nikolaas Tonti geheeten, die de eerste uitvinder van het gezegde slag van geldligtingen was

TOOG, zie *teug.*

TOOGEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik toogde, heb getoogd.* Bij Kil. toonen, wijzen; ook bij Vond.: *gaf oorlof, dat de zon nu oock haer kracht mocht toogen.* En bij Geschier: *door hiſtorien te tooghen.* Van hier *tooghe*, bij Kil. evenveel, als *toon*, aanwijzing, en *toogher*, de voorſte vinger, waarmede men wijst, *betoogen*, en *vertoog.* Dit woord ſchijnt verwant aan *togen*, *teugen*, *tiegen*, *tijgen* en *tuigen.* Het luidt in het nederſ. *togen*, ijsl. *tia*, zweed. *te*, hoogd. *zeigen.*

TOOI, z. n., m., *des toois*, of *van den tooi*; zonder meerv. Opſchik: *Kerken en Kloosters in vollen tooij.* Hooft. *Terwijl een ander dat niet minder op uw ſlempen en mallen tooi en doet.* D. Deck. Van *tooijen.*

TOOIJEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik tooide, heb getooid.* Bij Kil. ook *tooghen*, en *toijen*, opſchikken: *en gij u toit van vlek en misſtal ſchuw.* Vond. Van hier *tooi*, *tooiſel.* Zamenſtell.: *onttooijen*, *optooijen*, enz.

TOOM, z. n., m., *des tooms*, of *van den toom*; meerv. *toomen.* Verkleinw. *toompje.* Eigenlijk, het hoofdſtel, dat men een paard aandoet, en de daaraan verbondene teugelreep: *den toom vieren. Met eenen losſen toom rijden. Zich zonder toom niet voegt naar onze hand.* L. D. S. P. *Den toom te laten glijen.* Vond. Figuurlijk, evenveel welk middel van bedwang: *de wetten zijn een toom voor de ondeugd. Met den toom der lantvoogdije.* Hooft. *Met een' gouden toom.* Vond. *In toom houden*, is, onder bedwang houden: *en door de tucht in toom gehouden.* Vond *Houd dan uw tong in toom.* L. D. S. P. *Den vrijen toom geven*, is, den ruimen teugel vieren: *zij geeſt hare kinderen al te veel den vrijen toom.* Van hier *toomeloos*, *toomen*, enz. Zamenſtell.: *toombijten*: *op een toombijtend paard.* Vond. — *toomghebit*, en *toomſpanghe*, Kil.

Toom, eng. *team*, ijsl. *taum*, zweed. *töm*, opperd. *zoum*, hoogd. *zaum*, is even hetzelfde woord, als *zaummu*; dat bij Kero eenen band, of ſtrik, aanduidt, en verwant aan het gr. θωμιγξ, lat. *thomix*, een hennippen ſtrik.

TOOM, z. n., m., *des tooms*, of *van den toom*; meerv. *toomen.* Verkleinw. *toompje.* Zekere hoeveelheid, van

bij

bij elkanderen ſcholende, en met elkanderen uitgebroede, vogels: *zie daar eenen fraaijen toom eenden.*

Zoo queeckt den oijevaer zijn kuikens met echdisſen,
En kikkers, die hij uit het broekland weet te visſen,
Tot dat den jongen toom het vliegen machtig is. OUD.

TOOMELOOS, bijv. n. en bijw., *toomeloozer*, *toomeloost.* Van *toom* en *loos.* Ongetoomd: *hij reed op een toomeloos paard.* Onbedwongen: *de toomelooze menigte holt ſteeds voort.* Onbeteugelbaar: *buk voor die toomelooze geweldenarij.* Als bijw., allergeweldigst, buitenſporig: *toomeloos woedt men tegen mij.* Van hier *toomeloosheid.*

TOOMEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik toomde, heb getoomd.* Met eenen toom optuigen: *het paard was getoomd en gezadeld. Joſeph gaet den eſel tomen.* F. v. DORP. Evenveel op welke wijze bedwingen: *ſchoon Perſeus eenen Zeedraeck toome.* VOND. *Wat magt vermag de vrije tong te toomen?* L. D. S. P. Oul. beteekende *zich toomen*, zich kleeden en opſieren: *te wijle dat hij u toomt.* CONST. DER MINN. Van hier *tooming.* Zamenſtell.: *betoomen*, *intoomen*, *ongetoomd*, *onttoomen*, *optoomen*, enz.

Toomen, nederſ. *tômen*, hoogd. *zaumen*, komt van *toom.*

TOON, zie *teen.*

TOON, z. n., m., *des toons*, of *van den toon*; zonder meerv. Bij KIL. evenveel als *toonbank*, of tafel, voor aan eene kraam, waarop de kramer zijne waren ten toon ſpreidt. Voorts, bij denzelfden KIL., aantooning: *begeeren eropening van den toon ende bewijs.* v. HASS. Gezigt: *zeite ic voer dinen toene.* v. HASS. *Die ſtaat zoo hemelsch ſchoon voor aller oog ten toon.* L. D. S. P. *Op den waghen met ſtaetſie omgevoert ten toon.* VOND. *Ten toon ſtellen*, is, voor het gezigt van een iegelijk bloot ſtellen, of beſpottelijk maken: *wat ſtelt gij u wederom ten toon!* Eindelijk is *toone* bij KIL. eene vertooning, een ſpel. Van *toonen.*

TOON, z. n., m., *des toons*, of *van den toon*; meerv. *toonen.* Verkleinw. *toontje.* Eigenlijk, zulk een geluid, als in den klank van dit woord begrepen is. In het gebruik, een geluid, 't welk zich van andere geluiden onderſcheiden, en daarmede vergelijken, laat: *eenen hoogen*, of *lagen*, *den regten*, *eenen valſchen*, *toon*

aanheffen. Bijzonderlijk, de onderscheidene klanken van den sleutel der muzijk: *gij zingt eenen halven toon te hoog.* De melodij van een lied, of muzijkstuk; *geef den toon aan. Hij houdt geenen toon. Hoort dien blijden toon eens.* VOLLENH. *Hoe hoog die toon moog' rijzen.* L. D. S. P. *En met 's lants triomstrompet eenen hoogen toon gezet.* VOND. *Zoo zal hij zijnen toon vrij hooger laten gaan.* D. DECK. De wijze, waarop men de stem in het spreken rijzen, of dalen, laat, of anderzins inrigt; *steeds op denzelfden toon voortspreken. Van toon veranderen;* ook figuurlijk, anders beginnen te oordeelen en spreken. *Hij zeide zulks op eenen hoogen toon. Zij poogde mij door haren klagenden en smeekenden toon te roeren.* De bijzondere wijziging van den inhoud van iemands zeggen, of schrijven: *om dezen werke den toon te geven.* HOOFT. *Den toon naer den aert der zake weten te schikken.* VOND. *Zijn stijl draaft op eenen hoogen toon. Hij spreekt op eenen gebiedenden toon.* Die nadruk, waarmede men de eene lettergreep boven de andere uitspreken moet: *de toon valt op de tweede lettergreep. Den toon geven*, is, eigenlijk, dien klank aanheffen, waarop men zingen, of spelen, moet; oneigenlijk, de handelwijze van anderen regelen: *hij gaf aan het gansche gezelschap den toon. Naar den toon*, of *ton*, leven, is, zich naar de heerschende manieren schikken. Eindelijk was *toon*, oulings, een lied. De Zwabische dichters noemden hunne liederen *töne*, of *döne;* en nog heden ten dage noemt men in het nederf. een liedje *ein döhnken*, een deuntje. Van hier *toonen*, KIL. Zamenstell.: *toongeving*, *toonkunst*, *toonteeken*, *toonvast*, *toonwijzer*, enz. *Bidtoon*, *danktoon*, *jammertoon*, *juichtoon*, *klaagtoon*, *meestertoon*, *muzijktoon*, *schrijftoon*, *spreektoon*, *zangtoon*, enz.

Toon, hoogd. *ton*, zwab., dicht. *don*, angelf. *dijn*, eng. *din*, *tune*, *tone*, fr. *ton*, ital. *tono*, lat. *tonus*, is een klank nabootsend woord, verwant aan *deun.*

TOONBAAR, bijv. n. en bijw., *toonbaarder*, *toonbaarst.* Dat getoond kan worden; en meest in den zin van iets, dat zonder schroom getoond mag worden: *zijn schrift is zoo slordig, dat het nauwelijks toonbaar is.* Van hier *toonbaarheid.* Zamenstell.: *ontoonbaar.* Van *toonen.*

TOONBANK, z. n., vr., *der*, of *van de toonbank;* meerv. *toonbanken.* Verkleinw. *toonbankje.* Van *toonen* en *bank.* Eene bank of tafel, waarop een winke-

lier of kramer zijne waren ten toon ſpreidt en verkoopt. Bij Kil. *toonberdt*, en *toon*. Zie dit laatſte woord.

TOONBROOD, z. n., o., *des toonbroods*, of *van het toonbrood*; meerv. *toonbrooden*. Van *toonen* en *brood*. Een der brooden, die oulings in den Tabernakel en Tempel op eene tafel ten toon gelegd werden: *in het heilige vond men de tafel der toonbrooden*.

TOONEEL, z. n., o., *des tooneels*, of *van het tooneel*; meerv. *tooneelen*. Verkleinw. *tooneeltje*. De ſchouwplaats van evenveel welk bedrijf: *Duitschland was ſinds lang een tooneel van krijg en verwoesting. Het tooneel van dit bedrijf is te Petersburg. Een jammervol tooneel van plundering. De kwakzalver op zijn tooneel*. Bijzonderlijk, de vertoonplaats van een zoogenoemd tooneelſpel: *het tooneel verbeeldt*, of *is*, *eene troonzaal. Perſonaedjen, die dit tooneel betreeden*. Vond. Figuurlijk: *en Mars zijn rol volſpeelt op 't wreet toonneel*. Vond. De vertoonplaats van evenveel welk ding, in vereeniging met het gene daarop te zien is: *akelige tooneelen aanrigten. Van dit heerlijk tooneel der dingen*. Hooft. Een gedeelte van een zoogenoemd bedrijf van een tooneelſpel: *het derde tooneel des tweeden bedrijfs*. Van hier *tooneelachtig*, *tooneelist*, *tooneelmatig*. Zamenſtell.: *tooneeldans*, *tooneeldicht*, *tooneeldichter*, *tooneelgek*, *tooneelkijker*, een vergrootglas, waarmede men de voorwerpen van het tooneel naar zich toehaalt, vergroot en verheldert. *Tooneelkleed*, *tooneelkoning*, *tooneellist*, *tooneelpoezij*, *tooneelpop*, *tooneelſcherm*, *tooneelſieraad*, *tooneelſpeelſter*, *tooneelſpel*, *tooneelſpeler*, *tooneelſtuk*, *tooneelzang*, *tooneelzot*, enz. *Krijgstooneel*, *moordtooneel*, *oorlogstooneel*, *ſpeeltooneel*, *ſtraftooneel*, *treurtooneel*, enz. Van *toonen*.

TOONEELACHTIG, bijv. n. en bijw., *tooneelachtiger*, *tooneelachtigst*. Van *tooneel* en *achtig*. Zie *achtig*. Aan een tooneel gelijkend: *een tooneelachtige aanleg*. Tooneelmatig, aan een tooneel voegend: *zijne gebaren waren al te tooneelachtig. Gij ſpreekt tooneelachtig*. Van hier *tooneelachtigheid*.

TOONEELIER, zie *tooneelist*.

TOONEELIST, z. n., m., *van den tooneelist*; meerv. *tooneelisten*. Een tooneelſpeler: *de Koninklijke tooneelisten. En durf men den tooneelisten zoo terſtond den*

 dans-

dansſenden droes op het lijf ſchenden. VOND., die ook *tooneelier* bezigt.

TOONEELKIJKER, zie *tooneel.*

TOONEELLIST, z. n., vr, *der*, of *van de tooneellist;* meerv. *tooneellisten.* Van *tooneel* en *list.* Eene list, of kunstgreep, welke op het tooneel wordt gebruikt: *die tooneellist had eene goede uitwerking.*

TOONEELMATIG, zie *tooneelachtig.*

TOONEELPOP, z. n., vr., *der*, of *van de tooneelpop;* meerv. *tooneelpoppen.* Van *tooneel* en *pop.* Eene tooneelſpeelſter: *op eene tooneelpop verlieven.*

TOONEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik toonde, heb getoond.* Wijzen, laten zien, te kennen geven: *ik zal het u toonen. Toon uw ſchrift. Van waar g' aan d'aard uw almagt toont.* L. D. S. P. *Uw moeder Baarte toont, hoe veel een vrouw vermag.* VOND. Wederkeeriglijk, zich gelaten, zich aanſtellen: *zij toont zich heel droevig.* Van hier *toon, toonbaar, tooneel, tooner, toonſter, tooning.* Zamenſtell.: *toonbank, toonberdt*, KIL., *toonbrood, toonſchijnigh*, KIL. enz. *Aantoonen, aftoonen, betoonen, vertoonen*, enz.

TOONEN, onz. w., gelijkvl. *Ik toonde, heb getoond.* Bij KIL. klinken. Een klanknabootſend woord, verwant aan *deunen*, even als aan het oudd. *diunan*, nederſ. *dönen*, hoogd. *tönen*, en zelfs ook aan het zweed. *dona*, ruiſchen, gr. τονιζειν, lat. *tonare* en *ſonare. Toon zachtkens, elpen lier.* R. FEITH.

TOONER, z. n., m., *des tooners*, of *van den tooner;* meerv. *tooners.* Al wie iets vertoont: *geef aan tooner dezes het geld.* Wegens eene vrouw gebruikt men *toonſter.* Van *toonen.*

TOORN, z. n., m., *des toorns*, of *van den toorn;* zonder meerv. Gramſchap: *wanneer ſijn toorn maer een weijnig ſoude ontbranden.* BIJBELV. *In 't eind tot toorn bewogen.* L. D. S. P. *Koningen, die gij in uwen toorn geeft.* HOOFT. *Godt beſpotze in zijnen toorn.* VOLLENH. *Laet uwen toorn verkouwen.* D. DECK. *En heeft zijn toorn geſlepen.* VOND., die dit woord intusſchen gansch anders ſpelt, in: *berst in 't eind in tooren op deze woorden uit; — zoo vele dapperen verſloegt in uwen tooren; — en zijnen toren den vrijen toom gevende;* en elders. Bij M. STOKE is *toren* beletſel: *waenden ontſwimmen; het was verloren.*

De ſtene deden hem zulken toren, daer menſe mede werp ter doot. Van hier het onzijd. w. *toornen*, toornig zijn, *toornig*, enz. Zamenſtell.: *toornegloed*, *torenvlaegh*, Vond., *vertoornen*, enz.

Toorn, Kil. *toren*, *torn*, angelſ. *torn*, nederſ. *toorn*, hoogd. *zorn*, is ongetwijfeld eene klanknabootſing van het knarſetanden van een vertoornd mensch.

TOORNEN, onz. w., gelijkvl. *Ik toornde*, *heb getoornd*. Toornig zijn: *hij begon te toornen.*

TOORNIG, bijv. n. en bijw., *toorniger*, *toornigst*. Vergramd: *ſo wie t' onrecht op ſijnen broeder toornigh is.* Bijbelv. Tot toorn geneigd: *het is een opvliegend en toornig mensch.* Op toorn gegrond, daar door gedreven: *een toornig geſchrijf. Den toornigen blik des Monarchs.* Misnoegd: *dat men den volke orlof gaf, dat ſere tornich was hier af.* M. Stok. Als bijw. toorniglijk: *waarom ziet gij mij zoo toornig aan?* Van hier *toornigheid*, *toorniglijk.*

Toornig, Kil. *tornich*, hoogd. *zornig*, komt van *toorn.*

TOORTS, z. n., vr., *der*, of *van de toorts*; meerv. *toortſen*. Verkleinw. *toortsje*. Een fakkel: *bij de toortſe.* Hooft. *Als fakkels ſonder ſtraal en toortsſen ſonder licht.* Oud. *Of brandde uw hair af met zijn toorts.* Vond., bij wien dit woord ook *torts* luidt, in: *Turnus nam een barnende torts.* Zamenſtell.: *toortsdrager*, *toortskruid*, *toortslicht*, *toortsplant*, enz. *Lijktoorts*, *oorlogstoorts*, *pektoorts*, enz.

Toorts, Vond. *torts*, Kil. *tortſe*, en *torck*, elders *torch*, M. Stok. *tortiſe*, *tortijtſen*, eng. *torch*, fr. *torche*, ital. *torchia*, *torcia*, ſp. *antorcha*, komt denkelijk van het lat. *torquere*, draaijen, ineen draaijen, omdat eene toorts veelal uit ineen gedraaid touw vervaardigd wordt.

TOORTSKRUID, z. n., o., *des toortskruids*, of *van het toortskruid*; meerv. *toortskruiden*, dat enkel wegens verſchillende ſoorten gebezigd wordt. Van *toorts* en *kruid*. Kil. *tortſenkruijd*, *wolkruijd*. Bij onze kruidkenners *breedbladig wolkruid*, welks ſtengen gedroogd, en met eenig ſmeer bedropen, als toortſen gebruikt kunnen worden: *de Duitſchers geven aan het toortskruid den naam van kaarſenkruid*, *of Koningskaars.*

TOORTSLICHT, z. n., o., *des toortslichts*, of *van het toortslicht*; zonder meerv. Van *toorts* en *licht*. Het

licht,

licht, dat door eene of meer toortsen verwekt wordt: *hij wordt bij toortslicht begraven.*

TOORTSPLANT, z. n., vr., *der*, of *van de toortsplant*; meerv. *toortsplanten*. Van *toorts* en *plant*. Een Amerikaansch heestergewas, waarvan men vier en twintig soorten telt, die in de vier hoofdsoorten van *Meloendistels*, *hoekige toortsen*, *kruipende toortsen*, en *vijgplanten*, onderscheiden worden: *gegolfde toortsplant*, *wollige toortsplant*, enz.

TOOT, z. n., vr., *der*, of *van de toot*; meerv. *toten*. Verkleinw. *tootje*. Bij Kil. *tote*, evenveel als *tuit*, in *tote van den schoen*. Voorts is *de tote setten* bij hem ezelsooren maken, en geeft hij aan *tote* de beteekenissen van tepel, en schouderkleed. *Totemuijl* is bij hem evenveel als *tuitemuijl*, *totepot* als *tuitpot*, *toteschoen* als *tuitschoen*, *totemutse* als *tuitmuts*. Thans is *toot* een vrouwenhulsel: *zet uwe toot regt!* Het horengeslacht, dat oulings den naam van *wellen* droeg, en uit meer, dan dertig, soorten bestaat: *Mennistetoot*, *Guineesche toot*, enz. Zamenstell.: *botertoot*, *eikenhoutstoot*, *hartetoot*, *kaastoot*, *leeuwentoot*, *nettootje*, *schildpadtoot*, *speldewerkstoot*, *totebek*, enz. Dit woord schijnt verwant aan *tuit*. Zie *tuit*.

TOOVENAAR, z. n., m., *des toovenaars*, of *van den toovenaar*; meerv. *toovenaars*, en *toovenaren*. Oulings *tooveraar*. Al wie zijn werk van tooveren maakt, een heksenmeester, een zwartekunstenaar: *een guijchelaar*, *ofte die op vogelgeschreij acht geeft*, *ofte tooveraer*. Bijbelv. Een zeer vernuftig mensch: *het is een toovenaar in zijne kunst*. Van hier *toovenaarster*, *toovenares*, gemeenlijk *tooveres*, Kil. *tooverersse*, *tooverinne*.

Toovenaar, Kil. *tooverer*, hoogd. *zauberer*, komt van *tooveren*.

TOOVERBESJE, z. n., o., *des tooverbesjes*, of *van het tooverbesje*; meerv. *tooverbesjes*. Van *tooveren* en *besje*. Een besje, dat haar werk van tooveren maakt, eene oude tooverheks, of tooverkol: *deerlijk werd hij door dat tooverbesje om den tuin geleid*.

TOOVERBOEK, z. n., o., *des tooverboeks*, of *van het tooverboek*; meerv. *tooverboeken*. Van *tooveren* en *boek*. Een boek, dat met gewaande tooverkarakters opgevuld is: *zij doorbladerde haar tooverboek*. Een boek,

waar-

waaruit men kan leeren tooveren: *Witgeests natuurlijk tooverboek.*

TOOVEREN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik tooverde, heb getooverd.* Onz., hekſen: *men geeft voor, dat hij tooveren kan.* Bedr., verachtelijker wijze, knutſelen: *wat toovert gij daar weer!* Van hier *getoover, toovenaar, tooveraar, tooveres, tooverij*, enz. Zamenſtell.: *tooverbesje, tooverboek, tooverogodin, tooverheks, tooverkaart, tooverkarakter, tooverkasteel, tooverkoek, tooverkol, tooverkracht, tooverkring, tooverkruid, tooverkunst, tooverlantaren*, (niet *tooverlamptaren!*) *toovermiddel, toovernimf, tooverroede, tooverring, tooverſchool, tooverteeken, tooverwerk, tooverwoord, tooverwortel, toove ziek*, enz. *Betooveren, onttooveren, toetooveren, voorttooveren, wegtooveren*, enz.

Tooveren, nederſ *töveren*, hoogd. *zaubern.*

TOOVERES, zie *toovenaar.*

TOOVERGODIN, z. n., vr., *der*, of *van de tooverogodin;* meerv. *tooverogodinnen.* Verkleinw. *tooverogodinnetje.* Van *tooveren* en *godin.* Anders *toovernimf.* Een verſierd bovennatuurlijk wezen: *de tooverogodin gaf aan elke dogter des Konings een glazen ſpinrokken.*

TOOVERHEKS, zie *tooverbesje.*

TOOVERIJ, z. n., vr., *der*, of *van de tooverij;* meerv. *tooverijen.* De daad van tooveren, getoover: *geloofſt gij ook nog aan tooverij? Van tooverij beſchuldigd.* Oneigenlijk: *de liefde begoochelt hem door hare tooverijen.* Van *tooveren.*

TOOVERKAART, z. n., vr., *der*, of *van de tooverkaart;* meerv. *tooverkaarten.* Van *tooveren* en *kaart.* Een bekend ſpeeltuig der kinderen: *hij vermaakt zich uitnemend met die nieuwe tooverkaart.*

TOOVERKARAKTER, z. n., o., *des tooverkarakters*, of *van het tooverkarakter;* meerv. *tooverkarakters.* Van *tooveren* en *karakter.* Een tooverteeken, een geheimzinnig karakter, waarvan men zich in het tooveren bedient: *de hekſenmeester begoochelde hem nog al verder met zijne tooverkarakters.*

TOOVERKASTEEL, z. n., o., *des tooverkasteels*, of *van het tooverkasteel;* meerv. *tooverkasteelen.* Van *tooveren* en *kasteel.* Een kasteel, door tooverij voortge-

van het lat. *topazius*, dat, volgens Plinius, van den naam van het eiland Topazo afstamt.

TOPGEWELF, zie *top*.

TOPHUIF, z. n., vr., *der*, of *van de tophuif*; meerv. *tophuiven*. Van *top* en *huif*. Bij Kil. *tophuijve*. Een helm: *een staelen tophuijve*. v. Hass. aanteek. op Kil.

TOPHULSEL, zie *top*.

TOPPEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik topte*, *heb getopt*. Bedr., van top berooven: *top dien boom nog een weinig*. *De boomen moeten getopt worden*. Voorts is *iets toppen* het bij handgeklap aanvaarden: *dat top ik*. Zie *top*, tusschenwerpsel. Bij Kil. is *iemand toppen* hem bij den haartop grijpen. Onz., was *toppen* oulings eene kuif dragen; en van hier het denkbeeld in top stijgen: *dat vijants hoogmoedt hooger topt*. Bloemkr. v. Ged. Van hier *topper*, enz. Het stamwoord is *top*.

TOPPEN, onz. w., gelijkvl. *Ik topte*, *heb getopt*. Bij Kil. met eenen top spelen, als een top ronddraaijen, en razen, dol zijn, volgens Kil.; anders *tobben*.

TOPPER, z. n., m., *des toppers*, of *van den topper*; meerv. *toppers*. Verkleinw. *toppertje*. Eigenlijk, al wie topt. Bijzonderlijk, al wie, of wat, eene kuif draagt, zoo als zeker slag van eenden, dat hiervan den naam van *toppertje* bekomen heeft. Zamenstell.: *toppershoedje*, eene oude Zeemansdragt: *zijn bolleckvanger schonck*, *en luchtigh toppershoetje*. Vond.

TOPPET, z. n., o., *des toppets*, of *van het toppet*; meerv. *toppetten*. Het gevlochten of gekruld hoofdhaar: *de sluier aan 't toppet is ook uitheemsch geweven*. Hooft.

TOPPUNT, z. n., o., *des toppunts*, of *van het toppunt*; meerv. *toppunten*. Van *top* en *punt*. Het alleropperste: *het toppunt van een gebouw*. Oneigenlijk, is *het toppunt van eer*, *roem*, enz. de hoogstmogelijke eer, roem, enz. In de sterrekunde is *toppunt* het kruinstip, het zoogenoemde *zenith*.

TOPSTANDER, z. n., m., *des topstanders*, of *van den topstander*; meerv. *topstanders*. Verkleinw. *topstandertje*. Van *top* en *stander*. Een scheepsvleugel, splitsvaantje: *wimpels*, *toppestanders*. Vond.

TOPZEIL, z. n., o., *des topzeils*, of *van het topzeil*; meerv. *topzeilen*. Verkleinw. *topzeiltje*. Van *top* en *zeil*. In het hoogd. *toppsegel*, eng. *topsail*. Een zeil, dat

dat boven in den mast wordt gevoerd: *het waait eene topzeilskoelte*, eene koelte, bij welke men zonder bedenking het topzeil mag ophalen.

TOPZWAAR, bijv. n., *topzwaarder*, *topzwaarst*. Van *top* en *zwaar*. Dat zijne meeste zwaarte in den top heeft, en daarom overbuigt. Van hier het zelfstandige *topzwaarte*.

TOR, z. n., vr., *der*, of *van de tor*; meerv. *torren*. Verkleinw. *torretje*. Bij KIL. *torre*. Een geslacht van schildvleugelige insekten, dat door de Natuurkenners in drie en zestig soorten wordt verdeeld, en zich veelal door zijne grootte onderscheidt van een ander slag van schildvleugelige insekten, waarvan men een en dertig soorten telt, en waaraan men den naam van *torretje* geeft: *gouden tor*, *heilige tor*, enz. Van hier *torachtig*. Zamenstell.: *torbok*, *torrengeslacht*, enz. *Beultor*, *bogcheltor*, *bultor*, *dagtor*, *haagtor*, *hoorntor*, *mesttor*, *neushoorntor*, *pillentor*, *reustor*, *schaefferstor*, *tweelingtor*, *voorjaarstor*, *watertor*, *zandtor*. De zamenstell., van *torretje*, zie in *torretje*.

TORBOK, z. n., m., *des torboks*, of *van den torbok*; meerv. *torbokken*. Verkleinw. *torbokje*. Van *bok* en *tor*. Ook wel eens *boktor*. Een geslacht van schildvleugelige insekten, dat gehoornd schijnen kan, en waarvan men twee en vijftig verschillende soorten telt: *bloedroode torbok*, *gegolfde torbok*, *gestreepte torbok*, enz.

TOREN, z. n., m., *des torens*, of *van den toren*; meerv. *torens*. Verkleinw. *torentje*. Een gebouw, welks hoogte de breedte en dikte verre overtreft: *eenen toren, diens opperste in den hemel zij*. BIJBELV. *De toren van 't stadshuis beweegde sich en schudde*. VOND. *De Beijervaan sal een geheelen dagh op onsen toren staan*. PAFFENROD. *Door eenen onbewaarden tooren*. HOOFT. *Laat ons eenen tooren bouwen*. VOLLENH. *Er staat een torentje op het huis*. *Eenen toren bouwen zonder de kosten te berekenen*, iets groots ondernemen zonder te overwegen, wat daartoe noodig zij. Van hier *torenachtig*. Zamenstell.: *torenblazer*, *torenbouw*, *torenbouwer*, *torendak*, *torendeur*, *torendrager*, een olifant, die eenen toren op den rug heeft, *torenkroon*, de kroon van Cijbele in de oude fabelkunde, *torenkruis*, *torenmuur*, *torennaald*, *torenspits*,

torenstad, *torenwachter*, *torenzigt*, enz. *Dorpstoren*, *kerktoren*, *kloktoren*, *kloostertoren*, *koortoren*, *kruidtoren*, *slottoren*, *stadhuistoren*, *stadstoren*, *vuurtoren*, *wachttoren*, enz.

Toren, KIL. *torre*, *torne*, *torn*, vries. *toer*, fr. *tour*, eng. *towr*, ierl., angelſ. *tor*, bretagn. *twr*, pool. *turma*, hoogd. *thurm*, ijsl. *turn*, zweed. *torn*, nederſ. *toorn*, oudd. *turen*, NOTK. *turre*, ital., ſp. *torre*, lat. *turris*, gr. *τυρσις*, ſijr. *tur*, hebr. *tzur*, is een zeer oud woord, van eenen onzekeren oorſprong.

TORENBLAZER, z. n., m., *des torenblazers*, of *van den torenblazer*; meerv. *torenblazers*. Van *toren* en *blazer*. Anders *torenwachter*, die van uur tot uur op eenen toren op de trompet blaast: *de torenblazer blies alarm*.

TORENDRAGER, zie *toren*.

TORENKROON, zie *toren*.

TORENSTAD, z. n., vr., *der*, of *van de torenstad*; meerv. *torensteden*. Van *toren* en *stad*. Eene ſtad, die met een aantal torens praalt: *men had Tournai in het Nederduitsch niet Doornik*, *maar Torenstad*, *moeten noemen*.

TORENWACHTER, zie *torenblazer*.

TORENZIGT, z. n., o., *des torenzigts*, of *van het torenzigt*; zonder meerv. Van *toren* en *zigt*. Geen gezigt, 't welk men boven van eenen toren heeft, maar een uitzigt op eenen of meer torens: *dit plaatsje verdient waarlijk den naam van Torenzigt*.

TORN, z. n., m., *des torns*, of *van den torn*; meerv. *tornen*. Verkleinw. *torntje*. De daad van tornen, een ruk: *met eenen torn deurſcheurt*. HOOFT. *Met eenen torn om hals gebragt*. VOND. *Eenen wakkeren torn doorstaan*, is, eenen harden ſchok verduren. *Gij zult daar een' zwaren torn aan hebben*, dat zal u veel moeite kosten. Dit woord komt van het volgende.

TORNEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik tornde*, *heb getornd*. Bedr., rukken: *waarom torn gij dat van een?* Bijzonderlijk, eenen naad, met doorſnijding van den draad, waarmee dezelve zamengehecht is, van een rukken: *torn dien naad eens open!* Overdragtelijk, aanſpreken: *ik moet hem wederom eens tornen*. Bijzonderlijk, om betaling: *ik torn hem wel eens*, *maar het is*

vruch-

vruchteloos. Onz. met losmaking van eenen naad onledig zijn: *waar tornt gij nu aan?* Overdragtelijk, is *ergens aan tornen*, zich daarmede inlaten, daaromtrent eenige poging doen: *ik wil daaraan nog niet tornen*. Van hier *torn*. Zamenstell.: *tornmesje*, *tornwerk*, enz.

Tornen, anders *tarnen*, *ternen*, schijnt verwant aan *terren*, bij KIL., hoogd. *zerren*.

TORNOOIJEN, onz. w., gelijkvl. *Ik tornooide*, *heb getornooid*. Een bastaardwoord, ontleend van het fr. *tournoijer*, eigenlijk, draaijen, wenden; bijzonderlijk, met allerlei draaijen en wendingen van zijn paard, en zich zelven, in een renspel kampen; welke beteekenissen KIL. hieraan geeft. Zamenstell.: *tornooiplaats*, *tornooispel*. Dit woord luidt in het hoogd. *turnieren*, ital. en middeleeuw. lat. *torneare*; en het stamwoord *tourner* luidt bij NOTK. *turnen*, angelf. *turnan*, *tijrnan*, eng. *turn*.

TORNOOISPEL, z. n., o., *des tornooispels*, of *van het tornooispel*; meerv. *tornooispelen*. Van *tornooijen* en *spel*. Een renspel, waarin de oude ridders elkanderen de loef poogden af te steken: *er werd ter eere van haar een groot tornooispel aangerigt*. Voor *tornooispel* zeide men oul. enkel *tornooi*: *want doe men den tornoij dede*. BIJB. 1477.

TORRETJE, z. n., o., *des torretjes*, of *van het torretje*; meerv. *torretjes*. Eigenlijk, het verkleinw. van *tor*, dat intusschen bij de Natuurkenners gebruikt wordt, om een bijzonder geslacht van schildvleugelige insekten, van dat gene te onderscheiden, dat den naam van *torren* voert: *gegolfd torretje*, *gestippeld torretje*, enz. Zamenstell.: *drektorretje*, *erwtentorretje*, *houttorretje*, *kapucijntorretje*, *kloptorretje*, *luistorretje*, *schrijftorretje*, *spektorretje*, *vensterterretje*, *vlootorretje*.

TORSCH, zie *tros*.

TORSCHEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik torschte*, *heb getorscht*. Met moeite op den rug dragen: *ik ben moede van al het torschen*. *De zak was te zwaar*, *om dien naar boven te torschen*. Dit woord is zeer na verwant aan *trossen*. Zie *trossen*.

TORT, z. n., o., *des torts*, of *van het tort*; zonder meerv. Een bastaardwoord, ontleend van het fr. *tort*.

Ongelijk, hartzeer: *het tort, 't welk hij mij dagelijks aandoet, is allergeweldigst.*

TORTEL, z. n., vr., *der*, of *van de tortel*; meerv. *tortelen* en *tortels*. Verkleinw. *torteltje*. Zeker ſlag van duiven: *en d'arent kluift zoo d'opgegrepe tortel.* VOND. Zamenſtell.: *tortelduif.*

Tortel, hoogd. *turtel*, eng. *turtle*, alban. *turtul*, walach. *turtura*, lat. *turtur*, ſp. *tortola*, ital. *tortora*, *tortorella*, fr. *tourterelle*, is van het geluid ontleend, 't welk de tortels geven, en 't welk men in het hoogd. door *turteln*, in het ital. door *tortorare*, pleegt uit te drukken.

TORTELDUIF, z. n., vr., *der*, of *van de torteld uif*; meerv. *tortelduiven*. Van *tortel* en *duif*. In het hoogd. *turteltaube*, WILLER. *turtultubo*. Evenveel als *tortel*: *den Heere twee tortelduijven, ofte twee jonge duijven, brengen.* BIJBELV. Het verkleinw. is eene vleijende benaming van een geliefd voorwerp: *mijn tortelduifje!*

TORTEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik tortte, heb getort.* Bij KIL. evenveel als *trotſen*, trotſeren, tergen, tarten. Van hier bij hem de zamenſtell.: *tortelmoedigh*, korzel.

TOT, voorzetſel. Evenveel als *naar*, *bij*, *aan*, *voor*, enz., in: *tot huijs gaan.* KIL. *Ende hi wan enen Zoon tot ſinen beelde.* BIJB. 1477. *Zich tot iemand wenden. Zich tot iemand begeven. Iemand tot zich trekken. Tot iemand in zijn huis gaan. Hij kwam tot mij. Van huis tot huis rondloopen. Van deur tot deur bedelen. Van dag tot dag. Van uur tot uur. Van oogenblik tot oogenblik. Van jaar tot jaar. Van top tot teen. Van zee tot zee, en van de rivieren tot de einden der aarde. Van woorden kwam het tot ſlagen. Als het tot betalen komt. Tot zich zelven komen. Tot inkeer komen. Tot zijn voornemen komen. Tot vermogen geraken. Tot ſtand geraken. Tot het avondmaal noodigen. Tot iets bijdragen. Tot iemand ſpreken. Tot God bidden.* Voorts zegt men *tot vriend*, of *vijand*, *hebben. Laken tot een kleed. Tot niets deugen. Tot lijden beſtemd zijn. Tot geeſeling vonnisſen. De tijd is mij tot zoodanig iets te kostelijk. Tot uw best. Tot ons voordeel. Tot zijn verderf. Tot ieders dienst. Tot mijn ongeluk. Tot ſtof vermalen. Tot Keizer kroonen. Tot man nemen.*

Zich

Zich tot Vorst opwerpen. Dit zij u tot een teeken. Zie daar eenige der voornaamste gebruiken van *tot*. Oul. zeide men ook *antwoorden tot*, voor *aan: eñ antwoerde tot Abraham.* BIJB. 1477. Voorts voegt men het bij *aan: ik bragt hem tot aan zijn huis;* bij *hier: tot hier* KIL.; bij *hier toe: tot hier toe, en niet verder;* bij *hier aan toe: tot hier aan toe;* bij *nog toe: tot nog toe;* en men plaatst *toe* bij *tot: tot den nacht toe;* en bij *tot aan: tot aan den morgen toe.* Eindelijk vereenigt men *tot* met *dat*, in: *tot dat hij wederkomt*, enz. Doch in plaats daarvan gebruikt men ook wel eens enkel *tot: tot hij hem aangrijpt naar zijn wil.* L. D. S. P. ROEM. VISSER bezigt *tom*, (hoogd. *zum*) voor *tot den: daer hoort meer tom dans.*

TOTEBEL, z. n., vr., *der*, of *van de totebel;* meerv. *totebellen.* Van *toot* en *bel*, dat hier, even als in *vellen en bellen*, de beteekenis oefent, van eene lap, die aan iemands lijf hangt te slingeren. Eigenlijk, eene lap met toten, tuiten, tuitige uiteinden. In het gebruik, een bekend vischnet: *ik ga er met de totebel op los.* Een slordig en haveloos vrouwspersoon: *het is eene regte totebel van een vrouwmensch.*

TOUTER, *touwter*, z. n., m., *des touters*, of *van den touter;* meerv. *touters.* Verkleinw. *toutertje.* Bij KIL., en in en omstreeks Breda, in Zeeland, en bijzonder te *Bergen op Zoom*, zoo wel als in Vriesland, nog hedendaags een schommel, eene schop, een touw, waarop men schommelt: *zij wil ook op den touter.* Van hier *touteren*, bij KIL. *schonghelen, schoppen*, op een touw schommelen. Zamenstell.: *touterspel.* Dit woord is van *touw* afkomstig.

TOUTEREN, *touwteren*, zie *touter.*

TOUW, z. n., o., *des touws*, of *van het touw;* meerv. *touwen.* Verkleinw. *touwtje.* Eene gewone hennipen koord: *touw spinnen*, of *slaan. Ende hare touwen van ons werpen.* BIJBELV. *Op dit touw.* D. DECK. *Men viert het armdick touw.* VOND. *Ik wil aan dat touwtje niet trekken*, ik wil mij met dat werk niet inlaten *Touwtje springen*, in Vriesland *touwdansen. Zich aan geen stroo laten binden, zoo lang er touw te bekomen is.* Zie *stroo.* Van hier *touter*, enz. en *touwen*, vlechten. Zamenstell.: *touwdansen*, *touwdraaijer*, KIL. *touwgras*, zeker plantgewas, *touwkooper*, *touw-*

ſlager, *touwſtruik*, zeker plantgewas, *touwwerk*, *touwwinkel*, enz. *Ankertouw*, *bindtouw*, *bootstouw*, *hoofdtouw*, *kabeltouw*, *katroltouw*, *pektouw*, *vliegertouw*, *wiegtouw*, enz.

Touw, Kil. *touwe*, eng. *tow*, hoogd., nederſ. *tau*, ijsl. *taug*, *tog*, zweed. *tog*, beteekent eigenlijk eene koord, waaraan men trekt, of waarmede men iets voorttrekt, en komt van *togen*, trekken.

TOUWEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik touwde*, *heb getouwd.* Bedr., bij Kil. eveneens behandelen, als men een touw bij deszelfs vervaardiging doet, vlechten. Voorts, bij denzelfden Kil. drukken, prangen, in welken zin dit woord met *douwen* verwisſeld ſchijnt te worden. Als mede zacht en week maken, en bereiden, welke beteekenisſen het vereenigt, als men het wegens leder bezigt. *Is het leder getouwd?* is immers evenveel, als is het bereid, en zacht en week gemaakt? Overdragtelijk is *iemands huid touwen*, dezelve eveneens behandelen, als de lederbereider het leder doet: *men touw hun vrij de huid.* Vond. Bijzonderlijk, dezelve met ſlagen, als het ware, zacht en week maken: *gebruickt de taaie zweep en bulpees vrij; men moet hun huit met ſlagen touwen.* Vond. Nu zegt men, in denzelfden zin, *iemands rug touwen: met dwersſe ſlagen tout hij reis aen reis den rugh.* Vond. *En touwt den ruigen rug des Nijlſtrooms met zijn zweepen.* Antonid. En *iemand touwen: met afgrijſſelijke ſlagen getout en voortgeperst, om meede t' ſcheep te gaan.* Vond. *Hij heeft hem lustig getouwd.* Halma. Onz., is *er op touwen*, er op ſlaan: *zoo mannen, touwt er op! Die moedtwil moet er uit.* Vond. Van hier *touwer*, een lederbereider, Kil. *touwerij*, Halma. Zamenſtell.: *aftouwen*, *leertouwen*, *leertouwer*, *leertouwerij*, *leertouwſter.*

Touwen, eng. *taw*, is in de beteekenis van lederbereiden, afkomſtig van *taujan*, doen, maken, dat in den codex argenteus voorkomt. In de beteekenis van vlechten komt het van *touw.* In den zin van drukken is het, even als *douwen*, zijne beteekenis aan zijnen klank verſchuldigd.

TOUWTER, *touwteren*, zie *touter.*

TRAAG, bijv. n. en bijw., *trager*, *traagst.* Ongeneigd tot beweging: *wees zoo traag niet, om eens op te rijzen. Trage krijgslien moe van buit.* Vond. Oneigen-

genlijk, het tegenovergestelde van *vlug: traag van begrip. In overleg niet trager.* VOND. Het tegenovergestelde van *vlijtig: hij is traag in zijn werk. Zijt niet traeg in 't beneerstigen.* BIJBELV. Bezwaarlijk tot iets overgaande: *traeg tot toorne.* BIJBELV. Als bijw., niet schielijk: *hij gaat er traag mee voort. Gij spiegelt traegh u aen een ander.* VOND. Van hier *traagheid*, *tragelijk*. Zamenstell.: *traaglooper*, zeker slag van spookdieren: *de traaglooper van Ceilon.*

Traag. KIL. *traegh*, hoogd. *trage*, KERO *traga*, OTTFRID. *drago*, zweed. *trög*, ierl. *tregur*, komt van het zweed. *dröga*, ijsl. *trega*, ital. *trigare*, schot. *dretche*, KIL. *traeghen*, talmen; van waar *vertragen.*

TRAAGHEID, z. n., vr., *der*, of *van de traagheid*; zonder meerv. Afkeer van beweging: *wacht u voor traagheid en lusteloosheid!* Langzaamheid in het bewegen: *met welk eene traagheid komt hij naar mij toe!* In de Natuurkunde, de kracht van een ligchaam, waarmede het op dat gene terug werkt, dat werkzaam is, om het in beweging te zetten.

Traagheid, KIL. *traegheijd*, nederſ. *traagheit*, hoogd. *trägheit*, NOTK. *dragheite*, komt van *traag.*

TRAAGLOOPER, zie *traag.*

TRAAN, z. n., vr., *der*, of *van de traan*; zonder meerv. Ranend, of smeltend, vet van walvisschen, enz.: *het smaakt naar traan. En zieden het al zingende tot traen.* VOND. Zamenstell.: *traanachtig*, *traanarbeider*, *traanbok*, *traanketel*, *traankoker*, *traankokerij*, *traankooper*, *traansmelter*, enz. *Levertraan*, *robbentraan*, *walvischtraan*, enz.

Traan, nederſ. ook *traan*, hoogd. *thran*, zweed. *tran*, eng. *trainoil*, is een oud noordsch woord, dat van *ranch* afstamt. Zie *ranen.*

TRAAN, z. n., m., *des traans*, of *van den traan*; meerv. *tranen*. Verkleinw. *traantje*. Bij KIL., even als in het hoogd., *hars*, die druppelswijze uit de boomen zijgt. Voorts, eene druppelswijze uit de oogen vloeijende vochtigheid: *ik ete assche als broot, ende vermenge mijnen dranck met tranen.* BIJBELV. *Smelt in tranen weg en vliet.* BILDERD. *Dan vloeit een beek van traanen uit mijn' oogen.* L. D. S. P. *Want hij*

ſagh traenen in haer oogh. CATS. *De ſchaamt, vol hartsweer ſou een vloed van traanen dringen uit ſijn genadigh oogh.* HOOFT; bij wien dit woord vrouwelijk is, in: *met de traan in 't ooge;* het welk intusſchen geene navolging verdient; want bij anderen is het mannelijk: *zij lacht er om, en laet niet eenen traen.* VOND. *De diepst geſchapen ſucht in ſijnen traen gebroken.* HUIGENS. *Eerst moesten die Priesters met menighen traen*, enz. B. HOUWAERT. *Tranen met tuiten ſchreijen*, is, eigenlijk, groote tranen ſchreijen, die, eer zij neervallen, tuiten ſchijnen te hebben; overdragtelijk, ſterk ſchreijen. Van hier *tranen.* Zamenſtell.: *traanbeen, traanbuis, traanfistel, traangras, traanklier, traanpijp, traanſtip, traanzak, tranenbeek, tranenbrood, tranendal, tranenfleſch, tranenkruik, tranenſteen, tranenvloed, tranenvol*, enz. *Bruidstraan, krokodilstraan, vreugdetraan*, enz.

Traan, KIL. *traen*, vries. *trien*, hoogd. *thräne*, NOTK. *trane*, lijfl. *thrahn*, komt, volgens ADELUNG, van *rinnen*, voor zoo veel het loopen, vloeijen, aanduidt.

TRAANBOK, z. n., m., *des traanboks*, of *van den traanbok;* meerv. *traanbokken.* Van *traan* en *bok.* Evenveel als *traanarbeider*, iemand, die in de traan werkt, en daarvan eenen onaangenamen reuk bekomt: *wat ruikt die traanbok leelijk!*

TRAANBUIS, z. n., vr., *der*, of *van de traanbuis;* meerv. *traanbuizen.* Verkleinw. *traanbuisje.* Van *traan* en *buis.* Evenveel als *traanpijp.* Eene teedere buis aan het traanbeen, welke de tranen van de traanklier naar het oogenhol en oog voert.

TRAANFISTEL, z. n., vr., *der*, of *van de traanfistel;* meerv. *traanfistels.* Van *traan* en *fistel.* Een gezwel in den grooten ooghoek: *eene eenvoudige, eene zamengeſtelde, traanfistel.*

TRAANGRAS, z. n., o., *van het traangras;* zonder meerv. Van *traan* en *gras.* Een plantgewas, anders *Jobs tranen, lieve vrouwe tranen, Christus tranen, en Mozes tranen*, genoemd: *de Kloosterlingen maken Paternosters van het zaad van traangras.*

TRAANOOG, z. n., o., *des traanoogs*, of *van het traanoog;* meerv. *traanoogen.* Van *tranen* en *oog.* Een oog, dat traant: *gij hebt daar een leelijk traanoog.*

oog. Van hier *traanoogen*, ſchreijen, of ten minſte eenige tranen in zijne oogen laten blinken: *ik kon mij niet weerhouden van traanoogen*.

TRAANOOGEN, zie *traanoog*.

TRAANPIJP, zie *traanbuis*.

TRAANSTIP, z. n., vr., *der*, of *van de traanſtip*; meerv. *traanſtippen*. Van *traan* en *ſtip*. Een punt in den kraakbeenigen rand der oogleden, waardoor de overvloedige tranen naar den traanzak vloeijen.

TRAANZAK, z. n., m., *des traanzaks*, of *van den traanzak*; meerv. *traanzakken*. Van *traan* en *zak*. Eene trechtervormige holte in den binnenſten ooghoek, waarin de tranen uit de traanſtippen vloeijen, en welke zich daarvan wederom door een klein kanaaltje in den neus ontlast.

TRACHTEN, onz. w., gelijkvl. *Ik trachtte*, *heb getracht*. Eigenlijk, overleggen. In het gebruik, na overleg begeeren, en pogen: *hij tracht er toe te komen*. *Ik tracht uw' werken na te gaan*. L. D. S. P. *En tracht vergeefs ons hier den toevoer te beletten*. VOND. *Ergens naar trachten*, is, zich op deszelfs daarſtelling, of verkrijging, toeleggen. Van hier, bij HALMA, *trachting*. Zamenſtell.: *betrachten*.

Trachten, hoogd. ook *trachten*, zweed. *tragta*, is, volgens ADELUNG, afkomſtig van *tragen*, dat oulings ook overleggen, enz. aanduidde.

TRAKTAAT, z. n., o., *des traktaats*, of *van het traktaat*; meerv. *traktaten*. Verkleinw. *traktaatje*. Een bastaardwoord ontleend van het lat. *tractatus*, hoogd. *tractat*, ital. *trattato*, fr. *traité*, eng. *treatij*, *treatiſe*, en *treat*. Eene verhandeling: *hij ſchreef daarover een fraai traktaatje*. Eene onderhandeling: een verdrag: *het traktaat van vrede en koophandel*. Zamenſtell.: *traktatenſchender*, enz. *Krijgstraktaat*, *vredestraktaat*.

TRALIE, z. n., vr., *der*, of *van de tralie*; meerv. *tralien*. Een bastaardwoord, even als het eng. *tralis*, en hoogd. *traille*, of *tralje*, ontleend van het fr. *treillis*, ital. *tarlice*, *tarliccio*, *torliccio*. Eenige evenwijdige ſtaven, in een venſter, of andere opening, geplaatst, om dezelve te verzekeren: *ik zag door de trali*. VOND. *Achter de tralien*, is, in hechtenis: *zij werd achter de tralien gezet*. Hij zit achter *de tralien*.

lien. Van hier *tralien*, bij KIL. van tralien voorzien, naauwelijks anders dan in het deelw. *getralied* gebruikelijk. Zamenstell.: *traliekant*, kant, die met tralien bewerkt is, *traliemand*, *traliespons*, *tralieswijze*, *tralievenster*, *traliewerk*, enz.

TRANEN, onz. w., gelijkvl. *Ik traande, heb getraand*. Tranen lozen: *mijne oogen tranen er van*. Van *traan*.

TRANENBROOD, z. n., o., *des tranenbroods*, of *van het tranenbrood*; zonder meerv. Van *traan* en *brood*. Brood, dat met tranen besproeid wordt, dat men in droevige omstandigheden eet: *het tranenbrood der hulpelooze ellende. Gij spijstse met tranenbroot*. BIJBELV.

TRANENDAL, z. n., o., *des tranendals*, of *van het tranendal*; zonder meerv. Van *tranen* en *dal*. Eene benaming door sombere dweepzucht aan deze wereld gegeven: *verliet ik haast dit aardsche tranendal! De wereld is geen tranendal*.

TRANENFLESCH, z. n., vr., *der*, of *van de tranenflesch*; meerv. *tranenflesschen*. Verkleinw. *tranenfleschje*. Van *traan* en *flesch*. Anders *tranenkruik*. Eene aarden flesch, waarin men oulings de tranen der naastbestaanden van eenen overledenen, en die van gehuurde huilsters, verzamelde, en bij zijn lijk begroef: *men dolf er lijkbussen en tranenflesschen op*.

TRANENKRUIK, zie *tranenflesch*.

TRANENSTEEN, z. n., m., *des tranensteens*, of *van den tranensteen*; meerv. *tranensteenen*. Van *traan* en *steen*. Hoogd. *thranenstein*. Een steen van eene eironde gedaante, met vlekken, die naar tranen zweemen: *in Hongarije vindt men den zoogenoemden tranensteen*.

TRANENVOL, bijv. n., *tranenvoller*, *tranenvolst*. Van *traan* en *vol*. Met tranen bedekt, vol tranen: *zij hief het tranenvolle gelaat angstig ten hemel*.

TRANS, z. n., m., *van den trans*; meerv. *transen*. Eigenlijk, een band, die ergens om henen gaat. In het gebruik, evenveel, als *tinne*. De rondloopende borstwering van eenen muur, de zoogenoemde omgang van eenen toren: *ijlings beklom men den trans der vesting. Ten trans uit van den toren*. VOND. Overdragtelijk, het verhevenste van evenveel welk ding: *den*

laagsten trans van ons vaderlijk huis. Vollenh. *Gij reikte mij uit 's hemels trans de hand.* L. D. S. P. *Eer hij u uit den troon, den allerhoogsten trans van eere, nederklincke.* Vond. Van hier het zamengestelde *onttransen.* Dit woord schijnt verwant aan *trens.* Zie *trens.*

TRANSPORT, z. n., o., *des transports*, of *van het transport;* meerv. *transporten.* Een bastaardwoord, ontleend van het fr. *transport.* De geregtelijke overdragt van den eigendom van een ding: *wanneer wordt er transport van dat huis gedaan?* Elders noemt men het *gift.* Overvoering van goederen: *het kost te veel van transport.* Dingen, die onder bedekking van gewapende manschappen vervoerd worden: *een transport van levensmiddelen, krijgsbehoeften, gevangenen*, enz. Zamenstell.: *transportschip*, een schip, waarmede men manschappen, paarden, levensmiddelen, enz. vervoert. Van hier het basterd w. w. *transporteren*, voor den eigendom van iets geregtelijk overdragen, elders *giften*, – vervoeren, enz. Van het ondereinde van de eene bladzijde naar het hoofd van de andere overbrengen.

TRANSPORTSCHIP, zie *transport.*

TRANT, z. n., m., *des trants*, of *van den trant;* zonder meerv. Verkleinw. *trantje.* Volgens Kil., oulings, iemands gang, zijne wijze van gaan. In het gebruik, iemands wijze van doen: *een burgerlijke trant van leven. Hij volgt den gemeenen trant. Spreek op eenen anderen trant.* De regte wijze van iets te doen: *dat is trant van zingen.* Soort, slag: *het zijn dingen van denzelfden trant. Die na een liever trant doet luijstren het verstandt.* Tesselschade. Trein: *hoe zal men met een' braven trant het staetgezantschap best geleiden?* Vond. *Daar 't bestier van alle omleggende plaatsen zijnen trant nazette.* Hooft. Eindelijk, wordt het verkleinw. *trantje* voor eene wandeling gebruikt: *zij wil op een trantje.* Zamenstell.: *leeftrant, spreektrant, zingtrant*, enz. Van *tranten.*

TRANTELEN, zie *tranten.*

TRANTEN, onz. w., gelijkvl. *Ik trantte, heb getrant.* Volgens Kil. oulings wandelen, langzaam gaan. Van hier *trant*, en het voortdurend werkw. *trantelen*, bij Kil. *trantselen*, dat bijkans even hetzelfde beteekent, en hedendaags *drentelen* luidt.

TRANTSELEN, zie *tranten.*

TRAP, *z.* n., m., *des traps*, of *van den trap;* meerv. *trappen*. Verkleinw. *trapje*. De daad van trappen: *met eenen trap vermorzelde ik het slekkenhuisje. Hij gaf haar eenen trap.* Eene houten, aarden, of steenen, verhevenheid, waarop men trapt, om iets te beklimmen: *de drempel der deur is zoo hoog van den grond, dat ik er eenen trap voor zal laten maken. Ik moest verscheidene trappen opklimmen, eer ik boven was. Hij viel van al de trappen af. De poëzij wil niet op den middelsten trap staen.* VOND. *Op den naasten trap.* HOOFT. De hoogte van eenen trap, als eene maat gebruikt: *het is drie trappen boven den grond. De toren is drie honderd en twintig trappen hoog.* Voor eenige trappen zamengenomen bezigt men, in overeenkomst met het hoogd. *treppe, trap* met de voortzetsels *eene*, of *de: wij gingen langs eenen marmeren trap naar boven. Ik ga den trap op naer de Koningin.* VOND. *Trap op, trap neer*, duidt aan, dat men gestadig langs trappen op en nederklimmen moet: *het is daar in huis trap op, trap neer. Van trap tot trap*, is, allengskens: *hij wordt van trap tot trap bevorderd. Bij trappen*, is, met onderscheid in hoogere en lagere: *de waardigheden worden in de Engelsche Kerk, even als in de Roomsche, bij trappen uitgedeeld.* Voorts is *trap* eene meerdere, of mindere, volkomenheid van evenveel welk ding: *er zullen trappen in de zaligheid zijn. Van den trap van zellefkennis.* VOND. *De trap des ouderdoms*, is, eene schets van het menschelijke leven, waarop men tot zijn vijftigste jaar verbeeld wordt te klimmen, en vervolgens wederom te dalen. *De trap der jeugd*, is, een bekend schoolboek. Zamenstell.: *trapgeld*, dat tot onderhoud van gemeene trappen gegeven wordt, *trapkleed*, *trapleuning*, *trapspreuk*, stapelrede, *trapswijze*, enz. *Eeretrap*, *hoftrap*, *keldertrap*, *stadhuistrap*, *tempeltrap*, *torentrap*, *waagtrap*, *wenteltrap*, *winkeltrapje*, *zoldertrap*, enz. Van *trappen*.

TRAPGANS, z. n., vr., *der*, of *van de trapgans;* meerv. *trapganzen*. Verkleinw. *trapgansje*. Van *trappen* en *gans*. Ook wel eens *trap*, hoogd. *trappe*, boh. *drof*. Zeker slag van poelvogels, dat, uit hoofde van zijne zwaarte, niet wel vliegen kan, en in het gaan

gaan lomp toetrapt: *de trapganzen zijn in Frankrijk zeer gemeen.*

TRAPGELD, zie *trap.*

TRAPPE, zie *trappen.*

TRAPPELEN, onz. w., gelijkvl. *Ik trappelde, heb getrappeld.* Voortdurend werkw. van *trappen.* Gestadig trappen, meest gebruikelijk van moedige en weelige paarden: *die paarden trappelen geweldig.* Ook van menfchen: *hoe ftaat gij zoo te trappelen? Dat heet den draeck op 't hart te trappelen.* VOND. Van hier *getrappel.* Dit woord is evenzeer verwant aan *trippelen*, als *trappen* aan *trippen.*

TRAPPEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik trapte, heb getrapt.* Door eenen ftamp met den voet drukken: *turf trappen.* Figuurlijk: *iemand drukken en trappen*, hem op de vernederendfte wijze mishandelen. Oulings, volgens KIL. door eenen fnellen loop inhalen en vangen. In welken zin het ook in het hoogd. gebezigd werd, en nog in het nederf. gebruikt wordt; terwijl *treppan* in het angelf., *attraper* in het fr., *ertrappen* in het hoogd. en *betrappen* bij ons, die beteekenis heeft, en dezelve die van het oude *trappe*, middeleeuw. lat. *trappa*, angelf. *trapp*, eng. *trap*, fr. *trape*, ital. *trappola*, een werktuig om dieren te betrappen, eene val, heeft voortgebragt. Ook *trappen*, den voet hard nederzetten op iets: *draag zorg, dat gij er niet op trapt. En trapte met een dronken voet op woeste fleden.* VOND. Van hier *getrap, trap, trappelen*, enz. Zamenftell.: *trapgans*, enz. *Aantrappen, betrappen, toetrappen, vertrappen*, enz.

Trappen, hoogd., nederf. ook *trappen*, angelf. *treppan*, vries. *traapje*, is niet flechts verwant aan *trippen*, maar ook aan *draven*, oudd. *thraven*, STRIJK. *draben*, hoogd. *traben*, nederf. *traffen*, zweed. *trafwa*, eng. *trap.* En in dit alles vindt men eene nabootfing van den klank, dien men door *draven* en *trappen* verwekt.

TRAS, *tieras, tiras*, z. n., o., *van het tras;* zonder meerv. Bij KIL. *terras.* Cement, fteenkalk: *het moet met geene gemeene kalk, maar met tras, gemetfeld worden. Legh de kelders in tiras.* VOND. Overdragtelijk: *en legg' de grontvest van den godsdienst in tieras.* MOON. Van hier *trasfen*, bij KIL. *terrasfen*, met

met tras metſelen, of bepleiſteren. Zamenſtell.: *trasmolen*, *traswortel*, een Malabaarsch gewas, enz.

TRAT, zie *tred*.

TRATSEN, zie *trotſen*.

TRATTEN, zie *treden*.

TRAVAILJE, z. n., vr., *der*, of *van de travailje*; meerv. *travailjes*, *travailjen*. Van het fr. *travail*. Anders hoefſtal, noodſtal, waarin een paard vast gezet wordt, wanneer de hoefſmit hetzelve zal beſlaan; maar het bastaard *travailje* is in algemeen gebruik.

TRAWANT, z. n., m., *des trawants*, of *van den trawant*; meerv. *trawanten*. Lijfwacht: *de Vorst was van trawanten omſtuwd*. Van hier *trawantſchap*. Zamenſtell.: *lijftrawant*.

Trawant, anders *trauwant*, luidt bij KIL. *trouwant*, en is bij hem zoo veel als *trouwhand*, welke beteekenis men ook aan *trauwant* zou kunnen geven, om dat *trouwe* bij KIL. ook *trauwe* luidt. Maar *trawant* is het hoogd. *trabant*, ital. *trabante*, boh. *drabanti*, zweed. *drabant*, en ſchijnt daarom met ADELUNG van *draven*, hoogd. *traben*, te moeten worden afgeleid, daar het eigenlijk eenen knecht kan hebben aangeduid, die zijnen heer alomme nadraafde, naliep, en verzelde.

TRECHTER, z. n., m., *des trechters*, of *van den trechter*; meerv. *trechters*. Verkleinw. *trechtertje*. Een werktuig, met behulp van 't welk men iets in eene naauwe opening giet: *door een dubbelen trechter*. HOOFT. *Door dien trechter*. VOND. Zamenſtell.: *trechtergras*, *trechterſpons*, *trechterwinde*, *trechterzwam*, alle bij onze Natuurkenners onder deze namen welbekend. Bij KIL. luidt dit woord ook *trachter* en *trefter*. Bij HALMA *tregter*. Het ſtamt af van het angelſ. *traugh*, door beteekenende.

TRED, z. n., m., *des treds*, of *van den tred*; zonder meerv. De daad van treden, gang: *om ons te leeren, dat de tijdt zijnen tredt gaat*. HOOFT. Dezelfde beteekenis heeft het woord in *hertred*; en *intrede* ſchijnt gevormd uit een verouderd *intred*; waarom VOND. *intrede*, en *intree*, in: *den intrede in Gods rijcken*, en in: *den intree van uw hof*, eveneens mannelijk maakt, als *hertred*, in: *den hertredt van den prins geleiden*. Intusſchen is *intrede* elders bij hem vr. even als *hertred* bij HOOFT, in: *'t welk den ſtedelingen de her-*

hertredt riedt, en op meer andere plaatsen. Voorts is *tred*, even als *gang*, de wijze, waarop iemand treedt, of gaat: *hij heeft eenen deftigen tred over zich. Gij waert volschapen in uwen tredt.* VOND. *Voor loon van haren vluggen tredt.* D. DECK.

Tred, KIL. *terd*, en *trat*, hoogd. *tritt*, komt van *treden*.

TREDE, z. n., vr., *der*, of *van de trede*; meerv. *treden*. Verkleinw. *treedje*. Eene schrede, een stap: *hij gaat met wijde treden. Maak in uw woord mijn' treden sterk en vast.* L. D. S. P. De wijdte van eene schrede, als maat gebruikt: *het huis is honderd en dertien treden lang.* Iets, waarop men treedt, zoo als de sport van eene ladder: *er brak eene trede, en hij viel van boven neer.* Eene dwarslat, ter bevordering van het optreden bij eene brug, enz.: *die treden mogen wel eens vernieuwd worden.* Eene plank, of iets anders, waarop zulke latten gespijkerd zijn: *laat een treedje voor de hoenders maken.* Het ijzer, waarmede men in en uit eenen wagen klimt: *haar voet bleef in de trede hangen.* Eene verhooging of verlaging van eene vloer: *het gaat met een treedje op*, of *neer.* Van *treden*.

TREDEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik trad*, *heb* en *ben getreden.* Bedr., trappen, met den voet drukken: *turf treden. Hij trad het met voeten*, overdragtelijk, hij behandelde het met verachting. *Eene wijnpers vol druiven treden. Ik hebbe de persse alleene getreden, ende ik hebse getreden in mijnen toorne, en hebse vertrapt in mijne grimmigheiit.* BIJBELV. *Het orgel treden*; overdragtelijk, de groote bewerker van eene onderneming zijn. Voorts ook betreden: *het stof, dat ik thans treed, was eenmaal uw gebeente. 't Zijn geesten, die de wolken treen.* VOND. *Water treden*, is, op of in het water wandelen, zoo als men met behulp van eenen kurken toestel doet. Bevruchten: *de hen wordt door den haan getreden. Zich eenen doorn in den voet treden*, is, denzelven, door daarop te treden, in den voet doen dringen. *Iets in het slijk treden*, het met den voet daarin drukken; overdragtelijk, op de vernederendste wijze straffen: *gij treed z' in 't slijk, die uwen wil weerstreeven.* L. D. S. P. *Deeg treden*, hetzelve met de voeten bewerken. Onz.,

door

door middel van eene of meer treden van plaats veranderen: *ter zijde treden. Aan het venster treden. Ik quam eens treden op de strand.* CATS. *Tradt buiten zijne zaal.* VOND. *Wij traden binnen. Durst gij mij onder de oogen treden? In eens anders plaats treden*, overdragtelijk, voor hem werken, lijden, enz. *In het midden treden*, pogingen doen, om twee strijdende partijen te vereenigen. *Op het tooneel treden*, een werkzaam aandeel aan eenig bedrijf nemen. *Ter zake treden*, zich daartoe begeven. *Ergens in treden*, zich daarmede inlaten. *Souden wij in den abijme van zijn werken terden.* M. v. VAERNEW., waar *terden* eveneens voor *treden* gebezigd wordt, als *scherden* voor *schreden*. *Hierin zal niet getreden worden*, er zal daar aan niets gedaan worden. *In het huwelijk treden*, huwen. *In een ambt treden*, hetzelve aanvaarden. *In zijn zoo veelde of zoo veelde jaar treden*, zoo of zoo oud worden. *In dienst treden*, zich in dienst begeven. *In verbintenis treden*, dezelve aangaan. *Treen in onderling verdragh.* VOND. Voorts is *treden*, stappen, gaan: *hij trad als eene paauw. In iemands voetstappen*, of *sporen*, *treden*, overdragtelijk, hem navolgen: *hij treedt in zijns vaders voetstappen. Die mannelijke vrouw treed in diens sporen weer.* OUDAEN. *In 's Heeren wegen treden*, het pad, 't welk hij voorschrijft, betreden: *gij wilt, dat wij in uwe wegen treeden.* L. D. S. P. Eindelijk, trappen: *hard op den grond treden. In eene plas treden. Op eenen worm treden. Iemand op de teen treden*, overdragtelijk, hem een grievend hartzeer veroorzaken. *Iemand op de hielen treden*, overdragtelijk, hem van nabij vervolgen: *den vijant op de hielen treet.* VOND. Van hier *tred*, *trede*, *treder*, *treedster*. Zamenstell.: *aantreden*, *aftreden*, *betreden*, *bijtreden*, *doortreden*, *hertreden*, *intreden*, *medetreden*, *natreden*, *optreden*, *overtreden*, *tegentreden*, *toetreden*, *tusschentreden*, *uittreden*, *vertreden*, *voorttreden*, enz.

Treden, KIL. *tratten*, en *terden*, nederf. *treden*, *treen*, angelf. *tredan*, eng. *tread*, zweed. *trada*, ijsl. *troda*, OTTFRID. *dretan* en *drettan*. NOTK. *tretton*, ULPHIL. *trudan*, opperzwab. *dretten*, oostenr. *tretten*, hoogd. *treten*, is eene nabootsing van het

het geluid, 't welk men door het nederzetten van zijne voeten veroorzaakt.

TREDER, z. n., m., des treders, of van den treder; meerv. treders. Al wie treedt: wie is de treder van dat orgel? Wegens eene vrouw gebruikt men treedster: dat is de treedster van mijne turf. Zamenstell.: orgeltreder, turftreder, watertreder, enz. Van treden.

TREEDSTER, zie treder.

TREEFT, z. n., vr., der, of van de treeft; meerv. treeften. Verkleinw. treeftje. Eigenlijk, een ijzeren drievoet, die men op het vuur zet, om daarop wederom eene pan, eenen pot, enz. te plaatsen: zet de pan op de treeft. Voorts ook een ander, te zelfden einde geschikt, en soortgelijk, werktuig, zonder pooten, en met een oog in deszelfs langen steel, vastgehecht aan eenen ijzeren bout, zoo dat men het over en van het vuur draaijen kan: is de treeft al geschuurd? Ook oul. alle andere drievoet: ghezeten op Apollo's gouden treeft. Z. N. Zamenstell.: draaitreeft.

Treeft, eng. trevet, fr. trepied, ital. treppie, treppiede, trespido, trespito, trespodo, trespolo.

TREEK, zie trek.

TREFFELIJK, bijv. n. en bijw., treffelijker, treffelijkst. Eigenlijk, in staat, om te treffen, en, dewijl iemand, die zijnen vijand het beste wist te treffen, oulings voor de braafste en uitnemendste gehouden werd, braaf en uitnemend: een treffelijk man. Gij hebt daar een treffelijk huis. Welk eene treffelijke aanspraak! Het is een treffelijk boek. Die begeert een treflik werk. Bijbelv. Treffelicke saecke. Kil. Gij hebt haar treffelijk geantwoord. Van hier treffelicken, Kil., treffelijkheid. Zamenstell.: voortreffelijk, enz.

Treffelijk, hoogd. trefflich, opperd. treffenlich, nederf. dreplik, zweed. dreflig, drapelig, komt van treffen.

TREFFEN, bedr. w., ongelijkvl. Ik trof, heb getroffen. Al slaande, houwende, stekende, werpende, schietende, enz., derwijze raken, als men verlangt: hij weet het doel niet te treffen. De voorsnijder weet het gelid telkens juist te treffen. Want men trof, na zoo veel slagen, 't wit van 't uitgetrokken zwaert. Vond. Zal ijlings met een scherpen schicht hen treffen. L. D. S. P. Raken over het algemeen: de eerste kogel trof hem reeds.

Hij ſtond, als of hij van den donder getroffen ware. 't IJſer ſchiet af van den ſteel, ende treſt ſijnen naasten, dat hij ſterft. Bijbelv. Overdragtelijk, bejegenen: *moet zulk een onheil u treffen! Wat ramp ons treffen moog.* L. D. S. P. Aantreffen: *ik trof hem te huis.* In eenen figuurlijken zin, raken: *hij is van de min getroffen. Dat mijne ſtem u 't harte treffe.* L. D. S. P. *Ik werd door die aanſpraak getroffen. Hoe lang gij daarnaar ook raden moogt, gij zult het niet treffen. Heb ik den regten weg getroffen? Den toon treffen. De maat treffen* is iets volgens het vereischte van zaken verrigten: *wie de maet en regel treft, is wijs.* Vond. Een ſchilder *treft* iemand, als hij hem juist afbeeldt: *hij heeft haar uitnemend getroffen.* Eene verbintenis wordt *getroffen*, als zij tot ſtand geraakt: *is het verdrag reeds getroffen? Wanneer zal men eens den langgewenschten vrede treffen? Het huwelijk is getroffen.* Eindelijk, was *treffen* in het hoogd. oulings ſlag leveren, even als het angelſ. *thrawan*, zweed. *drabba* en *drapa*, arab. *darab.* In het hollandsch oefent het deze beteekenis nog enkel in *het treffen*, dat als z. n. eenen geleverden ſlag aanduidt: *het komt nog tot geen treffen. Het was een bloedig treffen.* Van hier *treffelijk*, enz. Zamenſtell.: *Aantreffen, betreffen, een hoofdtreffen, overtreffen*, enz.

Treffen, hoogd. ook *treffen*, nederſ. *drapen*, zweed. *drapa* en *drabba*, en *trefya* en *treffa*, die, even als het pool. *trafiam*, ook aanraken beduiden, angelſ. *thrawan*, is eene nabootſing van het geluid, dat men verwekt, als men iets al ſlaande, houwende, ſtekende, werpende, ſchietende, enz. ter dege raakt.

TREIL, z. n., m., *des treils*, of *van den treil*; meerv. *treilen.* Denkelijk een bastaardwoord, van het fr. *tirail* ontleend, en daarmede van *tirer*, trekken, afkomſtig. Eene lijn, om een ſchip voort te trekken. Bij Kil. *treijllinie.* Voorts ook het gezamenlijke touwwerk van een ſchip: *van zeil, van treil, van roer, van ſnoer, van mast, berooft.* Vond. *Het ſchip wordt met zeil en treil verkocht.* Van hier *treilen*, bij Kil., een ſchip met een touw voorttrekken, eng. *trail*, van waar voorts ook *treiler*, ſchuittrekker, Kil.

TREILEN, zie *treil.*

TREIN, z. n., m., *des treins*, of *van den trein*; meerv.

meerv. *treinen*. Een bastaardwoord, even als het eng. *train*, ontleend van het fr. *train*. Eigenlijk, een sleep van volk, eene reeks van elkander volgende menschen: *de gezanten hadden eenen grooten trein van knechten en paarden bij zich. Om te drijven haeren trein*. OUTH. *Treijn van coopmanschap*, is, bij KIL., omloop van handel. *Iets in trein brengen*, is, het in zwang, in omloop, brengen. *In trein geraken*, is, gebruikelijk worden. Het stamwoord is het fr. *trainer*, trekken, slepen.

TREK, z. n., m., *des treks*, of *van den trek*; zonder meerv. Zucht, begeerte: *hebt gij geenen trek tot wandelen? Met eenen trek tot de kunst geboren*. VOND. Bijzonderlijk, begeerte naar spijs, of drank: *zij krijgt nog weinig trek tot eten. Ik heb trek naar een glaasje wijn. De kranke begint wat meer trek te krijgen*. Voorts, aftrek, vertier: *er is geen trek in die waren. Er zal wel meer trek in komen*. Zamenstell.: *etenstrek*, enz. Van *trekken*.

TREK, z. n., m., *des treks*, of *van den trek*; meerv. *treken*. Verkleinw. *treekje*, *trekje*. List, looze streek: *dezen trek had Ferdinand Gonzaga den Koning geraaden*. HOOFT. *Doch 'k zal zijn treken tot mijn voordeel gaen gebruiken*. VOND. *Hun rechtehand is vol van valsche treken*. L. D. S. P. *Iemand eenen trek spelen*. Zamenstell.: *schurkentrek*, enz. Dit woord wordt ook wel eens *treek* geschreven. Het komt van *trekken*.

TREK, z. n., m., *des treks*, of *van den trek*; meerv. *trekken*. Verkleinw. *trekje*. De daad van trekken: *door eenen trek uit de loterij is hij verrijkt, maar tevens bedorven. Wij haalden in eenen trek meer dan honderd visschen op. Hij is aan den trek*, aan het trekken van voordeelen, van vruchten uit den grond, enz. *Hij doet menigen trek*, hij behaalt menig voordeel. Voorts is *trek* een tal van kaarten, dat men in het spelen op eenmaal naar zich haalt: *ik heb drie trekken*, drie hoopjes van gezamenlijk naar mij gehaalde kaarten. Eene streek van de pen, het penseel, enz.: *trek hebben*, of *krijgen*, door den meester met een krulletje op het getoonde schrift vereerd worden. *Rembrands werk onderscheidt zich steeds door de ruwe maar stoute trekken*. De gelaatsplooijen, die door penseelstreken afgebeeld

beeld worden: *elke trek van zijn aangezigt kenmerkt eene edele ziel. Iemands trekken hebben*, is, in gelaatsplooijen naar hem zweemen. *Geenen trek van iemand*, of *iets*, *hebben* is, niets hebben, dat aan zoodanig iemand, of zoodanig iets, gelijkt. Figuurlijk: *'t hard harte van dien wreeden heeft niet den minsten trek der moederlijke zeden.* VOND. Even figuurlijk schrijft men aan iemands karakter, aan zijne denkwijze, enz. *trekken* toe. Zamenstell.: *baviaanstrek*, *gelaatstrek*, *karaktertrek*, *pennetrek*, *penseeltrek*, enz. Van *trekken*.

TREKBEEST, zie *trekdier*.

TREKBEUGEL, z. n., m., *des trekbeugels*, of *van den trekbeugel*; meerv. *trekbeugels*. Verkleinw. *trekbeugeltje*. Van *trekken* en *beugel*. Een beugel, waarmede de veenman den bagger uit het water optrekt: *hij weet zeer wel met den trekbeugel om te gaan.*

TREKDIER, z. n., o., *des trekdiers*, of *van het trekdier*; meerv. *trekdieren*. Van *trekken* en *dier*. Een dier, dat geschikt en afgerigt is, om iets te trekken; anders ook *trekbeest*: *er zijn velerlei trekdieren, zoo als paarden, ossen, honden*, enz. Een dier, dat op gezette tijden, die den naam van deszelfs *trektijd* voeren, naar elders trekt: *zonderling is de jaarlijksche verhuizing van zoo vele trekdieren.*

TREKGAREN, z. n., o., *des trekgarens*, of *van het trekgaren*; meerv. *trekgarens*. Van *trekken* en *garen*. Anders ook *treknet*. Een net, of garen, dat men door het water voorttrekt: *in Oostenrijk bestempelt men een trekgaren, even als hier te lande ook dikwijls, met den naam van eene zegen.*

TREKGELD, z. n., o., *des trekgelds*, of *van het trekgeld*; zonder meerv. Van *trekken* en *geld*. Geld, 't welk men trekt, als men bij de eerste opveiling van een ding den hoogsten prijs daarvoor biedt: *hoe veel trekgeld staat daarop?*

TREKGIFT, z. n., vr., *der*, of *van de trekgift*; meerv. *trekgiften*. Van *trekken* en *gift*. Eene gift, bestemd, om iemand te trekken, tot iets over te halen. Bij KIL. *treckghiste*.

TREKHAAK, z. n., m., *des trekhaaks*, of *van den trekhaak*; meerv. *trekhaken*. Van *trekken* en *haak*.

Een

Een kuipers werktuig. Bij Kil. ook *kuijpers haacke* en *prangher*.

TREKIJZER, *z. n.*, o., *des trekijzers*, of *van het trekijzer*; meerv. *trekijzers*. Van *trekken* en *ijzer*. Een werktuig van de gouddraadtrekkers: *eene ſtaaf gouds door het trekijzer halen*.

TREKKAS, z. n., vr., *der*, of *van de trekkas*; meerv. *trekkasſen*. Verkleinw. *trekkasje*. Van *trekken* en *kas*. Eene broeikas: *zie daar reeds druiven uit mijne trekkas*.

TREKKEBEKKEN, onz. w., gelijkvl. *Ik trekkebekte, heb getrekkebekt*. Van *trekken* en *bek*. Verſchilt grootelijks van *bekken trekken*, en beteekent, elkanderen door vereeniging van bekken liefkozen, zoo als de duiven doen: *zie die beestjes eens trekkebekken*. Van hier *trekkebekkerij*, *trekkebekkerijtjes*, bij Oud.

TREKKEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik trok, heb* of *ben getrokken*. Bedr., het tegenoverſtaande van *ſchuiven*. Iets langzaam naar zich toe bewegen: *de paarden trokken den wagen. Hij trok haar bij de haren. Trek uwe hand terug. Men trok hem met eenen haak uit het water. Het ſchip wordt door paarden getrokken. Ik wil mij dien tand laten trekken*. Uit de ſchede halen: *hij trok den degen tegen mij. Het mesje trekken. Men trekt het zwaard*. L. D. S. P. Door geſtadig trekken aan een touw in beweging brengen en houden: *het oproerig volk trok de klok. Onophoudelijk werd de bengel getrokken*. Naar zich wenden: *dat woord trok ieders ooren. En trok naer zich eens ieders aengezicht*. Vond. Uithalen: *de zon trekt dampen uit den grond, vuiligheid uit het linnen. De kracht moet door den brandewijn geheel uit de kruiden getrokken worden*. Vruchten inoogſten: *gij zult daarvan niet veel trekken. Strijkgeld trekken*, is, het ſtrijkgeld, of trekgeld, van eenig ding ontvangen. *Loon trekken*, is, hetzelve genieten. *Loontrekkend*, is, bezoldigd. *Geld trekken*, is, hetzelve als bezoldiging ontvangen: *trekt hij ook geld van het land? Iets van iemand trekken*, is, het van hem ten geſchenke krijgen: *hij trekt nu en dan nog al iets van vrienden en magen. Een lot trekken*, is, hetzelve uit de bus der loterij uithalen: *welk lot wordt er getrokken?* Of eenen prijs, die aan zulk

een lot verbonden is, ontvangen: *hij heeft een lot uit de loterij getrokken.* En hiertoe behoort *trekken* ook dikwijls op zich zelf: *wat heeft hij getrokken? Eenen wissel trekken*, beteekent, denzelven op iemand afgeven; en deze kracht heeft *trekken* ook dikwijls op zich zelf: *ik heb reeds eenige duizenden op hem getrokken.* Voorts zegt men van iemand, die renten interesten, huurpenningen, enz. ontvangt, dat hij dezelve *trekt: wat trekt gij van dat huis? Ik trek van die obligatie vier pro cento.* Bij de drukkers is *trekken*, drukken: *hoe vele Exemplaren moeten er van dat werk getrokken worden?* Een afschrift ergens van maken, of laten maken, drukt men uit, door: *kopij daarvan trekken. Gouddraad trekken* is hetzelve vervaardigen. *Letters trekken, eene streep, eenen kring trekken*, is, dat alles door voorttrekking van de hand beschrijven. Overdragtelijk, is *eene linie trekken*, eene aaneen geschakelde reeks van verschansingen opwerpen: *de vijand trok tegen ons over eene linie.* Hiermede strookt; *trecken eenen muur*, bij Kil. *Eenen kring trekken*, wordt wel eens gebruikt voor in eenen kring rond loopen: *twee groote lichten zwieren, en trecken hunnen kreits door schoon bestarnde dieren.* Vond. *Iemand voor het regt trekken*, is, hem daarvoor dagen. *Iets in proces trekken*, is, daarover een proces aanvangen. *Iets in twijfel trekken*, is, daaraan *twijfelen. Krom trekken*, is, door uithaling van vochten krommen: *de zon trekt al dat houtwerk krom. Den mond trekken*, is, denzelven tot eene bijzondere plooi bewegen: *hij trok den mond tot lagchen. Bekken trekken*, is, het aangezigt tot leelijke plooijen wringen. *Getrokken worden*, is, stuipen krijgen. Eindelijk, is *trekken* bij Kil. evenveel als *betrecken, beworpen*, afschetsen. Onz., is *trekken*, met het voorttrekken van iets onledig zijn: *gij trekken en ik schuiven! En 't hijgend ros ten buick in 't slick verbiet te trecken.* Vond. Den degen uit de schede halen: *trek, schurk!* in welken zin men ook *van leer trekken* bezigt: *trecken van leder.* Kil. Wisfels trekken: *trek op mij!* Krullen op een schrift halen: *hij trekt meesterlijk.* Togten; *het trekt mij hier al te veel.* Getrokken worden: *wanneer trekt de loterij?* Uitgetrokken worden, zijne kracht van zich geven; *trekken die kruiden wel genoeg?*

De

De thee heeft nog niet getrokken. Vochten naar zich halen: *die spaansche vlieg trekt geweldig. Ik voel niet meer, dat de pleister trekt. Krom trekken*, is, gekromd worden: *dat hout trekt zoo krom, als een hoepel.* Voorts is *trekken* zich begeven: *het onweder trekt noordwaarts henen. Het leger trok te velde. Op de wacht trekken. In zijnen dienst trekken. Naar elders trekken.* Reizen: *hij doet niets dan reizen en trekken. Ik trok naar Frankrijk. Zie de Batavieren trekken naer een nieuwen Oceaen.* VOND. Elders is *ergens naar trekken*, eenen trek daarvan hebben, daaraan gelijken: *het trekt geweldig naar het roode. Ergens door trekken*, en *ergens in trekken*, is, daardoor, en daarin, dringen: *de peper is nog niet door het vleesch getrokken. Het zout moet er in kunnen trekken. Ergens uit trekken*, is, daarentegen, er uit getrokken worden: *de kracht van het kruid trekt er gansch en al uit.* Van hier *trek*, *trekachtig*, bij KIL., *trekker*, *trekking*, *treksel.* Zamenstell.: *trekbeest*, *trekbeugel*, *trekbrugghe*, (*valbrugghe*,) KIL., *trekdier*, *trekgaren*, *trekgeld*, *trekgift*, *trekhaak*, *trekijzer*, *trekkabel*, bij KIL. *trekkoord*, en *voerkabel*, *trekkas*, *trekkebekken*, *treklade*, *treklap*, *trekletter*, *treklijn*, *trekmuts*, een vrouwe muts, die met banden toegetrokken wordt — *treknagel*, *teughnaghel*, KIL., *treknet*, *trekos*, *trekpaard*, *trekpad*, *trekpees*, *trekpen*, *trekpleister*, *trekpot*, *trekschuit*, *treksprinkhaan*, *trektafel*, *trektang*, *trektijd*, *trektouw*, *trekvaart*, *trekvisch*, *trekvogel*, *trekweg*, *trekzaag*, *trekzeel*, enz. *Aantrekken*, *aftrekken*, *betrekken*, *bijtrekken*, *doortrekken*, *intrekken*, *natrekken*, *onttrekken*, *optrekken*, *overtrekken*, *tegentrekken*, *toetrekken*, *tusschentrekken*, *uittrekken*, *vertrekken*, *voortrekken*, *voorttrekken*, *wegtrekken*, *zamentrekken*, enz.

TREKKER, z. n., m., *des trekkers*, of *van den trekker*; meerv. *trekkers.* Al wie, of wat, trekt: *wie is de trekker van dien wissel? De gezamenlijke trekkers van het lot.* In de Karottenfabrijk noemt men eenen *Karottentrekker*, ook enkel *trekker. Een trekker van mijne hand*, anders *trekpees. Zonder trekker zult gij de kurk niet van de flesch krijgen.* Zamenstell.: *bodemtrekker*, *draadtrekker*,

 goud-

goudddraadtrekker, *haartrekker*, *kurkentrekker*, *loontrekker*, *rententrekker*, *tandtrekker*, enz. Van *trekken*.

TREKKING, z. n., vr., *der*, of *van de trekking*; meerv. *trekkingen*. Verkleinw. *trekkingje*. De daad van trekken: *gij zit daar juist op de trekking van den wind. Door de trekking der spaansche vlieg. Is de trekking der loterij al begonnen? Gewen u toch niet aan die trekkingen van uwen mond! Zij krijgt wederom trekkingen*, stuipen. Zamenstell.: *huurtrekking*, *loontrekking*, *mondtrekking*, *neustrekking*, *prijstrekking*, *zenuwtrekking*, enz. Van *trekken*.

TREKLAP, z. n., m., *des treklaps*, of *van den treklap*; meerv. *treklappen*. Van *trekken* en *lap*. Bij KIL. eene boertige benaming van eenen schoenlapper.

TREKMUTS, zie *trekken*.

TREKNET, zie *trekgaren*.

TREKPLEISTER, z. n., vr., *der*, of *van de trekpleister*; meerv. *trekpleisters*. Van *trekken* en *pleister*. Eene trekkende pleister, en, in den boertenden stijl, iets aantrekkends: *hij gaat steeds daar heen, hij moet daar eene trekpleister hebben*.

TREKSEL, z. n., o., *des treksels*, of *van het treksel*; meerv. *treksels*. Verkleinw. *trekseltje*. Zekere hoeveelheid van vocht, waarin de kracht van deze of gene kruiden getrokken is: *het eerste treksel van de kina is het beste*. Eene hoeveelheid van kruiden, die men gevoegelijk op eenmaal kan laten trekken: *zie daar een trekseltje van mijne beste thee*. Van *trekken*.

TREKSPRINKHAAN, z. n., m., *des treksprinkhaans*, of *van den treksprinkhaan*; meerv. *treksprinkhanen*. Van *trekken* en *sprinkhaan*. Een trekdier van het geslacht der sprinkhanen, anders ook *overvlieger* genoemd, omdat het soms in onmetelijke scholen uit het eene land naar het andere trekt: *een bezoek van treksprinkhanen is voor elk land allerverschrikkelijkst*.

TREKTIJD, zie *trekdier*.

TREKVISCH, z. n., m., *van den trekvisch*; meerv. *trekvisschen*. Van *trekken* en *visch*. Een visch, die op bestemde tijden naar zekere oorden trekt: *de haring is gewisselijk een der nuttigste trekvisschen*.

TREKVOGEL, z. n., m., *des trekvogels*, of *van den trekvogel*; meerv. *trekvogels*. Van *trekken* en *vogel*. Een vogel, die jaarlijks af en aan trekt, zoo als de

ooije-

ooijevaar: *behooren de zwaluwen ook tot de trekvogels?*

TREMEL, z. n., m., *des tremels*, of *van den tremel*; meerv. *tremels*. De trechter van eenen molen. In het fr. *tremie*, ital. *tremoggio*, *tremaglio*.

TRENS, z. n., vr., *der*, of *van de trens*; meerv. *trenzen*. Verkleinw. *trensje*. Bij KIL. *trensse*, *transse*. Even als *trans*, eigenlijk een band, die ergens om henen gaat. In het gebruik, volgens KIL. bijzonderlijk, eene koord, die om de pees van eenen boog henen gewoeld is, en de halster van een paard. Voorts ook eene lis, of luts, even als het hoogd. *trense* en zweed. *trens*. Eindelijk is *trens* in de gemeene volkstaal ook klop: *ik gaf hem braaf trens.*

TREPAAN, z. n., m., *des trepaans*, of *van den trepaan*; meerv. *trepanen*. Anders *trepaneerboor*, van *trepaneren* en *boor*. Een schedelboor: *gij moet den trepaan gebruiken.* Dit woord is, even als het hoogd., eng. en fr. *trepan*, en het ital. *trapano*, ontleend van het gr. τρυπανον, eene boor, van 't welk ook *trepaneren*, fr. *trepaner*, eng. *trepan*, hoogd. *trepanieren*, ital. *trapanare*, en alle daarvan afgeleide woorden herkomstig zijn.

TREPANEERBOOR, zie *trepaan*.

TREPANEREN, zie *trepaan*.

TREURBOOM, zie *treurwilg*.

TREURDICHT, zie *treurlied*.

TREURDICHTER, zie *treurspeldichter*.

TREUREN, onz. w., gelijkvl. *Ik treurde*, *heb getreurd*. Bedroefd zijn, en zijne droefheid op eene of andere wijze aan den dag leggen: *het vogeltje treurt in zijne kouw. Hij groeit, terwijl een ander treurt in druk.* VOND. Wanneer de reden uitgedrukt wordt, heeft zij de voorzetsels *om* en *over* bij zich: *zij treurt over haar verlies. Die hierom nijdig schijnt te treuren.* VOND. Ook wordt dit woord wegens levenlooze dingen gebruikt: *al treuren nu uw straten doots en woest.* VOND. *Het velt is verwoest, het lant treurt.* BIJBELV. *Uit den treuren zingen* is zonder treuren, vrolijk, helder op zingen. Van hier *getreur*, *treurig*, *treuring*, enz. Zamenstell.: *treurboom*, *treurdicht*, *treurdichter*, *treurgeestig*, *treurgewaad*, *treurkleed*, *treurlied*, *treurmoedig*, *treurmuzijk*, *treurpsalm*, *treurrede*, *treurrol*, *treurspel*, *treurspeldich-*

dichter, *treurspelschrijver*, *treurtooneel*, *treurwilg*, *treurzang*, enz. *Betreuren*, *voorttreuren*.

Treuren, KIL. ook *trueren*, nederf. *troren*, ZWAB. DICHT. *truren*, OTTFRID. *druren*, hoogd. *trauern*, is verwant aan *thruwen*, lijden, bij TATIAN., en misfchien ook aan *rouwen*, dat door het hoogd. *trauern* uitgedrukt wordt.

TREURGEESTIG, bijv. n. en bijw., *treurgeestiger*, *treurgeestigst*. Van *treuren* en *geestig*. Bij KIL. ook *treurmoedig*. Treurig van geest: *zij schijnt zeer treurgeestig*. Van hier *treurgeestigheid*.

TREURIG, bijv. n. en bijw., *treuriger*, *treurigst*. Droevig: *zij schijnt heel treurig*. *Het allereerste snarenspel schonk blijden wijn voor treurige ooren*. POOT. Droefheid vertoonende: *treurigh aensicht*. KIL. Droefheid verwekkende: *het is eene treurige gebeurtenis*. Akelig: *Caesars dood werd door treurige voorteekens voorafgegaan*. Als bijw., al treurende: *hij zag mij heel treurig aan*. Van hier *treurigheid*, *treuriglijk*. Dit woord luidt in het hoogd. *traurig*, STRIJK. *traurich*, *traurik*, NOTK. *trureg*, angelf. *dreorig*, nederf. *trorig*. Van *treuren*.

TREURLIED, z. n., o., *des treurlieds*, of *van het treurlied*; meerv. *treurliederen*. Van *treuren* en *lied*. Anders *treurzang*, of *treurdicht*. Een klaaglied, waarin men eenig ongeval betreurt: *er is een treurlied op haar overlijden gemaakt*.

TREURMOEDIG, zie *treurgeestig*.

TREURSPEL, z. n., o., *des treurspels*, of *van het treurspel*; meerv. *treurspelen*. Van *treuren* en *spel*. Een tooneelfpel, welks treurige inhoud beftemd is, om gewaarwordingen van fchrik en mededogen te verwekken: *de aanschouwing van een treurspel behaagt vaak meer, dan die van een blijspel*. Overdragtelijk, een treurig geval: *het blijeindend treurspel van dat beleg*. Van hier *treurspeldichter*, de vervaardiger van een treurfpel in dichtmaat, wien men met geenen *treurdichter*, die flechts een treurdicht opftelt, verwarren moet, *treurspelschrijver*, enz.

TREURWILG, z. n., vr., *der*, of *van de treurwilg*; meerv. *treurwilgen*. Van *treuren* en *wilg*. Eene wilg met nederhangende takken: *de waterkant is met treurwilgen beplant*. Zulk eene wilg kan ook den naam van *treur-*

treurboom voeren; doch hieronder verstaat men eigenlijk eenen Oostindischen boom, die slechts des nachts bloeit.

TREURZANG, zie *treurlied*.

TREUZEL, zie *trijsel*.

TREUZELEN, zie *trijselen*.

TREZOOR, z. n., o., *des trezoors*, of *van het trezoor*; meerv. *trezoren*. Een bastaardwoord, even als het eng. *treasure*, fr. *thresor*, ital., sp. *tesoro*, lat. *thesaurus*, ontleend van het gr. θησαυρος, dat eigenlijk eene bewaarplaats van goud aanduidt, en ten bewijze strekt, dat αυρος in het gr. oulings evenzeer goud, als glans, heeft aangeduid. Dus eigenlijk eene schatkist: *het slot van 't rijk trezoor*. VOND. Voorts oulings eene op zich zelve staande kas, het zij men daarin geld, het zij men daarin iets anders, bewaarde. In dezen zin vindt men *tresoor* en *tritsoor* bij KIL., *tridsoer* bij v. HASS.; en bij BREDEROO: *gaet veget stof van 't staend tresoor*; bij J. VOS: *schikt alles op zijn stêe, de pispot op 't trezoor*. Intusschen kan dit *trezoor*, *tritsoor*, en *tridsoer*, ook van het fr. *dressoir*, middeleeuw. lat. *dressorium*, worden afgeleid. Van het andere *trezoor* komt *trezorie*, *trezorier*, *trezorierschap*, enz. Zamenstell.: *kerktrezoor*, *rijkstrezoor*, *staatstrezoor*, enz.

TRIAKEL, zie *theriakel*.

TRIBUUN, *tribune*, z. n., vr., *der*, of *van de tribuun*, *tribune*; meerv. *tribunen*. Bij de Romeinen, eene verheven plaats, van waar men tot het volk sprak, of de schouwspelen bezag. Bij de Franschen, en ook bij ons, voor eenigen tijd, eene verheven plaats in de hooge landsvergaderingen, geschikt voor het volk, om te hooren, wat er verhandeld en besloten werd.

TRIELJE, z. n., vr., *der*, of *van de trielje*; meerv. *trieljes*, dat van verschillende soorten gebezigd wordt. Stijf geklanderd linnen: *het moet met trielje bezet worden. Die trielje is daartoe al te grof. Daar liggen al de trieljes.* Van hier *trieljen*.

TRIJP, z. n., o., *des trijps*, of *van het trijp*; meerv. *trijpen*, dat van verschillende soorten gebezigd wordt. Bij KIL. ook *trijpe*, hoogd. *tripp*, fr. *tripe*, sp. *tripa*, ital. *trippa*. Eene ruige stof, welker schering uit grof linnen, en welker inslag uit ruwe zijde, bestaat:

heeft

hebt gij geen beter trijp? Van hier *trijpen*, dat van trijp is.

TRIJPEN, zie *trijp*.

TRIJSEL, bij KIL. ook *trijseerbecken*, en *treseerbecken*. Eene zeef; en, overdragtelijk, eene sukkelaarster; anders *treuzel: gij zijt eene regte treuzel*, of *treuzelkous: grooter treuzelkous zag ik nimmer.* Van hier *trijselen*.

TRIJSELEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik trijselde, heb getrijseld.* Eigenlijk zeven, ziften. Overdragtelijk, muggen ziften, beuzelen, ergens mede sukkelen, anders *treuzelen*, dat in den overdragtelijken zin alleen in gebruik is: *wat zijt gij weder aan het treuzelen!* Van hier *getreuzel*, *treuzelaar*, *treuzelaarster*, *treuzeling*, *treuzelster*, enz.

TRIL, z. n., m., *des trils*, of *van den tril*; zonder meerv. Enkel gebruikelijk in de spreekw. *op den tril*, of *op den dril*, *gaan*, uitgaan, om zich te vermaken. Van *trillen*. Zie voorts *dril*.

TRILGRAS, zie *trillen*.

TRILLEN, onz. w., gelijkvl. *Ik trilde, heb getrild.* Beven, sidderen: *hij trilde van koude. Ik zag haar trillen en beven.* Van hier *tril*, *trilling*. Zamenstell.: *trilgras*, een plantgewas, waarvan men vijf soorten telt: *klein trilgras*, *middelbaar trilgras*, enz. Dit woord is verwant aan *drillen* en *rillen*, en heeft zijne beteekenis eveneens aan zijnen klank te danken.

TRIOMF, *triumf*, z. n., m., *des triomfs*, of *van den triomf*; meerv. *triomfen*. Even als het fr. *triomphe*, eng., hoogd. *triumph*, ital. *trionfo*, van het lat. *triumphus* ontleend, en hier mede van het gr. θριαμβος. Een zegepraal: *uw eer met zijn triomf bepaalt.* VOND. *Een teeken van den grootsten triomf.* Uit hoofde van eene bijgevoegde *e*, bij VOND. wel eens vr.: *in de triomfe des geloofs.* Zamenstell.: *triomfboog*, *triomflied*, *triomfpoort*, *triomftrompet*, *triomfwagen*, enz. *Vredetriomf*, enz.

TRIOMFANT, *triumfant*, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Een bastaardwoord, even als het eng. *triumphant*, van het fr. *triomphant*, ontleend. Zegepralende, zegevierende: *keer nimmer uit den slag, dan triomfant! Triomfant verwelkoomt van ontelbre hemelcharen.* MOON. Figuurl., zekere

van

van zijde geweven, en met allerhande kleuren bewerkte stof: *een kleed van triumfant.* Van hier *triomfantelijk.*

TRIOMFEREN, *triumferen*, onz. w., gelijkvl. *Ik triomfeerde, heb getriomfeerd.* Zegepralen, zegevieren: *hij triomfeert over al zijne vijanden. Wij zullen met u triomfeeren.* L. D. S. P. Ook zegt men *op iets* en *van iets triumferen: Ah mogt mijn liefde van zijn wreedheid triomfeeren.* L. W. v. MERKEN. Even als het hoogd. *triumphiren*, eng. *triumph*, van het fr. *triompher* ontleend.

TRIOMFLIED, z. n., o., *des triomflieds*, of *van het triomflied;* meerv. *triomfliederen.* Van *triomf* en *lied.* Een zegelied: *hupplende een triomflied zingen.* VOND. *'k Hef juichend een triomflied aan.*

TRIP, z. n., vr., *der*, of *van de trip;* meerv. *trippen.* Het hout van eenen vrouwenklomp, ook zulk een klomp zelf: *hare trippen zijn versleten.* Dit woord komt van *trippen.*

TRIP, zie *trippen.*

TRIPEL, z. n., o., *des tripels*, of *van het tripel;* zonder meerv. Anders *tripelsteen.* Eene fijne aarde, in den vorm van eenen steen, die tot polijsting van vaste ligchamen gebruikt wordt: *gij moet daaraan geen tripel sparen.* Dit woord luidt in het hoogd. ook *tripel*, en het fr. en eng. *tripoli*, en heeft dien naam van de stad Tripoli, waar men die aarde het allereerste vond.

TRIPPELEN, onz. w., gelijkvl. *Ik trippelde, heb getrippeld.* Voortdurend werkw. van *trippen.* Bij KIL. ook *trepelen.* Met kleine treedjes gaan: *zij heeft eenen trippelenden gang.* Van hier *getrippel*, *trippelaar*, bij KIL. *trippeler*, *trepeler.* Dit woord is verwant aan *trappelen.*

TRIPPEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik tripte, heb getript.* Verkleinw. van *trappen;* en bijkans evenveel beteekenend; als mede kleine sprongetjes doen. Ook zeker kinderspel spelen. Van hier *trip*, *trippelen*, enz.

TRITS, z. n., vr., *der*, of *van de trits;* meerv. *tritsen.* Een drietal: *een zuster van de trits der razernijen.* VOND. *Hij werpt eene trits van zessen. Ik heb eene trits van azen. Na verloop van eene trits van jaren. Die met twee broeders vroeg en vader geboren eene trits van kruisgezanten maekt.* MOON.

TRIUMF, zie *triomf.*

TROE-

TROEBEL, z. n., m., *des troebels*, of *van den troebel*; meerv. *troebelen*, of *troebels*. Beroerte, onlust: *uit hoofde van de troebels*. Bij Kil. ook *trobel*, *troeble*, en *turbel*, lat. *turba*, hoogd. *turbel*, fr., eng. *trouble*, van het oude *truben*, *trüben*, beroeren, gr. θορυβεῖν, lat. *turbare*, afstammende.

TROEBEL, bijv. n. en bijw., *troebeler*, *troebelst*. Beroerd, onklaar, drabbig: *die wijn is troebel*. Spreekw: *in troebel water is het goed visschen*, bij Vond., men kan met onlusten zijn voordeel doen. Van hier *troebelachtig*, *troebelheid*.

Troebel, Kil. *turbel*, fr., eng. *trouble*, Notk. *troube*, nederſ. *druuve* en *dröve*, hoogd. *trübe*, komt van het oude *truben*. Zie het vorige *troebel*.

TROEF, z. n., vr., *der*, of *van de troef*; meerv. *troeven*. Verkleinw. *troefje*. Eigenlijk, een ſlag, welke beteekenis het nog in de ſpreekw. van *troef geven*, en *troef krijgen* oefent: *geef den jongen braaf troef*. *Hij kreeg ter dege troef*. Voorts evenveel als *troefkaart*. Eene kaart, waarmede men andere kaarten als het ware ſlaat: *ik heb geene enkele troef*. *Hij bewaart zijne troeven tot het laatſte*. De gezamenlijke ruiten, harten, enz. van een ſpel kaarten, wanneer zij het voorregt erlangen van andere kaarten te kunnen ſlaan: *al de troef is er uit*. *Het aasken oft eenken van der troeve*. Hooft. *Troef keeren*, is, onder het rond geven, een blad omkeeren, om hetzelve en al de eveneens geteekende kaarten tot troeven te maken. *Troef bekennen*, is, bij eene opgeſpeelde troefkaart eene andere werpen, als men er eene heeft. *Troef verzaken*, is, in zulk een geval geene troef bijſpelen. *Geene troef verzaken*, is, figuurlijk, niet verzuimen, om aan iets aangenaams deel te nemen: *ik kom zeer zeker*; *ik verzaak geene troef*. Van hier *troeven*. Zamenſtell.: *troefaas*, *troefblad*, *troefboeck*, een ſpel kaarten, Kil., *troefboer*, *troefdrie*, *troefheer*, *troefkaart*, *troefkoning*, *troefnegen*, *troefſpel*, *troeftien*, *troefvrouw*, *troefzes*, enz.

Troef, hoogd. *trumpf*, eng. *trump*, zweed. en nederſ. *trumf*, fr. *triomphe*, van *triomf*.

TROEFSPEL, z. n., o., *des troefſpels*, of *van het troefſpel*; meerv. *troefſpelen*. Van *troef* en *ſpel*. Bij Kil. een ſpel, waarin de troef de hoofdrol ſpeelt, een

kaart

kaartspel. Voorts ook zulk eene reeks van troeven, als iemand bij het rondgeven, of koopen, van kaarten krijgt: *is dat geen fraai troefspel?*

TROEP, z. n., m., *des troeps*, of *van den troep*; meerv. *troepen*. Verkleinw. *troepje*. Anders ook *trop*. Een hoop van bijeen zijnde levende wezens: *een veulen eerst uit den trop gehaelt*. VOND. *Dat niemant van den troep hadt af te wijken*. HOOFT. *Daer hij braveert in 't midden van den troep*. VOND. Het meerv. *troepen* wordt voor krijgsbenden gebruikt: *de troepen te velde doen rukken. De vijandelijke troepen werden geslagen*. Voorts wordt *troep* bijzonderlijk wegens een gezelschap van tooneelspelers gebruikt: *welken troep hebt gij thans in uwe stad?* Van hier bij KIL. *troppel* en *troppen*. Zamenstell.: *troepswijze*, enz. *Hulptroepen*, *rijkstroepen*, enz.

Troep, KIL. *trop*, *troppe*, en *troepe*, hoogd. *trupp* en *tropp*, zweed. *tropp*, fr. *troupe*, ital. *truppa*, lat. *turba*, is verwant aan het hoogd. *traube*, holl. *druif*, bij KIL. ook *trop*, eigenlijk een ding, dat met andere soortgelijke troepswijze bijeen zit; en aan het hoogd. *truffel*, fr., eng. *truffle*, zie *tartuffe*.

TROETELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik troetelde*, *heb getroeteld*. Streelen, liefkozen: *zij troetelt haar kind. Het westen vroeger 't jaer met laeuwen adem weer quam troetelen en smeecken*. VOND. Van hier *getroetel*, *troetelaar*, *troeteling*. Zamenstell.: *troetelkind*, *onttroetelen*, *vertroetelen*, enz.

TROETELKIND, z. n., o., *des troetelkinds*, of *van het troetelkind*; meerv. *troetelkinderen*. Verkleinw. *troetelkindje*. Van *troetelen* en *kind*. Een kind, waar voor men eene bijzondere zucht heeft, en dat, uit dien hoofde, getroeteld en geliefkoosd wordt, een lieveling: *hij was het troetelkind zijner ouders*. Figuurlijk: *een troetelkind van het geluk. Het troetelkind der overwinning*.

TROEVEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik troefde*, *heb getroefd*. Eigenlijk slaan, zoo bedr. als onz.: *ik zal hem troeven; dat verzeker ik hem. Troef er maar op!* In het kaartspelen, eene of meer andere kaarten door middel van eene troefkaart overmeesteren: *waarom troeft gij dien koning niet?* Onz., kaart spelen: *hij verkwist zijnen tijd met troeven*. Van hier *getroef*. enz.

enz. Zamenstell.: *aftroeven*, *ondertroeven*, *overtroeven* enz.

Troeven, eng. *trump*, hoogd. *trumpfen*, van *troef*, en is verwant aan het zweed. *trumfa*, houwen, slaan.

TROFFEL, z. n., m., *des troffels*, of *van den troffel*; meerv. *troffels*. Verkleinw. *troffeltje*. Een metselaars werktuig: *de Groot zag er uit, als of hij straks den troffel opvatten wilde*. Dit woord luidt bij KIL. *troeffel* en *truffel*; en zoo spelt VONDEL het ook, in: *den degen in d'een vuist, in d'ander hant den truffel*. Het is naauw verwant aan *trouweel*, *truweel*, fr. *truelle*, eng. *trowel*. Zie *truweel*.

TROG, z. n., m., *des trogs*, of *van den trog*; meerv. *troggen*. Eigenlijk evenveel welk hol ding, dat geschikt is, om iets te bevatten. In het opperd. nog hedendaags evenveel welke kas of kist. Bijzonderlijk, een bak, waarin de bakker zijn deeg bereidt, waaruit de varkens eten, enz. oulings *troch*: *nu verva't gij tot den troch*. VOND. Zamenstell.: *trochwijn*, *leckwijn*, bij KIL. *Baktrog*, *varkenstrog*, *voedertrog*, enz.

Trog, of *troch*, hoogd., nederf., zweed. *trog*, angelf. *trog*, *troc*, en *trige*, boh. *trukij*, ital. *truogo*, *truogolo*, *trogolo*, ijsl. *thro*, eng. *trough*, is verwant aan het fr. *trou*, een gat, en aan het opperd. *truhe*, boh. *truhla*, eene kist, ja aan het pool. *truna*, eene doodkist.

TROGGELEN, *truggelen*, onz. w., gelijkvl. *Ik troggelde*, *heb getroggeld*. Op eene listige en bedriegelijke wijze bedelen: *hij zal daarom juist zoo lang troggelen tot dat hij het heeft*. Van hier *getroggel*, *troggelaar*, *troggelaarster*, *troggelachtig*, *troggelarij*, *troggelster*. Zamenstell.: *troggelvrouw*: *troggelvrouwen met keurven, snolletjes voor 't geboeft*. VLAERD. REDENR. *troggelzak*, *truggelzak*, bedelzak: *die uit den truggelzack van jongs genegen te eten*. J. DE DECK. — *troggelwinst*, enz. — *Aftroggelen*, *ontttroggelen*, enz.

Troggelen, KIL. *trochelen*, *drieghen*, en *trugghelen*, fr. *trucher*, ital. *truccare*, is verwant aan ons *driegen* en het hoogd. *trügen*, *triegen*, bedriegen, door bedrog ontvreemden.

TROGGELVROUW, zie *troggelen*.

TROJAAN, zie *Troje*.

TROJAANSCH, zie *Troje*.

TROJE, z. n., o, *Trojes*, of *van het Troje*; zonder meerv. Eene bekende stad in klein Azie. Van hier *trojaan*, een inwoner dier stad — *trojaansch*, dat daar van afkomstig is, of daar toe behoort: *het trojaansche paard*.

TROKKEN, *trukken*, onz. w., gelijkvl. *Ik trokte*; *heb getrokt*. Op eene biljardtafel, die den naam van troktafel draagt, spelen: *ik heb met hem getrokt*. Zamenstell.: *trokbal*, *trokspel*, *trokstok*, *troktafel*. Van het fr. *truc*, ital. *trucco*, een biljard.

TROM, z. n., vr., *der*, of *van de trom*; meerv. *trommen*. Een bekend muzikaal werktuig: *bij uitroep met de trom*. HOOFT. *Op 't slaen van uwe trom*. D. DECK. *Toen Attilaes verwoede trom 't geruisch uws waters kwam verdooven*. VOND. *Uw cimbaal en fluit met uw trommen paaren*. L. D. S. P. *De trom roeren*. Van hier *trommel*, enz. *trommen*, enz. Zamenstell.: *tromslager*, enz., *keteltrom*, *krijgstrom*, *mondtrom*, enz.

Trom, vries., opperd. *tromme*, nederf. *trumme*; zweed. *trumma*, eng. *drumm*, is zijne beteekenis aan zijnen klank verschuldigd.

TROMMEL, z. n., vr., *der*, of *van de trommel*; meerv. *trommelen*, en *trommels*. Verkleinw. *trommeltje*. Evenveel, als het voorgaande *trom*: *op het hooren van de trommel in 't geweer*. *Voor 't roeren van de trommel des wonckenden soldaets*. VOND. *Looft hem met de trommel ende fluijte*. BIJBELV. Voorts ook eene holligheid in het oor, welke met een dun vlies overtrokken is: *de trommel van het oor*. Een dikke bus van evenveel welke gedaante: *haal wat beschuit uit de trommel!* Een cilinder van een uurwerk, waarom de ketting loopt, waardoor hetzelve bewogen wordt: *de trommel van mijn zakuurwerk*. *Hazen met de trommel willen vangen*, is, iets onmogelijks aanvangen. *Bij zijn woord blijven, als een haas bij de trommel*, is, ligtelijk daarvan afwijken. Van hier *trommelen*, enz. Zamenstell.: *trommelbuik*, *trommeldans*, *trommelklank*, *trommelschroef*, *trommelslag*, *trommelslager*, *trommelspel*, *trommelstok*, *trommelstokboom*, *trommelvel*, *trommelvisch*, *trommelvlies*, *trommelzucht*, enz. *Kindertrommel*, *koffijtrommel*, enz.

Trommel, hoogd. *trommel*, *trummel*, komt van *trom*. Zie *trom*.

TROMMELBUIK, z. n., m., *des trommelbuiks*, of *van den trommelbuik*; meerv. *trommelbuiken*. Verkleinw. *trommelbuikje*. Van *trommel* en *buik*. Een buik, die door de zoogenoemde trommelzucht als een trommel opgefpannen is: *welk een ellendige trommelbuik!*

TROMMELEN, onz. w., gelijkvl. *Ik trommelde, heb getrommeld*. Op de trommel flaan: *wat verveelt mij dat trommelen*. Eveneens op iets anders flaan, als men gemeenlijk op eene trommel doet: *waarom trommelt gij zoo op de tafel? Het paard trommelt den beer, met zijne voorfte pooten op den kop*. Ook wel eens bedrijvend: *men heeft mij doof getrommeld*. Van hier *getrommel*. Zamenftell.: *optrommelen*.

Trommelen, hoogd. *trommeln* en *trummeln*, komt van *trommel*.

TROMMELSCHROEF, z. n., vr., *der*, of *van de trommelfchroef*; meerv. *trommelfchroeven*. Verkleinw. *trommelfchroefje*. Van *trommel* en *fchroef*. Eigenlijk, de fchroef van eene trommel; maar voorts ook zeker flag van kinkhorens: *welk eene fraaije trommelfchroef*.

TROMMELSLAG, z. n., m., *des trommelflags*, of *van den trommelflag*; meerv. *trommelflagen*. Van *trommel* en *flag*. Een flag op de trommel: *op den eerften trommelflag gereed zijn. Het moet bij trommelflag afgekondigd worden*.

TROMMELSLAGER, z. n., m., *des trommelflagers*, of *van den trommelflager*; meerv. *trommelflagers*. Ook *tromflager*. Van *trommel* en *flager*. Eigenlijk een tamboer: *hij dient als trommelflager*. Voorts eene foort van ombervisfchen, onder den naam van *gebaarde* bekend, in het eng. *drummerfisch*.

TROMMELSTOK, z. n., m., *des trommelftoks*, of *van den trommelftok*; meerv. *trommelftokken*. Verkleinw. *trommelftokje*. Van *trommel* en *ftok*. Een ftok, waarmede men op den trommel flaat. Zamenftell.: *trommelftokboom*, zeker flag van kasfia, anders *pijpkasfia* genoemd.

TROMMELSTOKBOOM, zie *trommelftok*.

TROMMELVISCH, z. n., m., *van den trommelvisch*; meerv. *trommelvisfchen*. Van *trommel* en *visch*. Een visch van het geflacht der ftekelbuiken: *de Italianen geven aan den molenfteenvisch, om deszelfs gedaante, den naam van trommelvisch*.

TROMMELVLIES, z. n., o., *van het trommelvlies*; meerv. *trommelvliezen*. Van *trommel* en *vlies*. Het vlies, dat even als een trommelvel over de trommel van het oor gespannen is: *mijne trommelvliezen dreigen te scheuren*.

TROMMELZUCHT, zie *trommelbuik*.

TROMMEN, onz. w., gelijkvl. *Ik tromde, heb getromd*. Op eene trommel slaan: *houdt dat trommen nog niet op?* Van hier *getrom, trommer*, enz. Zamenstell.: *uittrommen*, enz.

Trommen, hoogd. *trommen, trummen*, eng. *drum*, komt van *trom*.

TROMP, z. n., vr., *der*, of *van de tromp*; meerv. *trompen*. Een werktuig, om eenen sterken, maar doffen, sidderenden klank te verwekken; zoo als een jagers horen, en eene bazuin: *hij hoort de trommels zege slaan, trompet en tromp triomfe kraeijen*. VOND., die het mannelijk maakt in: *sal ik dees nieuwe maar met mijnen tromp doen klincken*. Voorts al, wat aan zulk een werktuig gelijkt, zoo als de snuit van eenen olifant: *het dier sloeg hem de tromp om het lijf*; en het vooreinde van een schietgeweer: *iemand de tromp van het geweer op de borst zetten. Hij zelf biedt den geenen, die de wacht hadden, de tromp*. HOOFT. Bij KIL. ook een kinderspeeltuig, anders *mondtrom* genoemd. Van hier *trompen*, en *trompet*, dat hetzelfde beteekent, enz.

Tromp, fr. *trompe*, ital. *tromba*, sp. *trompa*, eng. *trump*, bret. *trumpil*, zweed. *trumma*, oudd. *trumbe, trumbu, triumbo, drumbo*, heeft zijne beteekenis aan zijnen klank te danken.

TROMPEN, onz. w., gelijkvl. *Ik trompte, heb getrompt*. Op eene tromp blazen: van hier *trompenaar*, trompblazer, trompetter: *van trompenaars, pijpers, vedelaars ende spelers*. v. HASS. *aanteek. op* KIL. Zamenstell.: *aftrompen*. Dit woord komt van *tromp*.

TROMPET, z. n., vr., *der*, of *van de trompet*; meerv. *trompetten*. Verkleinw. *trompetje*. Een bastaardwoord, even als het eng. *trumpet*, nederſ. *trumpette*, opperd. *trummet*, ijsl. *trameta*, hoogd. *trompete*, van het fr. *trompette*, ital. *trombetta*, of sp. *trompeta*, ontleend; en daarmede van het fr. *trompe*,

 ital.

ital. *tromba*, of sp. *trompa*, afstammende. Een bekend muzijkinstrument: *op 't klinken der trompet*. D. Deck. *Thans liet de Graaf met de trompet afblaazen.* Hooft. *En Tritons schulp was bij trompet en trom te heesch, te schor*. Vond. Een bijzonder register van een orgel: *haal de trompet uit!* *De trompet steken* is het voorgemelde muzijkinstrument in den mond steken, om daarop te blazen; ook voor trompetten: *of men de trompet stack*. Vond. *De trompet slaan*, zie *slaan*. Van hier *trompetten*, *trompetter*. Zamenstell.: *trompetblazer*, Kil., *trompetbloem*, *trompetboom*, *trompetgras*, *trompetmaker*, *trompetslagh*, Kil, *trompetsteker*, Kil., *trompettengeschal*, *trompettenklank*, *trompetvogel*, enz. *Krijgstrompet*, *loftrompet*, *scheltrompet*, *schuiftrompet*, *triomftrompet*, *zeetrompet*.

TROMPETBLOEM, z. n., vr., *der*, of *van de trompetbloem*; meerv. *trompetbloemen*. Van *trompet* en *bloem*. Dus noemt men een plantgewas, dat anders den naam van *gele Sarracenia* voert: *de trompetbloem heet dus naar hare lange overeinde staande buisachtige bladeren*.

TROMPETBOOM, z. n., m., *des trompetbooms*, of *van den trompetboom*; meerv. *trompetboomen*. Van *trompet* en *boom*. Een boom, wiens takken aan trompetten gelijken: *de trompetboom voert anders den naam van Cecropia*.

TROMPETGRAS, z. n., o., *van het trompetgras*; zonder meerv. Van *trompet* en *gras*. Zeker slag van gras, met eene pijpachtige steng.

TROMPETTEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik trompettede, heb getrompet*. Van *tromp*, *trompet*, met een' bastaarduitgang. Onz., op eene trompet blazen: *mij dunkt, ik hoor den vijand trompetten*. Bedr., door middel van eene trompet verkondigen: *uw uitgebreide loftrompet*. Vond. Van hier *getrompet*, *trompetter*. Zamenstell.: *aftrompetten*, *omtrompetten*, *uittrompetten*, enz.

Trompetten, eng. *trumpet*, hoogd. *trompeten*, *trommeten*, opperd. *trummeten*, ital. *trombettare*, fr. *trompetter*.

TROMPETTER, z. n., m., *des trompetters*, of *van den trompetter*; meerv. *trompetters*. Al wie zijn werk van trompetten maakt: *de vijand zond eenen trom-*

trompetter, *om de stad op te eischen.* Voorts geeft men dezen naam aan de zoogenoemde tabakspijpvisschen. Van hier *trompetterschap.* Zamenstell.: *hoftrompetter*, *scheepstrompetter*, *stadstrompetter*, *veldtrompetter*, enz.

Trompetter, hoogd. *trompêter*, *trommeter*, opperd. *trumeter*, eng. *trumpeter*, fr. *trompette*, ital. *trombetta*, komt van *trompet.*

TROMPETVOGEL, z. n., m., *des trompetvogels*, of *van den trompetvogel;* meerv. *trompetvogelen* en *trompetvogels.* Van *trompet* en *vogel.* Zeker slag van rhinocerosvogelen: *de trompetvogels van Kaap verd geven soortgelijk een geluid*, *als dat van eene trompet.*

TRONIE, z. n., vr., *der*, of *van de tronie;* meerv. *tronien.* Het gelaat, aangezigt: *eene alledaagsche tronie. En zwenckend hare tronje.* VOND. *Dat Angoulesme de tronije met eenen snuitdoek afdweilde.* HOOFT. *Schoon eene onbeschaamde tronie haere verwe niet eens verschiet.* VOND.

Tronie, middeleeuw. lat. *tronia*, fr. *trogne.*

TRONK, z. n., m., *des tronks*, of *van den tronk;* meerv. *tronken.* Verkleinw. *tronkje.* Een afgeknotte boomstam: *uit eenen tronk gesneden.* D. DECK. *Daer sal een rijsken voortkomen uit den afgehouwenen tronck Isai.* BYBELV. Zamenstell.: *boomtronk.* Dit woord is verwant aan *stronk*, en komt, even als het eng. *trunc*, fr. *tronc*, ital., sp. *tronco*, van het lat. *truncus.*

TROON, z. n., m., *des troons*, of *van den troon;* meerv. *troonen.* Een bastaardwoord, even als het hoogd. *thron*, eng. *throne*, fr. *trone*, ital. *trona*, lat. *thronus*, ontleend van het gr. θρονος. Eens Keizers, of Konings praalzetel: *door mijn hand op Sions troon verheven.* L. D. S. P. *Denkt gij door Karels val te stijgen op den troon?* D. DECK. *Toegang tot haren troon.* VOND. *Den troon beklimmen*, is, aanvangen met heerschen. *Op den troon zetten*, is, doen heerschen. *Van den troon bonzen*, is, van de heerschappij berooven. Van hier *troonen*, in *onttroonen.* Zamenstell.: *troonmonarch;* doch deze zamenstelling wordt met regt afgekeurd; want zoo zoude men evenzeer *kroonmonarch*, *scheptermonarch*, enz. kunnen bezigen —

troonsopvolger, enz. — *Keizerstroon*, *Koningstroon*, enz.

TROONEN, onz. en bedr. w., gelijkvl. *Ik troonde*, *heb getroond*. Onzijd., bij de Dichters gebruikelijk, voor op den troon zitten, heerſchen. Bedr, lokken, verlokken: *zij heeft hem derwaarts getroond*. Zamenſtell.: *aftroonen*, *onttroonen*, enz.

TROOST, z. n., m., *van den troost*; zonder meerv. De daad van troosten, vertroosting; *troost ontvangen*, *troost geven*. *Ziende kleenen troost tegemoete*. HOOFT. *Rust*, *noch troost*, *noch uitkomst zien*. L. D. S. P. *D'onfaalbare zekerheit van dien troost*. VOLLENH. De bewerker, of grondſlag, van vertroosting: *gij zijt mijn troost in dit lijden*. *Mijn beste troost is het behoud van eer en goeden naam*. *Dat is een ſlechte troost voor mij*, dat ſchenkt mij weinig vertroosting. Van hier *troostelijk*, *troosteloos*. Zamenſtell.: *troostelwijn*, bij CAMPH: *ſchenkt wijven den troostelwijn*, — *troostgrond*, *troostrijk*, enz. *Levenstroost*, *lijdenstroost*, *oogentroost*, *zieletroost*, enz.

Troost, hoogd. *trost*, NOTK. *trosti*, OTTFRID. *throst* en *drost*, komt van *troosten*.

TROOSTBAAR, bijv. n., *troostbaarder*, *troostbaarst*. Die getroost kan worden, en zich troosten laat. Bijkans niet gebruikelijk, dan in de Zamenſtell.: *ontroostbaar*. Van *troosten*. Zie *baar*.

TROOSTELBIER, z. n., o., *des troostelbiers*, of *van het troostelbier*; zonder meerv. Van *troosten* en *bier*. Bier, dat op een doodmaal, of bij de uitvaart van eenen dooden, geſchonken wordt: *en anders geen troostelbier toedrinken — die moghen weder komen des avendes toe troostelbier*. v. HASS.

TROOSTELIJK, bijv. n. en bijw., *troostelijker*, *troostelijkst*. Troost verwekkende: *ſpreek een troostelijk woord*. Als bijw., al troostende: *hij ſprak mij troostelijk toe*. Zamenſtell.: *ontroostelijk*. Van *troost*. Zie *lijk*.

TROOSTELOOS, bijv. n. en bijw., *troosteloozer*, *troosteloost*. Zonder troost, van troost beroofd: *eene troostelooze weduwe*. *Nimmer verkeerde ik in troosteloozer toeſtand*. Van hier *troosteloosheid*. Van *troost*. Zie *loos*.

TROOSTEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik troostte*, *heb getroost*.

troost. Door bemoedigende redenen, of daden, opbeuren: *laat mij uw gunst eens troosten in mijn treuren.* L. D. S. P. *Men troost ons post aan post, op 't gelt van Genua.* VOND. In lijden met gelatenheid bezielen: *troost u met uwe onschuld. Maar hij weijgerde hem te laten troosten.* BYBELV. Door bemoediging aanporren, prikkelen. Deze beteekenis heeft het woord bij KIL. en bij v. HASS. in: *hadden dat gemeen volc van Zallant getroost tot ongehoorsaemheit;* als mede in de Zamenstell.: *aantroosten*, dat in Vriesl. evenveel als *aanprikkelen* beteekent: *troost het paard wat aan!* Van hier *getroost*, *troost*, *trooster*, *troosting*, *troostster*, Zamenstell.: *troostbrief*, *troostrede*, *troostschrift*, *troostwoord*, enz. *Aantroosten*, *getroosten*, *zich iets getroosten*, zich iets onaangenaams laten welgevallen, zich daarbij troosten, moedig opbeuren: *ik ben den dood getroost.* L. W. v. MERKEN. — *vertroosten*, enz.

Troosten, nederf., hoogd. *trösten*, zweed. *trösta*, vrief. *treestje*, OTTFRID, *drosten*, KERO *trostun*, is, eigenlijk, bemoedigen.

TROOSTER, z. n., m., *des troosters*, of *van den trooster;* meerv. *troosters.* Al wie troost: *de tranen der verdruckten, ende der genen, die geenen trooster en hadden.* BIJBELV. Voorts wordt dit woord in den STATENBIJBEL in plaats van voorspraak, Advocaat, gr. *παρακλητος*, gebezigd, in: *wanneer de trooster sal gekomen zijn*, en in: *soo en sal de trooster tot u niet komen.* Zamenstell.: *Ziekentrooster.* Van *troosten.*

TROP, zie *troep.*

TROS, z. n., m., *van den tros;* meerv. *trossen.* Verkleinw. *trosje.* Een bos, of bundel van onderling vereenigde dingen: *een groote tros druiven. Caesar stichtte eenen tros van wapenen*, tot een zegeteeken. HOOFT. Soms ook een pijlkoker: *mijn pijlen hangen ree gescherpt in mijnen tros.* VOND. Als benaming van scheepstouwwerk: *spint lijnen, trossen, kabels.* J. DE MARR. Krijgspakkaadje, en de daarbij voegende personen: *zich bij den tros ophouden.* Ook wel eens een van die personen, of eenig ander slecht mensch: *geen tros was oit zoo slim.* VOND. Van hier *trosjen*, enz. Zamenstell.: *trosboef*, *troshiacint*, *tros-*

boere, Kil., *trosjongen*, *troskers*, *trosknecht*, *tros-narcis*, *trospaard*, *troswagen*, *troswijf*, Kil., enz. *Druiventros*, *legertros*, *veldtros*, enz.

Tros, Kil. *trosse*, *torsch*, hoogd. *trosz*, zweed. *tross*, eng. *truss*, fr. *trousse*, ijsl. *truts*, is van eenen noordschen oorsprong.

TROSSEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik troste*, *heb getrost*. Bij Kil. oppakken, in eenen eigenlijken zin, in den krijgsdienst gebruikelijk, van het pakken van hooi en stroo op de paarden; ook in den oneigenlijken zin van *trossen den misdaedighen*. Dit woord luidt in het fr. *trousser*, eng. *truss*, en is verwant aan *drossen*, zijne biezen pakken: *met iemand gaan drossen*. *Hij ging aanstonds drossen*; en aan *torschen*; zie dit woord.

TROTS, z. n., m., *van den tro's*; zonder meerv. Trotschheid, hoogmoed: *of wilt gij dwaze meer den priesterlijken trots dan uw geweten schroomen?* D. Deck. *Uw ijzren staf, die al hun tro's verplet*. L. D. S. P. Een hooge trap van zelfsvertrouwen, en vast besluit, om aan alle tegenkanting het hoofd te bieden: *ik wil met edlen trots den weg der deugd betreden*. *Uit dartlen trots*. Vond. De daad van trotsering. Deze beteekenis heeft het woord in: *trots den besten*, — *trots Febus over dag*. Poot; en in: *ten tros*, dat evenveel is, als *met trosering*, *in spijt*: *ten trots van 's leed, dat mij mijn' haaters brouwden*. L. D. S. P. *Uit marmersteen de nijt ten trots gehouwen*. Vond. Van hier *tro'sig*, Zamenstell.: *heldentrots*. Dit woord komt van *trotsen*.

TROTSCH, bijv. n. en bijw., *trotscher*, *trotschst*. Hoovaardig, laatdunkend: *hoe vermetel, hoe trotsch zij zijn*. L. D. S. P. Als bijw., hoovaardiglijk: *en trots braveert met uwe waerde*. Vond. *Op dat hij zich niet trotsch verhef*. L. D. S. P. In eenen goeden zin, vol van een grootmoedig zelfsvertrouwen: *uw trots geslacht verwacht rechtschape loten uit zijnen stam*. Vond. *Hoe 't sparen trots van moet de jaag klinkt voor den boeg*. Antonid. Als bijw.: *minder trots en moedig prijkt*. Bilderd. Figuurlijk, grootsch: *ik zie dien berg den trotschen top verheffen*. Als bijw.: *hoe trotsch praalt gindsche torenspits!* Van hier *trotschelijk*, *trotschheid*.

Za-

Zamenstell.: *trotschaard*, *trotschgewelfd*, VOND., *trotschhart*, *trotschhartig*, enz. Van *trotsen*.

TROTSCHELIJK, bijw. Bij KIL. *trotsighlick*. Verwaandelijk: *zeer trotschelijk sprak hij mij aan*. Van *trotsch*.

TROTSCHHEID, z. n., vr., *der*, of *van de trotschheid;* zonder meerv. Hoogmoed verwaandheid: *de trotschheid ziet hem de oogen uit. Snorkt de trotsheid dier verleijers*. L. D. S. P. Van *trotsch*. HOOFT bezigt *trotszucht* voor *trotschheid*.

TROTSEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik trotste, heb getrotst*. Bij KIL ook *trotsen*. Bedr., tergen, uittarten: *de wraak des hemels trotsen. Hij trotst alle gevaren. Ik trots zijn gheweldt*. HOOFT. Onz. zich hoogmoediglijk verheffen: *waarop trotst hij toch zoo zeer? Grieckenlant, dat op zijn Argo trotst*. VOND. Van hier *trots*, *trotsch*, enz. *trotseren*, enz.

Trotsen, *tratsen*, oul. *trotten*, NOTK., hoogd. *trotzen*, opperd. *tratzen*, *trutzen*, zweed. *trotsa*, ijsl. *tratzast*.

TROTSEREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik trotseerde, heb getrotseerd*. Bijkans evenveel, als *trotsen*, braveren: *durft gij mij nog trotseren*? Van hier *trotseerder*, *trotsering*. Van *trotsen*.

TROTSIG, bijv. n. en bijw. *trotsiger*, *trotsigst*. Bij KIL. trotsch, hoogmoedig, en genegen, om anderen te trotseren: *ghij trotsich, en vol pracht, segt, wie sal ons bederven*. VLAERD. REDENR. Van hier *trotsighlick*, trotschelijk. Van *trotsen*.

TROUW, bijv. n. en bijw., *trouwer*, *trouwst*. Anders *getrouw*. Naauw aan iets verbonden. Bijzonderlijk, nopens eene afbeelding, of een afschrift, van iets: *het is eene trouwe beeldtenis. Is die kopij wel trouw genoeg?* Nopens een berigt, enz.: *welk eene trouwe bekentenis. Een trouw verhaal. Gij moet trouwer opbiechten*. Nopens eenen persoon, die aan eenen anderen verbonden is: *hij bleef mij steeds even trouw. Zij is haren man niet trouw. Trouwe bedienden zijn thans witte raven. Zij heeft mij trouw en eerlijk gediend. Suchten, die mijn leven quellen, en heete traantjes trouw versellen*. TESSELSCHADE. *De Heer zal als uw trouwe wacht*. L. D. S. P. *Trouwste Zoon van 't fier gemijtert Rome*. VOND. *Hij*

bleef steeds trouw op zijnen post. Ik vind in hem eenen trouwen vriend. Hier en elders komt bij het denkbeeld van eene naauwe en ongekreukte verbintenis aan iemand, of iets, dat van zorg voor des anders belangen, liefde jegens hem, enz. *Een trouw dier*, is, een dier, dat zijnen meester niet verlaat; en, overdragtelijk, iets, dat men niet verliest, maar telkens weder vindt, als men het al eens vermist. *Eene trouwe daad*, is, eene deugdzame. *Trouwe stof*, is, deugdelijke. *Trouw oppassen*, is, onafgebroken, en zorgvuldig. *Trouw innemen*, is, zonder verzuim. *Trouw waarschuwen*, is, met getrouwe behartiging van iemands belang. Van hier *getrouw*, enz. *trouwelijk*, *trouwheid*, *trouwig*, enz. Zamenstell.: *trouwhartig*, enz. *Ontrouw*, enz.

Trouw, nederf. *trou*, angelf. *treowa*, *truve*, *truwa*, eng. *true*, hoogd. *treu*, deen. *tro*, zweed. *tro* en *triigg*, ijsl. *trijggur* en *trur*, ULPHIL. *triggwa*, OTTFRID. *drud*, komt van *trouwen*.

TROUW, z. n., vr., *der*, of *van de trouw;* zonder meerv. Naauwe verbintenis aan iemand, of iets. Bijzonderlijk van eene afbeelding, een affchrift, enz.: *er is in die schilderij veel trouw*, veel waarheid, veel gelijkends. Van echtgenoten aan elkanderen: *de trouw is voltrokken. Met een gerimpelt vel zocht in de trou te treden.* D. DECK. *Gemartelt door den rou elendig quijnen om die dodelijke trou.* ROTGANS. *De trouw breken*, is, den echt vernietigen. *Op trouw geven*, is, op voorwaarde van eene echtverbintenis. Voorts wordt aan beminden, vrienden, enz., die elkanderen eene ongekreukte genegenheid bewijzen, *trouw* toegeschreven: *ik verlaat mij steeds op uwe trouw. De trouw van eenen Pijlades.* Als mede aan onderdanen en bedienden, die zich steeds van hunne verpligtingen kwijten: *de trouw van Hollands volk. Ik reken op de trouw van mijnen kamerdienaar.* Hier is *trouw* het tegenoverstaande van verraad en diefachtig bedrog; en het staat tegen alle oneerlijkheid, schending van beloften, valschheid, enz., over in: *zich aan d'onkreukbre trouw verbindt.* L. D. S. P. *Tot quijting van uw trou.* VOND. *Dat het vertrouwen de trouwe queekte.* HOOFT. *Er is geene trouw meer onder de menschen. Ter goeder trouwe handelen. Iets op trouw verkoopen.*

Alle trouw verzaken. Trouwe houden. Zijne trouw te pande stellen, enz. Bij persoonsverbeelding is *trouw* een wezen uit de trouw gevormd: *blanke Trouw! waar ziet gij henen?* BILDERDIJK. Van hier *trouweloos*, enz. Zamenstell.: *trouwbed, trouwbelofte, trouwdag, trouwdicht, trouwgewaad, trouwkamer, trouwpenning, trouwring, trouwschat, trouwstuk, trouwverbond, trouwverbreker, trouwverbreking*, enz. *Huwelijkstrouw, mannentrouw, ondertrouw*, enz.

Trouw, nederf. *troue*, zweed. *tro*, hoogd. *treue*, angelf. *treova*, NOTK. *triwa*, WILLER. *truiwa*, is verwant aan het oude *trud*, waarheid, eng. *truth*, en komt van *trouwen*.

TROUWANT, z. n., m., *des trouwants*, of *van den trouwant*; meerv. *trouwanten*. Bij KIL. evenveel als *trawant*, en voorts ook hetzelfde als het fr., eng. *truand*, ital. *trutanno*, sp. *truhan*, een vagebond: *gasthuus boeven, truwanten, nette boeven, rabauten*. v. HASS.

TROUWBAAR, bijv. n., huwbaar: *is zij reeds trouwbaar?* Van hier *trouwbaarheid*. Van *trouwen*. Zie *baar*.

TROUWBELOFTE, z. n., vr., *der*, of *van de trouwbelofte*; meerv. *trouwbeloften*. Van *trouw* en *belofte*. Belofte van in trouw te treden: *zij heeft eene schriftelijke trouwbelofte van hem*.

TROUWELIJK, bijw., opregtelijk: *gij hebt niet trouwelijk met mij gehandeld*. Met ongekreukte genegenheid en zorgvuldigheid: *zij heeft mij trouwelijk bijgestaan*. Eerlijk: *hij dient mij steeds even trouwelijk*. Zamenstell.: *ontrouwelijk*. Dit woordt luidt bij KIL. *trouwelick*, nederf. *troulik*, en *trouliken*, opperd. *treulichen*, hoogd. *treulich*, OTTFRID. *driulih* en *drutlicho*, en komt van het bijv. n. *trouw*.

TROUWELOOS, bijv. n. en bijw., *trouweloozer, trouweloost*. Van *trouw* en *loos*. Zonder trouw: *welk een trouweloos mensch, man, vriend, onderdaan, krijgsknecht*, enz. *Een trouweloos gedrag. Gij hebt mij trouweloos bedrogen*. Van hier *trouweloosheid, trouweloozlijk*. Dit woord luidt in het hoogd. *treulos*, in den ZWABENSPIEG. *triuweloz*.

TROUWEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik trouwde, heb* en *ben getrouwd*. Bedr., naauw aan elkanderen

ver-

verbinden, zoo als man en vrouw door middel van het huwelijk: *zijt gij voor het geregt getrouwd? Morgen zullen wij ons laten trouwen. Eene maagd, eene weduwe, trouwen.* Vond. heeft *eenen last trouwen*, voor eene lastige vrouw trouwen. Ook zegt men *iemands hand trouwen.* Figuurlijk: *trouw de snaren aen de rijmen.* Vond. Onz., in den echt verbonden worden: *ik wensch met haar te trouwen. Zij zijn zamen getrouwd. Uit rechte min te trouwen.* Vond. *Op trouwen staan*, is, welhaast getrouwd zullen zijn, of worden. Voorts ook allerlei verbindtenis aangaan, buiten het huwelijk, — betrouwen, vertrouwen, op iemands trouw rekenen, hem iets toevertrouwen: *die een dienst getruwet worde.* v. Hass. — Hooft en Vond. hebben *iemands partij — iemands zijde trouwen*, voor zich geheel daaraan overgeven. Van hier *getrouw, trouw*, z. en bijv. n. *trouwbaar*, *trouwens.* Zamenstell.: *aantrouwen, betrouwen, hertrouwen, mistrouwen, ondertrouwen, ongetrouwd, onttrouwen, uittrouwen, vertrouwen, wantrouwen*, enz.

Trouwen, hoogd. *trauen*, nederſ. *trouen*, angelſ. *treowian*, eng. *trow* en *trust*, ijsl. *trua*, zweed. *tro*, Notk. *thruwen*, Ulphil. *thravahn.*

TROUWENS, voegw., eigenlijk de tweede naamval van *het trouwen.* In het gebruik, genoegzaam evenveel, als *ter goeder trouwe, in der waarheid: trouwens, ik verlang niets meer.*

TROUWIG, bijv. n., dat oulings voor *trouw, getrouw*, in gebruik moet zijn geweest, blijkens het daarvan afgeleide *trouwigheid*, getrouwheid: *de trouwigheid van dat beest is verwonderlijk;* en het zamengeſtelde *wantrouwigheid.* Van het z. n. *trouw*, en voorts van *trouwen.*

TRUFFEL, zie *troffel.*

TRUGGELEN, zie *troggelen.*

TRUGGELZAK, zie *troggelen.*

TRUKKEN, zie *trokken.*

TRUNT, *truntel*, z. n., o., *des trunts, truntels*, of *van het trunt, truntel;* meerv. *trunten, truntels.* Iets kleins van geringe waarde: *het zullen trunten zijn.* Westerb. *Truntel* is thans alleen in gebruik: *gij moet uwe truntels van lapjes oprapen. Het is een trunteltje van één kindje.*

TRUN-

TRUNTEL, zie *trunt*.

TRUWEEL, z. n., o., *des truweels*, of *van het truweel*; meerv. *truweelen*. Verkleinw. *truweeltje*. Bij KIL. ook *trouweel*. Een bastaardwoord, even als *troffel*, *troeffel* en *truffel*, ontleend van het fr. *truelle*, eng. *trowel*. Een bekend metſelaars werktuig: *ick ſie zijn hand geſlagen aan 't truweel*. WESTERB.

TUBEROOS, z. n., vr., *der*, of *van de tuberoos*; meerv. *tuberozen*. Verkleinw. *tuberoosje*. Een bastaardwoord, even als het hoogd., eng. *tuberoſe*, en fr. *tubereuſe*, van het ital. *tuberoſo*, ontleend. Een bloemgewas van Oostindiſchen oorſprong: *de tuberoos bloeit laat in den herfst*. Zamenſtell.: *tuberoosbol*.

TUCHT, z. n., vr., *der*, of *van de tucht*; zonder meerv. Opleiding, en min of meer ſcherpe drang, tot een pligtelijk gedrag: *is hij alle tucht reeds ontwasſen? Mijn ſoon, hoort de tucht uwes vaders, ende en verlaet de leere uwer moeder niet*. BIJBELV. *Houd uw volk beter in tucht*. *Vergaert d'ontzagchelijke tucht, verſtroiden onder een gehucht*. VOND. De uitwerking van zulk eene tucht, inzonderheid met betrekking tot de eerbaarheid. In dezen zin bezigde men *zucht* oulings in het hoogd.; en bezigt men het nog hedendaags, zoo op zich zelf; als in vereeniging met *eer*; alwaarom onze ſpreekw. *in alle eer en deugd* eene verbastering ſchijnt van *in alle eer en tucht*; vooral daar *tucht* de gezegde beteekenis in de zamenſtell.: *ontucht* oefent. Voorts is *tucht* ook nog beſtraffing, kaſtijding: *kerkelijke tucht*. *Zijn ſtrenge tucht viel dag en nacht mij zwaar*. L. D. S. P. Van hier *tuchteling*, *tuchteloos*, *tuchtig*, *tuchtigen*, enz. Zamenſtell.: *tuchthuis*, *tuchtleere*, *tuchtmeester*, *tuchtroede*, enz. *Kindertucht*, *kloostertucht*, *krijgstucht*, *legertucht*, *ontucht*, enz.

Tucht, hoogd. *zucht*, ZWABENSPIEG. *zuicht*, OTTFRID. *zuht*, komt van een verouderd *tugen*, of *tuigen*, nederſ. *tugen*, hoogd. *ziehen*, opkweeken, opvoeden, tot een goed gedrag opleiden en dringen.

TUCHTELING, z. n., m. en vr., *des tuchtelings*, of *van den tuchteling*; en *der* of *van de tuchteling*; meerv. *tuchtelingen*. Een man, of eene vrouw, die om ſlecht gedrag in een tuchthuis, of verbeterhuis, geplaatst

zeug, de ſtof, waaruit iets vervaardigd wordt; en, bij HALMA, het gezamenlijke vee van eenen landman. Dit *tuig* komt van *tuigen*, voor zoo veel het oulings, even als het hoogd. *zeugen* en *ziehen*, van de beteekenis van trekken, tot die van te voorſchijn brengen, verwekken en aankweeken, moet zijn overgegaan, waaruit vervolgens die van opvoeden ſproot uit welke die van *tucht* voortgekomen is. Zie dit laatſte woord.

TUIGE, z. n., m. en vr., *des tuiges*, of *van den tuige*; *der tuige*, of *van de tuige*; meerv. *tuigen*. Anders *getuige*, dat thans alleen gebruikelijk is. Al wie van eene zaak tuigt, of getuigt: *wanneer me de tuygen ſal examineren*. V. HASS. Al wat ſtrekt om eenige zaak te doen blijken: *en dit van Nasſaus roem ſal eeuwig tuige zijn*. VOND. Een getuigenis: *du en ſalſte niet valſche tuge gheven*. V. HASS. *aanteek. op* KIL.

Tuige, nederſ. *tüge*, ULPHIL. *tuggo*, ZWABENSPIEG. *geziug*, hoogd. *zeuge*, komt van *tuigen*.

TUIGEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik tuigde*, *heb getuigd*. Eene zaak door zijn getuigenis bekend maken, of bevestigen: *wel tuigen ſtorting van veel bloe's*. VOND. *Dat Teroane tuigh*. OUDAEN. Ook onz., van iets getuigen: *men van hem tuigt*. VOND. Van hier *tuige*. Zamenſtell.: *betuigen*, *getuigen*, en de daarvan afgeleide woorden.

Tuigen, nederſ. *tügen*, zweed. *tijga*, hoogd. *zeugen*, beteekent eigenlijk zeggen, verkondigen, in welke beteekenis *teihan* en *gateihan* bij ULPHILAS voorkomt, en is verwant aan het hoogd. *zeihen*, nederſ. *teijen*, en aan *zeigen*, nederſ. *togen*, holl. *togen*, *toogen*.

TUIGEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik tuigde*, *heb getuigd*. Van tuig voorzien, toerusten: *het ſchip wordt reeds getuigd*. *Tuig de paarden*. Van hier *getuig*, en *tuiging*. Zamenſtell.: *optuigen*, *onttuigen*. Deze beteekenis heeft dit woord van *tuig*, dat intusſchen van een verouderd *tuigen*, trekken, afſtamt. Zie *tuig*.

TUIGHUIS, z. n., o., *des tuighuizes*, of *van het tuighuis*; meerv. *tuighuizen*. Van *tuig* en *huis*. Een huis, waar men allerlei krijgstuig bewaart: *men haalt het geſchut uit het tuighuis*. Zamenſtell.: *tuighuismeester*.

TUIGKAMER, z. n., vr., *der*, of *van de tuigkamer*; meerv. *tuigkamers*. Van *tuig* en *kamer*. Een vertrek,

trek, dat tot bewaring van krijgstuig, of jagttuig, dient. Hoogd. *zeugkammer*.

TUIGMEESTER, z. n., m., *des tuigmeesters*, of *van den tuigmeester*; meerv. *tuigmeesters*. Van *tuig* en *meester*. Al wie het opzigt over het krijgstuig houdt. Van hier *tuigmeesterschap*. Zamenstell.: *veldtuigmeester*, *veldtuigmeesterschap*.

TUIL, z. n., m., *des tuils*, of *van den tuil*; meerv. *tuilen*. Verkleinw. *tuiltje*. Eigenlijk jokkernij; van hier *zijnen tuil tuilen*, en *op den tuil houden*. *Bij tuiltjes* wordt in Vriesland nog gebezigd, voor: uit jokkernij. Ook schijnt de spreekwijs *zijnen tuil tuilen* voor te komen in de beteekenis van met een dwaas en losbandig leven voortgaan: *de sluikzaameningen, liet men ze haaren tuil tuilen, scheenen geschaapen eenigh groot onheil uit te broeden*. HOOFT. Voorts is *tuijlken* bij KIL. zekere bloem, een ruiker, en een pluimpje, of ander versiersel van den hoed. Ook wordt *tuil* voor krans gebezigd, bij GREENWOOD en anderen. Het werkwoord *tuilen* is bij KIL. losbandig leven, en voorts ook ligtzinnig en besluiteloos voortleven: *laat hem maar tuilen*. HALMA. *Wat zou men dus lang tuilen*, in besluiteloosheid voortgaan. HOOFT. Het woord *tuiltje*, voor een bosje bloemen, een ruikertje, brengt men liefst tot *tuijen*, binden, vast binden.

TUIL, z. n., bij KIL. akkerbouw, teelt. Van *tuilen*, *teulen*, of *telen*, welk alles bij KIL. in den zin van landbouwen voorkomt, even als *teulen* in: *als braecklant nieu geteult voor naest aenstaende mert*. HUIGENS. Vergel. v. HASS. op *tuijl*.

TUILEN, zie *tuil*.

TUIMELAAR, z. n., m., *des tuimelaars*, of *van den tuimelaar*; meerv. *tuimelaars*, en *tuimelaren*. Verkleinw. *tuimelaartje*. Al wie, of wat, tuimelt; zoo als zekere duif, die zulks onder het vliegen doet: *mijn fraaiste tuimelaar is weggevlogen*. Zekere dolfijn, die onder het zwemmen tuimelt: *men onderscheidt de Dolfijnen in bruinvisschen, tuimelaars, en botskoppen*. Zeker oorlogstuig, waarmede men oudtijds zware steenen wierp: *men gaf aan de zoogenoemde blijden ook den naam van tuimelaars*. Zeker slag van masteleinbrood: *ik verkies de tuimelaars boven het wittebrood*, in Gouda, en daar omstreeks gebruikelijk. Een jongen, die

gaarne tuimelt: *ik ken geenen vluggeren tuimelaar.* Bij Kil. is *tuimeler* ook iemand, die zich om den broode in het tuimelen oefent. Van *tuimelen.*

TUIMELEN, onz. w., gelijkvl. *Ik tuimelde, heb getuimeld.* Het onderste boven rollen, omwentelen: *zie dien dolfijn eens tuimelen. Hij tuimelt over dwars op handen en voeten. Over het hoofd tuimelen.* Afrollen: *hij tuimelde van al de trappen. Iemand het hoofd van den romp doen tuimelen.* Overdragtelijk, bankbreukig worden: *hij kan het niet houden, hij moet tuimelen.* Staat en rang verliezen: *gij zult hem welhaast zien tuimelen. Een staatsbestuur tuimelt*, als er daarin eenige omwenteling voorvalt. *De golven tuimelen*, als zij gestadig voortbuitelen en rollen. Van hier *getuimel, tuimelaar, tuimeling.* Zamenstell.: *tuimelgeest, tuimelvischje, tuimelzucht*, enz. *Aftuimelen, omtuimelen, voorttuimelen, wegtuimelen*, enz.

Tuimelen, nederf. *tümeln*, eng. *tumble*, zweed. *tumla*, vries. *toemelje*, hoogd. *taumeln, tummeln*, is verwant aan het fr. *tomber*, ital. *tomare, tomolare, tombolare*, vallen.

TUIMELGEEST, zie *tuimelzucht.*

TUIMELING, z. n., vr., *der*, of *van de tuimeling;* meerv. *tuimelingen.* De daad van tuimelen, getuimel: *der golven tuimeling.* Vond. Overdragtelijk, eene omwenteling in een staatsbestuur: *ik voorzie wederom eene geweldige tuimeling.* Van *tuimelen.*

TUIMELVISCHJE, z. n., o., *van het tuimelvischje;* meerv. *tuimelvischjes.* Van *tuimelen* en *vischje.* Zeker slag van karpers. Anders *nesteling: men vangt omstreeks Alphen in Oogstmaand veel tuimelvischjes.*

TUIMELZUCHT, z. n., vr., *der*, of *van de tuimelzucht;* zonder meerv. Van *tuimelen* en *zucht.* Anders *tuimelgeest.* Een verlangen naar omwenteling in het staatsbestuur: *wordt gij ook door tuimelzucht gedreven?*

TUIN, z. n., m., *des tuins*, of *van den tuin;* meerv. *tuinen.* Verkleinw. *tuintje.* In het hoogd. *zaun*, opperd. *tune*, nederf. *tuun.* Eigenlijk, eene heining, omtuining: *sinen tuijn neder te werpen, als 't noot van brande wair.* v. Hass. Of het rijs, waaruit zulk eene omtuining oulings gevlochten werd: *zullen oock de Poortschrijvers gije toelaten eenigh tuijn ofte holt in de Stadt te drogen...* v. Hass. Het is dus eigenlijk niet de

hof,

hof, maar de heining, die den hof afsluit. Een tuin, zegt de Heer v. LELIJV., is altijd laag en nooit boven drie, of vier voeten hoog. Daar van *de hollandsche tuin*, die op de duiten verbeeld is. Het beteekent voorts eene plek gronds, welke door eene heining omgeven is, om tot aankweeking van vruchtboomen, moes, enz. te dienen: *hij wandelt in den tuin. Nu mijmertze in den tuin.* VOND. *Om eenen tuin te maken.* D. DECK. *De kap*, of *den mantel*, *om*, of *op den tuin hangen*, zegt men van eenen monnik, die zijn klooster, en het kloosterleven, verlaat. Men verbeeldt zich daarbij, dat hij over de omtuining van het klooster geklommen, zijne kap, of zijn' mantel daaraan hangt:

Al nemen de Nonnekens duer 't vleesch ocsuyn (gelegenheid),
Dat se haer wielen (*velamina*) *hangen op ten tuyn.* A. BIJNS.

Iemand om den tuin leiden, in plaats van hem daarover te doen, of te laten, klimmen, is, hem misleiden. *Iemand voor een' havik op den tuin aanzien*, beteekent bij HOOFT, iemand voor een' bespieder houden. Van hier *tuinen*, 't welk in de Betuwe teenen vlechten beteekent, doch anders gemeenlijk genomen wordt, voor eenen tuin bearbeiden, of bewandelen: *tuinier*, *tuinieren.* Zamenstell.: *tuinalsem*, *tuinarbeid*, *tuinarbeider*, *tuinbank*, *tuinbloem*, *tuinboon*, *tuineppe*, *tuinhaag*, *tuinhoed*, *tuinhuis*, *tuinkamer*, *tuinkers*, *tuinklaauw*, *tuinkoninkje*, *tuinkrakol*, *tuinlaan*, *tuinlisch*, *tuinlieden*, *tuinman*, *tuinmispel*, *tuinmunte*, *tuinranonkel*, *tuinschaar*, *tuinscharlei*, *tuinscheerling*, *tuinschoen*, *tuinschop*, *tuinslang*, *tuinspin*, *tuinstaak*, *tuinstoel*, *tuinvrucht*, *tuinwerk*, dat is rijswerk aan kribben in rivieren, enz. *Bloemtuin*, *houttuin*, *knoltuin*, *kooltuin*, *kweektuin*, *moestuin*, *pleiziertuin*, *speeltuin*, *timmertuin*, enz.

TUINALSEM, z. n., m., *des tuinalsems*, of *van den tuinalsem*; zonder meerv. Van *tuin* en *alsem*. Alsem, die in tuinen gekweekt wordt, in tegenoverstelling van die in het wild groeit: *de tuinalsem doet minder nut, dan de andere.*

TUINBOON, z. n., vr., *der*, of *van de tuinboon*; meerv. *tuinboonen.* Verkleinw. *tuinboontje.* Van *tuin* en

en *boon*. Dezen naam geeft men op sommige plaatsen aan de Roomsche boon: *houdt gij ook zoo veel van jonge tuinboontjes?*

TUINEN, onz. w., gelijkvl. *Ik tuinde, heb getuind*. Eenen tuin bewerken; ook in eenen tuin wandelen: *ik ben een liefhebber van tuinen. Wij hebben eens getuind*. Zamenstell.: *omtuinen*, enz.

TUINEPPE, z. n., vr., *der*, of *van de tuineppe*; zonder meerv. Van *tuin* en *eppe*, lat. *apium*. Een bijzonder slag van eppe: *behalve de gemeene en de wilde eppe, heeft men watereppe, bergeppe, en tuineppe, of peterselie*.

TUINIER, z. n., m., *des tuiniers*, of *van den tuinier*; meerv. *tuinieren*, en *tuiniers*. Anders *tuinder* en *tuinman*. Van *tuin*. Al wie eenen, of meer tuinen, alleen of met hulp van dienstbaar volk, bewerkt, zoo voor eigene rekening, als in soldij van anderen: *het is een tuinier van bedrijf*. Van hier *tuinieren*. Zamenstell.: *tuiniershuis*, *tuiniersjongen*, *tuiniersknecht*, *tuinierloon*, *tuiniersvrouw*, *tuinierswoning*, enz.

TUINIEREN, onz. w., gelijkvl. *Ik tuinierde, heb getuinierd*. Het bedrijf van eenen tuinier oefenen: *hij heeft zich op het tuinieren toegelegd*. Van *tuinier*.

TUINKERS, z. n., vr., *der*, of *van de tuinkers*; meerv. *tuinkersen*. Van *tuin* en *kers*. Eene kers, die in eenen tuin geteeld is, in tegenoverstelling van eene, die uit eenen afzonderlijken kersenboomgaard voortkomt: *zijn dit wezenlijk tuinkersen?*

TUINKERS, z. n., vr., *der*, of *van de tuinkers*; zonder meerv. Van *tuin* en *kers*. Zeker slag van kers. Anders *sterkers*: *de tuinkers komt reeds boven*.

TUINKRAKOL, z. n., vr., *der*, of *van de tuinkrakol*; meerv. *tuinkrakollen*. Van *tuin* en *krakol*. Een bijzonder slag van huisjesslekken: *men onderscheidt de huisjesslekken, of krakollen, in water- moeras- en land- of tuin-krakollen*.

TUINLISCH, z. n., o., *van het tuinlisch*; zonder meerv. Van *tuin* en *lisch*. Eene der velerhande soorten van lisch, of blaauwe lelie: *het tuinlisch groeit in Duitschland ook in het wild*.

TUINMISPEL, z. n., m., *des tuinmispels*, of *van den tuinmispel*; meerv. *tuinmispelen*, en *tuinmispels*.

Van

Van *tuin* en *mispel*. Dat ſlag van mispelen, dat in de tuinen wordt aangekweekt: *men vindt driederlei tuinmispels, groote zoete, groote zure, en ſpiegelmispels.*

TUINMUNTE, z. n., vr., *der*, of *van de tuinmunte;* zonder meerv. Van *tuin* en *munte*. Zeker ſlag van munte: *de tuinmunte voert ook den naam van gladde akkermunt.*

TUINSCHARLEI, z. n., vr., *der*, of *van de tuinſcharlei;* zonder meerv. Van *tuin* en *ſcharlei*. Een plantgewas, dat eene der vier verſchillende ſoorten van ſcharlei uitmaakt: *de tuinſcharlei groeit in Spanje en Portugal natuurlijk.*

TUINSCHEERLING, z. n., vr., *der*, of *van de tuinſcheerling;* zonder meerv. Van *tuin* en *ſcheerling*. Een bijzonder ſlag van ſcheerling, dat door dezen naam van de *groote ſcheerling*, en *waterſcheerling*, onderſcheiden wordt: *de tuinſcheerling groeit hier en daar langs de wegen, en ſluipt van daar wel eens in de tuinen in.*

TUINSLANG, z. n., vr., *der*, of *van de tuinſlang;* meerv. *tuinſlangen*. Van *tuin* en *ſlang*. Een bijzonder ſlag onder de zoogenoemde ſerpenten: *de tuinſlang hoort in Amerika te huis.*

TUINWERK, zie *tuin*.

TUISCHEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik tuischte, heb getuischt.* Bij KIL. ook *tuijtelen, tommen*. Waar tegen waar verruilen: *ik wil niet met hem tuiſchen. Paarden tuiſchen.* Voorts bij KIL. ook ſpelen, dobbelen. Van hier *tuiſcher, tuiſcherije, tuiſching*. Zamenſtell.: *tuijschbaene, tuijschſchole, tuijschſpel*, bij KIL. *Paardentuiſcher*, enz.

Tuiſchen, nederſ. *tuſchen, tuusken*, hoogd. *tauſchen*, ſchijnt verwant aan het hoogd. *tauſchen*, bedriegen.

TUIT, z. n., vr., *der*, of *van de tuit;* meerv. *tuiten*. Verkleinw. *tuitje*. Evenveel als *toot*, eene uitſtekende punt van menigerlei aard; zoo als die van eene kan: *de tuit is van die kan gebroken;* die van een ouderwetsch hoofdhulſel: *eene muts met tuiten;* bij KIL. ook die van eene borst, anders *tet;* en de borst zelve. Voorts ook de kan zelve, waarvan *tuit* anders de punt aanduidt. Deze beteekenis heeft het woord in: *met kannen, potten, toiten, glaſen.* v. HASS. Als mede eene pun-

puntige haarvlecht: *zij droogt en net de groene tuit.* VOND. Bij KIL., ook, een horen, anders *toot*, en de velg van een rad. Oul. beteekende *tuit* ook eene ligte vrouw: *van 't ghewaet van lichte Tuyten.* GESCH. Van hier *tuiten*, enz. Zamenstell.: *tuitband*, de band van eene haarvlecht, *tuitkan*, *tuitmuil*, KIL., *tuitpot*, *tuitschoen*, *tuituil.* KIL. enz. *Haartuit*, *ijdeltuit*, of *ijltuit*, *schoentuit*, *vertuiten*, enz.

TUITBAND, zie *tuit.*

TUITEN, onz. w., gelijkvl. *Ik tuitte*, *heb getuit.* Toeten: *wie ruyt, en tuyt, hier zo als de ontstelde?* R. VISS. Zie voorts *toeten.* Van hier *getuit*, *tuiter*. *tuiting.* Zamenstell.: *tuithoren*, enz., *loftuiten*, *glorietuiten*: *'k en kon niet glorijtuiten.* J. DE DECK. enz.

TUK, z. n., m., *des tuks*, of *van den tuk*; meerv. *tukken.* Bij KIL. aanraking, en stoot; bijzonderlijk zulk een stoot met den kop, als de rammen plegen te geven; en *tukken*, *tokken*, is bij hem aanraken; het stamwoord van *tokkelen*, en verwant aan het fr. *toucher*, ital. *toccare*, sp. *tocar*; als ook stooten, in welken zin het *tukkenbollen*, met den kop stooten, en *tuknoten*, *rolnoten*, heeft voorgebragt, en aan *tikken* verwant schijnt. Ook komt *tuk* voor in de beteekenis van bedrog. In het hedendaagsch gebruik is *tuk*, ras: *die hond is van eenen goeden tuk.* Ook van menschen, aard, inborst, geslacht: *niet veraert van zijnen tuk.* VOND.

TUK, bijv. n., *tukker*, *tukst.* Geslepen, afgerigt: *hij is tuk op roof.* *De noot maekt d'onbeslepe tuk.* VOND. In Vriesland *toek*, verwant aan het hoogd. *tuck*, een listige trek, bij KIL. ook *tuck*, van waar *tuckachtigh*, hoogd. *tuckisch.*

TUKKEN, zie *tuk.*

TUKKENBOLLEN, zie *tuk.*

TUKNOTEN, zie *tuk.*

TUL, hetzelfde als *pul*; inzonderheid in de beteekenis van eene kan met eene lange pijp, waaruit men kinderen laat drinken. Van hier *tullen*, voor drinken, en *tullebroer*, een dronkaard. WESTERB. heeft *tullewijf.* Ook zegt men: *hij is een regte tul*, een zuiper.

TULBAND, z. n., m., *des tulbands*, of *van den tulband*; meerv. *tulbanden.* Verkleinw. *tulbandje.* Bij KIL. *turbant* en *tulpe.* Eene turksche hoofdwrong: *op den tulbant.* VOND. — Eng. *turbant*, fr., hoogd.

turban, ital. *turbante*, en *torpante*, perz. *dilbent*, waaruit dit woord ontleend is. Voorts bezigt men het ook wegens zeker gebak, dat de gestalte van eene turksche hoofdwrong heeft: *die tulband is uitnemend lekker*.

TULLEN, zie *tul*.

TULP, z. n., vr., *der*, of *van de tulp*; meerv. *tulpen*. Verkleinw. *tulpje*. Eene welbekende bloem.: *men onderscheidt de tulpen in drie hoofdsoorten. De rijp, de nevel, en de mist, verstikt de tulp*. VOND. Zamenstell.: *tulpbol*, *tulpboom*, *tulpenbed*, *tulpblad*, *tulphandel*, *tulpkweeker*, *tulpteel*, enz.

Tulp, hoogd. *tulpe*, en *tulpane*, KIL. *tulipa*, eng. *tulip*, fr. *tulipe*, ital. *tulipa* en *tulipano*, heeft dezen naam aan de overeenkomst van de gestalte van haren bloem met eenen tulband te danken.

TULPBOOM, *tulpenboom*, z. n., m., *des tulpbooms*, of *van den tulpboom*; meerv. *tulpboomen*. Van *tulp* en *boom*. Een boom, wiens bloemen aan tulpen gelijken: *de bloem dragende tulpboom wordt in Noordamerika gevonden*.

TULPHANDEL, z. n., m., *des tulphandels*, of *van den tulphandel*; zonder meerv. Van *tulp* en *handel*. Evenveel welke handel in tulpen. Inzonderheid die windhandel, welke in 1637 van staatswege vernietigd werd: *hoe velen werden er niet door den tulphandel verarmd?*

TURELUUR, z. n., m., *des tureluurs*, of *van den tureluur*; zonder meerv. Enkel gebruikelijk in de spreekw.: *uit zijnen tureluur zijn*, *geraken*, uit zijnen luim zijn, enz. J. Vos zegt ergens: *ik zweer bij mijn tureluur, dat ik hem nog zal hebben*. Van hier heeft men, in de gemeenzame verkeering, het bijvoegelijke *tureluursch* gevormd: *het is om tureluursch* (gek, of dol) *te worden*. Van het fr. *tureluure*.

TUREN, onz. w., gelijkvl. *Ik tuurde*, *heb getuurd*. Met inspanning van het gezigt kijken, gluren: *hij tuurt onophoudelijk door zijn kijkglaasje op haar*.

TURF, z. n., m., *des turfs*, of *van den turf*; meerv. *turven*. Verkleinw. *turfje*. Eigenlijk eene zode, welke beteekenis *turf* in het eng., *torf* in het zweed., en *tijwarch* in wallis, oefent. Voorts eene brandbare zode, welke men boven van de heidevelden spit, en verbrandt;

en eene brandbare veenkluit, uit zekere vette veenaarde gevormd, die, op verscheidene plaatsen, uit den lagen grond opgebaggerd, vastgetrapt, tot vierkante brokken gestoken, gedroogd en tot brandstof gebezigd wordt: *leg een turfje aan het vuur. Verbodt van eenigen turf te steeken.* HOOFT. *Turf graven, turf baggeren, turf maken, turf trappen, turf stapelen, turf vletten, turf meten, turf tonnen*, enz. *In het veen ziet men op een turfje niet*, beteekent, daar men overvloed van iets heeft, is men op zoodanig iets niet karig. *Hij weet eenen turf in drieen te kloven*, hij is hoogzuinig. Van *turf* komt *turven*. Zamenstell.: *turfakker, turfasch, turfbak, turfbank, turfboer, turfdamp, turfdrager, turfeiker, turfgraver, turfhok, turfkelder, turfkluit, turfkoker, turfkool, turfkooper, turfland, turfmaakster, turfmaker, turfmand, turfmarkt, turfmeetster, turfmeter, turfmolm, turfpraam, turfschip, turfschipper, turfschouw, turfschuit, turfschuur, turfspitter, turfsteker, turfton, turftonner, turftonster, turfveen, turfverkooper, turfverkoopster, turfvulster, turfvuur, turfwagen, turfzolder*, enz. *Baggerturf, winterturf, zomerturf*, enz.

Turf, KIL., hoogd., nederf., zweed., ijsl. *torf*, oudd. *torft*, *zurufft*, *zurf*, *zurb*, *zurbe*, *turben*, middeleeuw. lat. *curffodi*, *turba*, ital. *torba*, fr. *tourbe*, angelf. *tijrb*, *tijrf*, *turfe*, eng. *turf*, komt misschien van het ijsl. *torfa*, graven, en vervolgens ook de gegravene turf branden.

TURK, z. n., m., *des turks*, of *van den turk*; meerv. *turken*. Verkleinw. *turkje*. Eigenlijk, de volksnaam van eene Mohammedaansche natie: *de Turken bemagtigden het Westen van Azie, Egypte, en vervolgens ook Constantinopel.* Evenveel welke Mohammedaan: *Joden en Turken hebben veel met elkanderen gemeens. Iemand plagen als een Turk*, is, hem geweldig plagen. *De groote Turk*, is, de Keizer van Constantinopel; ook *de groote heer*. *De Turk* is het Turksche volk: *den Turck zijn vleugels korten.* VOND. Het vr. van *turk* is *turkin*. Voorts, komt van *turk* het werkw. *turken, turkije, turkois, turksch*. Zamenstell.: *turkenland*, enz. ADELUNG leidt dit woord af van het aloude *tor*, een berg, als of het eigenlijk een bergbewoner aanduidde.

TURKEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik turkte, heb geturkt.* Plagen als een turk: *hoe kunt gij dat kind zoo turken?*

TURKIJE, z. n., o., *van het Turkije;* zonder meerv. Turkenland; *voor uwen arm bezwijckt Turckije, dat op de zee u laegen leit.* VOND.

TURKIN, zie *turk.*

TURKOOIS, z. n., m., en o., *van den turkoois*, en *van het turkoois;* meerv. *turkooizen.* Mannelijk, een edel gesteente van eene blaauwe kleur: *die vlammende robijnen, dat gout, en dien turkois.* VOND. *De vierde rijge van een turkois, ende een Sardonix, ende een Jaspis.* BIJBELV. Onzijdig, de erts; ook eene hoeveelheid van dit slag van edelgesteenten, waaruit iets gemaakt wordt: *maer vreest dat blaeu turkois.* VOND. *Het schittert van smaragd, en turkoois.* Van hier *turkooizen.*

Turkoois, KIL. *turckoijs*, VOND. *turkois*, hoogd. *turkisz*, eng., fr. *turquoise*, sp. *turquesa*, ital. *turchesa*, en *turchina*, komt van *turk*, omdat men den echten turkois oulings uit Turkije kreeg.

TURKSCH, bijv. n., al wat tot de Turken behoort, of betrekkelijk is: *de Turksche maen durf zich beloven, de zon der kruisvlagge uit te doven.* VOND. *De Turksche keizer, het Turksche rijk, Turksche boonen, Turksche erwten, Turksch fluweel, Turksch garen, Turksche honden, Turksche paarden, Turksche tapijten, Turksche weit*, enz. Van *turk.*

TURVEN, onz. w., gelijkvl. *Ik turfde, heb geturfd.* Turf opdoen: *wanneer turft gij?* Spreekw.: *hij heeft al wel geturft*, hij heeft zijne schaapjes al op het drooge. Zamenstell.: *turftijd*, enz. Van *turf.*

TUSSCHEN, voorzetsel van tijd en plaats, dat eene beweging naar, of een verblijf in, de middelruimte, welke twee dingen van elkanderen scheidt, aanduidt. *Daer en is maer als een schrede tusschen mij ende tusschen de doot.* BIJBELV. *De ribben van een rif, die tusschen beide laten een ruimen buik.* VOND. *Het gebeurde tusschen Paschen en Pinksteren. Tusschen mijn veertigste en vijftigste jaar kwam mij dat alles over. Er viel tusschen beide iets voor.* Hier is *tusschen beide*, in de tijdruimte, waardoor twee voorgemelde tijdstippen vaneen gescheiden worden; of, onbepaaldelijk, tusschen de gebeurtenissen, waarvan gesproken wordt. Dezelfde uitdrukking heeft elders de bijzonde-

re beteekenis van middelmatig: *heeft hij u wel behandeld? zoo wat tusschen beide.* Voorts is *tusschen beide spreken*, zich als bemiddelaar gedragen. *Tusschen beide komen*, is, zich derwijze in eenige zaak mengen, dat men daaraan eene andere plooi geve, of den loop daarvan zelfs geheel stuite: *als er maar niets tusschen beide komt. Tusschen twee strijdende partijen vliegen. Iets tusschen duim en vinger nemen.* Ook voegt men *door*, *henen*, *in*, *uit*, en *weg*, bij tusschen: *ik ging er tusschen door. Baan u een pad daar tusschen henen. Wij drongen er tusschen in. Het sprong er tusschen uit. Hoe kom ik hier tusschen weg?* Dit voorzetsel behoort tot die gene, die oulings den tweeden naamval bij zich hadden, en, zegt men nog hedendaags *tusschen deks*, *tusschen dijks*, en *tusschen tijds*, zie deze woorden, en de *Inleiding*, bladz. 185. Voorts is *tusschen u en mij*, en *tusschen ons*, buiten kennis van anderen: *het blijft tusschen u en mij. Tusschen ons gesproken. Tusschen geel en groen*, is, zoo naar het gele, als naar het groene, trekkende. *Tusschen licht en donker*, is, in de avond- of morgen-schemering. *Tusschen mal en dwaas*, is, in de gemeenzame verkeering, min of meer ontsteld van hersenen: *hij is niet gek, maar zoo wat tusschen mal en dwaas. Tusschen de bedrijven*, is, eigenlijk, tusschen de bijzondere afdeelingen van een tooneelspel, maar voorts ook tusschen evenveel welke andere dingen: *het eerste geregt werd afgenomen, en wij dronken eens tusschen de bedrijven. Tusschen twee*, of *meer*, *dingen kiezen*, is, zijne keuze op een daarvan vestigen. *Tusschen twee vuren geraken*, is, figuurlijk, van weerskanten benaauwd, en aangevallen, worden. *Tusschen twee stoelen in de asch gaan zitten*, is, figuurlijk, door eene besluitelooze verwaarloozing van het goede, dat zich van weerskanten aanbiedt, in ongelegenheid gebragt worden. Eindelijk komen van *tusschen* de voegwoorden *intusschen*, en *ondertusschen*, en eene reeks van andere zamenstellingen met zelfstandige naamwoorden; gelijk ook eenige weinige met werkwoorden.

Tusschen, vries. *tusken*, nederf. *tüschen*, *twusken*, oudd. *zuschin*, hoogd. *zwischen*, NOTK. *zewisken*, TATIAN. *zuisgene*, WILLER. *zuischon*, zwab. dicht. *entzwischent*, komt ongetwijfeld van *twee*, hoogd. *zwei*;

twee; zoo als te meer daaruit blijkt, dat het in het angelſ. *betweonan*, *betwijnan*, en in het eng. *between* luidt. Het is dus eigenlijk in het midden van twee dingen.

TUSSCHENARTIKEL, z. n., m., *des tusſchenartikels*, of *van het tusſchenartikel*; meerv. *tusſchenartikelen*, en *tusſchenartikels*. Van *tusſchen* en *artikel*. Een artikel, dat tusſchen andere artikelen wordt ingevuld: *hij vermeerderde de voorgeſlagene vredesartikelen met een en ander tusſchenartikel.*

TUSSCHENBEDENKING, z. n., vr., *der*, of *van de tusſchenbedenking*; meerv. *tusſchenbedenkingen*. Van *tusſchen* en *bedenking*. Eene bedenking, welke tusſchen andere bedenkingen opkomt: *zijn geſchrijf is met allerlei tusſchenbedenkingen opgevuld.*

TUSSCHENBEDRIJF, z. n., o., *des tusſchenbedrijfs*, of *van het tusſchenbedrijf*; meerv. *tusſchenbedrijven*. Van *tusſchen* en *bedrijf*. Een bedrijf, dat tusſchen andere bedrijven plaats grijpt: *welk een aangenaam tusſchenbedrijf.*

TUSSCHENBEIDENHEID, z. n., vr., *der*, of *van de tusſchenbeidenheid*; meerv. *tusſchenbeidenheden*. Bij Kil. de ruimte tusſchen twee opgenoemde dingen: *digt bij de rivier ſtond het kasteel, en de tusſchenbeidenheid leverde een fraai grasperk op.*

TUSSCHENBEURT, z. n., vr., *der*, of *van de tusſchenbeurt*; meerv. *tusſchenbeurten*. Verkleinw. *tusſchenbeurtje*. Van *tusſchen* en *beurt*. Eene beurt, welke tusſchen andere beurten invalt: *krijg ik geen tusſchenbeurtje?*

TUSSCHENBOD, z. n., o., *des tusſchenbods*, of *van het tusſchenbod*; zonder meerv. Van *tusſchen* en *bod*. Een bod, dat tusſchen de aanbiedingen van iemand anders gedaan wordt: *uw tusſchenbod heeft mij veel nadeels gedaan.*

TUSSCHENDAK, z. n., o., *des tusſchendaks*, of *van het tusſchendak*; meerv. *tusſchendaken*. Verkleinw. *tusſchendakje*. Van *tusſchen* en *dak*. Een dak over een open vak tusſchen twee gebouwen: *waarom laat gij er geen tusſchendak maken?*

TUSSCHENDANS, z. n., m., *van den tusſchendans*; meerv. *tusſchendanſen*. Van *tusſchen* en *dans*. Een dans

dans tusschen twee tooneelspelen: *hoe behaagt u die tusschendans?*

TUSSCHENDIJK, z. n., m., *des tusschendijks*, of *van den tusschendijk*; meerv. *tusschendijken*. Van *tusschen* en *dijk*. Een dijk tusschen twee of meer andere dijken: *die dijken worden door eenen korten tusschendijk vereenigd.*

TUSSCHENEILAND, z. n., o., *des tusscheneilands*, of *van het tusscheneiland*; meerv. *tusscheneilanden*. Verkleinw. *tusscheneilandje*. Van *tusschen* en *eiland*. Een eiland, 't welk ergens tusschen ligt: *toen de Franschen den linker oever verlieten, hielden zij niet slechts den regter, maar ook de tusscheneilanden, bezet.*

TUSSCHENENGTE, z. n., vr., *der*, of *van de tusschenengte*; meerv. *tusschenengten*. Van *tusschen* en *engte*. Eene engte, welke ergens tusschen ligt: *de vijand werd in de tusschenengte van de wederzijdsche rotshoogten geweldig beschoten.*

TUSSCHENERF, z. n., o., *des tusschenerfs*, of *van het tusschenerf*; meerv. *tusschenerven*. Verkleinw. *tusschenerfje*. Van *tusschen* en *erf*. Een erf tusschen twee woningen, enz.: *het tusschenerf hoort aan mijnen buurman toe.*

TUSSCHENGANG, z. n., m., *des tusschengangs*, of *van den tusschengang*; meerv. *tusschengangen*. Van *tusschen* en *gang*. Een gang tusschen andere gangen: *ik ontmoette haar in den tusschengang.*

TUSSCHENGEBED, z. n., o., *des tusschengebeds*, of *van het tusschengebed*; meerv. *tusschengebeden*. Van *tusschen* en *gebed*. Een gebed, 't welk ergens tusschen gedaan wordt: *hij deed een klein tusschengebed.*

TUSSCHENGEBIED, z. n., o., *des tusschengebieds*, of *van het tusschengebied*; zonder meerv. Van *tusschen* en *gebied*. Een gebied, 't welk gedurende zekeren tusschentijd gevoerd wordt: *na des Konings dood werd het tusschengebied, tot aan de mondigheid van den Kroonprins, aan hem opgedragen.*

TUSSCHENGESCHRIJF, zie *tusschenschrift*.

TUSSCHENGESNAP, zie *tusschensnap*.

TUSSCHENGESPEEL, z. n., o., *des tusschengespeels*, of *van het tusschengespeel*; zonder meerv. Van *tusschen* en *gespeel*. Verschilt merkelijk van *tusschenspel*; zie dit woord; en beteekent muzijk, welke ergens

gens tusfchen gefpeeld wordt: *dat tusfchengefpeel begint mij reeds te vervelen.*

TUSSCHENGETAL, z. n., o., *des tusfchengetals*, of *van het tusfchengetal*; meerv. *tusfchengetallen.* Van *tusfchen* en *getal.* Een getal, dat midden tusfchen twee andere getallen ftaat: *welk is het tusfchengetal tusfchen zeven en dertien?* Anders *tusfchental.*

TUSSCHENGEWEST, z. n., o., *des tusfchengewestes*, of *van het tusfchengewest*; meerv. *tusfchengewesten.* Van *tusfchen* en *gewest.* Een gewest, waardoor andere gewesten van elkanderen afgefcheiden worden: *beiden zochten het tusfchengewest aan hun rijk te hechten.*

TUSSCHENGEZANG, z. n., o., *des tusfchengezangs*, of *van het tusfchengezang*; meerv. *tusfchengezangen.* Van *tusfchen* en *gezang.* Een gezang, dat ergens tusfchen aangeheven wordt: *men zong een kort tusfchengezang.*

TUSSCHENGRACHT, z. n., vr., *der*, of *van de tusfchengracht*; meerv. *tusfchengrachten.* Van *tusfchen* en *gracht.* Eene gracht, welke ergens tusfchen ligt: *men fluitte voor de tusfchengracht.*

TUSSCHENHANDEL, z. n., m., *des tusfchenhandels*, of *van den tusfchenhandel*; zonder meerv. Van *tusfchen* en *handel.* Al wat tusfchen eenigen anderen handel gehandeld wordt: *die tusfchenhandel had bijkans alles omver geworpen.*

TUSSCHENHISTORIE, z. n., vr., *der*, of *van de tusfchenhistorie*; meerv. *tusfchenhistorien*, en *tusfchenhistories.* Verkleinw. *tusfchenhistorietje.* Van *tusfchen* en *historie.* Een gefchiedverhaal, dat tusfchen andere gefchiedverhalen ftaat: *met voorbijgaan van deganfche tusfchenhistorie.* Eene reeks van gebeurtenisfen, die tusfchen andere gebeurtenisfen voorvielen: *de tusfchenhistorie bereidde alles voor de vernietiging van het rijk, dat door hem werd opgerigt.* Een tusfchen beide plaats grijpend geval: *dat was eene leelijke tusfchenhistorie.*

TUSSCHENJAAR, z. n., o., *des tusfchenjaars*, of *van het tusfchenjaar*; meerv. *tusfchenjaren.* Van *tusfchen* en *jaar.* Een jaar, dat tusfchen andere jaren invalt: *na verloop van drie tusfchenjaren van kommer en verdriet.*

TUSSCHENKANS, z. n., vr., *der*, of *van de tusfchen-*

schenkans; meerv. *tusschenkansen*. Verkleinw. *tusschenkansje*. Van *tusschen* en *kans*. Eene kans tusschen twee andere kansen: *is er dan geene tusschenkans?*

TUSSCHENKLANK, z. n., m., *des tusschenklanks*, of *van den tusschenklank*; meerv. *tusschenklanken*. Van *tusschen* en *klank*. Een middenklank tusschen twee andere klanken: *dat is te hoog; dat is te laag; dat is de regte tusschenklank*.

TUSSCHENKLEUR, z. n., vr., *der*, of *van de tusschenkleur*; meerv. *tusschenkleuren*. Van *tusschen* en *kleur*. Eene kleur, die midden tusschen twee andere kleuren gerangschikt worden kan: *groen is de tusschenkleur tusschen blaauw en geel*.

TUSSCHENKOMST, z. n., vr., *der*, of *van de tusschenkomst*; zonder meerv. Van *tusschen* en *komst*. Invalling in den loop van iets, dat daardoor gestuit, of anders gewijzigd wordt: *de tusschenkomst van de koorts vertraagde mijnen arbeid*. Tusschen beide komende hulp: *door de tusschenkomst van een' vriend werd het nog geschikt*.

TUSSCHENKONING, z. n., m., *des tusschenkonings*, of *van den tusschenkoning*; meerv. *tusschenkoningen*. Van *tusschen* en *koning*. Een Koning, die tusschen de Koningen van twee bijzondere geslachten heerscht: *hoe lang regeerde die tusschenkoning?*

TUSSCHENKRING, z. n., m., *des tusschenkrings*, of *van den tusschenkring*; meerv. *tusschenkringen*. Van *tusschen* en *kring*. Een kring tusschen twee andere kringen: *onze planeet beschrijft eenen tusschenkring tusschen dien van Mars en Venus*.

TUSSCHENLAAG, z. n., vr., *der*, of *van de tusschenlaag*; meerv. *tusschenlagen*. Verkleinw. *tusschenlaagje*. Van *tusschen* en *laag*. Een' laag, die ergens tusschen ligt: *men vond, eer men van het veen aan het zand kwam, eene tusschenlaag van schelpen*.

TUSSCHENLAAN, z. n., vr., *der*, of *van de tusschenlaan*; meerv. *tusschenlanen*. Verkleinw. *tusschenlaantje*. Van *tusschen* en *laan*. Eene laan, die ergens tusschen ligt: *door een klein tusschenlaantje, kwamen wij van de eene laan in de andere*.

TUSSCHENLAND, z. n., o., *des tusschenlands*, of *van het tusschenland*; meerv. *tusschenlanden*. Een land er-

ergens tusſchen: *de Hollandſche ſtaatkunde plagt ſteeds voor een tusſchenland tusſchen Holland en Frankrijk te ijveren.*

TUSSCHENLID, z. n., o., *des tusſchenlids*, of *van het tusſchenlid;* meerv. *tusſchenleden.* Van *tusſchen* en *lid.* Een lid, dat tusſchen andere leden geplaatst is: *de beide uiterſte leden van den bamboes waren geknakt, het tusſchenlid was alleen vrij gebleven.*

TUSSCHENLUCHT, z. n., vr., *der*, of *van de tusſchenlucht;* zonder meerv. Van *tusſchen* en *lucht.* De lucht, welke men ergens tusſchen vindt: *de dampkringen van onze en andere planeten worden door de tusſchenlucht vaneen geſcheiden.*

TUSSCHENMEER, z. n., o., *des tusſchenmeers*, of *van het tusſchenmeer;* meerv. *tusſchenmeren.* Verkleinw. *tusſchenmeertje.* Van *tusſchen* en *meer.* Een meer dat ergens tusſchen ligt: *wij voeren over het kleine tusſchenmeertje van de eene ſtad naar de andere.*

TUSSCHENMUUR, z. n., m., *des tusſchenmuurs*, of *van den tusſchenmuur;* meerv. *tusſchenmuuren.* Verkleinw. *tusſchenmuurtje.* Van *tusſchen* en *muur.* Een muur ergens tusſchen: *de dunte van den tusſchenmuur maakte, dat ik alles hooren kon.*

TUSSCHENOORD, z. n., o., *des tusſchenoords*, of *van het tusſchenoord;* meerv. *tusſchenoorden.* Van *tusſchen* en *oord.* Een oord, 't welk ergens tusſchen ligt: *men zag uit het eene lusthuis, over een fraai tusſchenoord, op het andere.*

TUSSCHENPAD, z. n., o., *des tusſchenpads*, of *van het tusſchenpad;* meerv. *tusſchenpaden.* Van *tusſchen* en *pad.* Een pad ergens tusſchen: *is er geen tusſchenpad tusſchen die beide wegen?*

TUSSCHENPARTIJ, z. n., vr., *der*, of *van de tusſchenpartij;* meerv. *tusſchenpartijen.* Van *tusſchen* en *partij.* Eene partij tusſchen andere partijen: *de zoogenoemde halve Arianen vormden eene tusſchenpartij tusſchen de Arianen en de Athanaſianen. Er werden tusſchen de ondertrouw en de bruiloft eenige tusſchenpartijen aangelegd.*

TUSSCHENPLAATS, z. n., vr., *der*, of *van de tusſchenplaats;* meerv. *tusſchenplaatſen.* Van *tusſchen* en *plaats.* Eene plaats ergens tusſchen: *ik zou er zoo veel tusſchenplaats niet laten.*

TUS-

TUSSCHENPLAN, z. n., o., *des tusſchenplans*, of *van het tusſchenplan*; meerv. *tusſchenplannen* en *tusſchenplans*. Van *tusſchen* en *plan*. Een plan, dat als het ware den middenweg tusſchen twee andere plannen houdt: *hij ontwierp een tusſchenplan*.

TUSSCHENPLANEET, z. n., vr., *der*, of *van de tusſchenplaneet*; meerv. *tusſchenplaneten*. Van *tusſchen* en *planeet*. Eene planeet tusſchen andere planeten: *Ceres en Pallas ſchijnen brokken van eene gewezene tusſchenplaneet tusſchen onze aarde en Mars*.

TUSSCHENPOOS, z. n., vr., *der*, of *van de tusſchenpoos*; meerv. *tusſchenpoozen*. Van *tusſchen* en *poos*. Eene wijl tijds, welke tusſchen iets verloopt: *er ontſtond eene tusſchenpoos van ſtilzwijgen*. *Bij tusſchenpoozen*, is, in tusſchen beide invallende tijdvakken: *bij tusſchenpoozen zweeg zij ſtil*; of derwijze dat er bij herhaling eenige tijd tusſchen beide verloopt: *drink het op eenmaal uit, in plaats van bij tusſchenpoozen*.

TUSSCHENPOOZEN, onz. w., gelijkvl. *Ik poosde tusſchen, heb tusſchengepoosd*. Van *tusſchen* en *poozen*. Tusſchen beide wachten: *wij moeten niet lang tusſchenpoozen*. Van eene koorts, niet aanhoudend voortgaan, maar bij tusſchenpoozen afgebroken worden: *de koorts ſchijnt tusſchen te poozen*. *Zij heeft eene tusſchenpoozende koorts*. Van hier *tusſchenpoozing*, de daad van tusſchenpoozen, het tusſchenpoozen van de koorts: *in de tusſchenpoozingen moet er trouw ingenomen worden*.

TUSSCHENPOOZING, zie *tusſchenpoozen*.

TUSSCHENPREEK, z. n., vr., *der*, of *van de tusſchenpreek*; meerv. *tusſchenpreken*. Van *tusſchen* en *preek*. Eene preek, welke tusſchen andere preken gedaan wordt: *zijne lijdenspreken werden door eene tusſchenpreek afgebroken*.

TUSSCHENPSALM, z. n., m., *des tusſchenpſalms*, of *van den tusſchenpſalm*; meerv. *tusſchenpſalmen*. Van *tusſchen* en *pſalm*. Een pſalm, welke ergens tusſchen gezongen wordt: *men zong meer dan eenen tusſchenpſalm*.

TUSSCHENRAK, z. n., o., *des tusſchenraks*, of *van het tusſchenrak*; meerv. *tusſchenrakken*. Verkleinw. *tusſchenrakje*. Van *tusſchen* en *rak*. Een rak tus-

schen andere vaarwaters: *wij moeten het tusschenrak laveren.*

TUSSCHENRANG, z. n., m., *des tusschenrangs*, of *van den tusschenrang;* meerv. *tusschenrangen.* Van *tusschen* en *rang.* Een rang tusschen andere rangen: *die Kolonel is eerst soldaat geweest, en heeft vervolgens alle tusschenrangen doorgeloopen.*

TUSSCHENRAS, z. n., o., *van het tusschenras;* meerv. *tusschenrassen.* Van *tusschen* en *ras.* Een ras, dat tusschen andere rassen in gerangschikt wordt: *behooren de Oerangoetangs tot de menschdieren, of maken zij een tusschenras tusschen hen en de mensch gelijkende dieren uit?*

TUSSCHENREDE, z. n., vr., *der,* of *van de tusschenrede;* meerv. *tusschenreden,* en *tusschenredenen.* Van *tusschen* en *rede.* Eene rede, welke ergens tusschen gehouden wordt: *op die tusschenrede volgde wederom een diep stilzwijgen.* Een gezegde, 't welk midden in eenen volzin tusschen twee haakjes wordt ingelascht: *eene tusschenrede voert in het Grieksch den naam van Parenthesis.*

TUSSCHENREEKS, z. n., vr., *der,* of *van de tusschenreeks;* meerv. *tusschenreeksen.* Van *tusschen* en *reeks.* Eene reeks van ergens tusschen geplaatste dingen: *na eene lange tusschenreeks van andere Koningen regeerde er wederom een Jerobeam over Samaria.* Anders *tusschenrij.*

TUSSCHENREGERING, z. n., vr., *der,* of *van de tusschenregering;* meerv. *tusschenregeringen.* Van *tusschen* en *regering.* Eene regering, welke tusschen het gewone bestuur invalt: *er moet te Samaria meer dan eene tusschenregering, of anders meer dan een tijdvak van regeringloosheid, hebben plaats gegrepen.* In denzelfden zin bezigt men *tusschenrijk.*

TUSSCHENRIJ, zie *tusschenreeks.*

TUSSCHENRIJK, zie *tusschenregering.*

TUSSCHENRIJM, z. n., o., *des tusschenrijms,* of *van het tusschenrijm;* meerv. *tusschenrijmen.* Verkleinw. *tusschenrijmpje.* Van *tusschen* en *rijm.* Eene mindere of meerdere hoeveelheid van dichtregelen, welke tusschen eenig onrijm ingevlochten is: *dat tusschenrijmpje is niet onaardig.*

TUSSCHENRUIM, zie *tusschenruimte.*

TUSSCHENRUIMTE, z. n., vr., *der*, of *van de tusschenruimte*; meerv. *tusschenruimten*. Van *tusschen* en *ruimte*. Eene ruimte ergens tusschen: *in de ledige tusschenruimte*. Anders ook *tusschenruim*, *tusschenwijdte*, *tusschenvak*, en bij KIL. *tusschenscheed*.

TUSSCHENSCHEED, zie *tusschenruimte*.

TUSSCHENSCHOT, z. n., o., *des tusschenschots*, of *van het tusschenschot*; meerv. *tusschenschotten*. Verkleinw. *tusschenschotje*. Van *tusschen* en *schot*. Een beschot ergens tusschen: *waarom maakt gij daar geen tusschenschot?*

TUSSCHENSCHRIFT, z. n., o., *des tusschenschrifts*, of *van het tusschenschrift*; zonder meerv. Verkleinw. *tusschenschriftje*. Van *tusschen* en *schrift*. Evenveel als *tusschengeschrijf*. Al wat ergens tusschen geschreven wordt: *dat tusschenschrift is van eene andere hand*.

TUSSCHENSLOOT, z. n., vr., *der*, of *van de tusschensloot*; meerv. *tusschenslooten*. Verkleinw. *tusschenslootje*. Van *tusschen* en *sloot*. Eene sloot ergens tusschen: *de tusschensloot was te wijd*.

TUSSCHENSLUIS, z. n., vr., *der*, of *van de tusschensluis*; meerv. *tusschensluizen*. Verkleinw. *tusschensluisje*. Van *tusschen* en *sluis*. Eene sluis tusschen andere sluizen: *er was tusschen de binnen- en buitensluis nog eene tusschensluis*.

TUSSCHENSNAP, z. n., m., *des tusschensnaps*, of *van den tusschensnap*; zonder meerv. Van *tusschen* en *snap*. Evenveel, als *tusschengesnap*, en *het tusschensnappen*; zie dit laatste woord; maar voorts ook nog al, wat ergens tusschen gesnapt wordt: *als ik spreek, verzoek ik geenen tusschensnap*.

TUSSCHENSNAPPEN, onz. w., gelijkvl. *Ik snapte tusschen*, *heb tusschengesnapt*. Van *tusschen* en *snappen*. Tusschen iemands reden in snappen: *gij moet niet altijd tusschensnappen*. Ook als z. n., o., *van het tusschensnappen*; zonder meerv. Het snappen ergens tusschen in: *dat tusschensnappen begint mij krachtig te vervelen*.

TUSSCHENSPEL, z. n., o., *des tusschenspels*, of *van het tusschenspel*; meerv. *tusschenspelen*. Van *tusschen* en *spel*. Geenszins, zoo als *tusschengespeel*, bijzonderlijk muzijk, welke ergens tusschen gespeeld wordt, maar allerlei spel tusschen andere spelen: *het tusschenspel*

spel van heden is de bruiloft van Kloris en Roosje. De kinderen verzonnen een lief tusschenspel.

TUSSCHENSPELEN, onz. w., gelijkvl. *Ik speelde tusschen, heb tusschengespeeld*; doch meest in de onbepaalde wijze gebruikelijk, en als z. n., o., *van het tusschenspelen*; zonder meerv. Van *tusschen* en *spelen*. Het spelen van muzijk, of iets anders, ergens tusschen: *na het tusschenspelen van eene solo.* Van hier *tusschengespeel*, enz.

TUSSCHENSPRAAK, z. n., vr., *der*, of *van de tusschenspraak*; zonder meerv. Van *tusschen* en *spraak*. Al wat ergens tusschen gesproken wordt: *welk eene lange tusschenspraak!* Voorts, even als *het tusschenspreken*, en *tusschenspreking*, het spreken van eenen bemiddelaar tusschen twistende partijen: *door zijne tusschenspraak werden zij onderling verzoend.* Ook wordt het gebezigd voor iemand, die tusschen twistende partijen spreekt, om ze te bevredigen: *die tusschenspraak weet alles te bemiddelen.*

TUSSCHENSPREKEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik sprak tusschen, heb tusschengesproken.* Van *tusschen* en *spreken*. Tusschen eenige reden spreken: *ga maar voort; ik zal niet meer tusschenspreken.* Zie verder *tusschenspraak.*

TUSSCHENSPREKING, zie *tusschenspraak.*

TUSSCHENSTAND, z. n., m., *des tusschenstands*, of *van den tusschenstand*; meerv. *tusschenstanden.* Van *tusschen* en *stand*. Het staan van iets ergens tusschen: *de tusschenstand van dat huis beneemt mij het gezigt op dien toren.* De lengte der tusschenruimte tusschen twee dingen: *hoe groot is de tusschenstand tusschen beide?*

TUSSCHENSTELLING, z. n., vr., *der*, of *van de tusschenstelling*; meerv. *tusschenstellingen.* Van *tusschen* en *stelling*. Het stellen van iets ergens tusschen: *hij weerde den steek van mij af door tusschenstelling van zich zelven.* Iets, dat tusschen andere stellingen gesteld wordt: *zijne duchtige stellingen zijn met allerlei losse tusschenstellingen doormengd.* Eene legerplaats tusschen twee andere legerplaatsen: *hij begaf zich uit zijne jongste legerplaats niet naar de vorige, maar nam eene tusschenstelling.*

TUSSCHENSTOPPING, z. n., vr., *der*, of *van de tusschenstopping*; zonder meerv. Van *tusschen* en *stopping.*

ping. Het ſtoppen van iets ergens tusſchen: *beveilig die breekbare waren door eene zorgvuldige tusſchenſtopping van hooi.*

TUSSCHENSTRAAT, z. n., vr., *der*, of *van de tusſchenſtraat*; meerv. *tusſchenſtraten*. Verkleinw. *tusſchenſtraatje*. Van *tusſchen* en *ſtraat*. Eene ſtraat ergens tusſchen: *de tusſchenſtraat viel mij lang.*

TUSSCHENSTREEK, z. n., vr., *der*, of *van de tusſchenſtreek*; meerv. *tusſchenſtreken*. Verkleinw. *tusſchenſtreekje*. Van *tusſchen* en *ſtreek*. Eene landſtreek, die ergens tusſchen ligt: *de gansche tusſchenſtreek is onbebouwd.*

TUSSCHENSTREEP, z. n., vr., *der*, of *van de tusſchenſtreep*; meerv. *tusſchenſtrepen*. Verkleinw. *tusſchenſtreepje*. Van *tusſchen* en *ſtreep*. Eene ſtreep ergens tusſchen: *wat beduiden toch al die tusſchenſtreepjes?*

TUSSCHENSTRIJD, z. n., m., *des tusſchenſtrijds*, of *van den tusſchenſtrijd*; zonder meerv. Van *tusſchen* en *ſtrijd*. Een ſtrijd tusſchen twee partijen: *er ontſtond een geweldige tusſchenſtrijd tusſchen hen.*

TUSSCHENTAL, zie *tusſchengetal*.

TUSSCHENTAND, z. n., m., *des tusſchentands*, of *van den tusſchentand*; meerv. *tusſchentanden*. Verkleinw. *tusſchentandje*. Van *tusſchen* en *tand*. Een tand, welke tusſchen andere tanden opkomt: *de wederzijdsche tanden worden door dien tusſchentand uit hunne plaats gedrongen.*

TUSSCHENTIJD, z. n., m., *des tusſchentijds*, of *van den tusſchentijd*; meerv. *tusſchentijden*. Van *tusſchen* en *tijd*. Een tijdvak tusſchen andere tijdvakken: *in den tusſchentijd tusſchen Paſchen en Pinkſteren.*

TUSSCHENTOON, z. n., m., *des tusſchentoons*, of *van den tusſchentoon*; meerv. *tusſchentoonen*. Van *tusſchen* en *toon*. Een toon tusſchen andere toonen: *hij ſtelt het te hoog, of te laag, in, en weet den regten tusſchentoon niet te vatten.*

TUSSCHENUUR, z. n., o., *des tusſchenuurs*, of *van het tusſchenuur*; meerv. *tusſchenuren*. Verkleinw. *tusſchenuurtje*. Van *tusſchen* en *uur*. Een uur tusſchen andere uren: *dan heb ik juist een tusſchenuurtje ledig.*

TUSSCHENVAK, z. n., o., *des tusſchenvaks*, of *van het*

het tusſchenvak; meerv. *tusſchenvakken*. Van *tusſchen* en *vak*. Een vak ergens tusſchen, eene tusſchenruimte: *het tusſchenvak is te groot*.

TUSSCHENVLAAG, z. n., vr., *der*, of *van de tusſchenvlaag*; meerv. *tusſchenvlagen*. Verkleinw. *tusſchenvlaagje*. Van *tusſchen* en *vlaag*. Eene vlaag ergens tusſchen: *die ſchoone dagen werden door eene geduchte tusſchenvlaag ontluisterd*. Overdragtelijk: *zij krijgt wederom eene tusſchenvlaag van dolheid*. *Bij tusſchenvlagen*, is, bij tusſchenpoozende aanvallen.

TUSSCHENVOEGSEL, z. n., o., *des tusſchenvoegſels*, of *van het tusſchenvoegſel*; meerv. *tusſchenvoegſelen*, *tusſchenvoegſels*. Verkleinw. *tusſchenvoegſeltje*. Van *tusſchen* en *voegſel*. Al wat ergens tusſchen gevoegd wordt: *het gedicht is door tusſchenvoegſelen verlamd*.

TUSSCHENVRAAG, z. n., vr., *der*, of *van de tusſchenvraag*; meerv. *tusſchenvragen*. Verkleinw. *tusſchenvraagje*. Van *tusſchen* en *vraag*. Eene vraag ergens tusſchen: *ik deed hun, die mij ondervroegen, eene tusſchenvraag*.

TUSSCHENWAL, z. n., m., *des tusſchenwals*, of *van den tusſchenwal*; meerv. *tusſchenwallen*. Van *tusſchen* en *wal*. Een wal ergens tusſchen: *geweldig beſtormd men den tusſchenwal tusſchen de ontredderde bolwerken*.

TUSSCHENWAND, z. n., m., *des tusſchenwands*, of *van den tusſchenwand*; meerv. *tusſchenwanden*. Van *tusſchen en wand*. Bij Kil., ook *tusſchenweegh*. Een wand, waardoor het eene van het andere afgeſcheiden wordt: *hare klaagſtem drong mij door den tusſchenwand in de opene ooren*.

TUSSCHENWEEK, z. n., vr., *der*, of *van de tusſchenweek*; meerv. *tusſchenweken*. Van *tusſchen* en *week*. Eene week tusſchen andere weken: *ik ga in de tusſchenweek een reisje doen*.

TUSSCHENWERK, z. n., o., *des tusſchenwerks*, of *van het tusſchenwerk*; meerv. *tusſchenwerken*. Van *tusſchen* en *werk*. Werk tusſchen ander werk: *het is maar tusſchenwerk*.

TUSSCHENWERPING, z. n., vr., *der*, of *van de tusſchenwerping*; zonder meerv. Van *tusſchen* en *werping*.

ping. Het werpen van iets ergens tusſchen: *door tusſchenwerping van allerlei hindernisſen.*

TUSSCHENWERPSEL, z. n., o., *des tusſchenwerpſels*, of *van het tusſchenwerpſel*; meerv. *tusſchenwerpſels*. Van *tusſchen* en *werpſel.* Een der zoogenoemde taaldeelen. Zie de *Inleiding*, bladz. 193 en volg.

TUSSCHENWIJDTE, zie *tusſchenruimte*.

TUSSCHENWOLK, z. n., vr., *der*, of *van de tusſchenwolk*; meerv. *tusſchenwolken*. Verkleinw. *tusſchenwolkja.* Van *tusſchen* en *wolk.* Eene wolk ergens tusſchen: *er ſchieten bliksemſtralen uit de tusſchenwolk.*

TUSSCHENWOORD, z. n., o., *des tusſchenwoords*, of *van het tusſchenwoord*; meerv. *tusſchenwoorden*. Verkleinw. *tusſchenwoordje.* Van *tusſchen* en *woord.* Een woord, dat tusſchen andere woorden geuit wordt: *een enkel tusſchenwoordje bedierf alles.*

TUSSCHENZANG, z. n., m., *des tusſchenzangs*, of *van den tusſchenzang*; meerv. *tusſchenzangen.* Van *tusſchen* en *zang.* Een zang ergens tusſchen: *in den tusſchenzang.*

TUSSCHENZEE, z. n., vr., *der*, of *van de tusſchenzee*; meerv. *tusſchenzeeën.* Van *tusſchen* en *zee.* Eene zee, waardoor gewesten of plaatſen vaneen geſcheiden worden: *over de tusſchenzee van Enkhuizen naar Staveren varen.*

TUSSCHENZETTING, z. n., vr., *der*, of *van de tusſchenzetting*; zonder meerv. Van *tusſchen* en *zetting.* Het zetten van iets ergens tusſchen: *door tusſchenzetting van eenen ſtoel.*

TWAALF, een telwoord, dat tusſchen elf en dertien ſtaat. Het wordt op zich zelf gebruikt, of bij z. n. gevoegd. In dit geval verbuigt men het niet, het zij er een lidwoord voor geplaatst worde, het zij niet: *twaalf ſtemmen. Ik gaf hem twaalf guldens. Een der twaalf kruisgezanten.* Ja het blijft veelal onverbogen, al verzwijgt men het z. n., zoo als in: *onder de twaalf. De klok ſloeg twaalf.* Echter zegt men ook: *een der twaalve*, of *twaalven*, als wanneer het woord gerekend wordt op zich zelf te ſtaan, even als in: *na twaalven. Bij twaalven. Wij waren met ons twaalven.* Van hier *twaalfde.* Zamenſtell. *twaalfdoornig*, *twaalfhoek*, *twaalfjarig*, *twaalfmaal*, *twaalf-*

twaalfstuiversstuk, bij KIL. *twaelfaerd*, — *twaalftal*, enz.

Twaalf, KIL. *tweelf*, *twelf*, vries. *toolf*, hoogd. *zwölf*, KERO *zuelifin*, OTTFRID. *zuelif*, ULPHIL. *twalif*, nederf. *twelf*, eng. *twelve*, is zamengesteld uit *twee*, vries. *twa*, en het oude *lijfan*; zoo als *elf* uit *een* en *lijfan*; zie *elf*.

TWAALFDE, bijv. n., van het boven staande telwoord *twaalf*: *op den twaalfden dag der maand*, en met weglating van het z. n.: *op den twaalfden*. Oulings schreef men ook *twaalfste*; *in het twaelfste jaer Jorams*. BIJBELVERT. Zamenstell.: *twaalfderhande*, *twaalfderlei*. Dit woordt luidt in het vries. *toolfde*, hoogd. *zwölfte*, eng. *twelfth*, KERO *zuuelifto*, KIL. *tweelfste*.

TWAALFDOORNIG, bijv. n., zonder trappen van vergrooting. Van *twaalf* en *doornig*. Dezen bijnaam geeft men aan zeker slag van krabben: *het is eene twaalfdoornige krab*, *of cancer dodecos*.

TWEE, het hoofdgetal, 't welk tusschen een en drie staat. Het wordt op zich zelf gebezigd, of bij een z. n. gevoegd. In dit geval blijft het onverbogen, zoo wel zonder, als met, een lidwoord voor zich: *twee zusters*. *De twee gezanten*. *Ik beef voor die twee moordenaars*. Evenmin verbuigt men het doorgaans, als het z. n. weggelaten wordt; zoo als in: *ik beef voor die twee*. *Heeft de klok reeds twee geslagen?* Echter zegt men ook: *het is reeds over tweeën*. *Zij waren met hun tweeën*. *Snijd het in tweeën*. In deze spreekwijzen wordt het woord gerekend op zich zelf te staan; en in: *ik heb al de tweeën*, van het kaartspel; en in: *hij wierp drie tweeën*, met de dobbelsteenen, wordt *twee* als een vrouwelijk z. n. gebezigd. *Twee en twee* is evenveel, als *bij tweeën*: *zij gingen twee en twee*. Van hier *twijfel*, *twijg*, *twijnen*, *twintig*, *twist*, *tweede*, enz. — *tweeling*, *tweern*, *tweezik*, *twenter*, enz. Zamenstell.: *tweebak*, *tweebastig*, *tweeblad*, *tweebijl*, KIL. — *tweebereling*, KIL. — *tweedagig*, KIL. — *tweedraadsch*, *tweedragt*, enz. — *tweedubbel*, *tweeduizendste*, *tweegevecht*, *tweehoek*, KIL. *tweehoofdig*, *tweehoornig*, *tweejarig*, *tweeklank*, *tweekleurig*, *tweeklinker*, KIL. — *tweeledig*, *tweelicht*, KIL. — *tweelijvig*, HALMA, — *tweemaal*, *tweemaandig*, *tweeman*, *tweeoogig*, *tweepeukelig*, *tweeschillig*, *tweeslachtig*, *tweesnedig*, KIL. — *tweesnijdend*,

tweesnijdig, Kil. — *tweespalt*, enz. — *tweespletig*, *tweespraak*, *tweesprong*, *tweestaartig*, *tweestemmig*, *tweeslippig*, *tweestrijd*, *tweesyllabig*, *tweetal*, *tweetandig*, *tweetongig*, *tweeverwig*, *tweevingerig*, *tweevlakkig*, *tweevleugelig*, *tweevoetig*, *tweevorkig*, *tweevormig*, *tweevoudig*, enz. — *tweeweg*, *tweewerf*, *tweezang*, *tweezijdig*, enz. — *tweezinnig*, *tweezins*, enz.

Twee, oul. *twei*, Kil. ook *tweij*, *twij*, en *twie*, vries. *twa*, Ulphil. *twa*, *twai*, *two*, eng. *two*, angelſ. *tu*, *twa*, *twegen*, zweed. *tvä*, krimſch. *tua*, ſlavon. *dwa*, *dwie*, *dwoie*, perz. *dou*, indost. *du*, *dujum*, gr. *δυω*, lat. *duo*, ital. *duo*, fr. *deux*, ierl. *do*, opperd. *zuo*, *zuen*, *zuei*, hoogd. *zweij*. Van hier het verouderde *tweinen*, thans *twijnen*, draden verdubbelen. Zoo ook *twijfelen*, 't welk zoo veel zegt, als tusſchen beide hangen.

TWEEBLAD, z. n., o., *des tweeblads*, of *van het tweeblad*; zonder meerv. Van *twee* en *blad*. Een plantgewas, waarvan men negentien ſoorten telt: *ſiberisch tweeblad*, enz.

TWEEBORELING, zie *tweeling*.

TWEEDE, bijv. n., van het telwoord *twee*: *den tweeden dag*; en, met weglating van het z. n., *den tweeden*. Oulings ſchreef men ook *tweeste*: *tweeste derdendeel tot proffijte van den Officier*. v. Hass. Zamenſtell.: *tweederhande*, *tweederlei*. Dit woord luidt in het vries. *twade*, hoogd. *zweijte*.

TWEEDRAGT, z. n., vr., *der*, of *van de tweedragt*; zonder meerv. Van *twee* en *dragt*. Evenveel, als *tweeſpalt*. Oneenigheid: *eenen roof te haalen uit den brandt der tweedraght*. Hooft. *Wie zal de tweedracht temmen*. Vond. Van hier *tweedragtig*, enz.

TWEEDRAGTIG, bijv. n. en bijw., *tweedragtiger*, *tweedragtigst*. Van *tweedragt*. Tot tweedragt genegen, of daaraan overgegeven: *zij leven onder elkanderen zeer tweedragtig*. *Om den mensche tweedrachtigh te maken tegen ſijnen vader*. Bijbelvert. Van hier *tweedragtigheid*, *tweedragtiglijk*.

TWEEKLANK, z. n., m., *des tweeklanks*, of *van den tweeklank*; meerv. *tweeklanken*. Van *twee* en *klank*. Bij Kil. ook *tweeklinker*. De gemengde klank van twee klinkletters.

TWEEKLINKER, zie *tweeklank*.

TWEELING, z. n., m. en vr., *des tweelings*, of *van den tweeling*; en *der*, of *van de tweeling*; meerv. *tweelingen*. Bij KIL. ook *tweeboreling*, en *tweezik*. Een kind, 't welk te gelijk met een ander kind van eene en dezelfde moeder gedragen en geboren is: *siet, soo waren tweelingen in haren buijck*. BIJBELVERT. *Is dat meisje geene tweeling?* Een der twaalf sterrenbeelden van den dierenriem: *de Zon treedt in de Tweelingen*. Intusschen noemt men dit sterrenbeeld ook wel eens *den Tweeling*:

Des werelds fakkel voert haer vier
Eerst van het Ramshooft na den Stier;
Van waer ze 't na den Tweeling wendt.

D. DECK. Zamenstell.: *tweelingzonnen*, in den dichterlijken stijl, voor oogen, die glinsteren, en als glans van zich geven:

o Tweelingzonnen, die gezeten
In 't voorhoofd van mijne afgodin. MOON.

Dit woord komt van *twee*.

TWEEMAN, z. n., m., *des tweemans*, of *van den tweeman*; meerv. *tweemannen*. Van *twee* en *man*. De bekleeder van zeker ambt bij de Romeinen, dat door twee personen waargenomen werd: *het halsgerigt stond te Rome onder het opzigt der tweemannen. De plaats der Consuls van Rome werd in de andere steden van Italie eenigermate door derzelver tweemannen vervuld*. De bekleeder van evenveel welke magt, die onder twee personen berust: *na dat Lepidus door Augustus verbannen was, beheerschten deze en Antonius de Romeinsche wereld, als tweemannen*. Van hier *tweemannig*, *tweemanschap*.

TWEEOOGIG, zie *tweevleugelig*.

TWEEPEUKELIG, zie *tweevlakkig*.

TWEERN, zie *twijn*.

TWEERNEN, zie *twijnen*.

TWEESLACHTIG, bijv. n., zonder trappen van vergrooting. Van *twee* en *slacht*, voor *geslacht*. Deels van het mannelijk, deels van het vrouwelijk, geslacht: *zijn er wezenlijk tweeslachtige menschen?* Deels op het land, en deels in het water, levende: *vele kraakbeenige dieren zijn tweeslachtig; maar vele ook niet*.

TWEESNEDIG, zie *tweesnijdend*.

TWEESNIJDEND, bijv. n., zonder trappen van vergroo-

ſteldheid van iemand, die ergens aan twijfelt: *het lijdt geenen den minſten twijfel. Ik ſta in twijfel, of ik gaan zal. Hij houdtze in twijffel met zijn treken.* Vond. *Zonder eenighen twijfel.* Hooft. *Buiten allen twijfel. Buiten twijfel*, en *zonder twijfel*, worden, even als *ongetwijfeld*, voor gewisſelijk gebezigd. Van hier *twijfelachtig*, *twijfelig*, Kil. — *twijfelmoedig*, *twijfelvol*, *twijfelzinnig*, enz.

Twijfel, Kil. *twijffel*, *tweiffel*, hoogd. *zweifel*, Ottfrid. *zuivul*, Kero *zuifal*, nederſ. *twivel*, zweed. *tuifvel*, komt van *twijfelen*.

TWIJFELAAR, zie *twijfelen*.

TWIJFELACHTIG, bijv. n. en bijw., *twijfelachtiger*, *twijfelachtigst*. Van *twijfel* en *achtig*, zie *achtig*. Aan twijfel onderhevig: *het ſchijnt mij nog twijfelachtig.* Als bijw., op eene twijfelende wijze: *hij ſprak er ſteeds twijfelachtig van.* Van hier *twijfelachtigheid*.

TWIJFELBAAR, bijv. n. en bijw., *twijfelbaarder*, *twijfelbaarst*. Van *twijfelen* en *baar*, zie *baar*. Dat betwijfeld worden kan: *het is thans niet meer twijfelbaar.* Van hier *twijfelbaarheid*. Zamenſtell.: *ontwijfelbaar*, *ontwijfelbaarheid*.

TWIJFELEN, onz. w., gelijkvl. *Ik twijfelde*, *heb getwijfeld*. De waarheid, wezenlijkheid, duchtigheid, van iets, niet voor uitgemaakt houden: *ik twijfel, of het zoo wel is. Die twijffelt, of 't geval van hemel, aerde, en zee, een baiert brouwen zal.* Vond. *Twijfelt gij daaraan nog?* hinkt gij daaromtrent nog op twee gedachten. Van hier *twijfel*, *twijfelaar*, al wie twijfelt, bijzonderlijk al wie zulks in Godgeleerdheid, of wijsgeerte, doet. Ook noemt men elders boter, welke nog iets van den hooiſmaak heeft, en geen zuivere grasboter is, *twijfelaar*. Zoo ook leer, dat van een nog niet volwasſen rund is: *zuigers en twijfelaars.* — *Twijfelbaar*, *twijfeling*. Zamenſtell.: *twijfelzucht*, enz. *Betwijfelen*, *ongetwijfeld*, *vertwijfelen*, enz.

Twijfelen, zweed. *twifla*, Ottfrid. *zuivolon*, hoogd. *zweifeln*, ſchijnt verwant aan *weifelen*, en komt intusſchen eveneens van *twee*, als het zweed. *tveka*, angelſ. *tweogan*, *twigan*, dat oulings eveneens twijfelen beteekende, en als het lat. *dubitare*, gr. διαζειν, van *duo*, δυω, afſtamt. *Twijfelen* is eigenlijk tusſchen beide hangen.

TWIJFELING, z. n., vr., *der*, of *van de twijfeling*; meerv. *twijfelingen*. De daad van twijfelen: *door geen waan of twijfling meer belet*. L. D. S. P. *Er is geen grond tot twijfeling*. Reeds bij KERO *zuifalunga*. Van *twijfelen*.

TWIJFELMOEDIG, bijv. n. en bijw., *twijfelmoediger*, *twijfelmoedigst*. Van *twijfel* en *moedig*. Door twijfeling in het gemoed geslingerd, en verontrust: *sij ontsetteden haer alle, ende wierden twijffelmoedig*. BIJBELVERT. Van hier *twijfelmoedigheid*, *twijfelmoediglijk*.

TWIJFELVOL, bijv. n., *twijfelvoller*, *twijfelvolst*. Van *twijfel* en *vol*. Vol van twijfelingen: *hoe wordt mijne twijfelvolle ziel geslingerd!*

TWIJFELZIEK, zie *twijfelzucht*.

TWIJFELZINNIG, bijv. n., *twijfelzinniger*, *twijfelzinnigst*. Van *twijfel* en *zinnig*. Dubbelzinnig: *ik kreeg een twijfelzinnig antwoord*. Van hier *twijfelzinnigheid*, *twijfelzinniglijk*.

TWIJFELZUCHT, z. n., vr., *der*, of *van de twijfelzucht*; zonder meerv. Van *twijfelen* en *zucht*. Zucht tot twijfelen: *welk eene dwaze twijfelzucht*. Van hier *twijfelzuchtig*, evenveel, als *twijfelziek*, tot twijfelen geneigd.

TWIJFELZUCHTIG, zie *twijfelzucht*.

TWIJG, z. n., vr., *der*, of *van de twijg*; meerv. *twijgen*. Verkleinw. *twijgje*. Eene loot, eene telg, van eenen boom, of eene struik: *hij teelt er twijgen*. *Mith waeter, ende mith weide, mit koerne, ende mit twijghe*. v. HASS. Van hier *twijgen*, dat van twijg is: *een twijgen mandje*. Voorts vindt men bij KIL. *twijghen*, werkw., planten, en *twijgher*. Zamenstell.: *twijgwaard*.

Twijg, nederf. *twieg*, angelf., eng. *twig*, hoogd. *zweig*, OTTFRID. *zuig*, *zuih*, komt, volgens ADELUNG, van *zweij*, twee, omdat de stam, of tak, zich daar, waar de twijg uitspruit, als in tweeen scheidt.

TWIJGEN, zie *twijg*.

TWIJN, *tweern*, z. n., m., *des twijns*, of *van den twijn*, — *des tweerns*, of *van den tweern*; zonder meerv. Bij KIL. ook *tweijn* en *twist*, even als in het eng., waar het voorts ook *twine* luidt. Gedubbeld garen:

ren: *wat geeft gij voor dien twijn?* Van hier *twijnen*; enz. Zamenstell.: *twijndraad*, *twijngaren*, KIL. Van *twee*.

TWIJNEN, *tweernen*, bedr. w., gelijkvl.: *Ik twijnde*, *heb getwijnd*. In het eng. *twine*, en *twist*. Bij KIL. ook *twisten*. Garen dubbelen: *waar is dat garen getwijnd?* Van hier *twijnder*, *twijnderij*, *twijnster*. Zamenstell.: *twijnmolen*, enz. — *Garentwijnder*, *garentwijnderij*, *onttwijnen*, of *onttweernen*, enz. Van *twijn*.

TWINTIG, een telwoord tot de hoofdgetallen behoorende, en *tweemaal tien* aanduidende. Het wordt, even als andere telwoorden, of op zich zelf, of bij een z. n., gebruikt. In dit geval wordt het niet verbogen: *ik ontving van hem twintig guldens*. *De twintig krijgsknechten*. Evenmin verbuigt men het doorgaans, als het z. n. weggelaten wordt, zoo als in: *het is een van de twintig* (voorgemelde dingen.) Echter zegt men ook: *zij waren met hun twintigen*; *bij twintigen*; en: *hoe vele twintigen gaan er in tachtig?* in welk laatste geval dit woord, even als in: *de eerste twintig*, als een vrouwelijk z. n. voor een twintigtal wordt gebruikt. Van hier *twintiger*, *twintigste*. Zamenstell.: *twintigmaal*, *twintigtal*, *twintigwerf*, enz.

Twintig, KIL. ook *tweijntigh*, angelf. *twentig*, eng. *twenty*, ijsl. *tutugu*, zweed. *tjugu*, SALISCHE WETTEN, *thuotoc*, ULPHIL. *twaintigi*, OTTFRID. *zueinzug*, KERO *zueinzic*, opperd. *zwainzig*, hoogd. *zwanzig*, komt van *twee* en *tig*, dat hier, volgens TEN KATE, eene voltrokkene telbeurt aanduidt, maar, volgens ADELUNG, evenveel is, als tien, of een tiental; 't welk men in het zweed. oulings door *tiug*, of *tijngh*, plagt uit te drukken. In het wall. zegt men *ygain*; en voor negentig zegt men in die taal, *deg a pheduar ygain*, d. i. tien en viermaal twintig.

TWINTIGER, z. n., m., *des twintigers*, of *van den twintiger*; meerv. *twintigers*. Een medelid van eene vergadering van twintig personen: *hij gaat haast af, als twintiger*. Iemand, die twintig jaren oud is: *voor eenen twintiger is hij vrij zwaarlijvig*. Wijn, die voor twintig jaren, of reeds in 1720, geperst is: *welke heerlijke twintiger!* Een oorlogschip van twintig stukken: *de twintiger klampte ons aan boord*.

TWIN-

TWINTIGSTE, bijv. n., van *twintig: op den twintigsten dag*. Ook met weglating van het z. n.: *op den twintigsten*. Dit woord luidt bij KERO *zueinzicosti*, hoogd. *zwanzigste*, eng. *twentieth*.

TWIST, zie *twijn*.

TWIST, z. n., m., *van den twist*; meerv. *twisten*. Geschil, oneenigheid: *hij leeft in ontrecht, haat en twist*. L. D. S. P. *Door den twist in 't geloove*. HOOFT. *d'Opgehitste twist aen 't gloeien*. VOND. *Dien twist en stookt gij niet*. HUIGENS. *De stormen van den twist*. D. DECK. Van hier *twistachtig*, *twisten*, enz., *twistig*. Zamenstell.: *twistappel*, *twistbeslechter*, *twistgierig*, *twistmaker*, *twistscheider*, *twistscheiding*, *twistschrift*, *twiststoker*, *twistverwekker*, *twistverwekking*, *twistvol*, *twistvuur*, *twistziek*, *twistzoeker*, *twistzucht*, *twistzuchtig*, enz. *Huistwist*, *redetwist*, *woordentwist*, *zintwist*, enz. Dit woord is volgens KIL. evenveel als *tweest*, en komt van *twee*, of *twij*, dat oulings voor *twist* gebezigd werd: *een geschil — en twij*. v. HASS. In overeenstemming waarmede men *twijden* voor *twisten* gebruikte: *ergent om twijden, of scheel kregen*. v. HASS.

TWISTACHTIG, bijv. n. en bijw., *twistachtiger*, *twistachtigst*. Van *twist* en *achtig*. Zie *achtig*. Evenveel, als *twistgierig*, *twistziek*, *twistzuchtig*, tot twisten geneigd: *het is een twistachtig volk*. *Waarom gedraagt gij u zoo twistachtig?* Of evenveel als *twistvol*, met twist doormengd, van eenen twistenden aard, twistig: *een twistachtig gesprek*. Van hier *twistachtigheid*.

TWISTEN, zie *twijnen*.

TWISTEN, onz. w., gelijkvl. *Ik twistte, heb getwist*. Oneenig zijn, krakeelen, en vijandig handelen: *waarover twist gij toch? De herders van Gerar twisteden met Isaacs herders*. BIJBELVERT. *Durft gij bestaan te twisten met mijn kracht*. L. D. S. P. Van hier *getwist*, *twister*, *twisting*. Zamenstell.: *twistrede*, enz. *Betwisten*, *redetwisten*, *zintwisten*, enz. Van *twist*.

TWISTER, z. n., m., *des twisters*, of *van den twister*; meerv. *twisters*. Al wie met iemand twist, met hem krakeelt, of hem vijandiglijk behandelt: *twist met mijn twisters, hemelheer!* L. D. S. P. Van *twisten*.

TWISTGEERIG, zie *twistachtig*.

TWISTIG, bijv. n. en bijw., *twistiger*, *twistigst*. Van *twist*. Zie *ig*. Van eenen twistenden aard, met twist doormengd: *tot twistige te samensprekingen*. BIJBELVERT.

TWISTING, z. n., vr., *der*, of *van de twisting*; zonder meerv. De daad van twisten: *doet geen dingh door twistinge, ofte ijdele eere*. BIJBELVERT. Van *twisten*.

TWISTREDE, z. n., vr., *der*, of *van de twistrede*; meerv. *twistreden*, of *twistredenen*. Van *twist* en *rede*. Eene rede, of gesprek, waarin over iets getwist wordt. Bijzonderlijk zoodanig een getwist, als waarin men aan de hooge scholen eene geopperde stelling oefeningshalve bestrijdt en verdedigt. Van hier *twistredenen*, *twistredenaar*, enz.

TWISTSCHRIFT, z. n., o., *des twistschrifts*, of *van het twistschrift*; meerv. *twistschriften*. Van *twist* en *schrift*. Een geschrift, waarin ergens over getwist wordt: *het regende twistschriften*.

TWISTVOL, zie *twistachtig*.

TWISTVUUR, z. n., o., *des twistvuurs*, of *van het twistvuur*; meerv. *twistvuren*. Van *twist* en *vuur*. Evenveel als *twist*, waarvan men bij deze uitdrukking, even als bij die van *twist stoken*, enz., in zijne verbeelding een vuur vormt: *het twistvuur is aan 't blaken*.

TWISTZIEK, zie *twistachtig*.

TWISTZUCHT, z. n., vr., *der*, of *van de twistzucht*; zonder meerv. Van *twist* en *zucht*, dat hier evenveel beteekent, als *ziekte*, zie *zucht*. Geneigdheid tot twist: *wie zal de twistzucht van den aardbodem verbannen?* Van hier *twistzuchtig*. Zie *twistachtig*.

U.

U is de negentiende letter van het nederd. ABE, en de vijfde der klinkletters. Zij heeft onder de klinkers den allerlaagsten en dofsten toon. Zie *Inleiding*, bladz. 9. Evenwel wordt zij dikwijls met de E verwisseld. Zie SIEGENBEEKS *Verhandeling over de nederduitsche spelling*, bladz. 172. en volg. En nopens hare verwisseling met de L, zie L. Voorts is in de *Acta litteraria societatis Trajectinae*, *Tom. III. pag.* 387. en volg. aangetoond, dat zij van de Grieksche Υ, afkomstig is, en deze wederom van de Phoenicische *Vav* afstamt; en oorspronkelijk denzelfden klank had, dien de Phoeniciers aan hunne *Vav* gaven; welke zij als eene klinkletter bezigden. Een klank, dien de Grieken naderhand door hunne ΟΥ aanduidden, maar die bij de Latijnen aan de U eigen bleef; waarom hun *Musa* de plaats van het gr. μοῦσα bekleedt; en dien zij zelfs aan hunne U, wanneer dezelve onmiddellijk voor eene klinkletter stond, moeten hebben gegeven; aangezien de Grieken hunnen *Varro* Οὐάῤῥων noemden. Want, offchoon de Latijnen dien naam eigenlijk VARRO schreven, echter was de V aan deszelfs hoofd bij hen niets anders, dan de U. Maar eindelijk begonnen zij die letter, in het aangevoerde en soortgelijke gevallen, als eenen medeklinker te bezigen, en werd hunne V het onderscheidend schrijfmerk van dit gebruik van die letter, terwijl zij aan haar, wanneer zij den ouden klank behield, de figuur van U gaven. In navolging hiervan onderscheiden wij onze U ook wel degelijk van de V., en bezigen wij haar als eene klinkletter; schoon wij den klank, dien zij bij de Latijnen had, niet door haar, maar door

den tweeklank OE, aanduiden. Voorts wordt zij, wanneer zij op eenen medeklinker ſtuit, door ons thans verdubbeld; maar oulings verlengde men haar in dit geval veelal, door middel van eene E, en ſchreef men *muer*, enz. Oulings bezigde men de U ook dikwerf voor de V, en wel wanneer de V tusſchen twee klinkers komt, b. v.: *ſeuen* (zeven), *gheleuert* (geleverd), *voerſcreuen* (voorſchreven) enz.

U wordt voor den derden en vierden naamval van *gij* gebezigd; zoo in het meerv., als in het enkelv.: *ik zeg het u. Zij misleidt u.* Intusſchen plaatst men dikwijls achter dit *u* in het meerv. het woord *lieden*, even als men zulks ook achter *gij* doet; maar *u* en *gij* zijn zelve juist meervoudig; en dat men ze in het enkelv. in plaats van *du* en *dij* bezigt, zooals M. Stok. reeds in: *Heer Ghiſebrecht, hier inne ſel ik u ſinte Gheerden minne geven, eer wi henen riden*, en elders, dit is eene navolging van de handelwijze der Franſchen met hun *vous*.

UCHTEND, z. n., m., *des uchtends*, of *van den uchtend*; meerv. *uchtenden*, dat men intusſchen enkel in de gemeenzame verkeering gebruikt. Bij K. v. Mand. *nuchten*; zie *nuchten*. Bij de Vlaerd. redenr. *nuchtent*, in de zamenſtell.: *het nuchtent-vroegh-gebedt*. Hedendaags ook *ochtend*. De vroege morgen: *hoe vroeg zijt gij dezen uchtend opgeſtaan? Van den uchtent tot den avont.* Hooft. *Die d'uchtend met gejuich zien daagen.* L. D. S. P. *Alle uchtenden*, in plaats waarvan men in den deftigen ſtijl *elken uchtend* bezigt. Van hier het bijw. *'s uchtends*, bij Hooft *'s nuchtents*; zie *nuchten*; bij Kil. *nuchtens*, *nuchten*, en *nuchte*. Zamenſtell.: *uchtendmelck*, Vond. — *uchtendſtond*, bij Kil. *nuchtenſtond*, *nuchterſtond*, en *uchtenſtond*, — *uchtenduur*, enz.

UCHTENDSTOND, z. n., m., *des uchtendſtonds*, of *van den uchtendſtond*; meerv. *uchtendſtonden*. Van *uchtend* en *ſtond*. De vroegſte morgenſtond: *op dien vroegen uchtendſtond*. Overdragtelijk, de eerſte aanvang van het aanwezen van iets: *op 's aardrijks uchtendſtond*.

UI, *uije*, z. n., m., *des*, *uijes*, of *van den ui*; meerv. *uijen*. Verkleinw. *uitje*. Een bekend ſlag van look: *hij beet in den raauwen ui. Ik eet gaarne gekook-*

kookte uijen. Hebt gij wel een uitje bij de salade? Zamenstell.: *uijenbed*, *uijenplant*, *uijensalade*, *uijensaus*, *uijensoep*, *uijenzaad*, enz. Dit woord schijnt eene verkorting van *ajuin*, Kil. ook *bijuijn*, fr. *bignon*, eng. *onion*, welks oorsprong men in het lat. *unio* te zoeken heeft, dat eene lookplant aanduidt, welke geene zijdbolletjes van zich geeft, zoo als de lookplanten anders veelal doen.

UIJER, z. n., m., *des uijers*, of *van den uijer*; meerv. *uijers*. De melkvaten van zogende dieren: *met den vollen uier* Hooft. *Die uit den uier vloeit.* Rotgans. *'t Gras verquickt het vee en spant den uier.* Vond. *'t Gezwollen uier wort met volgeslagen hant gemolken.* Moon.; bij wien *uier* hier onz.; maar elders manneltjk, is. Zamenstell.: *uijerpok*, *uijerzweer*, enz. *Geitenuijer*, *koeijenuijer*, enz.

Uijer, Kil. *uder*, *uijder*, *huijder*, *wder*, *wr*, *ore*, hoogd. *euter*, opperd. *eiter*, eng. *udder*, angelf. *uder*, finl. *utare*, gr. *ουδαρ*, komt overeen met het lat. *uber*, en ons *jadder*. Zie *jadder*. K. van Mander bezigt *ulder*: *ontswellen den ulder van een schaap*.

UIL, z. n., m., *des uils*, of *van den uil*; meerv. *uilen*. Verkleinw. *uiltje*. Een bijzonder slag van roofvogelen, dat bij nacht vliegt, en het daglicht schuwt: *een vervallen kasteel vol uilen en vledermuizen. Uilen, die hun nesten maken.* D. Deck. *Op dat in dootsche plaets den uil min schuw mogt zijn.* Vond., die hier *den uil* in plaats van *de uil* schrijft, om de ineensmelting van dit laatste voor te komen. Overdragtelijk is een *uil*, *uilskop*, of *uilskuiken*, een domoor, een onhandelbaar, en nietsbeduidend mensch: *het is een regte uil. Welk een uilskop is dat! Loop, uilskuiken!* Spreekw.: *daar Pallas plagt te staan, is thans haar uil geschilderd*, beteekent: er is in de wetenschappen eene groote verbastering. *Elk waant, dat zijn uil een valk is*, elk is met het zijne vooringenomen. *Eenen uil vangen*, is, in de scheepvaart, overstaag vallen. *Een uiltje vangen*, is, een middagslaapje nemen. Eindelijk is een *uiltje* een nachtvlinder. Zamenstell.: *uilenvlugt*, *uilskop*, *uilskuiken*, enz. *Boomuil*, *horenuil*, *katuil*, *krasuil*, *kerkuil*, *nachtuil*, *ooruil*, *steenuil*, enz.

Uil, KIL. *wl*, eng. *owl*, hoogd. *eule*, komt van het lat. *ulula*, dat van het geluid der uilen ontleend is.

UILENVLUGT, z. n., vr., *der*, of *van de uilenvlugt*; zonder meerv. Van *uil* en *vlugt*. De tijd, wanneer de uilen beginnen te vliegen, de schemeravond: *wat doet gij in de uilenvlugt buiten?*

UILSKOP, zie *uil*.

UILSKUIKEN, zie *uil*.

UIT, een voorzetsel, dat voor eene plaats gesteld wordt, buiten wier omtrek iets zich bevindt: *is hij uit de stad? Alles is uit den pot*. Dus is ook: *uit den weg*, buiten den kortsten weg ergens naar toe. *Uit het oog* is, eigenlijk, buiten den omtrek van het oog: *het is reeds uit uw oog*; maar voorts ook, oneigenlijk, buiten het bereik van het gezigt: *hij is nooit uit mijn oog*. *Uit het oog, uit het hart*, beteekent, naar mate men iemand weinig ziet, draagt men hem ook weinig genegenheid toe. *Uit het gebruik zijn* is evenveel, als ongebruikelijk zijn. *Uit de mode* beteekent genoegzaam hetzelfde. Voorts bezigt men *uit* voor eene plaats, buiten welker omtrek iets geraakt: *hij ging uit de stad. Het liep uit den pot. Er biggelde een vloed van tranen uit hare oogen*. En oneigenlijk: *ga uit mijn oog. Vertrek uit mijn gezigt. Het raakt uit de mode. Het was mij reeds uit de gedachten, uit het geheugen*, namelijk, *gegaan*. Wederom eigenlijker: *iemand uit Frankrijk, ijzer uit Zweden, wijn uit de stad, een Engel uit den hemel*, namelijk, *gekomen*. *Ergens uit spruiten*, is, eigenlijk, daaruit opluiken: *er spruit reeds gras uit den grond*. Oneigenlijk, op evenveel welke wijze daaruit voortkomen: *de moeijte en spruijt niet uijt der aerde*. BIJBELV. *Uit een adelijk geslacht voortspruiten. Mijn wieg uit Diederik gesprooten*. OUDAEN. *Ergens uit groeijen* is, door eenen natuurlijken wasdom daaruit te voorschijn gebragt worden: *en groeiden uit haar as*. HUIJGENS. Of te groot voor een kleed worden: *ik ben reeds uit dien jas gegroeid. Ergens uit broeijen*, is door broeijing daaruit verwekt worden, en, oneigenlijk, daaruit ontstaan: *wie weet, wat daaruit nog eens broeijen zal?* Ook plaatst men *uit* voor het beginsel van eenige daad of zaak: *uit liefde, uit afkeer, uit sleur en gewoonte, uit gierigheid*, enz. *De rechtveerdigheijt, die uijt den geloove is*. BIJ-

BELV.

BELV. *Moeder maakt uit gunst haer voorspraek elk gemeen.* VOND. *Uit zich zelven*, is, uit eigene beweging: *ik kom hier uit mij zelven. Uit last van iemand*, is, in opvolging van deszelfs bevel. Of voor de stof van evenveel welke dingen: *uit niets wordt niets. De dingen, die men ziet, niet geworden zijn uit dingen, die gezien worden.* BIJBELVERT. *Uit goud vervaardigd*, in plaats waarvan men intusschen veelal zegt *van goud.* Voor de deelen, waaruit iets zamengesteld is: *de mensch bestaat uit ziel en ligchaam.* Voor al, wat de kennis van eenig ding bevordert: *ik weet het uit ondervinding. Men bemerkte het uit haar gelaat. Gij kunt uit zijnen toon wel hooren, dat hij onschuldig is. Hij las het uit den brief. Uit de courant vernemen.* Spreekw.: *uit den klaauw kent men den leeuw*, uit eenen onderscheidenden trek kan men soms iemands bestaan, of kunde, opmaken. Voor een ding, aan welks omvang men iets onttrekt: *zij nam het uit de schotel. Drinkt uit den beker. Wij vingen een vischje uit den vijver. Ik heb mijnen arm uit het lid gewrikt. Gerekt uit al zijn leden.* ANTONID. *Dat ik mijn man heb uit het fort doen dragen.* WESTERB. *Hij beurt verschrikkelijck het hooft op uit de baren.* VOND. Overdragtelijk: *uit het Fransch in het Hollandsch overgezet.* Voor een ding, binnen welks omvang eene beweging, of een bedrijf, plaats grijpt, of aanvangt: *uit het venster springen; kijken, roepen*, enz. *Getrouwe God! zie neder uit den hoogen.* L. D. S. P. *Men heeft mij uit Parijs geschreven. De opregtheid zelve spreekt uit zijnen mond. Uit twee monden spreken*, tweetongig zijn. *Voor iemand uit den weg gaan*, eigenlijk, en oneigenlijk, voor hem wijken. *Zich uit den adem loopen*, zoo hard loopen, dat men ademloos wordt. Overigens is *uit alle magt*, met alle vermogen, met inspanning van krachten. *Uit der mate*, of, zamengevoegd, *uitermate*, ongemeen. *Uit zijn schik*, misnoegd: *ik ben ganschuit mijn schik. Iets uit zijn hoofd, uit zijne gedachten, uit zijnen zin, zetten*, zijne wenschen daaromtrent betoomen. *Uit 's harten grond*, van ganscher harte. *Uit de keel schreeuwen*, hard schreeuwen. *Uit zijne oogen kijken*, naauwkeurig toezien. *Uit de school klappen*, oneigenlijk, iets verklappen, dat in een gezelschap

voorviel. *Uit het spel spreken, maar geene poppen noemen*, even oneigenlijk, iets met verzwijging van de daders verhalen. *Een vischje uit het water*, is een waterbaarsje, enz. Eindelijk plaatst men dit voorzetsel meermalen achteraan: *de gezondheid blinkt hem de oogen uit. De brandewijn stonk haar de keel uit. Hij gaat het huis uit, het land uit, de deur uit. Eeuw uit, eeuw in. Jaar uit, jaar in*, enz. En men voegt *uit* ook wel eens zamen met *van*, zoo als in: *Neptuin weer stak 't hooft van uit de holle baren.* VOND. — *Uit* komt ook voor, in eene reeks van zamenstellingen met werkwoorden, deelwoorden, bijv. en z. naamwoorden; zoo als *uitademen*, enz., waarover nader op hunne eigene plaats. De trappen van vergrooting zijn *uiter*; thans in onbruik, maar nog overig in *uiteren*, *uiterlijk*, en in de zamenstellingen: *uiterbuurt*, *uitermeersche schans*, *uiterdijk*, *uiterwaard*, enz.; en *uiterste*. Voorts komt van *uit* ook nog *uiten*; behalve al de volgende en andere zamenstellingen.

Uit, KIL. *wt*, vries. *uut*, nederf., angelf. *ut*, eng. *out*, goth. *uta*, *ut*, *us*, zwitf. *uſs*, hoogd. *aus*, schijnt verwant aan het perz. *ez*, lat. *ex*, gr. 'ἐξ en 'ἐκ.

UITADEMEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik ademde uit, heb uitgeademd.* Van *uit* en *ademen*. Onz., het tegenoverstaande van *inademen*, adem van zich geven: *onder het in- en uit-ademen.* Bedr., met den adem van zich geven: *moest gij hier uwen laatsten snik uitademen!* Van hier *uitademing*.

UITBAGGEREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik baggerde uit, heb uitgebaggerd.* Van *uit* en *baggeren*. Al baggerende ontledigen: *bagger de vaart uit.*

UITBALIEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik baliede uit, heb uitgebalied.* Van *uit* en *balien*. Met eene balie uitscheppen: *het water wordt er uitgebalied.* Door middel van balien ontledigen: *balie den regenbak slechts uit.*

UITBANNEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik bande uit, heb uitgebannen.* Van *uit* en *bannen*. In ballingschap verzenden: *zij is voor tien jaren uitgebannen.* Van hier *uitbanning*.

UITBARNEN, zie *uitbranden*.

UITBARSTEN, *uitbersten*, onz. w., ongelijkvl. *Ik*

borst

barst uit, ben uitgeborsten. Van *uit* en *barsten.* Eigenlijk, uit eenen barst voortkomen: *het barst uit den zak. D'Inquisiti barst, terwijle dit gebeurt, met kracht ten afgront uit.* VOND. Voorts wordt *uitbarsten* gebezigd wegens eenen wind, die zich plotselings verheft: *barst met vreesselijk geluid op de groote watren uit.* L. D. S. P.

Hoe berst met schor geluit
De zwangre donderwolk in vier en hagel uit! POOT.

Nog overdragtelijker wordt eene vlaag van toorn, een oproer, enz. gezegd *uit te barsten.* En, eindelijk, zegt men ook, dat iemand *uitbarst*, als hij aan hevige aandoeningen den ruimen teugel viert: *zij barst in tranen uit. En berst in 't end in tooren op deze woorden uit.* VOND. Van hier *uitbarsting.*

UITBAZUINEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik bazuinde uit, heb uitgebazuind.* Van *uit* en *bazuinen.* Met bazuingeschal aankondigen: *het feest werd uitgebazuind.* Overdragtelijk, op eene luidruchtige wijze bekend maken: *steeds hoort men hem zijnen eigenen lof uitbazuinen.*

UITBEELDEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik beeldde uit, heb uitgebeeld.* Van *uit* en *beelden.* Genoegzaam evenveel, als *afbeelden: wie is daar uitgebeeld? En beelt u zelven uit.* VOND. Van hier *uitbeelding, uitbeeldsel.*

UITBERNEN, zie *uitbranden.*

UITBERSTEN, zie *uitbarsten.*

UITBETTEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik bettede uit, heb uitgebet.* Van *uit* en *betten.* Al bettende zuiveren: *gij moet de wonde uitbetten.* Al bettende wegnemen: *bet al den etter uit!*

UITBEUREN, zie *uitheffen.*

UITBIDDEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik bad uit, heb uitgebeden.* Van *uit* en *bidden.* Zijn gebed ten einde bidden: *zij heeft reeds uitgebeden.*

UITBIECHTEN, onz. w., gelijkvl. *Ik biechtte uit, heb uitgebiecht.* Van *uit* en *biechten.* Zijn hart door biechten geheel ontlasten, al wat noodig is, opbiechten: *nu heb ik uitgebiecht.*

UITBIEDEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik bood uit, heb uitgeboden.* Van *uit* en *bieden*, in denzelfden zin, dien het in *gebieden* oefent. Bij KIL. uitdagen, uitei-

eischen, opeischen: *wanneer wij — die schutters uitbieden.* v. Hass.

UITBIJTEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik beet uit, heb en ben uitgebeten.* Van *uit* en *bijten.* Bedr., al bijtende van zijnen stand verwijderen: *ik heb mij eenen tand uitgebeten.* Figuurlijk: *dat dient, om het wilde vleesch uit te bijten.* Onz., met *zijn*; door het bijbrengen van scherp, of bijtend vocht, van kleur veranderen: *ik heb azijn op mijn' jas gestort, en vrees, dat hij geheel uit zal bijten.* Van hier *uitbijter*, ook voor iemand, die elk kwalijk bejegent, ontleend van een dier, dat anderen, al bijtende, uit het hok, of uit het nest jaagt: *hij is een regte uitbijter.*

UITBIKKEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik bikte uit, heb uitgebikt.* Van *uit* en *bikken.* Al bikkende uithollen: *bik den steen uit. Eenen muur uitbikken*, is, de kalk uit deszelfs voegen bikken.

UITBLAZEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik blies uit, heb uitgeblazen.* Van *uit* en *blazen.* Bedr., al blazende van zich geven: *wanneer blies hij den laatsten adem uit?* Al blazende ontledigen: *die eijeren zijn uitgeblazen.* Al blazende aankondigen: *de hooge feestdag werd van de tinne des tempels uitgeblazen.* Door geblaas uitblusschen: *blaas de kaars uit.* Figuurlijk: *zijn levenslicht is te vroeg uitgeblazen.* Onz., zegt men van verhitte menschen, paarden, enz. wanneer zij adem scheppen, dat zij *uitblazen*, en van eenen trompetter, van de blaasbalgen van een orgel, enz. wanneer zij ophouden van blazen, dat zij *uitgeblazen hebben.* Van hier *uitblazing.*

UITBLEEKEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik bleekte uit, heb uitgebleekt.* Van *uit* en *bleeken.* Bedr., door bleeken uitdrijven: *die vlek moet er uitgebleekt worden.* Onz., door bleeken gezuiverd worden: *nu heeft het linnen eens ter dege kunnen uitbleeken.*

UITBLIJVEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik bleef uit, ben uitgebleven.* Van *uit* en *blijven.* Buiten 's huis vertoeven: *is dat uitblijven? Zij bleef wel een uur uit.* Weg gelaten worden: *hier zijn verscheidene woorden uitgebleven.* Van hier *uitblijver, uitblijving*, enz.

UITBLIKSEMEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik bliksemde uit, heb uitgebliksemd.* Van *uit* en *bliksemen.* Als eenen bliksem uitwerpen: *den Vatikaanschen vloek uit-*

uitblikfemen. Onzijd., ophouden, met bliksemen: *het heeft uitgebliksemd.*

UITBLINKEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik blonk uit, heb uitgeblonken.* Van *uit* en *blinken.* Evenveel als *uitglinsteren.* Met eenen onderscheidenden glans blinken: *de diamant blonk boven alle edele gesteenten uit.* Figuurlijk, uitmunten: *hare schoonheid blinkt boven alles uit. Hij heeft in dapperheid boven anderen uitgeblonken.*

UITBLOEDEN, onz. w., gelijkvl. *Ik bloedde uit, heb uitgebloed.* Van *uit* en *bloeden.* Alle bloed verliezen, daarvan geheel ontledigd worden: *laat het dier uitbloeden. Toen de ader genoegzaam uitgebloed had, werd zij gesloten.*

UITBLOEIJEN, onz. w., gelijkvl. *Ik bloeide uit, heb uitgebloeid.* Van *uit* en *bloeijen.* Allen mogelijken bloesem van zich geven, ten einde bloeijen: *de boom heeft uitgebloeid.*

UITBLUSSCHEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik bluschte uit, heb uitgebluscht.* Van *uit* en *blusschen.* Uitdooven: *en 't vijer niet uitgebluscht en wort.* Bijbelv. Figuurlijk: *alle geest wordt in hem uitgebluscht. Den moed uitblusschen,* moedeloos maken. *Het vuur der begeerlijkheid uitblusschen. Iemands leven uitblusschen.* Van hier *uitblussching.* Zamenstell.: *onuitblusschelijk.*

UITBOENEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik boende uit, heb uitgeboend.* Van *uit* en *boenen.* Al boenende ontledigen en zuiveren: *boen het vertrek ter dege uit!* Voorts overdragtelijk: *iemand ter kamer uitboenen. Ziet daer, hoe ik alom de snoode luiaerdij uit uwe staten boene.* J. de Deck.

UITBOETSEREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik boetseerde uit, heb uitgeboetseerd.* Van *uit* en *boetseren.* Door boetsering afbeelden: *men heeft hem fraai uitgeboetseerd.* Van hier *uitboetsering.* Men schreef oul. ook *uitbootseren,* van *uitbootsen.*

UITBOEZEMEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik boezemde uit, heb uitgeboezemd.* Van *uit* en *boezemen.* Uit den boezem voortbrengen: *zucht op zucht uitboezemen.* Overdragtelijk, van innige gewaarwordingen der ziele, aan den dag leggen, uiten: *hij boezemde zijne smart in deze woorden uit.* Van hier *uitboezeming.*

UITBOOTSEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik bootste uit, heb*

uitgebootst. Van *uit* en *bootsen.* Door nabootsing aanduiden, afmalen: *'t beeld van een' braaven Prins afbeelden en uitbootsen de zwier van een goed vernuft.* Oud. Van hier *uitbootsing.*

UITBOOMEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik boomde uit, heb uitgeboomd.* Van *uit* en *boomen.* Al boomende uitwaarts brengen: *het schip moet uit de haven uitgeboomd worden.*

UITBORDUREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik borduurde uit, heb uitgeborduurd.* Van *uit* en *borduren.* Door borduring afmalen: *wat is daarop uitgeborduurd?*

UITBOREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik boorde uit, heb uitgeboord.* Van *uit* en *boren.* Al borende uithollen: *de naaf is niet genoeg uitgeboord. Het geschut wordt uitgeboord.*

UITBORGEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik borgde uit, heb uitgeborgd.* Van *uit* en *borgen.* Op goed vertrouwen geven: *gij borgt al te veel uit.* Door te veel op goed vertrouwen te ontvangen iemand benadeelen: *gij zoudt mij wel geheel uitborgen.*

UITBORRELEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik borrelde uit, heb* en *ben uitgeborreld.* Van *uit* en *borrelen.* Bedr., in den gemeenzamen spreektrant, voor sterken drank gebruiken: *gij moet uw glaasje uitborrelen.* Zie *borrelen.* Onz. Al borrelende te voorschijn komen: *het borrelde er geweldig uit.* Voorheen bezigde men ook *uitbortelen.*

UITBORSTELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik borstelde uit, heb uitgeborsteld.* Van *uit* en *borstelen.* Met eenen borstel uitvegen: *borstel mij dat vertrek eens uit. Ik heb hem den mantel uitgeborsteld*, is, figuurlijk, ik heb hem braaf gehekeld.

UITBORTELEN, zie *uitborrelen.*

UITBOTTEN, onz. w., gelijkvl. *Ik bottede uit, heb uitgebot.* Van *uit* en *botten.* Knoppen van zich geven: *dat boompje begint reeds uit te botten.* Overdragtelijk, puisten voortbrengen: *ik zag de pokjes reeds uitbotten. Wtbotten, wtloopen, vanschorstheijd.* Kil. Van hier *uitbotting.*

UITBOUWEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik bouwde uit, heb uitgebouwd.* Van *uit* en *bouwen.* Zijnen bouw naar buiten uitstrekken: *ik ben van voornemen, om mijn huis nog verder uit te bouwen. Dees stadt heeft zoo te water uitge-*

gebouwt. VOND. *Een land uitbouwen*, is, hetzelve uitputten, al het vruchtbare daarvan wegnemen. Voorts is *uitbouwen* ook wel eens, onzijdiglijk, zoo lang bouwen, dat men niet meer kan.

UITBRAAK, z. n., vr., *der*, of *van de uitbraak*; meerv. *uitbraken*. Van *uit* en *braken*. De daad van uitbreken: *vruchteloos hoopte hij zich door uitbraak te bevrijden*. Het gene ergens uit gebroken wordt: *de uitbraak kan op nieuw gebruikt worden*.

UITBRADEN, bedr. w., gelijkvl. en ongelijkvl. *Ik braadde uit*, en *bried uit*, *heb uitgebraden*. Van *uit* en *braden*. Door braden uitdroogen: *het vleesch is te veel uitgebraden*. Van waterdeelen ontheffen: *braad de boter uit*. Figuurlijk is; *de boter uitbraden*, zijne gasten treffelijk onthalen.

UITBRAKEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik braakte uit*, *heb uitgebraakt*. Van *uit* en *braken*. Al brakende uitwerpen: *hij braakt alles uit*, *wat hij gegeten heeft*. *Het is*, *om het hart uit het lijf te braken*, beteekent, het is zeer walgelijk. *Zijne gal uitbraken*, is, eigenlijk, zich van eenen overloop van gal ontdoen; oneigenlijk, de opwellingen van zijne gramschap uiten: *nu docht ik*, *dat hij eens zijn gal had uitgebraakt*. PAFFENROD. Van hier *uitbraaksel*, *uitbraking*.

UITBRANDEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik brandde uit*, *heb uitgebrand*. Van *uit* en *branden*. Anders *uitbarnen*, *uitberren*, en bij KIL. *uitbernen*. Bedr., door vuur uithollen: *de wilden varen veelal in uitgebrande boomen*. Door vuur zuiveren: *pijpen uitbranden*, *pasfementen uitbranden*, enz. Oneigenlijk is: *uitgebrand zijn*, door geneesmiddelen gezuiverd zijn, en zegt men ook van eene krankheid, dat zij uitgebrand wordt: *zoo wort die zeepest uitgebrant*. VOND. Onz., is: *uitbranden*, door vuur uitgehold worden: *de boom brandt uit*. Door vuur gezuiverd worden: *de pijp brandt uit*. Ten einde branden; *het vuur heeft uitgebrand*. Van hier *uitbranding*.

UITBREIDEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik breidde uit*, *heb uitgebreid*. Van *uit* en *breiden*. Bedr., iets dat zamengeplooid was verbreeden, door het van een te doen: *de vogel breidt zijne vleugelen uit*. *Zij ontving hem met uitgebreide armen*. *Zich uitbreiden*, is, eenen grooteren omvang, meer breedte, verkrijgen;

gen: *de boom breidt zich uit. Hij breidde zich verbaazend uit in 't rond.* L. D. S. P. Overdragtelijk, talrijk worden: *dat geslacht heeft zich grootelijks uitgebreid.* Aan velen medegedeeld worden: *de krankheid breidt zich uit. Dat gerucht heeft zich spoedig uitgebreid.* Dichterlijk: *er breidt zich eene schoon valei voor onze voeten uit.* Voorts is *uitbreiden* grooter maken: *de boom breidt zijne takken uit. Hij breidt zijne heerschappij dagelijks uit. Ik wensch mijne kennis uit te breiden.* Door breedvoerige omschrijving ontwikkelen: *ik gaf hem alles kortlijk op, om het voor mij uit te breiden. Van Vlotens bijbelvertaling gaat met eene uitbreiding gepaard. Eene daad uitbreiden*, is, daarvan grooten ophef maken. *Iemands lof uitbreiden*, is, den zelven alomme verkondigen. Onz., is: *uitbreiden*, onder het breiden wel strekken: *die wol zal wel uitbreiden.* Van hier *uitbreider*, *uitbreiding.*

UITBREKEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik brak uit*, *heb* en *ben uitgebroken.* Van *uit* en *breken.* Bedr., al brekende wegnemen: *iemand eenen tand uitbreken.* Al brekende ontledigen: *een huis, een vertrek, uitbreken. Tijd uitbreken*, is, aan den drang der bezigheden ontrukken: *kunt gij niet een uurtje uitbreken?* Onz., te voorschijn dringen: *de vlam breekt reeds aan alle kanten uit. Het doodzweet breekt hem uit.* VOND. *Beecken overvloedighlick uijtbraken.* BIJBELVERT. *Breek als bloessem uit in lentemaent.* VOND. *De knoppen breken aan de boomen uit. 't Nieuwe koesterlicht de telgen uit dee breecken.* VOND. Oulings ook zich uitbreiden: *gij sult uijtbreken ter rechter ende ter slincker hant.* BIJBELVERT. Voorts uit eene gevangenis breken: *er is een dief uitgebroken.* Nopens *de bommel breekt uit*, zie *bommel. De schelmerij, het verraad, breekt uit*, beteekent, wordt bekend, komt aan den dag. Van hier *uitbraak*, enz.

UITBRENGEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik bragt uit*, *heb uitgebragt.* Van *uit* en *brengen.* Buiten den omtrek van iets brengen: *heeft Israël uijt het midden van hen uijtgebracht.* BIJBELVERT. Te voorschijn brengen: *bracht hij Jesum uijt.* BIJBELVERT. Uiten: *zijn gevoelen uitbrengen.* Aan den dag brengen, ontdekken: *gij brengt ook alles uit.* Van hier *uitbrenger*, *uitbrenging*, *uitbrengster.*

UIT-

UITBROEDEN, *uitbroeijen*, bedr. w., gelijkvl. *Ik broedde, broeide uit, heb uitgebroed, uitgebroeid.* Van *uit* en *broeden, broeijen.* Eijeren derwijze verwarmen, en koesteren, als de vogels doen, om daaruit jongen te verwekken: *in Egypte broedt men hoendereijeren in eenen oven uit.* Tuinvruchten op eene door kunst verwarmde plaats aankweeken: *wat zoekt gij in die trekkas uit te broeden?* Met heet water reinigen: *dat vaatwerk moet uitgebroeid worden.* Want hiervoor gebruikt men enkel *uitbroeijen*, hoogd. *ausbrühen.* Van hier *uitbroeding*, *uitbroedsel*.

UITBROEIJEN, zie *uitbroeden.*

UITBROMMEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik bromde uit, heb uitgebromd.* Van *uit* en *brommen.* Al brommende, of snoevende, verkondigen: *hij gaat nog al voort, om zijnen eigenen lof uit te brommen.* Van hier *uitbrommer*, *uitbromming*, enz.

UITBRULLEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik brulde uit, heb uitgebruld.* Van *uit* en *brullen.* Eene gewaarwording al brullende uiten: *hij brulde het uit.* Onz., ten einde brullen: *toen hij uitgebruld had.*

UITBUIDELEN, zie *uitbuilen.*

UITBUIGEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik boog uit, heb uitgebogen.* Van *uit* en *buigen.* Buitenwaarts buigen: *kunt gij het niet wat uitbuigen?*

UITBUIJEN, onz. w., gelijkvl. *Ik buide uit, heb uitgebuid.* Van *uit* en *buijen.* Ten einde buijen: *thans heeft het uitgebuid.*

UITBUILEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik builde uit, heb uitgebuild.* Van *uit* en *builen.* Bij KIL. en HALMA ook *uitbuidelen.* Van zemelen zuiveren: *gij moet het meel wat zuiverder uitbuilen.*

UITBULDEREN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik bulderde uit, heb uitgebulderd.* Van *uit* en *bulderen.* Bedr., al bulderende aankondigen: *het geschut buldert de overwinning uit.* Op eenen bulderenden toon uiten: *wat buldert hij thans weer uit? Kortom, wat eenigzins zijn zake stijven mag, zal hij uitbulderen*, enz. J. DE DECK. Onz., ten einde bulderen: *laat hem eens uitbulderen!*

UITBUNDIG, bijv. n. en bijw., *uitbundiger*, *uitbundigst.* Eigenlijk, even als het hoogd. *ausbundig*, in zijne soort uitnemend, van het angelf. *beond*, *zijnde*, van

van *beon*, *zijn*, en van *aus*, *uit*, als een *adverbium qualitatis*, zoo veel als *extra* beteekenende, niet ten aanzien van plaats, maar van voortreffelijkheid. Maar bij HALMA overdadig; in welken zin men in Vriesland *onbandig* bezigt. Van hier *uitbundigheid*, *uitbundiglijk*.

UITBUURT, z. n., vr., *der*, of *van de uitbuurt*; meerv. *uitbuurten*. Verkleinw. *uitbuurtje*. Van *uit* en *buurt*. Eene buiten af liggende buurt: *er behooren daaronder nog verscheidene uitbuurten*. Anders ook *uiterbuurt*.

UITCIJFEREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik cijferde uit*, *heb uitgecijferd*. Van *uit* en *cijferen*. Door cijfering navorschen: *ik zal het eens gaan uitcijferen*. Overdragtelijk, kunstig overleggen, en regelen: *wie heeft dat zoo fraai uitgecijferd?*

UITDAGEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik daagde uit*, *heb uitgedaagd*. Van *uit* en *dagen*. Oproepen, om ten bepaalden dage te voorschijn te komen, of *te dage te komen*, zoo als men oudtijds zeide, blijkens: *Joncheer Jan van Hollant soude tegens Hertoge Jan van Brabant te daghe comen*. v. HASS. aanteek. op KIL. — Tegen eenen bepaalden dag te voorschijn roepen, om te kampen: *ik laat mij niet langer uitdagen*. Van hier *uitdager*, *uitdaging*. Zamenstell.: *uitdaagbrief*, enz.

UITDAMPEN, onz. w., gelijkvl. *Ik dampte uit*, *heb* en *ben uitgedampt*. Van *uit* en *dampen*. Met *zijn*, als damp vervliegen: *de vochtigheid is reeds uitgedampt*. Met *hebben*, ten einde dampen: *de kolen hebben uitgedampt*.

UITDEELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik deelde uit*, *heb uitgedeeld*. Van *uit* en *deelen*. Hoogd. *austheilen*, KIL. *wtdeijlen*. Deelswijze aan anderen toeschikken: *het avondmaal uitdeelen*. Bijzonderlijk van iets, dat ten geschenke gegeven wordt: *er werd brood en geld uitgedeeld*. Van hier *uitdeeler*, *uitdeeling*, enz.

UITDELGEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik delgde uit*, *heb uitgedelgd*. Van *uit* en *delgen*, hoogd. *tilgen*. Even veel als *uitwisschen*: *laetse vijtgedelgt werden uijt 't boeck des levens*. BIJBELVERT. *Delg 't misdrijf uit*, *dat mij met schrik vervult*. L. D. S. P. Of als *uitroeijen*: *dat boos geslacht werd uitgedelgd*. Van hier *uitdelger*, *uitdelging*.

UITDELVEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik dolf uit, heb uitgedolven.* Van *uit* en *delven.* Al delvende ontledigen: *de vaart wordt uitgedolven.* Al delvende te voorschijn brengen: *delfstoffen delft men uit het aardrijk uit.*

UITDENKEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik dacht uit, heb uitgedacht.* Van *uit* en *denken.* Al denkende uitvinden, verzinnen: *dat is vernuftig uitgedacht.*

UITDEUKEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik deukte uit, heb uitgedeukt.* Van *uit* en *deuken.* Het tegenoverstaande van *indeuken.* Door buitenwaarts loopende deuken schenden: *wat is die ketel uitgedeukt!*

UITDIENEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik diende uit, heb uitgediend.* Van *uit* en *dienen.* Bedr., ten einde dienen: *ik heb mijne leerjaren uitgediend.* Onz., zoo lang dienen, als noodig is, of tot dat men verstoten, of wezenlijk nutteloos, worde: *uytghedient krieghsman.* KIL. *Heeft hij nog niet uitgediend? Men heeft aan dat hof welhaast uitgediend. Mijn rok zal binnen kort uitgediend hebben.*

UITDIEPEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik diepte uit, heb uitgediept.* Van *uit* en *diepen.* Door ontlediging dieper maken: *de grachten moeten uitgediept worden.* Van hier *uitdieping.*

UITDIJEN, onz. w., gelijkvl. *Ik dijde uit, ben uitgedijd.* Van *uit* en *dijen.* Evenveel als *dijen* en *dijgen*, zwellen: *dat vleesch dijt in den pot uit.* Strekken: *zulk brood dijt onder het mes uit.* Van hier *uitdijing.*

UITDIJGEN, *ik deeg uit, ben uitgedegen.* Zie *uitdijen.*

UITDOEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik deed uit, heb uitgedaan.* Van *uit* en *doen.* Bij KIL. evenveel als *ontdoen, ontkleeden.* Voorts afleggen: *doe uwe kleederen uit.* Uitwisschen: *ik heb een schrapje uitgedaan.* Doorschrappen: *als gij het slechts in uw boek uitdoet.* Uitzonderen: *ende uutgedaen alleenlic 't coorne van den thienden.* v. HASS. Uitblusschen: *al het licht werd uitgedaan. Dat doet niet uit,* geeft te kennen, dat de reden, welke men ter goedmakinge zijner zake bijbrengt, van geene kracht is.

UITDOMPEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik dompte uit, heb uitgedompt.* Van *uit* en *dompen.* Uitdoen, blusschen: *wie van ons beide zal de kaars uitdompen?*

UITDONDEREN, onpersoonl. w., gelijkvl. *het donder-*

derde uit, het heeft uitgedonderd. Van *uit* en *donderen.* Ten einde donderen: *het zal haast uitgedonderd hebben.* Ook zegt men, in den lagen spreektrant, bedrijv.: *iemand de deur uitdonderen*, voor met geweld uitgooijen.

UITDOOVEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik doofde uit, heb en ben uitgedoofd.* Van *uit* en *dooven.* Ganschelijk dooven, zoo in eenen bedr. als in eenen onz. zin: *doof die kolen uit! Dat vuur schijnt uit te dooven.* Ook oneigenlijk: *lust en ijver uitdooven. Het is, als of de liefde bij hem uitdoofde. Zijn jeugdig vuur is uitgedoofd.* Van hier *uitdooving.*

UITDOPPEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik dopte uit, heb uitgedopt.* Van *uit* en *doppen.* Uit den dop halen: *die boonen laten zich niet gemakkelijk uitdoppen.*

UITDORSCHEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik dorschte uit, heb uitgedorscht.* Van *uit* en *dorschen.* Al dorschende uit de aren, of doppen, te voorschijn brengen: *de erwten laten zich gemakkelijker uitdorschen, dan uitpellen.* Aren, of doppen, met het stroo daaraan, dorschen, om het zaad, enz. daaruit te krijgen: *is dit hoopje genoeg uitgedorscht?*

UITDOSSEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik doste uit, heb uitgedost.* Van *uit* en *dossen.* Met kleeding uitrusten: *hij was heerlijk uitgedost.* Van hier *uitdossing.*

UITDOUWEN, *uitduwen*, bedr. w., gelijkvl. *Ik douwde uit, heb uitgedouwd.* Van *uit* en *douwen.* Al douwende buitenwaarts brengen: *wederom heeft dat beest het lijf uitgedouwd.*

UITDRAAIJEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik draaide uit, heb en ben uitgedraaid.* Van *uit* en *draaijen.* Bedr. al draaijende ergens buiten brengen: *gij moet de schroef geheel uitdraaijen.* Overdragt: *hoe behendig weet hij 'er zich uit te draaijen.* Onzijd., met *zijn: dat zal op niets uitdraaijen*, daarvan zal niets worden. Van hier *uitdraaijing*, enz.

UITDRAGEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik droeg uit, heb uitgedragen.* Van *uit* en *dragen.* Naar buiten dragen: *het lijk wordt reeds uitgedragen. De schiltwacht draegt dien vetten buit op hare bee voor boeken uit.* VOND. Bij KIL. ook uitbrengen, verklappen, even als het hoogd. *austragen.* Voorts vindt men bij hem *wtdraeghen schaedeloos*, schadeloos stellen, en

wt-

wtdraeghen om te verkoopen. Van hier *uitdrager*, iemand die allerhande gebruikt huisraad, kleederen enz. koopt en verkoopt, — *uitdragerij*, *uitdraging*, *uitdraagster*, KIL. *wtdraeghstere*, *wtdraeghersse.*

UITDRAGER, zie *uitdragen.*

UITDRAVEN, onz. w., gelijkvl. *Ik draafde uit*, *heb* en *ben uitgedraafd.* Van *uit* en *draven.* Met het hulpw. *zijn*, op een dravend paard naar buiten rijden: *waarheen is hij wederom uitgedraafd?* Met het hulpw. *hebben*, zoo lang draven, dat het onnoodig, of onmogelijk, wordt: *dat paard heeft uitgedraafd.* Overdragtelijk, op eenen buitensporigen toon ergens over uitweiden: *wat heeft hij over die zaak wederom uitgedraafd!*

UITDRENKEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik drenkte uit*, *heb uitgedrenkt.* Van *uit* en *drenken.* HOOFT bezigt dit woord, in de beteekenis van uitblusschen:

Dat al uw natsgewelt
Niet uit zoud kunnen drenken
De vlam, die 't harte smelt;

Doch het is reeds verouderd.

UITDRIJVEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik dreef uit*, *heb uitgedreven.* Van *uit* en *drijven.* Buitenwaarts drijven: *wormen*, *het zweet*, *den duivel*, *uitdrijven.* *Dan drijft men uit*, *dan haelt men in.* VOND. *Drijft dese dienstmaegt ende haren sone uijt.* BIJBELVERT. Door drijfwerk afbeelden: *wat is 'er op dat zilverwerk uitgedreven?* Oulings ook dringen: *ende gheven an den rechter*, *dat men die scepenen wtdriven*, *om vonnes te wten.* V. HASS. Van hier *uitdrijver*, *uitdrijving*, enz.

UITDRINGEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik drong uit*, *heb uitgedrongen.* Van *uit* en *dringen.* Bedr., naar buiten dringen: *hij drong den vijand ook uit zijne laatste verschansing.* *Om u bedroeft te sien en tranen uijt te dringen.* F. v. DORP. *Iemand uit zijne plaats dringen*; ook overdragtel., voor iemand van zijne waardigheid, of zijn ambt door geweld of list, enz. ontrooven.

UITDRINKEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik dronk uit*, *heb uitgedronken.* Van *uit* en *drinken.* Al drinkende ontledigen: *drink den beker schoon uit.* Ergens uit opdrinken: *hebt gij alles reeds uitgedronken?*

UITDROOGEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik droogde uit, heb en ben uitgedroogd.* Van *uit* en *droogen.* Bedr., door uittrekking van ſappen droogen: *wat is het houtwerk door de zon uitgedroogd!* Door uitwisſching droogen: *droog de ſchotel ter dege uit!* Onz., door uitdamping droog worden: *laat de planken nog wat uitdroogen.* Voorts vindt men bij KIL. *wtdrooghende van ſieckte*, en *wtdrooghende ſieckte*, of *wtdrooghinghe*, teringachtige uitdorring; en men zegt van iemand, wiens nering verloopt, dat hij *uitdroogt.*

UITDROOMEN, onz. w., gelijkvl. *Ik droomde uit, heb uitgedroomd.* Van *uit* en *droomen.* Ten einde droomen, zoo eigenlijk, als oneigenlijk: *toen hij uitgedroomd had.*

UITDRUIPEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik droop uit, ben uitgedropen.* Van *uit* en *druipen.* Ergens druipende uitvallen: *het water droop hem uit de tuiten van den hoed uit.* Overdragt.: *hij druipt uit zijn kleeren*, is zeer mager geworden. Anders *uitdruppen*, *uitdroppen*, hoogd. *austropfen.*

UITDRUKKELIJK, bijv. n. en bijw., *uitdrukkelijker*, *uitdrukkelijkst.* Als bijv. n., in duidelijke, en alles naauwkeurig bepalende, woorden vervat: *ik gaf hem het uitdrukkelijke bevel*; of duidelijk en naauwkeurig: *hij bediende zich van de uitdrukkelijkſte woorden.* Als bijw., duidelijk en naauwkeuriglijk: *ik heb het u immers uitdrukkelijk aanbevolen.* Opzettelijk: *het is u uitdrukkelijk daartoe gegeven.* Van hier *uitdrukkelijkheid.* Zamenſtell.: *onuitdrukkelijk.* Dit woord is van *uitdrukken* afkomſtig.

UITDRUKKEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik drukte uit, heb uitgedrukt.* Van *uit* en *drukken.* Al drukkende ergens uitbrengen: *het kind drukte zijn lijf uit.* Al drukkende ontledigen: *als men den citroen uitgedrukt heeft, werpt men hem weg.* Afbeelden: *hij is naar het leven uitgedrukt.* Te kennen geven: *die levende uitdrukt al, wat hij beſeft.* VOND. *Hoe zal ik uitdrukken, wat ik al gevoel!* Naar behooren drukken: *die letter is niet uitgedrukt.* Het deelw., *uitgedrukt* wordt vaak als bijv. n., met *uitdrukkelijk* verwisſeld: *ik gaf het hem in uitgedrukte woorden te kennen.* Van hier *uitdrukkelijk*, *uitdrukking*, *uitdrukſel.* Zamenſtell.: *onuitgedrukt.*

UITDRUKKING, z. n., vr., *der*, of *van de uitdrukking*;

king; meerv. *uitdrukkingen.* De daad van uitdrukken: *door uitdrukking van alle sap uit den citroen: De uitdrukking van den citroen.* Afbeelding: *welk eene sprekende uitdrukking van hem!* Levendige voorstelling van gewaarwordingen: *een gelaat vol van uitdrukking: Er is veel uitdrukking in dat tafereel:* Uiting van denkbeelden: *door eene duidelijke uitdrukking van zijn gevoelen.* Het woord, waarmede men een denkbeeld uit: *welk eene uitdrukking bezigt gij daar wederom!* Van *uitdrukken.*

UITDRUKSEL, z. n., o., *des uitdruksels*, of *van het uitdruksel*; meerv. *uitdrukselen.* Al wat ergens uitgedrukt wordt: *het is het uitdruksel van onrijpe druiven.* Van *uitdrukken.*

UITDUIDEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik duidde uit, heb uitgeduid.* Van *uit* en *duiden.* Door aanwijzing van bijzondere kenmerken bekend maken: *ik weet hem niet naauwkeurig uit te duiden.* Voorts is *zijne gedachten uitduiden*, dezelve juist en wel ontwikkeld voordragen. Van hier *uitduiding.*

UITDUNNEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik dunde uit, heb uitgedund.* Van *uit* en *dunnen.* Het gezaaide door uithaling van een deel daarvan dunnen: *die rapen moeten uitgedund worden.* Van hier *uitdunning*, *uitdunsel*; het gene bij de uitdunning van iets daar tusschen uitgehaald wordt.

UITDUNSEL, zie *uitdunnen.*

UITDUREN, onz. w., gelijkvl. *Ik duurde uit, heb uitgeduurd.* Van *uit* en *duren.* Ten einde duren: *het zal onzen tijd wel uitduren.*

UITDUWEN, zie *uitdouwen.*

UITDWEILEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik dweilde uit, heb uitgedweild.* Van *uit* en *dweilen.* Al dweilende van binnen zuiveren: *de Kamer is nog niet uitgedweild.* In plaats van dit woord bezigt men ook wel *uitteilen.*

UITEGGEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik egde uit, heb uitgeegd.* Van *uit* en *eggen.* Met de egge uit den grond halen: *boomwortelen, rapen, stoppelen, enz. uiteggen.*

UITEINDE, z. n., o., *des uiteindes*, of *van het uiteinde*; meerv. *uiteinden.* Van *uit* en *einde.* Het uiterste einde van een ding: *uit het aan de uiteinden:*

De afloop van iets: *dat spel had een droevig uiteinde.* Iemands dood: *hij is nader aan zijn uiteinde, dan hij weet.*

UITEISCHEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik eischte uit, heb uitgeeischt.* Van *uit* en *eischen.* Ten strijde tegen zich nopen: *ik heb hem vruchteloos uitgeeischt.* Van hier *uiteischer, uiteisching.*

UITEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik uitte, heb geuit.* Van denkbeelden, gewaarwordingen, enz. gesproken, voortbrengen: *hoe uit ik best, wat ik gevoel? wten het vonnisse.* KIL. *Die waerheit was doe beseten, en eer mense ute, seldi weten, quam de grave selve daer.* M. STOK. Voorts is *zich uiten*, zijne denkbeelden, gewaarwordingen, enz. aan anderen mededeelen: *hij uitte zich niet, maar zweeg stil.* Van *uit.*

Uiten, KIL. *wten*, zweed. *ijttra*, eng. *utter*, nederf. *utern*, hoogd. *aussern.* Komt van *uit.*

UITERBUURT, z. n., vr. *der*, of *van de uiterbuurt;* zonder meerv. Van *buurt* en *uiter*, zie *uiteren*, en *uit.* Eigenlijk, evenveel als *uitbuurt.* In het gebruik, de eigennaam van eene buurt onder Nieuweveen: *Nieuweveen en de Uiterbuurt.*

UITEREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik uiterde, heb geuiterd.* Van buiten over naaijen, dat van binnen genaaid is. Dit woord komt van *uiter*, den vergelijkenden trap van *uit*, van waar voorts *uiterlijk*, en *uiterste;* en de Zamenstell.: *Uiterbuurt*, enz. Zie *uit.*

UITERLIJK, bijv. n. en bijw., *uiterlijker, uiterlijkst.* Al wat men buiten aan een ding vindt: *zijn uiterlijk voorkomen is goed.* In de gemeenzame verkeering ook verafgelegen: *ik weet er geene uiterlijker woning, dan de zijne. Het uiterlijkste huis is het onze. Het uiterlijke* wordt als z. n. gebruikt voor het uitwendig voorkomen: *gij oordeelt te veel naar het uiterlijke. Dat huis heeft een fraai uiterlijk.* Als bijw., is *uiterlijk* uitwendiglijk: *hij heeft zich uiterlijk wel gedragen.* Afgelegen: *het ligt nog uiterlijker.* Naar de uiterste, de ruimste, of de naauwste, berekening: *ik kan het uiterlijk nog daarvoor geven. Hij komt morgen, of, uiterlijk, overmorgen.* Van hier *uiterlijkheid.* Dit woord komt van *uiter.* Zie *uiteren* en *uit.*

UITERMATE, zie *uit.*

UITERSTE, bijv. n. Eigenlijk de overtreffende trap van *uit*, zie *uit*. Het afgelegenste: *het uiterste huis. De uiterste grenzen des lands*. Het laatste: *het uiterste levensuur. Hij maakt zijnen uitersten wil.* Het grootste, of zwaarste: *de uiterste nood, de uiterste straf. Noit met meer gevaers van 't uiterste bederf.* VOND. *Uit den triomphwagen in de uiterste armoede schoppende.* HOOFT. *Het uiterste* is, als z. n., het levenseinde: *zijn uiterste was verschrikkelijk. Zij ligt op het uiterste. Het uiterste wagen*, is, het hagchelijkste ondernemen en doorstaan. Voorts is *het uiterste* het afgelegenste: *in het uiterste van Numidie.* VOND. *Van het uijterste der aarden tot het uijterste des hemels.* BIJBELVERT. *Ten uiterste* wordt gebezigd voor ten sterkste: *ik ben u ten uiterste verpligt*; voor ten hoogste: *zij is ten uiterste zwanger*; voor naar de ruimste berekening, uiterlijk: *hij zal ten uiterste morgen komen.*

UITETEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik at uit, heb uitgegeten.* Van *uit* en *eten*. Al etende ontledigen: *eet den schotel vrij uit!* Al etende uithollen, of doorboren: *wat hebben de muizen dat brood uitgegeten! De mot heeft mijnen mantel uitgegeten.* Al etende verarmen, of langs andere wegen uitmergelen: *zij eten hem geheel uit.* Van hier *uiteter*, *uiteting*.

UITETTEREN, onz. w., gelijkvl. *Ik etterde uit, heb uitgeetterd.* Van *uit* en *etteren*. Door ettering gezuiverd worden: *de wonde moet nog meer uitetteren.*

UITFEILEN, zie *uitdweilen*.

UITFLUITEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik floot uit, heb uitgefloten.* Van *uit* en *fluiten*. Al fluitende verguizen: *het stuk werd uitgefloten.* Van hier *uitfluiter*, *uitfluiting*.

UITGAAF, z. n., vr., *der*, of *van de uitgaaf*; meerv. *uitgaven*. Van *uitgeven*. Anders *uitgave*, of *uitgift*. Bij KIL. *wtgheve*. De daad van uitgeven: *door de uitgaaf van zoo veel gelds. Er wordt eene tweede uitgaaf gevorderd.* Het gene uitgegeven wordt: *mijne uitgaven zijn groot. Uitgaven met inkomsten vergelijken.* De druk van eenig werk: *de eerste uitgaaf is uitverkocht.*

UITGAAN, onz. w., ongelijkvl. *Ik ging uit, ben uitgegaan.* Van *uit* en *gaan.* Van huis gaan: *mijn heer is uitgegaan. Ik ga heden niet meer uit.* Naar buiten gaan: *gingen sij uijt na den Olijfbeg.* Bijbelvert. Buiten 's lands vervoerd worden: *er gaat veel boter uit. Uitgaande goederen* zijn zulke, die, in den gezegden zin, uitgaan. *Uitgaande regten,* zijn belastingen op zulke goederen: *wtgaende schrift,* is, bij Kil. loopend. *Kerk, school, schouwburg,* enz. *gaan uit,* wanneer de daarin zijnde menschen daaruit gaan. Voorts is *uitgaan* naar buiten gerigt zijn: *de uitgaande hoek.* Bekend gemaakt worden: *datter een gebodt uijtgingh van den Keijzer Augusto.* Bijbelvert. Bij Kil. bedr. verlaten, afstaan: *wtgaen sijn goed.* Wederom onz. uitgebluscht worden: *de kaars, het vuur, gaat uit.* Uitgewischt worden: *er is hier eene letter uitgegaan.* Ten einde loopen: *de maand gaat met eenen zondag uit. In Vriesland gaan vele toenamen uit op eene A. Hier gaet wt die eerste partie van den Bijbelen.* v. Hass. *Uitgaan als een eindje kaars,* is, na veel beweging van lieverlede in slaap vallen, of ophouden met iets, dat men begonnen had. *Op iets uitgaan,* is, zich ter behaling daarvan op weg begeven: *hij gaat op buit uit.* Van hier *uitgang.*

UITGAANDE, zie *uitgaan.*

UITGALMEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik galmde uit, heb uitgegalmd.* Van *uit* en *galmen.* Al galmende uiten: *alomme galmde men zijnen lof uit.*

UITGANG, z. n., m., *des uitgangs,* of *van den uitgang;* meerv. *uitgangen.* Van *uitgaan.* De daad van uitgaan, in eene eigenlijke beteekenis, anders *het uitgaan: bij dien uitgang heb ik veel verzuimd. En zien den uitgang van dit volk,* van Israël uit Egypte. Vond. De plaats, waardoor iemand, of iets, uitgaat: *hoe vele uitgangen zijn er aan uw huis? Verschaf het water eenen uitgang. Laet den uitgang van den Rijn ook gevoelen uwen zegen.* Vond. De afloop van een ding: *wtganck des spels.* Kil. De slotletter, of slotletters, van een woord: *die naam heeft eenen harden uitgang.* Het einde van een tijdvak: *tegen den uitgang des zomers.* Het levenseinde van een mensch: *na de jammerlijke nederlaeg en wtgang van Willem van Arkel.* v. Hass. Bij Kil. ook het gene er voor

schat-

schatting uit een land uitgaat; en, in de Ontleedkunde, het einde van den aars.

UITGAVE, zie *uitgaaf*.

UITGEBREID, bijv. n., *uitgebreider*, *uitgebreidst*. Eigenlijk een deelw. van *uitbreiden*. Wijd van omvang, zoo eigenlijk, als oneigenlijk: *welk eene uitgebreide heerschappij! De uitgebreidste ontwerpen en uitzigten*. Van hier *uitgebreidheid*.

UITGEDEGEN, deelw. van *uitdijgen*.

UITGEDIEND, zie *uitdienen*.

UITGEDRUKT, zie *uitdrukken*.

UITGEKOREN, deelw. van *uitkieren*, dat oulings evenzeer voor *uitkiezen* in gebruik moet zijn geweest, als *kieren*, van waar *gekoren*, voor *kiezen*; zie *kiezen*; *verkieren*, van waar *verkoren*, voor *verkiezen*; en *uitverkieren*, van waar *uitverkoren*, voor *uitverkiezen*. Uitverkoren, boven anderen verkoren: *O eeuwige uitgekoren!* VOND.

UITGELATEN, bijv. n. en bijw.: *uitgelatener*, *uitgelatenst*. Een deelw. van *uitlaten*. Eigenlijk uit den stal gelaten. In het gebruik, eveneens gesteld, als het jonge vee, wanneer men het uit den stal laat, dartel, en teugelloos in alles: *uitgelaten van blijdschap. Hij gedroeg zich zeer uitgelaten. Met de uitgelatenste woede. De moort is uitgelaten*. VOND. In het hoogd. *ausgelassen*. Van hier *uitgelatenheid*.

UITGELEEFD, bijv. n. Eigenlijk, een deelw. van *uitleven*. Zonder trappen van vergrooting. Al wie uitgeleefd heeft: *een uitgeleefd oud man*.

UITGELEERD, bijv. n., zonder vergrooting. Eigenlijk, een deelw. van *uitleeren*. Al wie uitgeleerd heeft: *hij is daarin reeds uitgeleerd. Zijn mae is uitgeleert wanneer ze vrijt*. VOND. *Ergens mede uitgeleerd zijn*, beteekent, daaromtrent zoo lang proeven genomen hebben, dat men hiermede uitscheidt.

UITGELEGD, *uitgeleid*, zie *uitleggen*.

UITGELEIDE, z. n., o, *van het uitgeleide*; zonder meerv. Van *uit* en *geleide*. De daad van uitleiden: *wij deden hem uitgeleide. Onder een veilig uitgeleide*. De gezamenlijke personen, door welke iemand naar buiten wordt geleid: *met een talrijk en welgewapend uitgeleide*, of slechts *geleide*, dat hier gebruikelijker is.

UITGELEZEN, bijv. n., *uitgelezener*, *uitgelezenst*. Eigenlijk een deelw. van *uitlezen*. Voortreffelijk: *het is een uitgelezen werk*. *De uitgelezenste muzijk*. Van hier *uitgelezenheid*.

UITGELOOPEN, bijv. n., zonder trappen van vergrooting. Eigenlijk een deelw. van *uitloopen*. Bij Kil. evenveel als *weggeloopen*, *verloopen*: *wtgheloopen munck*.

UITGEMAAKT, bijv. n. en bijw. zonder vergrooting. Eigenlijk een deelw. van *uitmaken*. Beslist, ontwijfelbaar: *de zaak schijnt mij nog niet uitgemaakt*. *Het is uitgemaakt zeker*.

UITGEMERGD, zie *uitmergelen*.

UITGEMERGELD, zie *uitmergelen*.

UITGENOMEN, een deelw. van *uitnemen*, dat men, even als *behalve*, en *uitgezonderd*, als voorzetsel en bijwoord gebruikt, en dat alsdan ook evenveel beteekent. Als bijw.: *ik kom vast*, *uitgenomen*, *als het regent*. Als voorzetsel: *zij waren er reeds*, *uitgenomen mijn broeder*. *Ik gaf het een ieder*, *uitgenomen hem*. *Zij groette het gansche gezelschap uitgenomen mij*. Oul. werd het ook voor uitnemend gebezigd: *grootmoedighe Princes van uijtghenomen zinnen*. Hooft.

UITGESTEN, zie *uitgisten*.

UITGESTREKT, bijv. n., *uitgestrekter*, *uitgestrektst*. Eigenlijk een deelw. van *uitstrekken*. Uitwaarts gestrekt, zoo eigenlijk, als oneigenlijk: *met eenen uijtgestrekten arm*. Bijbelvert. *Hem zoekt met uitgestrekt verlangen*. L. D. S. P. Ver reikende, van eene uitgebreide strekking, van eenen wijden omvang: *het uitgestrektste gebied*. *Men gaf hem nog uitgestrekter last*. Van hier *uitgestrektheid*. Zamenstell.: *wijduitgestrekt*.

UITGESTUDEERD, bijv. n., zonder trappen van vergrooting. Eigenlijk een deelw. van *uitstuderen*. Al wie uitgestudeerd heeft: *hij is in de regten uitgestudeerd*. Voorts zegt men wegens iemand, die alle mogelijk overleg vruchteloos aangewend heeft, dat hij *uitgestudeerd* is.

UITGETOGEN, zie *uittiegen*.

UITGEVEN, bedr. w., ongelijkv.. *Ik gaf uit*, *heb uit-*

uitgegeven. Van *uit* en *geven.* In andere handen brengen: *ik heb al mijn klein geld uitgegeven.* In druk uitgeven, en zoo onder zijne evenmenſchen verſpreiden: *geeft gij dat werk haast uit? wanneer worden de brieven aan de post uitgegeven? Men geeft het parool uit. Raadſelen uitgeven. Iets ergens voor uitgeven*, is, het daarvoor ſlijten: *zij gaf eenen zestehalf voor eenen ſchelling uit.* Pogingen aanwenden, om het daarvoor te doen doorgaan: *hij geeft zich voor eenen geneesheer uit.* Van hier *uitgaaf*, *uitgeefſter*, *uitgever* van boeken, geld, enz., *uitgift.*

UITGEVER, zie *uitgeven.*

UITGEZEGD, *uitgezeid*, een deelw. van *uitzeggen*, dat men even als *uitgenomen*, *uitgezonderd*, als voorz. en bijw. gebruikt: *of immers uitgeſeyt het allerminſte deel.* H. D. GR. Zie verder *uitgezonderd.*

UITGEZOCHT, bijv. n., *uitgezochter*, *uitgezochtst.* Eigenlijk, een deelw. van *uitzoeken.* Uitnemendheidshalve uit andere dingen gekozen: *met uitgezochte bewoordingen. Eene tafel vol van de uitgezochtſte lekkernijen.*

UITGEZONDERD, een deelw. van *uitzonderen*, dat men even als *behalve*, *uitgenomen*, enz. als voorzetſel en bijwoord gebruikt. Zie *uitgenomen*, en *uitzonderen.*

UITGIETEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik goot uit*, *heb uitgegoten.* Van *uit* en *gieten.* Al gietende ergens uitbrengen: *giet het water uit*, *dat in den emmer is.* Al gietende ontledigen; *waarom giet gij dien emmer niet uit?* Door ingieting van iets vloeibaars uitbluſſchen: *wilt gij het vuur met olie uitgieten?* Figuurlijk wordt God gezegd zijnen toorn *uitgieten*, over menſchen, die hij daarmede vervolgt: *mijne grimmigheijt te ſullen uijtgieten over hen.* BIJBELVERT. Dan verbeeldt men zich zijne gramſchap als in eenen beker begrepen, zoo als dezelve meermalen voorgeſteld wordt. Van hier *uitgieting.*

UITGIFT, zie *uitgaaf.*

UITGIJPEN, zie *uitgorden.*

UITGILLEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik gilde uit*, *heb uitgegild.* Van *uit* en *gillen.* Eene gewaarwording

al gillende uiten: *zij gilde haren schrik uit.* In Vriesl. *uutgoelje.*

UITGINNIKEN, zie *uitgrinniken.*

UITGISTEN, *uitgesten*, onz. w., gelijkvl. *Ik giste uit, heb uitgegist.* Van *uit* en *gisten.* Ten einde gisten: *dat bier heeft nog niet uitgegist.* Ook overdragtelijk: *de volkswoede heeft eindelijk gansch en al uitgegist.*

UITGLIJDEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik gleed uit, ben uitgegleden.* Van *uit* en *glijden.* Van zijne plaats glijden: *mijn voet gleed uit. Als gij het daar nederzet zal het uitglijden.* Anders ook *uitglippen*, *uitglissen*, nederf. *utglippen*, *utglisken*, *utglitschen*, *utgliden*, hoogd. *ausgleiten.* Van hier *uitglijding*, anders *uitglipping.*

UITGLINSTEREN, zie *uitblinken.*

UITGLIPPEN, zie *uitglijden.*

UITGLISSEN, zie *uitglijden.*

UITGORDEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik gordde uit, heb uitgegord.* Van *uit* en *gorden.* Anders ook *uitgijpen.* Ingegorde zeilen, of andere dingen, losser maken: *het zeil uitgorden.*

UITGRAVEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik groef uit, heb uitgegraven.* Van *uit* en *graven.* Al gravende ontledigen: *de oogen werden hem uitgegraven.* Door graven te voorschijn brengen: *uit de mijnen uitgegraven;* anders: *ten mijnen uitgegraven* VOND.

UITGRINNIKEN, *uitginniken*, bedr. w., gelijkvl. *Ik grinnikte uit, heb uitgegrinnikt.* Van *uit* en *grinniken.* Door grinniken bespotten: *wien grinnikt gij uit?*

UITGROEIJEN, onz. w., gelijkvl. *Ik grooide uit, ben, en heb uitgegroeid.* Al groeijende uitzetten: *die boom is wel uitgegroeid.* Ten einde groeijen: *heeft dat meisje nog niet uitgegroeid?*

UITGROEVEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik groefde uit, heb uitgegroefd.* Van *uit* en *groeven.* Iets derwijze uithollen, dat men groeven daarin make: *de pilaren moeten van boven tot beneden uitgegroefd worden.*

UITGULPEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik gulpte uit, heb uitgegulpt.* Van *uit* en *gulpen.* Met gulpen drinken-

kende, of gietende, ontledigen: *hij gulpt de kan uit.* Al gulpende uitdrinken, of uitgieten; *gij gulpt al de melk den emmer uit.*

UITHAKEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik haakte uit, heb uitgehaakt.* Van *uit* en *haken.* Door uitligting van eenen haak, of haken, uit derzelver oogen, losmaken; of door verplaatsing van eenen, of meer, haken in andere oogen, losser maken: *hij haakte zijnen degenband uit. Haak hem wat uit!*

UITHAKKEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik hakte uit, heb uitgehakt.* Van *uit* en *hakken.* Door hakken wegnemen: *eenen boom uithakken.* Door hakken uithollen, inkepen enz.: *hak het nog wat uit.* Van hier *uithakking, uithaksel.*

UITHALEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik haalde uit, heb uitgehaald.* Van *uit* en *halen.* Rekken: *kunt gij het niet wat uithalen?* Van een gesprek over eenig onderwerp: *hij haalt het uit, als kokinje.* Voordeel aanbrengen: *het haalt niet uit.* Ledig maken: *haal uwe pijp uit. Het huis uithalen*, of enkel *uithalen*, is een bekend vrouwelijk bedrijf. *Wthaelen de ooghen* is bij Kil. de oogen uitgraven. Bij denzelfden is *wthaelen, wtlanghen*, te voorschijn brengen; en *iemand uithalen*, hem uitvragen: *hoe listig zocht men mij uit te halen.* Voorts beteekent *iemand uithalen* ook nog, hem van huis halen: *is de Doctor al wederom uitgehaald? Een rijtuig uithalen*, of enkel *uithalen*, is, met een rijtuig voor een ander uit het spoor wijken. *Een werk wel uithalen*, is het wel bearbeiden, en voltooijen. *Een schip uithalen*, van de werf, uit het dok, op stroom halen. Eindelijk is *uithalen* braaf opdisschen: *wat haalt gij uit!* Van hier *uithaler, uithaling.*

UITHALER, z. n., m., *des uithalers*, of *van den uithaler*; meerv. *uithalers.* Verkleinw. *uithalertje.* Van *uithalen.* Al wie uithaalt. In het gebruik, een overvlieger, die in eenige kunst of wetenschap uitmunt; en een pijpenvroeter: *geef mij uwen uithaler eens. Ik heb mijn uithalertje verloren.* Zamenstell.: *pijpuithaler.*

UITHALLEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik halde uit, heb uitgehald.* Van *uit* en *hallen.* Stukswijze aan den

den man brengen, zoo als de ſlager zijn vleesch in de hal doet: *ik ben voornemens, om het uit te hallen.* Van hier *uithaller.*

UITHAM, z. n., m., *des uithams*, of *van den uitham*; meerv. *uithammen.* Van *uit* en *ham.* Het tegenoverſtaande van *inham.* Een uitloopende hoek van eene zeekust: *op eenen uitham van ſtrant.* Hooft. *Die beide inhammen vormen eenen ſtompen uitham.*

UITHANGBORD, zie *uithangen.*

UITHANGEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik hing uit, heb uitgehangen.* Van *uit* en *hangen.* Bedr., ergens buiten hangen: *alom werden lantarens uitgehangen. Hij hing een fraai geſchilderd bord uit. Den vromen uithangen*, is, zich het valſche voorkomen van eenen vromen geven. Onz., voor een huis ten toon hangen: *voor dat huis heeft de Prins van Oranje uitgehangen.* Zamenſtell.: *uithangbord*, een bord, dat voor een huis uithangt; en, overdragtelijk, het uiterlijk voorkomen van iemand: *zijn uithangbord is ſlecht.*

UITHARDEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik hardde uit, heb uitgehard.* Van *uit* en *harden.* Verduren: *ik kan het niet meer uitharden.*

UITHEBBEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik had uit, heb uitgehad.* Van *uit* en *hebben.* Van huis verwijderd hebben: *zij wil haren man nooit uithebben.* Geledigd hebben: *hebt gij uw glas nog niet uit?* Uitgebluscht hebben: *wilt gij die kaars niet uithebben?* Voleindigd hebben: *ik zal mijn ſchrift eerder uithebben, dan hij. Bij iemand uithebben*, is, geenen ingang meer bij hem vinden: *hij heeft bij haar uit.* Gedaan hebben: *hier had hij uit.* Hooft.

UITHEEMSCH, bijv. n., zonder trappen van vergrooting. Vreemd, uitlandsch: *de pracht der trotſe muuren, uitheemſche wandelaars als voor het voorhooft ſlaet.* Vond. Zonderling: *wat ziet hij er uitheemsch uit.* In dezen zin gebruikt men ook wel eens den vergrootingstrap *uitheemſcher.* Van hier *uitheemschheid.* Van *uit* en *heem*, of *heim.* Zie *heem.*

UITHEFFEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik hief uit, heb uitgeheven.* Van *uit* en *heffen.* Evenveel als *uitbeuren: men kan 't niet uitheffen, 't moet uitgehijst worden.* Halma.

UIT-

UITHELPEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik holp uit, heb uitgeholpen.* Van *uit* en *helpen.* Uit nood en ongelegenheid helpen: *ik zal hem uithelpen.* Van hier *uithelper.*

UITHIJSCHEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik heesch uit, heb uitgeheschen.* Ook gelijkvl.: *ik hijschte uit, heb uitgehijscht.* Van *uit* en *hijschen.* Al hijschende uitbrengen: *de paarden werden uit het ruim uitgeheschen.* Van hier *uithijsching.*

UITHISSEN, *uithessen*, bedr. w., gelijkvl. *Ik histe uit, heb uitgehist.* Van *uit* en *hissen.* Evenveel als *uitkissen*, zulk een sissend geluid maken, als anders door *kissen* uitgedrukt wordt. Door zulk een geluid uitdrijven: *wthissen iemanden.* KIL. *Dat men dit gedrocht moet uijthessen en versmijten.* VLAERD. REDENR.

UITHOEK, z. n., m., *des uithoeks*, of *van den uithoek;* meerv. *uithoeken.* Verkleinw. *uithoekje.* Van *uit* en *hoek.* Een uitloopende hoek: *Enkhuizen ligt op eenen uithoek van Amstelland.* Een afgelegen hoek: *gij woont daar in eenen uithoek.*

UITHOESTEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik hoestte uit, heb uitgehoest.* Van *uit* en *hoesten.* Al hoestende voortbrengen: *hij heeft bloed uitgehoest.* In de gemeenzame verkeering zegt men: *iemand uithoesten*, voor, hem niet achten, niet tellen: *hij bedreigde mij, maar ik hoestte hem wat uit.*

UITHOF, z. n., o., *des uithofs*, of *van het uithof;* het meerv. is niet in gebruik. Van *uit* en *hof.* Uitloop, de plaats, waar men zich doorgaans ophoudt: *en zijn huisvrouw, weetende waar zijn uithof was, zond om hem naar de kaatsbaan.* HOOFT.

UITHOLEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik hoolde uit, heb uitgehoold.* Van *uit* en *holen.* Door ontlediging van binnen hol maken: *vele rotsen werden oulings door kunst uitgehoold, om tot woningen te dienen.* Van hier *uitholing.* Dit woord luidt in het hoogd. *aushöhlen*, angelf. *aholan.*

UITHOLLEN, onz. w., gelijkl. *Ik holde uit, heb uitgehold.* Van *uit* en *hollen.* Ten einde hollen: *de paarden hebben uitgehold* Figuurlijk ook van een mensch: *hij zal welhaast uitgehold hebben*, zijne bui-

buitensporigheden zullen welhaast ten einde loopen.

UITHONGEREN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik hongerde uit, heb uitgehongerd.* Van *uit* en *hongeren.* Bedr., door honger kwellen, en tot het uiterste brengen: *de stad wordt uitgehongerd.* Onz., door honger tot het uiterste gebragt worden: *moet het beest dan uithongeren?*

UITHOOREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik hoorde uit, heb uitgehoord.* Van *uit* en *hooren.* Ten einde hooren; *ik heb de gansche preek uitgehoord. Hoor mij dan toch uit, als ik u bidden mag.* Iemand loosselijk aanhooren, terwijl hij iets geheims te kennen geeft: *hij hoorde haar uit.*

UITHOREN, *uithoorn*, z. n., m., *des uithorens*, of *van den uithoren*; meerv. *uithorens.* Van *uit* en *horen*, of *horn.* Zie *horn.* Een puntig uitloopende beek van een landschap; en, bijzonderlijk, de eigennaam van eenen zoodanigen hoek van het gewezene sticht van Utrecht, bij Thamen gelegen: *Thamen aan den Uithoren. Wij voeren door Ouderkerk en den Uithoren.*

UITHOUDEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik hield uit, heb uitgehouden.* Van *uit* en *houden.* Vaneen houden: *de spriet dient, om het zeil uit te houden.* Volhouden: *ik kan het niet langer uithouden. Houd het nog eenige weinige dagen bij hem uit.*

UITHOUWEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik hieuw uit, heb uitgehouwen.* Van *uit* en *houwen.* Door houwen wegnemen: *wort uijtgehouwen ende in 't vijer geworpen.* BIJBELVERT. Van overtollige takken ontlasten: *die boom moet nog wat uitgehouwen worden.* Door houwen uitholen: *houw dien steen nog wat uit.* Door houwen vormen: *die spreuk moet in marmer uitgehouwen worden.* Door houwen afbeelden: *er werden daarop allerlei dieren uitgehouwen.* Eindelijk, bij KIL., ook al houwende vechten.

UITHOZEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik hoosde uit, heb uitgehoosd.* Van *uit* en *hozen.* Bij KIL. *hoosen.* Al hozende ontledigen: *de boot moet eerst uitgehoosd worden.* Al hozende uitscheppen: *hoos het water uit!*

UITHUILEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik huilde uit, heb uitgehuild.* Van *uit* en *huilen.* Bedr., eene ge-

gewaarwording door gehuil te kennen geven: *zij huilde het uit.* Onz., ten einde huilen: *heeft zij haast uitgehuild?*

UITHUIZIG, bijv. n. en bijw.: *uithuiziger, uithuizigst.* Van *uit* en *huizig.* Zie *ig.* Al wie gaarne buiten 's huis is: *hij heeft een zeer uithuizig wijf.* Van hier *uithuizigheid.*

UITHUWEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik huwde uit, heb uitgehuwd.* Van *uit* en *huwen.* Ook wel eens *uithuwelijken.* Ten huwelijk geven: *hij heeft zijne dochters zeer wel uitgehuwd.* Van hier *uithuwing.*

UITJAGEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik joeg uit, heb* en *ben uitgejaagd.* Van *uit* en *jagen.* Bedr., naar buiten drijven: *jaagt gij uw vee reeds uit? Jaagt u, voor dagh, ten bedde uit.* VOND. Onz., met *zijn;* hard naar buiten rijden: *hij was de poort reeds uitgejaagd.*

UITJAMMEREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik jammerde uit, heb uitgejammerd.* Van *uit* en *jammeren.* Eene gewaarwording al jammerende uiten: *zij weet het niet genoeg uit te jammeren. Jammert hij, in 't barnen der gebeen, met heete tranen uit.* VOND.

UITJANKEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik jankte uit, heb uitgejankt.* Van *uit* en *janken.* Iets jankende uiten: *de hond jankt het uit.*

UITJOELEN, onz. w., gelijkvl. *Ik joelde uit, heb uitgejoeld.* Van *uit* en *joelen.* Ten einde joelen: *toen zij uitgejoeld hadden, vielen zij welhaast in slaap.*

UITJONGEN, onz. w., gelijkvl. *Ik jongde uit, heb uitgejongd.* Van *uit* en *jongen.* Ten einde jongen: *de kat heeft immers reeds uitgejongd?*

UITJOUWEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik jouwde uit, heb uitgejouwd.* Van *uit* en *jouwen.* Beschimpen: *men jouwt hem uit.*

UITKAARDEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik kaardde uit, heb uitgekaard.* Van *uit* en *kaarden.* Met de kaard zuiveren: *die wol moet ter dege uitgekaard worden.*

UITKAATSEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik kaatste uit, heb uitgekaatst.* Van *uit* en *kaatsen.* Eenen kaatsbal uitslaan: *hij kaatst den bal uit, ik sla hem terug.* Van hier *uitkaatser, uitkaatsing.*

UITKAAUWEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik kaauwde uit, heb uitgekaauwd.* Van *uit* en *kaauwen.* Al

kaauwende fijn malen: *zij kaauwt de spijs voor hare kinderen uit.* Gekaauwde spijs uit den mond nemen en wegwerpen: *wie heeft dit uitgekaauwd?* Van hier *uitkaauwsel.*

UITKABBELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik kabbelde uit, heb uitgekabbeld.* Van *uit* en *kabbelen.* Al kabbelende uitholen: *de rivier heeft hare oevers geweldig uitgekabbeld.*

UITKAKELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik kakelde uit, heb uitgekakeld.* Van *uit* en *kakelen.* Al kakelende uiten: *de hen kakelt het uit. Alles wordt door u uitgekakeld.*

UITKAKKEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik kakte uit, heb uitgekakt.* Van *uit* en *kakken.* Buikontlasting uitwerpen: *zij heeft wormen uitgekakt.*

UITKALLEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik kalde uit, heb uitgekald.* Van *uit* en *kallen.* Al kallende uiten: *wie heeft dat toch uitgekald?*

UITKALVEN, onz. w., gelijkvl. *Ik kalfde uit, heb uitgekalfd.* Van *uit* en *kalven.* Ten einde kalven: *die koe heeft vast reeds uitgekalfd.*

UITKAMMEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik kamde uit, heb uitgekamd.* Van *uit* en *kammen.* Al kammende ontwarren en zuiveren: *kam uw haar nog wat beter uit!* Van hier *uitkammer, uitkamming.*

UITKANKEREN, onz. w., gelijkvl. *Ik kankerde uit, ben uitgekankerd.* Van *uit* en *kankeren.* Door kanker uitgehoold worden: *die boom is hier en daar vrij wat uitgekankerd.* Van hier *uitkankering.*

UITKANT, z. n., m., *des uitkants*, of *van den uitkant;* meerv. *uitkanten.* Verkleinw. *uitkantje.* Van *uit* en *kant.* Bij KIL. de buitenkant van een land, daar het aan een ander grenst: *broecken, walgrachten, ofte uijtkanten.* v. HASS. aanteek. op KIL.

UITKAPPEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik kapte uit, heb uitgekapt.* Van *uit* en *kappen.* Door kappen wegnemen: *kap dien boom uit.* Van overtollige takken ontledigen: *de kroon van dien boom moet nog wat uitgekapt worden.* Door kappen uitholen: *eene uitgekapte balk.*

UITKAVELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik kavelde uit, heb uitgekaveld.* Van *uit* en *kavelen.* In kavels, of bij kavelingen, aan den man brengen: *wordt dat land op eens verkocht, of wordt het uitgekaveld?*

UIT-

UITKEEREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik keerde uit, heb uitgekeerd.* Van *uit* en *keeren.* Uitvegen, KIL. *wtkeeren*, hoogd. *auskehren.* Of buiten houden: *het water liet zich niet langer uitkeeren.* Nopens een deel van iets, dat men ontvangt, hetzelve afgeven: *er moet vrij wat van die erfenis uitgekeerd worden.* Van hier *uitkeering.*

UITKEPEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik keepte uit, heb uitgekeept.* Van *uit* en *kepen.* Genoegzaam evenveel als *uitkerven.* Iets derwijze uitholen, dat men kepen daarin make: *waarom heeft men dat hout zoo uitgekeept?*

UITKERMEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik kermde uit, heb uitgekermd.* Van *uit* en *kermen.* Al kermende uiten: *zij kermt hare smart uit.*

UITKERVEN; zie *uitkepen.*

UITKIDSEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik kidsde uit, heb uitgekidsd.* Van *uit* en *kidsen.* Al kidsende, of spuwende uitwerpen: *waarom den wijn derwijze uitgekidsd?*

UITKIEMEN, onz. w., gelijkvl. *Ik kiemde uit, ben en heb uitgekiemd.* Van *uit* en *kiemen.* Al kiemende uitzetten: *het zaad zal welhaast uitkiemen. Het is reeds genoegzaam uitgekiemd.* Ten einde kiemen: *als het uitgekiemd heeft.* Van hier *uitkieming.*

UITKIEREN, zie *uitgekoren.*

UITKIEZEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik koos uit, heb uitgekozen.* Van *uit* en *kiezen.* Door verkiezing uitkippen: *gij moogt er de beste uitkiezen. Ten rijxtroon van den hemel uitgekozen.* VOND.

UITKIJK, z. n., m., *des uitkijks*, of *van den uitkijk.* Van *uitkijken.* De daad van uitkijken: *gij hebt hier eenen fraaijen uitkijk. Op den uitkijk zitten, of staan.* Eene plaats, van waar men uitkijkt: *die toren diende hun tot eenen uitkijk.* In de gemeenzame verkeering ook iemands gelaat: *hij heeft eenen leelijken uitkijk. Zijn uitkijk stond mij niet aan.*

UITKIJKEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik keek uit, heb uitgekeken.* Van *uit* en *kijken.* Zich tot beschouwing van afgelegene dingen rigten: *men kijkt reeds naar ons uit. De berghgoon kijcken uit.* VOND. Ergens uit te voorschijn komen, uitsteken: *er kijkt een klein vlaggetje boven uit den toren. Wtkijckende, wtsteken- de.* KIL. Ook wel eens bedr.: *zijne oogen uitkijken*, waarvoor men anders zegt: *zijne oogen uit het hoofd*

kijken, heel strak kijken. *De kat uit den boom kijken.* Zie *boom*. Van hier *uitkijk*, *uitkijker*.

UITKINDEREN, onz. w., gelijkvl. *Ik kinderde uit*, *heb uitgekinderd*. Van *uit* en *kinderen*. Ten einde kinderen, of kinderen krijgen: *mijne vrouw heeft reeds uitgekinderd*.

UITKIPPEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik kipte uit*, *heb uitgekipt*. Van *uit* en *kippen*. Iets ergens uit kippen, grijpen, kiezen: *hij kipte haar uit om met hem te dansen*. Een kuiken uit den dop kippen: *dat kuiken heb ik zelf uitgekipt*, *na dat de hen het verlaten had*. Van hier *uitkipping*.

UITKISSEN, zie *uithisſen*.

UITKLAAUWEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik klaauwde uit*, *heb uitgeklaauwd*. Van *uit* en *klaauwen*. Door middel van eene tuinklaauw ontledigen, zuiveren: *klaauw dat pad uit*.

UITKLADDEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik kladde uit*, *heb uitgeklad*. Van *uit* en *kladden*. Door bekladding onleesbaar, ja onzigtbaar, maken: *wie heeft mijn geschrijf dus uitgeklad?*

UITKLAGEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik klaagde uit*, *heb uitgeklaagd*. Van *uit* en *klagen*. Al klagende uiten: *ik heb alles uitgeklaagd*. *Zijn hart uitklagen*, is, deszelfs gevoelens al klagende aan den dag leggen: *nu heb ik mijn hart eens regt uitgeklaagd*.

UITKLAPPEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik klapte uit*, *heb uitgeklapt*. Van *uit* en *klappen*. Opklappen, verklappen: *zij heeft alles reeds uitgeklapt*. Klappende uitblusſchen: *de deur klapte het licht uit*. Klappende eindigen: *het venster klapte droom en slaap uit*.

UITKLAREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik klaarde uit*, *heb uitgeklaard*. Van *uit* en *klaren*. Tot de uitreize klaren, van de noodige papieren voorzien: *het schip is reeds uitgeklaard*. *Het was voor Lisſabon uitgeklaard*, *maar zeilde naar London*. Van hier *uitklaring*.

UITKLAUTEREN, zie *uitklaveren*.

UITKLAVEREN, onz. w., gelijkvl. *Ik klaverde uit*, *ben* en *heb uitgeklaverd*. Van *uit* en *klaveren*. Even als *uitklauteren*, met *zijn*, al klauterende uitklimmen: *hij kan er niet uitklaveren*. Intusſchen is *uitklauteren* gebruikelijker.

UITKLEEDEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik kleedde uit*, *heb*

heb uitgekleed. Van *uit* en *kleeden.* Van kleederen ontdoen, ontkleeden: *kleed het kind uit. Zij kleedt zich uit.* Overdragtelijk, van alles berooven: *door valsche spelers, struikroovers, inhalige schouten, of andere schrapers, uitgekleed worden.* Van hier *uitkleeding*, enz.

UITKLENZEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik klensde uit, heb uitgeklensd.* Van *uit* en *klenzen.* Anders *uitkleinzen.* Al klenzende zuiveren: *het moet ter dege uitgeklensd worden.*

UITKLEPPEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik klepte uit, heb uitgeklept.* Van *uit* en *kleppen.* Bedr., al kleppende aankondigen: *welk uur heeft de nachtwacht uitgeklept?* Onz., ten einde kleppen: *heeft die oijevaar nog niet uitgeklept?*

UITKLIMMEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik klom uit, ben uitgeklommen.* Van *uit* en *klimmen.* Ergens al klimmende uit geraken: *gij moogt wel in — maar niet uitklimmen.* Ook met een' vierden naamval: *ik zag hem het dakvenster uitklimmen.*

UITKLINKEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik klonk uit, heb uitgeklonken.* Van *uit* en *klinken.* Al klinkende aankondigen, omklinken: *wat wordt er uitgeklonken?* Van hier *uitklinker.*

UITKLOKKEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik klokte uit, heb uitgeklokt.* Van *uit* en *klokken.* Al klokkende uitdrinken: *hij klokte het glas op eenmaal uit.*

UITKLOPPEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik klopte uit, heb uitgeklopt.* Van *uit* en *kloppen.* Al kloppende van stof zuiveren: *hier klopt men vloerkleeden uit.* Al kloppende uitbuigen: *klop het wat uit.* Al kloppende verbreeden: *het goud laat zich verbazend uitkloppen.* Al kloppende uitdrijven: *gij moet er al het stof uitkloppen.* Van hier *uitklopper*, van tapijten, enz.

UITKLOVEN, onz. w., gelijkvl. *Ik kloofde uit, heb uitgekloofd.* Van *uit* en *kloven.* Onder het kloven als het ware uitdijen: *dat hout zal wel uitkloven.*

UITKNAAUWEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik knaauwde uit, heb uitgeknaauwd.* Van *uit* en *knaauwen.* Al knaauwende uitholen: *de rotten hebben het uitgeknaauwd.* Al knaauwende van sappen ontdoen: *de beenderen worden door hem uitgeknaauwd.*

UITKNABBELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik knabbel-*

belde uit, *heb uitgeknabbeld.* Van *uit* en *knabbelen.* Al knabbelende uitholen: *het brood is door de muizen uitgeknabbeld.*

UITKNAGEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik knaagde uit*, *heb uitgeknaagd.* Van *uit* en *knagen.* Al knagende uitholen: *het houtwerk is door ongedierte uitgeknaagd. De kanker knaagt het al meer en meer uit.* Van binnen verteren: *hij wordt door zijne wroegingen uitgeknaagd.*

UITKNAPPEN, onz. w., gelijkvl. *Ik knapte uit*, *ben uitgeknapt.* Van *uit* en *knappen.* Al knappende uitvallen: *er knapt een stuk uit.*

UITKNEDEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik kneedde uit*, *heb uitgekneed.* Van *uit* en *kneden.* Knedende uiteen zetten: *het deeg moet meer uitgekneed worden.* Van hier *uitkneding.*

UITKNEPPELEN, zie *uitknuppelen.*

UITKNIJPEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik kneep uit*, *heb uitgeknepen.* Van *uit* en *knijpen.* Sterk uitnijpen, knijpende ontledigen: *eenen citroen uitknijpen.* Al knijpende verbreeden: *de bakker knijpt zijne bollen uit.* Al knijpende uitholen: *wie heeft dat brood weer uitgeknepen?* Ook zegt men, onzijd.: *hij is stil uitgeknepen*, voor: hij heeft zich stil weg gepakt.

UITKNIPPEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik knipte uit*, *heb uitgeknipt.* Van *uit* en *knippen.* Al knippende afbeelden: *wat hebt gij weer uitgeknipt?* Al knippende uitsnijden: *dat moet meer uitgeknipt worden.* Van hier *uitknipsel*, van papier, linnen, enz.

UITKNOPPEN, onz. w., gelijkvl. *Ik knopte uit*, *heb uitgeknopt.* Van *uit* en *knoppen.* Knoppen uitschieten: *de boomen beginnen reeds uit te knoppen.*

UITKNUPPELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik knuppelde uit*, *heb uitgeknuppeld.* Van *uit* en *knuppelen.* Anders ook *uitkneppelen.* Al knuppelende uitdrijven: *ik ben benieuwd*, *wie er de kat zal uitknuppelen.*

UITKOETEREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik koeterde uit*, *heb uitgekoeterd.* Van *uit* en *koeteren.* Al koeterende uiten: *dat lieve kind koetert alles reeds uit.*

UITKOKEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik kookte uit*, *heb* en *ben uitgekookt.* Van *uit* en *koken.* Bedr., al kokende uitbrengen: *gij kookt er alle kracht uit.* Al kokende van kracht ontblooten: *kook het vleesch zoo sterk niet uit!* Al kokende zuiveren: *het linnen dient wel uitge-*

gekookt te worden. Onz., met *zijn*, al kokende van kracht beroofd worden: *het zal te veel uitkoken.* Van hier *uitkoking.*

UITKOLVEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik kolfde uit, heb uitgekolfd.* Van *uit* en *kolven.* Bedr., ten einde kolven: *laten wij deze partij uitkolven.* Onz., eerst kolven: *wie moet uitkolven?*

UITKOMEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik kwam uit, ben uitgekomen.* Van *uit* en *komen.* Te voorschijn komen: *ik denk den ganschen dag niet uit te komen. Wanneer zullen de kuikens uitkomen*, uitgekipt worden? *De erwten beginnen reeds uit te komen. Er is een werk van hem uitgekomen.* Overdragtelijk, bekend worden: *als hij het weet, komt het vast uit. Het moet uitkomen, al zou het door de vogelen uitgebragt worden.* Zijnen uitgang hebben: *mijn huis komt voor aan de straat en ter zijde in een steegje uit.* Afloopen: *hoe zal dat uitkomen?* Wel berekend zijn: *die rekening komt niet uit.* Rondschieten: *ik weet daar mede niet uit te komen. Ik kan er niet uitkomen*, er niet uit geraken, of er niet wijs uit worden. *Het zal er op uitkomen*, er op neer komen. Van hier *uitkomst.*

UITKOMST, z. n., vr., *der*, of *van de uitkomst*; meerv. *uitkomsten.* Van *uitkomen.* De daad van uitkomen. De afloop van een ding: *het zal bij de uitkomst blijken. Vertrouwt op hem, en d'uitkomst zal niet faalen.* L. D. S. P. *Door de uitkomst bekent maken.* Hooft, die elders: *van den uitkomst profeteeren*, schreef, om de ineensmelting van twee klinkers voor te komen; even als Vondel te dien einde *de uil* in *den uil* veranderde, zie *uil*, en als hij elders schreef: *dat Godt alleen den albeweger is.* Voorts is *uitkomst* ontworsteling aan tegenhoudende belemmeringen: *bij zijne uitkomst uit den kerker.* En overdragtelijk, redding uit ongelegenheden: *ik weet geene uitkomst voor u. Daer Krakou geene uitkomst zagh.* Vond.

UITKONDIGEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik kondigde uit, heb uitgekondigd.* Van *uit* en *kondigen.* Verkondigen: *het werd alomme uitgekondigd.* Van hier *uitkondiger, uitkondiging.*

UITKOOP, z. n., m., *des uitkoops*, of *van den uitkoop*;

koop; meerv. *uitkoopen*. Van *uitkoopen*. Vrijkooping: *hij is door uitkoop van haar afgeraakt*.

UITKOOPEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik kocht uit*, *heb uitgekocht*. Van *uit* en *koopen*. Door koop ergens uit redden: *hij is van den dienst uitgekocht*. Voorts is, *iemand uitkoopen*, ook wel eens hem alles afkoopen. *Den tijd uitkoopen*, is in den STATENBIJBEL tijd zoeken te winnen: *ick weet vastelick*, *dat gijlieden den tijt uijtkoopt*; maar uit eene verkeerde opvatting van: *niet als onwijse*, *maer als wijse*, *den tijt uijtkoopende*, *dewijle de dagen boos zijn*, heeft *den tijd uitkoopen*, onder ons den zin gekregen van de gelegenheid zorgvuldig waarnemen, daarop prijs stellen. Van hier *uitkoop*.

UITKOTEN, onz. w., gelijkvl. *Ik kootte uit*, *heb uitgekoot*. Van *uit* en *koten*. Ten einde koten, zoo eigenlijk, als oneigenlijk: *hij heeft uitgekoot*.

UITKOTEREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik koterde uit*, *heb uitgekoterd*. Van *uit* en *koteren*. Al koterende zuiveren: *hij kotert zijne tanden uit*.

UITKOUTEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik koutte uit*, *heb uitgekout*. Van *uit* en *kouten*. Al koutende uiten: *ik hoorde haar het uitkouten*.

UITKRAAIJEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik kraaide uit*, *heb uitgekraaid*. Van *uit* en *kraaijen*. Bedr., kraaijende aankondigen: *de wakkere haan kraait den morgen uit*. *Zijnen eigenen lof uitkraaijen*, is, eenen zegevierenden haan daarin navolgen, zijnen eigen lof uitbazuinen. Onz., ten einde kraaijen: *de haan heeft uitgekraaid*.

UITKRAAUWEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik kraauwde uit*, *heb uitgekraauwd*. Van *uit* en *kraauwen*. Anders *uitkrabben*, en *uitkrabbelen*. Al kraauwende uitrukken: *ik vrees*, *dat de kat het kind de oogen nog eens uitkraauwen zal*.

UITKRABBELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik krabbelde uit*, *heb uitgekrabbeld*. Van *uit* en *krabbelen*. Genoegzaam evenveel als *uitkraauwen*; zie *uitkraauwen*; en door gekrabbel onleesbaar maken: *ik heb mijn geschrijf weer uitgekrabbeld*. Slordiglijk ten einde schrijven, of teekenen; *hebt gij al wederom een schrift uitgekrabbeld?*

UITKRABBEN, zie *uitkraauwen*.

UITKRAMEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik kraamde uit*, *heb uitgekraamd*. Van *uit* en *kramen*. Op eene kraam

of

of anderzins ten toon fpreiden: *het kind kraamt al zijn fpeelgoed uit. Ik weet niet, wat hij al uitkraamde, om zich bij mij in te dringen.*

UITKRASSEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik kraste uit, heb uitgekrast.* Van *uit* en *krassen.* Bij HALMA al kraffende uitbeelden, uitetfen, uitgraveren. Door kraffen uitdoen, onzigtbaar maken: *ik kraste het graveerfel weder uit.*

UITKRIJGEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik kreeg uit, heb uitgekregen.* Van *uit* en *krijgen.* Iets ergens uit brengen: *ik kan hem niet uitkrijgen,* uit het huis.

UITKRIJTEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik kreet uit, heb uitgekreten.* Van *uit* en *krijten.* Als met eenen kreet ten toon ftellen: *zij krijt hem uit voor al, wat leelijk is.* Met eenen kreet verkondigen: *waarom die zaak overal uitgekreten? Wtkrijten fijn ooghen,* is, bij KIL. geweldig krijten, de oogen uit het hoofd krijten: *zij zal hare oogen niet uitkrijten.*

UITKRUIPEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik kroop uit, ben uitgekropen.* Van *uit* en *kruipen.* Ergens al kruipende uit geraken: *ik vrees, dat de paling er uitkruipen zal.*

UITKUIJEREN, onz. w., ongelijkvl. *Ik kuijerde uit, ben* en *heb uitgekuijerd.* Van *uit* en *kuijeren.* Met *zijn,* naar buiten kuijeren: *wij waren zamen uitgekuijerd.* Met *hebben,* ten einde kuijeren: *als gij uitgekuijerd hebt.*

UITKUNNEN, onz. w., onregelm. *Ik kan uit, gij kunt uit, hij kan uit — ik konde,* of *kon uit, ik heb uitgekonnen.* Van *uit* en *kunnen.* In ftaat zijn, en gelegenheid hebben, om uit te gaan: *heden kan ik niet uit, maar morgen zal ik beter uitkunnen.*

UITKWIJLEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik kwijlde uit, heb uitgekwijld.* Van *uit* en *kwijlen.* Al kwijlende uitwerpen: *gij kwijlt uwe beste vochten uit.*

UITKWINKELEREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik kwinkeleerde uit, heb uitgekwinkeleerd.* Van *uit* en *kwinkeleren.* Al kwinkelerende uiten: *het vogeltje kwinkeleert zijne blijdfchap uit.*

UITLAAT, zie *uitlaten.*

UITLADEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik laadde uit, heb uitgeladen.* Van *uit* en *laden.* Verfchilt van *ontladen,* en *losfen,* en beduidt, een geladen voertuig, of

 fchip,

ſchip, voor dat het op reis gaat, van het geladene ontledigen: *de pakwagen wordt wederom uitgeladen*; of het geladene daaruit nemen: *moet al dat goed wederom uitgeladen worden?*

UITLAGCHEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik lachte uit, heb uitgelagchen.* Van *uit* en *lagchen.* Bedr., door lagchen beſpotten: *hij wordt overal uitgelagchen.* Onz., ten einde lagchen: *als gij uitgelagchen hebt.* Van hier *uitlagcher, uitlagching.*

UITLANDER, z. n., m., *des uitlanders*, of *van den uitlander*; meerv. *uitlanders.* Van *uit* en *lander.* Zie *er.* Een vreemdeling, een buitenlandsch mensch: *men hoort aan zijne ſpraak, dat hij een uitlander is.*

UITLANDIG, bijv. n., zonder vergrootingstrappen. Van *uit* en *landig.* Zie *ig.* Buiten's lands: *hij is lang uitlandig geweest.* Van hier *uitlandigheid.* Verkeering, verblijf, buiten's lands: *gedurende mijne uitlandigheid.*

UITLANDIGHEID, zie *uitlandig.*

UITLANDSCH, bijv. n. en bijw., zonder trappen van vergrooting. Van *uit* en *land.* Tot een of meer andere landen betrekkelijk, of daarvan herkomſtig: *uitlandſche goederen. Uijtlandiſche Romeinen, beijde Joden ende Jodengenooten.* BIJBELVERT.

UITLANGEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik langde uit, heb uitgelangd.* Van *uit* en *langen.* Iets, onder toereiking daarvan, uit zijne handen laten gaan: *hij weigert het uit te langen.* Van hier *uitlanging.*

UITLAPPEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik lapte uit, heb uitgelapt.* Van *uit* en *lappen.* Uitwerpen: *dat kind lapt alles uit het venſter, wat het in handen krijgt.* Ook oneigenlijk: *hij lapt alles uit zijnen mond wat hem op de tong komt.*

UITLATEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik liet uit, heb uitgelaten.* Van *uit* en *laten.* Laten uitgaan: *wie heeft de kinderen uitgelaten?* Door opening van de deur in het uitgaan behulpzaam zijn: *uw knecht zal mij wel uitlaten.* Uiten: *zijne gedachten niet uitlaten. Zich uitlaten*, is, zijne gewaarwordingen, denkbeelden, enz. aan anderen mededeelen: *hij liet zich onvoorzigtig uit.* Voorts is *uitlaten* van het lijf laten, niet aantrekken: *ik zal mijnen borstrok uitlaten.* Weglaten, overſlaan: *hier zijn eenige letters uitgelaten.* Van hier het

bijv.

bijv. n. en bijw. *uitgelaten*; zie dit woord, hier boven; *uitlating* en *wtlaet* bij KIL., het uitstek van een gebouw.

Uitlaten, luidt in het hoogd. *auslassen*, bij NOTK. en OTTFRID. *uzlazen*, *uzlazzen*, *uzliazzen*, vries. *uutlitte*.

UITLEENEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik leende uit*, *heb uitgeleend*. Van *uit* en *leenen*. Te leen uitgeven: *ik leende het aan hem uit*.

UITLEEREN, bedr. en onz., gelijkvl. *Ik leerde uit*, *heb uitgeleerd*. Van *uit* en *leeren*. Bedr., iets ten einde leeren: *hebt gij dat boek al wederom uitgeleerd? Eene kunst uitleeren*. Onz., ten einde leeren: *hij heeft reeds uitgeleerd*. Van hier het bijv. n. *uitgeleerd*, zie hier boven.

UITLEG, z. n., m., *des uitlegs*, of *van den uitleg*; zonder meerv. Van *uitleggen*. Genoegzaam evenveel als *uitlegging*. De daad van uitleggen, verklaring: *hij deed mij er eenen goeden uitleg van*. Verbreeding: *de stad is door den jongsten uitleg veel vergroot*. *De eerste uitleg is alomme even fraai bebouwd*.

UITLEGGEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik legde*, (*leide*) *uit*, *heb uitgelegd*, (*uitgeleid*.) Van *uit* en *leggen*. Uiteen leggen: *zijne kramerij wijd en breed uitleggen*. Ontwikkelen, ophelderen, verklaren; *een raadsel uitleggen*. Overzetten, vertolken: *het en zij dan, dat hij het uijtlegge*. BIJBELVERT. Door verbreeding vergrooten: *de stad wordt bij herhaling uitgelegd*. *Ik moet mijne kleederen laten uitleggen*. Buitenwaarts leggen: *d'oude vesten uitgeleit*. VOND. Van hier *uitleg*, *uitlegbaar* en *uitleggelijk*; van waar *onuitlegbaar* en *onuitleggelijk*; *uitlegger*, *uitlegging*. Zamenstell.: *uitlegkunde*, de kennis van, of kundigheid in het uitleggen of verklaren — *uitlegkundig*, enz.

UITLEGGER, z. n., m., *des uitleggers*, of *van den uitlegger*; meerv. *uitleggers*. Van *uitleggen*. Al wie eene stad vergroot: *Servius Tullius was een der voornaamste uitleggers van Rome*. Al wie iets verklaart: *de gezamenlijke uitleggers van den Bijbel*. Al wie iets vertolkt: *zijnse alle uijtleggers?* BIJBELVERT. Als er van eene vrouw gesproken wordt, bezigt men *uitleg-*

ster. Zamenstell.: *bijbeluitlegger*, *raadseluitlegger*, *schriftuitlegger*, *taaluitlegger*, enz.

UITLEGGER, z. n., m., *des uitleggers*, of *van den uitlegger*; meerv. *uitleggers*. Eigenlijk *uitligger*; gelijk als men *legger* voor *ligger* gebruikt. Van *uitleggen*, voor *uitliggen*. Een wachtschip, dat op eenen buitenpost ligt: *hij dient op den uitlegger*. *Die van Noorthollant herriepen den uitlegger*. HOOFT.

UITLEGGING, zie *uitleg*.

UITLEGKUNDE, zie *uitleggen*.

UITLEIDEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik leidde uit*, *heb uitgeleid*. Van *uit* en *leiden*. Naar buiten leiden: *leijdden hem uijt*, *om hem te kruijcigen*. BIJBELVERT. Van hier *uitleiding*.

UITLEKKEN, onz. w., gelijkvl. *Ik lekte uit*, *ben uitgelekt*. Van *uit* en *lekken*. Al lekkende uitvloeijen: *genoegzaam al het water is er uitgelekt*. Overdragtelijk, ondanks alle pogingen, om het geheim te houden, min of meer ruchtbaar worden: *hoe stil men het ook houden moge*, *het zal vroeg of laat uitlekken*. Bij KIL. *wtleken*. Van hier *uitlekking*.

UITLELLEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik lelde uit*, *heb uitgeleld*. Van *uit* en *lellen*. Al lellende uiten: *zij lelt alles uit*, *wat zij weet*.

UITLEPPEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik lepte uit*, *heb uitgelept*. Van *uit* en *leppen*. Anders ook *uitlepperen*. Al leppende ontledigen: *hij heeft het gansche glas uitgelept*. Al leppende opdrinken: *hebt gij al den drank reeds uitgelept?*

UITLEPPEREN, zie *uitleppen*.

UITLESSCHEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik leschte uit*, *heb uitgelescht*. Van *uit* en *lesschen*. Met water blusschen: *met weinig moeite heb ik alles uitgelescht*. Van hier *uitleschbaar*, en *uitlesschelijk*; van waar *onuitleschbaar*, en *onuitlesschelijk*; *uitlessching*.

UITLEVEN, onz. w., gelijkvl. *Ik leefde uit*, *heb uitgeleefd*. Van *uit* en *leven*. Een tijdperk ten einde leven, met eenen vierden naamval: *ik twijfel*, *of hij dit jaar wel uitleven zal*. Ten einde leven: *hij heeft uitgeleefd*. Van hier het bijv. n. *uitgeleefd*, zie dit woord hier boven.

UITLEVEREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik leverde uit*, *heb uitgeleverd*. Van *uit* en *leveren*. Iets in de magt van

van iemand, wiens aanspraak daarop de naaste is, leveren: *een verkocht ding, een afgelost pand*, enz. *uitleveren. Men leverde den gevangenen aan zijnen wettigen regter uit.* Opleveren: *het levert niet veel uit.* Van hier *uitlevering.*

UITLEZEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik las uit, heb uitgelezen.* Van *uit* en *lezen.* Al lezende schiften en scheiden: *erwten, vruchten*, enz. *uitlezen.* Uitkiezen, uitpikken: *met uitgeleezen korenairen.* L. D. S. P. *Ik heb hem voor u ten bruidegom uitgelezen. Als een puikbloem uitgelezen.* VOND. Van hier het bijv. n. *uitgelezen*, zie hier boven.

UITLEZEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik las uit, heb uitgelezen.* Van *uit* en *lezen.* Iets doorlezen: *hebt gij dat dikke boek reeds uitgelezen?*

UITLICHTEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik lichtte uit, heb uitgelicht.* Van *uit* en *lichten.* Met licht uitleiden: *laat uw knecht mij eens uitlichten.*

UITLIGGEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik lag uit, heb uitgelegen.* Van *uit* en *liggen.* Uitgestrekt liggen: *de deken ligt aan het voeteneinde niet uit.*

UITLIGTEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik ligtte uit, heb uitgeligt.* Van *uit* en *ligten.* Gezwind uitnemen: *gij moet de deur uitligten. Hij werd midden uit den hoop uitgeligt.*

UITLIKKEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik likte uit, heb uitgelikt.* Van *uit* en *likken.* Al likkende ontledigen: *de hond likt den pot uit.* Oplikken: *wie heeft al die stroop uitgelikt?*

UITLISPELEN, zie *uitlispen.*

UITLISPEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik lispte uit, heb uitgelispt.* Van *uit* en *lispen.* Anders ook *uitlispelen.* Al lispende uiten: *ik kon hem naauwelijks verstaan, zoo krom lispte hij alles uit.*

UITLOKKEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik lokte uit, heb uitgelokt.* Van *uit* en *lokken.* Door verlokking in beweging brengen: *ik vind mij daartoe nog weinig uitgelokt.* Van hier *uitlokkelijk, uitlokking, uitloksel*, enz.

UITLOODSEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik loodste uit, heb uitgeloodst.* Van *uit* en *loodsen.* Een schip, door eenen loods, uit de haven, of ergens heen laten brengen:

gen: *er waren geene loodsen, om ons uit te loodsen. Het schip buiten de derde ton gebragt en uitgeloodst.* ZORG-DRAG.

UITLOOGEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik loogde uit, heb uitgeloogd.* Van *uit* en *loogen.* Van binnen met behulp van loog zuiveren: *hebt gij de ketels nog niet uitgeloogd?*

UITLOOP, z. n., m., *des uitloops*, of *van den uitloop;* meerv. *uitloopen.* Van *uitloopen.* De daad van uitloopen: *mijn paard struikelde in den tweeden uitloop van het wedrennen.* De plaats, waardoor iets uitloopt: *het water moet meer uitloop hebben.* De plaats, waarop iets uitloopt: *deze rivier heeft haren uitloop in eene andere.* Het gene uitloopt; *de boomen zijn vol van uitloopen.*

UITLOOPEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik liep uit, heb* en *ben uitgeloopen.* Van *uit* en *loopen.* Met *hebben*, ten einde loopen: *ik heb uitgeloopen.* Met *zijn*, van huis loopen: *is hij al weer uitgeloopen?* Uit een vat vloeijen: *al de wijn is uitgeloopen.* Door uitvloeijing van vocht, uitloop van zand, enz. ontledigd worden: *dat vat zal geheel uitloopen. Het bovenstuk van den zandlooper is reeds volkomen uitgeloopen.* In zee steken: *wanneer zal de vloot eens uitloopen?* Uitbotten, spruiten schieten: *de boomen beginnen uit te loopen.* Puisten voortbrengen: *uitloopen van schurftheid. De mond loopt uit.* KIL. Van hier het bijv. n. *uitgeloopen;* zie hier boven, *uitloop, uitlooper, uitlooping, uitloopsel, uitloopster*, enz.

UITLOSSEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik loste uit, heb uitgelost.* Van *uit* en *lossen.* Al lossende ontledigen: *het schip wordt uitgelost.* Lossende uithalen: *alle koopmansgoederen zijn reeds uitgelost.* Van hier *uitlossing.*

UITLOTEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik lootte uit, heb uitgeloot.* Van *uit* en *loten.* Door het lot afzonderen: *is uwe obligatie ook uitgeloot?* Van hier *uitloting.*

UITLOVEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik loofde uit, heb uitgeloofd.* Van *uit* en *loven.* Openlijk aan een ieder loven: *er werd eene groote belooning uitgeloofd.* Van hier *uitloving.* Zamenstell.: *prijsuitloving.*

UITLUCHTEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik luchtte uit, heb uit-*

uitgelucht. Van *uit* en *luchten*. Eigenlijk, door middel van doorstraling van lucht zuiveren: *een huis uitluchten*. Oneigenlijk, wakker uitschelden: *wat hebben zij elkanderen uitgelucht!*

UITLUIDEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik luidde uit*, *heb uitgeluid*. Van *uit* en *luiden*. Ook wel eens *uitluijen*. Door klokgelui eindigen: *de kermis wordt uitgeluid*. Met klokluiding uitbannen: *men luidt hem uit*. Uitschelden: *zij heeft hem wakker uitgeluid*.

UITMAGEREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik magerde uit*, *heb uitgemagerd*. Van *uit* en *mageren*. Bij KIL. mager maken: *waarom magert gij dat dier zoo uit?*

UITMAKEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik maakte uit*, *heb uitgemaakt*. Van *uit* en *maken*. Daarstellen: *wij konden gezamenlijk geene vier en twintig guldens uitmaken*. *Het maakt eene groote som uit*. *De goederen*, *welke de lading van dat schip uitmaken*. *Dat zal niet veel uitmaken*. *Het maakt het schoonste oogenblik van mijn leven uit*. Bij KIL. en HALMA ook opmaken: *iemand tot eenen aanslag uitmaken*. HALMA. Schelden: *hij heeft haar voor eene hoer uitgemaakt*. Beslissen: *het is nog niet uitgemaakt*, *of hij schuldig is*. Van hier het bijv. n. en bijw. *uitgemaakt*. Zie hier boven.

UITMALEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik maalde uit*, *heb uitgemalen*. Van *uit* en *malen*. Droog malen: *de plas wordt uitgemalen*. Iets al malende ergens uitvoeren: *het overstroomingswater moet uit den Alblasserwaard uitgemalen worden*. Van hier *uitmaling*.

UITMELKEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik molk uit*, *heb uitgemolken*. Van *uit* en *melken*. Al melkende ontledigen: *die koe is geheel uitgemolken*. *Gij moet het jadder beter uitmelken*. Voorts is *iemand uitmelken*, hem van lieverlede verarmen. Ook een geheim uit iemand trekken: *hij wilde eerst niets daarvan zeggen*, *maar eindelijk heb ik hem toch uitgemolken*. Van hier *uitmelker*, *uitmelking*.

UITMERGELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik mergelde uit*, *heb uitgemergeld*. Voortdurend werkw. van *uitmergen*. Eigenlijk van merg ontblooten. In het gebruik, uitputten: *wtmerghelen het land*. KIL. Van krachten berooven: *de wellust heeft hem uitgemergeld*. Verarmen: *zijne kinderen hebben hem uitgemergeld*. Van hier het bijv. n. *uitgemergeld*, krachteloos: *welk een*

uit-

uitgemergeld mensch! wtghemergheld land. Kil. *uitmergeling*. De Heer Lublink maakt hier eenige onderscheiding, en neemt *uitgemergeld* alleen voor: van mergel (*marga*) ontbloot, en past het dus op eenen akker toe. Menschen en dieren, die verdroogd en verzwakt zijn, zegt hij, kan men *uitgemergd*, van merg (*medulla*) ontbloot noemen, maar niet *uitgemergeld*. Wanneer evenwel *uitmergelen* het voortdur. w. van *uitmergen* is, dan kunnen menschen en dieren zeer wel *uitgemergeld* heeten.

UITMERGEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik mergde uit, heb uitgemergd*. Van *uit* en *mergen*. Van merg ontblooten: *wie heeft lust om de mergpijp uit te mergen?* Van hier *uitmergelen*, enz.

UITMETEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik mat uit, heb uitgemeten*. Van *uit* en *meten*. Bij de maat uitdeelen: *er wordt wederom koren uitgemeten. Bij de kleine maat uitmeten*, in het klein verkoopen. Voorts ook met ophef en uitweiding vermelden: *iets breed uitmeten. Wat Cezars zwaert vermoght in zang uitmeeten.* Vond. Van hier *uitmeting*.

UITMOETEN, onz. w., gelijkvl. *Ik moet uit, heb uitgemoeten*. Van *uit* en *moeten*. Verpligt zijn, om uit te gaan: *ik zal welhaast wederom uitmoeten.*

UITMOGEN, onz. w., onregelm. *Ik mag uit, gij moogt uit, hij mag uit. Wij mogen uit. Ik mogt uit, heb uitgemogt*. Van *uit* en *mogen*. Verlof en vrijheid hebben tot uitgaan: *als ik mijn werk af heb, zal ik wel uitmogen.*

UITMOMPELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik mompelde uit, heb uitgemompeld*. Van *uit* en *mompelen*. Al mompelende uiten: *wat mompelt gij wederom uit?* Van hier *uitmompeling*.

UITMONSTEREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik monsterde uit, heb uitgemonsterd*. Van *uit* en *monsteren*. Eigenlijk bij eene monstering afzonderen: *alle slechte paarden werden uitgemonsterd. Hij monstert zijn verminkten uit.* Vond. Voorts ook bij evenveel welk overzigt van dingen daaruit afzonderen: *die schoenen heb ik uitgemonsterd*. Van hier *uitmonstering*.

UITMORSEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik morste uit, heb uitgemorst*. Van *uit* en *morsen*. Al morsende onzigtbaar,

baar, of onleesbaar, maken: *het schrift is nog nat, mors het niet uit.*

UITMORTELEN, zie *mortelen.*

UITMUNTEN, onz. w., gelijkvl. *Ik muntte uit, heb uitgemunt.* Van *uit* en *munten.* Uitsteken, uitblinken: *hij munt onder allen uit. Ik heb volleert mijn huwlix lesse, en munt door zeven kinders uit.* VOND. *Hij heeft op 't heerlijkst uitgemunt.* L. D. S. P. Van hier *uitmuntend, uitmunting.*

UITMUNTEND, bijv. n. en bijw., *uitmuntender, uitmuntendst.* Eigenlijk een deelw. van *uitmunten.* Als bijv. n. in voortreffelijkheid boven andere dingen verheven: *het is een uitmuntend Jongeling.* Als bijw., zeer wel: *hij voldeed ons uitmuntend. Uitmuntender heeft niemand zich nog beijverd.* Van hier *uitmuntendheid.*

UITNEMEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik nam uit, heb uitgenomen.* Van *uit* en *nemen.* Van zijne plaats nemen: *het ingewand van een dier uitnemen. Wtnemen den visch.* KIL. Uitmunten: *onder alles nemen zijne loffsangen uijt.* v. HASS. Uitzonderen: *ik wil niemand uitgenomen hebben.* Nopens de beide deelw. van dit werkw. zie *uitgenomen* en *uitnemend.* Voorts komt van hier *uitnemelijk, uitnemer, uitneming.*

UITNEMEND, bijv. n. en bijw., *uitnemender, uitnemendst.* Eigenlijk een deelw. van *uitnemen.* In het gebruik, voortreffelijk: *hij gedraagt zich uitnemend. Wij sullen uwe uijtnemende liefde vermelden.* BIJBELV. *Uitnemender wijn heb ik nooit geproefd.* Van hier *uitnemendheid, wtnementlick.* KIL. Zie den Fakkel 12 Jan. bl. 216.

UITNEUREN, *uitneurien*, onz. w., gelijkvl. *Ik neurde uit, heb uitgeneurd.* Van *uit* en *neuren.* Ten einde neuren: *heeft zij dan nog niet uitgeneurd?*

UITNIEZEN, onz. w., gelijkvl. *Ik niesde uit, heb uitgeniesd.* Van *uit* en *niezen.* Ten einde niezen: *nies vrij uit!*

UITNIJPEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik neep uit, heb uitgenepen.* Van *uit* en *nijpen.* Genoegzaam, evenveel, als *uitknijpen.* Al nijpende uitnemen: *zijn vleesch werd met gloeijende tangen uitgenepen.* Al nijpende ontledigen: *nijp de spons uit.* Figuurlijk, uitdrinken: *en nijpt den wijnkelk uit tot onder op den grond.* VOND. Van hier *uitnijping.*

UIT-

UITNOODEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik noodde uit, heb ui genood.* Van *uit* en *nooden.* Ook wel eens *uitnooijen.* Door noodiging in beweging trachten te brengen, noodigen, om uit te gaan, te gast noodigen, uitlokken: *wij werden dagelijks uitgenood. Men noodde mij ten sterkste uit, om daaraan deel te nemen.* Van hier het voortdurende *uitnoodigen*, dat genoegzaam evenveel beteekent, *uitnoodiger, uitnoodiging, uitnooding.*

UITNOODIGEN, zie *uitnooden.*

UITPAKKEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik pakte uit, heb uitgepakt.* Van *uit* en *pakken.* Derwijze ontpakken, dat alles uiteen gelegd worde: *de kramers beginnen hunne waren reeds uit te pakken.* Van hier *uitpakker, uitpakking, uitpakster.*

UITPALMEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik palmde uit, heb uitgepalmd.* Van *uit* en *palmen.* Het tegenoverstaande van *inpalmen.* Allengskens door zijne handpalmen laten uitschieten: *gij moet de lijn nog wat uitpalmen.* Van hier *uitpalming.*

UITPELLEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik pelde uit, heb uitgepeld.* Van *uit* en *pellen.* Al pellende ontledigen: *erwten, boonen,* enz. *uitpellen.*

UITPENNEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik pende uit, heb uitgepend.* Van *uit* en *pennen.* Door middel van pennen uitgestrekt houden, het tegenovergestelde van *inpennen: hoe stijf wordt dat linnen op den bleek uitgepend!*

UITPERSEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik perste uit, heb uitgeperst.* Van *uit* en *persen.* Al persende ergens uit brengen: *olie uitpersen.* Al persende van sappen ontledigen: *olijven uitpersen.* Overdragtelijk, iemand iets afdwingen, afdringen: *die bekentenis werd hem uitgeperst.* Van hier *uitpersing.*

UITPEUZELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik peuzelde uit, heb uitgepeuzeld.* Van *uit* en *peuzelen.* Al peuzelende ontledigen: *ik heb het gansche schoteltje uitgepeuzeld.*

UITPIKKEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik pikte uit, heb uitgepikt.* Van *uit* en *pikken.* Al pikkende wegnemen: *die sullen de raven der beke uijtpicken.* BIJBELVERT. Al pikkende uit den dop doen komen: *de hen pikt hare jongen uit;* en met eene B in plaats van de P: *daer sal de wilde meerle nestelen, ende leggen, ende hare jongen*

uijtbicken. Bijbelv. Uitkippen, uitkiezen: *die beide werden juist uitgepikt.*

UITPISSEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik piste uit, heb uitgepist.* Van *uit* en *pissen.* Uit zijne waterblaas lozen: *hij heeft verscheidene steentjes uitgepist.* Of iets door ontlasting van zijne waterblaas uitdooven: *hij piste het vuur uit.*

UITPLEITEN, onz. w., gelijkvl. *Ik pleitte uit, heb uitgepleit.* Van *uit* en *pleiten.* Ten einde pleiten: *hij zal haast uitgepleit hebben.*

UITPLOEGEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik ploegde uit, heb uitgeploegd.* Van *uit* en *ploegen.* Al ploegende uit den grond halen, of anderzins verdelgen: *dat onkruid moet uitgeploegd worden.*

UITPLUIZEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik pluisde uit, heb uitgepluisd.* Van *uit* en *pluizen.* Al pluizende wegnemen: *eenen vogel de veren uitpluizen.* Al pluizende ontleden: *hebt gij al dat touw reeds uitgepluisd? Eene zaak uitpluizen*, is, overdragtelijk, dezelve naauwkeurig ontleden: *hij pluist alle kleinigheden uit.* Eindelijk is *uitpluizen* ook wel eens evenveel, als *uitpeuzelen: laten wij het zamen uitpluizen.* Van hier *uitpluizing.*

UITPLUKKEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik plukte uit, heb uitgeplukt.* Van *uit* en *plukken.* Al plukkende wegnemen: *gij plukt de groente met het onkruid uit. Ende plucktese het hayr uyt.* Bijbelvert. Al plukkende ontleden: *pluk dat linnen eens voor mij uit.* Van hier *uitplukking.*

UITPLUNDEREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik plunderde uit, heb uitgeplunderd.* Van *uit* en *plunderen.* Al plunderende ganschelijk berooven: *men plunderde hen volkomen uit. Laetse ons te samen uytplunderen.* Bijbelvert. Van hier *uitplundering.*

UITPOEPEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik poepte uit, heb uitgepoept.* Van *uit* en *poepen.* Al poepende lozen, in de gemeene volkstaal: *het kind poepte verscheiden wurmen uit.*

UITPOKEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik pookte uit, heb uitgepookt.* Van *uit* en *poken.* Een vuur al pokende van overtolligheden ontlasten, om het beter te doen branden: *pook de asch wat uit.* Een vuur zoo onhandig poken, dat het uitga: *pook het vuur niet uit!*

UITPOMPEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik pompte uit*, *heb uitgepompt*. Van *uit* en *pompen*. Water al pompende ergens uithalen: *het water wordt door eene stoommachine gestadig uitgepompt*.

UITPOOIJEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik pooide uit*, *heb uitgepooid*. Van *uit* en *pooijen*. Al pooijende ledigen: *wij pooiden zamen een paar flesschen uit*.

UITPRANGEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik prangde uit*, *heb uitgeprangd*. Van *uit* en *prangen*. Uitpersen, uitdrukken: *het bloed werd hem uitgeprangd*.

UITPRATEN, onz. w., gelijkvl. *Ik praatte uit*, *heb uitgepraat*. Van *uit* en *praten*. Ten einde praten: *hebt gij haast uitgepraat?*

UITPUILEN, onz. w., gelijkvl. *Ik puilde uit*, *heb uitgepuild*. Van *uit* en *puilen*. Buitenwaarts zwellen, of uitsteken: *daar begint het land wederom in zee uit te puilen*. *Hare oogen puijlen uijt van vet*. BIJBELVERT. Van hier *uitpuiling*.

UITPUTTEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik puttede uit*, *heb uitgeput*. Van *uit* en *putten*. Al puttende ledigen: *de waterbak zal welhaast uitgeput zijn*. Al puttende wegnemen: *wie heeft al het water uit dien bak geput?* Overdragtelijk is *uitputten*, van vermogen ontblooten: *gij put uwe akkers al te veel uit*. *Het land wordt door belasting op belasting uitgeput*. Of wegnemen, doen verdwijnen: *hare krachten zijn geheel uitgeput*. Van hier *uitputtelijk*, *uitputting*. Zamenstell.: *onuitputtelijk*, enz.

UITRABBELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik rabbelde uit*, *heb uitgerabbeld*. Van *uit* en *rabbelen*. Op eenen rabbelenden toon uiten: *gij rabbelt het uit*. In Vriesland ook evenveel op welke wijze verklappen: *heeft zij weer iets uitgerabbeld*, *dat zij zwijgen moest?*

UITRAFELEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik rafelde uit*, *heb uitgerafeld*. Van *uit* en *rafelen*. Bedr., geheel, of gedeeltelijk, tot rafeling maken: *dat linnen moet aan de kanten uitgerafeld worden*. Onz., in rafeling overgaan: *het zal uitrafelen*. Van hier *uitrafeling*.

UITRAGEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik raagde uit*, *heb uitgeraagd*. Van *uit* en *ragen*. Van binnen ragen: *dat vertrek is nog niet uitgeraagd*.

UITRAKEN, onz. w., gelijkvl. *Ik raakte uit*, *ben uit-*

uitgeraakt. Eindigen: *wanneer raakt het spel uit?* Geledigd worden: *zoo wij niet drukker drinken, raakt de flesch niet uit.*

UITRAMMELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik rammelde uit, heb uitgerammeld.* Van *uit* en *rammelen.* Op eenen rammelenden toon uiten: *wat rammelt zij weer uit?*

UITRASPEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik raspte uit, heb uitgeraspt.* Van *uit* en *raspen.* Al raspende uithollen: *rasp de kaas toch zoo geweldig niet uit.*

UITRAZEN, onz. w., gelijkvl. *Ik raasde uit, heb uitgeraasd.* Van *uit* en *razen.* Ten einde razen: *toen zij uitgeraasd had, viel zij van zich zelve van vermoeijing.*

UITREDDEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik reddede uit, heb uitgered.* Van *uit* en *redden.* Van ongelegenheid bevrijden: *wie zal ons uit dezen jammerpoel van verwarring uitredden? Tot u hebben sij geroepen, ende zijn uijtgereddet.* Bijbelvert. Van hier *uitredding.*

UITREEDEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik reedde uit, heb uitgereed.* Van *uit* en *reeden.* Toerusten: *door wie is dat schip uitgereed?* Van hier *uitreeder: en voor des uitreeders stad of plaats ten anker gekomen.* Zorgdr.

UITREGENEN, onpers. w., gelijkvl. *Het regende uit, het heeft uitgeregend.* Van *uit* en *regenen.* Ten einde regenen: *als het eens uitgeregend heeft.*

UITREGTEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik regtte uit, heb uitgeregt.* Van *uit* en *regten.* Bewerkstelligen, te wege brengen, verrigten: *gij hebt niet veel uitgeregt.* Bij Kil. ook regtuit steken; ook bedriegen, even als bij Hooft:

Gelijk wij Meiskens, die eenvoudig zijn en slecht,
't En zij wij stoppen 't oor, vaak worden uitgerecht.

UITREIKEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik reikte uit, heb uitgereikt.* Van *uit* en *reiken.* Uitstrekken: *so reijckte hij sijne hant uijt, ende greep hem.* Bijbelvert. Voorts ook door toereiking aan den man brengen: *er werden allerlei verkwikkingen aan de armen uitgereikt.* Van hier *uitreiker, uitreiking, uitreikster.*

UITREIS, z. n., vr., *der,* of *van de uitreis;* meerv. *uitreizen.* Van *uit* en *reis.* Eene reis, die van huis af gerigt is: *wij hadden op de uitreis allerlei tegenspoed.*

UITREIZEN, onz. w., gelijkvl. *Ik reisde uit, ben uitgereisd.* Van *uit* en *reizen.* Ergens van daan reizen: *alſo reijsden de kinderen Israëls uijt van Rameſes nae ſuccoth.* BIJBELVERT. Bijzonderlijk, van huis af reizen: *wij waren naauwelijks uitgereisd, toen ik terug ontboden werd.* Van hier *uitreis.*

UITREKENEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik rekende uit, heb uitgerekend.* Van *uit* en *rekenen.* Al rekenende navorſchen: *reken het eens voor mij uit.* Van hier *uitrekening.*

UITREKKEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik rekte uit, heb uitgerekt.* Van *uit* en *rekken.* Bedr., al rekkende verlengen: *vruchteloos rekte men hem op de pijnbank uit. Sij recktenſe uijt tot een overtreckſel voor den altaer.* BIJBELVERT. *Zich uitrekken*, is, zijne ledematen al wringende van een rekken. Overdragtelijk, uitbreiden: *hij heeft dat werk al te veel uitgerekt.* Lang doen aanhouden: *wat wordt dat proces uitgerekt! Ware woorden ten hals uitrekken.* HOOFT. Onz., door rekking langer worden: *dat touw rekt al meer en meer uit.* Van hier *uitrekking.*

UITRENNEN, *uitrunnen*, onz. w., gelijkvl. *Ik rende uit, ben uitgerend.* Van *uit* en *rennen.* Snellijk uitrijden: *ik zag hem uitrennen.*

UITRIJDEN, onz. en bedr. w., ongelijkvl. *Ik reed uit, ben* en *heb uitgereden.* Van *uit* en *rijden.* Onz., op den rug van eenig dier, of op een voertuig, van huis gevoerd worden: *is hij al weer uitgereden?* Op ſchaatſen van huis ſnellen: *toen wij uitreden, viel mijn broeder door het ijs.* Bedr., op een voertuig van huis brengen: *de landman begint zijne mest reeds uit te rijden.*

UITRIJTEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik reet uit, heb uitgereten.* Van *uit* en *rijten.* Uitſcheuren, uitrukken: *uitghereten tanden.* VADERB. Van hier *uitrijting.*

UITRIJZEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik rees uit, ben uitgerezen.* Van *uit* en *rijzen.* Oprijzende zich ergens uit begeven: *men moet zorgen, dat de zieke in het bed blijve en er niet uitrijze.* Al rijzende uitdijen: *het brood begint mooi uit te rijzen.*

UITRITTEN, onz. w., gelijkvl. *Ik rittede uit, ben* en *heb uitgerit.* Van *uit* en *ritten.* Van huis ritten: *ik versta niet, dat gij weer zoo uitrit.* Ten einde ritten: *zult gij haast eens uitgerit hebben?*

UITRODEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik roodde uit*, *heb uitgerood*. Van *uit* en *roden*. Bij KIL. ook *uitraden*. Uitrukken, uittrekken, van plantgewasſen geſproken. Overdragtelijk, evenveel welk ding, op evenveel welke wijze, verdelgen: *zoo d'oud memorien zijn waer*, *zijn die weer uijtgerooden*. v. HASS. Hedendaags bezigt men *uitrooijen*, of *uitroeijen*: *dat onkruid moet met wortel en tak uitgeroeid worden*. *Ach*, *dat ik niet word uitgeroeid*. L. D. S. P. *De Godtlooſe ſullen van de aerde uytgeroeyt worden*. BIJBELVERT. Van hier *uitroding*, *uitrooijing*, *uitroeijing*.

Uitroden, *uitrooijen*, *uitroeijen*, nederſ. *ausroden*, en *ausraden*, opperd. *ausreuten*, hoogd. *ausrotten*, zweed. *utrota*, eng. *root out*, komt van *rot*, wortel, eng. *root*, lat. *radix*, en beteekent dus eigenlijk ontwortelen.

UITROEIJEN, zie *uitroden*.

UITROEIJEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik roeide uit*, *heb* en *ben uitgeroeid*. Van *uit* en *roeijen*. Bedr., door middel van riemen buitenwaarts voeren: *de effenheid van het water verlokte ons*, *om ons daarop eens te laten uitroeijen*. Onz., zich zelven al roeijende naar buiten voeren: *wij beſloten*, *om eens uit te roeijen*.

UITROEP, z. n., m., *des uitroeps*, of *van den uitroep*; zonder meerv. Van *uitroepen*. Eene verheffing van ſtem tot het algemeen, om iets aan te kondigen, op te veilen, enz.: *aanſtonds werd dat heugelijke nieuws bij uitroep verbreid*. *Koopen in den wtroep*. KIL. Zamenſtell.: *wtroepboeck*, *koopdagboeck*. KIL.

UITROEPEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik riep uit*, *heb uitgeroepen*. Van *uit* en *roepen*. Met geroep uiten: *ô hemel! riep hij uit*. *Dat Israel nu uitroep overal*. L. D. S. P. Bij uitroep aankondigen: *de vrede werd uitgeroepen*. *Iemand als Koning uitroepen*, is, bij uitroep aankondigen, dat hij Koning geworden is. Van hier *uitroep*, *uitroeper*, *uitroeping*, en de zamenſtell.: *uitroepingsteeken*.

UITROLLEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik rolde uit*, *heb* en *ben uitgerold*. Van *uit* en *rollen*. Bedr., van een rollen: *zij rolde het linnen voor mij uit*. Onz., met *zijn*, al rollende ergens uit geraken: *rolde eene dwaalſter ooit uit haren loopkring uit?* Met *hebben*, ten einde rollen: *nog heeft die bal niet uitgerold*.

UITRONDEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik rondde uit, heb uitgerond.* Van *uit* en *ronden*. Bedr., iets derwijze uithollen, dat het van binnen rond worde: *gij moet het beter uitronden.*

UITRONKEN, onz. w., gelijkvl. *Ik ronkte uit, heb uitgeronkt.* Van *uit* en *ronken*. Ten einde ronken: *uitgeronkt hebbende, ontwaakt hij met hoofdpijn.*

UITROOIJEN, zie *uitroden.*

UITROOKEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik rookte uit, heb uitgerookt.* Van *uit* en *rooken*. Bedr., al rookende van kwade dampen zuiveren: *dit vertrek mag wel eens uitgerookt worden.* Eene pijp ten einde rooken: *hebt gij uwe pijp reeds uitgerookt?* Uitmaken, uitluchten: *uit deze eenvouwige bepalinge kan de verstandige oordeelen, of tooneelkunst zoo strafwaerdig zij, als vernuftelozen, onder schijn van hun bezwaert geweten t'ontlasten, haer uitroocken.* VOND.

UITROTTEN, onz. w., gelijkvl. *Ik rottede uit, ben uitgerot.* Van *uit* en *rotten*. Door verrotting weg genomen worden: *zijne oogen zijn uitgerot.* Van binnen verrotten: *hij is geheel uitgerot.*

UITRUIJEN, onz. w., gelijkvl. *Ik ruide uit, heb uitgeruid.* Van *uit* en *ruijen*. Ten einde ruijen: *de hoenders schijnen haast uitgeruid te hebben.* Uit hoofde van ruijing uitvallen: *de haren van die kat ruijen geweldig uit.*

UITRUKKEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik rukte uit, heb uitgerukt.* Van *uit* en *rukken*. Bedr., met eenen ruk van zijne plaats brengen: *rukt de palissaden uit.* VOND. Overdragtelijk, uitroeijen, verdelgen: *de trouwloose sullender van uijtgerukt werden.* BIJBELVERT. Onz., van een leger, zijne standplaats tot eene gezwinde onderneming verlaten: *ijlings rukt de vijand uit.*

UITRUNNEN, zie *uitrennen.*

UITRUSTEN, onz. w., gelijkvl. *Ik rustte uit, heb uitgerust.* Van *uit* en *rusten*. Zich door rust van vermoeijing herstellen: *hier wil ik een weinig uitrusten.* Ten einde rusten; *zie zoo, nu heb ik uitgerust.* In het hoogd. *ausrasten*, en *ausruhen.*

UITRUSTEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik rustte uit, heb uitgerust.* Van *uit* en *rusten*. Van het noodige tot den uittogt voorzien: *gij rust mij uit, als of ik naar Oostindie moest. Een schip uitrusten.* Oul. zeide men ook

ook *oprusten: galeijen oprusten.* Z. Heijns. Oneigenlijk: *de mensch is met de uitnemendste vermogens uitgerust*, begaafd. Van hier *uitrusting.*

UITRUSTING, z. n., vr., *der*, of *van de uitrusting;* zonder meerv. Van *uitrusten.* De daad van uitrusten: *'s lands kas werd door de uitrusting dier vloot ganschelijk uitgeput.* Al wat tot uitrusting van iets, of iemand, strekt: *mijne uitrusting werd een buit van den roofzieken vijand.*

UITSCHAMPEN, onz. w., gelijkvl. *Ik schampte uit, ben uitgeschampt.* Van *uit* en *schampen.* Al schampende ergens uit glijden, springen, enz.: *de bijl schampte uit, en hieuw mij in den voet.* Van hier *uitschamping.*

UITSCHATEREN, onz. w., gelijkvl. *Ik schaterde uit, heb uitgeschaterd.* Luidkeels schateren: *zij begon uit te schateren.* Van *lagchen uitschateren.*

UITSCHAVEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik schaafde uit, heb uitgeschaafd.* Van *uit* en *schaven.* Al schavende uithollen: *die goot moet meer uitgeschaafd worden.* Al schavende wegnemen: *wilt gij mij die vlek eens uitschaven?* Van hier *uitschaving.*

UITSCHEIDEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik scheidde uit, heb* en *ben uitgescheiden.* Van *uit* en *scheiden.* Bedr., afzonderen: *ghij sult de Leviten uijt het midden der kinderen Israels uijtscheiden.* Bijbelvert. *Hoghe ende leghe, hoe men die noemen mach, niet uijtgesceijden.* v. Hass. Onz., aflaten, ophouden: *het is tijd, om uit te scheiden.*

UITSCHELDEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik schold uit, heb uitgescholden.* Van *uit* en *schelden.* Schelden, uitmaken, uitkrijten: *zij schold hem uit voor al, wat leelijk is. Hoor die vischteven malkanderen eens uitschelden.* Halma.

UITSCHENKEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik schonk uit, heb uitgeschonken.* Van *uit* en *schenken.* Schenkende ledigen: *schenk de flesch maar uit.* Schenkende aan den man brengen, verschenken: *ik schonk al mijn bier onder hen uit.*

UITSCHEPPEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik schepte uit, heb uitgeschept.* Van *uit* en *scheppen.* Al scheppende ledigen: *de goot moet uitgeschept worden.* Al scheppende wegnemen: *schep vrij alles uit, wat er in den pot is.* Van hier *uitschepping.*

UITSCHEUREN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik scheurde uit, heb* en *ben uitgescheurd.* Van *uit* en *scheuren.* Bedr., al scheurende uitrukken: *bewaar uw boek wel, gij moet de bladen er niet uitscheuren.* Onz., met uitrafeling scheuren: *het linnen houdt geenen steek, maar scheurt gestadig uit.*

UITSCHIETEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik schoot uit, heb* en *ben uitgeschoten.* Van *uit* en *schieten.* Bedr., al schietende wegnemen: *men heeft hem een oog uitgeschoten. Iemands glazen uitschieten.* Schielijk uittrekken: *uitschieten den rock.* KIL Uitschiften: *de zestehalven uit de schellingen uitschieten. Geen eten uitschieten*, is, alles lusten. *Geld uitschieten*, is, hetzelve voor rekening van anderen, of ter bestrijding van kosten, waarin ook anderen deelen moeten, uitgeven: *eenen bal uitschieten*, is, hem onder het schietballen uitwerpen. Uit doen spruiten: *dat de aerde uijtschiete grasscheutkens.* BIJBELVERT. Onz., uitspruiten: *het gewas begint uit te schieten.* Uitglippen: *mijn voet schoot uit. Mijne treden waren bijkans uijtgeschoten.* BIJBELVERT. Buitenwaarts uitsteken: *die hoek schiet al te ver uit.* Van hier *uitschot.*

UITSCHIJNEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik scheen uit, heb uitgeschenen.* Van *uit* en *schijnen.* Uitblinken, uitmunten: *zij schijnt als eene flonkerster onder de maagden uit. Dat door de zijden heen, de schoonheit van het lijf uitschijnen kan en blincken.* VOND. Ten einde schijnen: *het licht heeft uitgeschenen.* Overdragtel.: *zijn licht heeft uitgeschenen*, hij is gestorven — *dat licht heeft uitgeschenen*, die groote man is overleden. Van hier *uitschijnsel*, eene straal, een licht, 't welk ergens uit schijnt.

UITSCHIJNSEL, zie *uitschijnen.*

UITSCHILDEREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik schilderde uit, heb uitgeschilderd.* Van *uit* en *schilderen.* Door schildering afbeelden: *hij laat zich uitschilderen.* Overdragtelijk is, *iemand leelijk uitschilderen*, veel kwaads van hem spreken.

UITSCHILFEREN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik schilferde uit, heb uitgeschilferd.* Van *uit* en *schilferen.* Bedr., door schilfering meer en meer uithollen: *waarom schilfert gij dien pot zoo uit?* Onz., door schilfering uitgehold worden: *zoo haast ijzeren geschut van binnen uitschilfert, wordt het gevaarlijk.*

UIT-

UITSCHITTEREN, onz. w., gelijkvl. *Ik schitterde uit, heb uitgeschitterd.* Van *uit* en *schitteren.* Uitblinken, uitschijnen, uitmunten: *hij schittert uit in dapperheid.* Van hier *uitschittering.*

UITSCHOKKEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik schokte uit, heb* en *ben uitgeschokt.* Van *uit* en *schokken.* Bedr., door eenen schok uitligten, uitwerpen: *het paard schokte mij uit den zadel.* Onzijd., door eenen schok uitgeligt, uitgeworpen worden: *waerdoor hij, uitgeschokt, ter aerde komt te rollen.* VOND.

UITSCHOMMELEN, zie *uitschoppen.*

UITSCHOPPEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik schopte uit, heb uitgeschopt.* Van *uit* en *schoppen.* Bedr., al schoppende uitdrijven: *ik heb haar uit mijn huis uitgeschopt.* Met schoppen uitscheppen: *gij moet al de sneeuw uit dien gang laten uitschoppen.* Onz., ten einde schoppen, schommelen: *als gij uitgeschopt hebt, is het mijne beurt.*

UITSCHOT, z. n., o., *des uitschots*, of *van het uitschot*; meerv. *uitschotten.* De daad van uitschieten, ten behoeve van anderen uitgeven: *ik kan tegen dat uitschot niet.* Het gene uitgeschoten wordt: *zie daar uw uitschot te rug.* Het gene als min deugdelijk uitgezonderd wordt: *het is maar uitschot. Uitschot van volk* is doorgaans slecht gepeupel; maar *uitschot* is ook wel eens manschap, die uit het midden der natie gekozen wordt, om haar te verdedigen, landmilitie: *de uitschot is opontboden*; HALMA; bij wien het in dezen zin mannelijk is; even als in: *dit is nu de oorsake van den uijtschot, die de Koningh Salomo dede opkomen.* BIJBELV. Daerentegen is het onz. in: *het uijtschot was dertigh duijsent man.* BIJBELVERT.

Uitschot, nederf. *utschott*, zweed. *utskott*, hoogd. *ausschusz*, komt van *uitschieten.*

UITSCHRABBEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik schrabde uit, heb uitgeschrabd.* Van *uit* en *schrabben.* Genoegzaam evenveel als *uitschrapen* en *uitschrappen.* Al schrabbende wegnemen: *waarom hebt gij dat woord uitgeschrabd?* Al schrabbende ledigen, of zuiveren: *zij schrabt den pot uit.* Van hier *uitschrabbing*, *uitschrabsel.*

UITSCHRAPEN, zie *uitschrabben.*

UITSCHRAPPEN, zie *uitschrabben.*

UITSCHREEUWEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik*

schreeuwde uit, heb uitgeschreeuwd. Van *uit* en *schreeuwen.* Bedr., eene gewaarwording al schreeuwende aan den dag leggen: *zij schreeuwde het uit, zoo zeer deed het haar.* Iets al schreeuwende uiten: *de laatste woorden werden door hem luidkeels uitgeschreeuwd.* Onz., luidkeels schreeuwen: *ick sal uijtschreeuwen, als eene, die baert.* BIJBELVERT.

UITSCHREIJEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik schreide uit, heb uitgeschreid.* Van *uit* en *schreijen.* Bedr., door schreijen als verliezen: *zijne oogen uitschreijen.* Onz., ten einde schreijen: *toen zij eindelijk uitgeschreid had.* Oul. werd het ook gebezigd voor uitmaken, beschuldigen: *den Koning als een goetgonner van de ketters uitschreijende.* REIJD.

UITSCHRIFT, z. n., o., *des uitschrifts*, of *van het uitschrift*; meerv. *uitschriften.* Van *uit* en *schrift.* Bij KIL. en HALMA evenveel, als *afschrift*, *kopij.*

UITSCHRIJVEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik schreef uit, heb uitgeschreven.* Van *uit* en *schrijven.* Naschrijven, afschrijven: *dat versje werd door een ieder uitgeschreven. Iemand uitschrijven*, is, letterdieverij jegens hem plegen. Voorts is *iets uitschrijven*, het ten einde schrijven: *hebt gij den brief reeds uitgeschreven?* of het door rondgezondene brieven overal bekend maken, aankondigen, aanbevelen, enz.: *er werd een landdag uitgeschreven. Belastingen, heervaarten*, enz. *uitschrijven.* Van hier *uitschrift*, *uitschrijver*, *uitschrijving.*

UITSCHROBBEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik schrobde uit, heb uitgeschrobd.* Van *uit* en *schrobben.* Al schrobbende reinigen: *zij schrobt hare keuken uit.* Onz., ten einde schrobben: *zult gij nooit uitgeschrobd hebben?*

UITSCHUDDEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik schuddede uit, heb uitgeschud.* Van *uit* en *schudden.* Al schuddende ledigen: *hij schudt zijne beurs uit. Hij sij alsoo uijtgeschuddet ende ledich.* BIJBELVERT. *Mantels, dekens*, enz. *uitschudden*, is dezelve al schuddende, van stof, enz. ontlasten. *Zijnen krop uitschudden*, is, figuurlijk, zich van opgekropte droefheid, of andere gewaarwordingen, ontlasten: *zij schud in 't end haer krop aldus uit.* VOND. *Wtschudden de kleederen*, is, bij KIL. dezelve schielijk uittrekken. *Iemand uitschud-*

ſchudden, is, hem van kleederen, enz., berooven, hem uitplunderen. Eindelijk is *iets uitſchudden*, ook wel eens, het al ſchuddende ergens uit brengen: *gij zoekt mij al het geld uit den zak uit te ſchudden*. Van hier *uitſchudding*.

UITSCHUIJEREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik ſchuijerde uit*, *heb uitgeſchuijerd*. Van *uit* en *ſchuijeren*. Met eenen ſchuijer reinigen: *ſchuijer mij dien rok eens uit*.

UITSCHUIVEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik ſchoof uit*, *heb uitgeſchoven*. Van *uit* en *ſchuiven*. Bedr., buitenwaarts ſchuiven: *zij ſchoof de lade uit*. *Daerna ſchovenſe de hantboomen verder uijt*. BIJBELVERT. *Het ſchip moest uit de ſtad uitgeſchoven worden*. *Het lijf uitſchuiven*, zegt men van eene koe, welker baarmoeder onder het kalven uitgaat. Onz., in het damſpel, eene ſchijf verſchuiven, of eerst ſchuiven: *als ik uitgeſchoven heb*, *komt de beurt aan u*. Van hier *uitſchuiving*.

UITSCHULD, z. n., vr., *der*, of *van de uitſchuld*; meerv. *uitſchulden*. Van *uit* en *ſchuld*. Uitſtaande ſchuld: *er ſtaan nog vele uitſchulden in zijn boek open*. *Zijne uitſchulden inmanen*.

UITSCHUTTEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik ſchuttede uit*, *heb uitgeſchut*. Van *uit* en *ſchutten*. Bij KIL. door een afſchutſel uitweren. Voorts uit eene ſluis uitlaten: *men weigerde*, *om ons aanſtonds uit de ſluis uit te ſchutten*.

UITSCHUREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik ſchuurde uit*, *heb uitgeſchuurd*. Van *uit* en *ſchuren*. Door ſchuren uitdoen: *ik heb er die vlakken uitgeſchuurd*. Schurende reinigen: *de potten moeten uitgeſchuurd worden*. *Dit hol deed hij in 't ronde uitſchuren*. HOOFT.

UITSLAAN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik ſloeg uit*, *heb* en *ben uitgeſlagen*. Van *uit* en *ſlaan*. Bedr., al ſlaande uitdrijven: *ſla den ſpijker wat uit*. *Iemand een oog*, *eenen tand*, *uitſlaan*. Iets, door het heen en weder te ſlaan, van vocht, ſtof, enz. ontlasten: *ſla de dekens uit*. *Nat linnen*, *ſalade*, enz. *uitſlaan*. Uitdorſchen: *ſij ſloech uijt*, *dat ſij opgeleſen hadde*. BIJBELVERT. Uiteen plooijen: *eene plaat*, *of landkaart*, *in een boek uitſlaan*. *Sla de tafel aan beide kanten uit*. Uitbreiden: *hij ſal ſijne wortelen uijtſlaen*, *als*

de Libanon. BIJBELVERT. Al slaande verbreeden: *het goud laat zich verbazend uitslaan. Wtslaen het bleck.* KIL. Al slaande van zich drijven: *den bal uitslaan.* Verkoopen: *die den wijn uitslaat, betaalt geenen impost, maar die denzelven inslaat.* Uitslagten, zie dit woord. Uiten: *en slaat dees schimptaal uit.* L. D. S. P. *Onnutten klap uitslaan.* KIL. Overigens vindt men bij denzelfden KIL. *wtslaen het vier*, waarvoor men hedendaags *vuur slaan* bezigt. Onz., oulings, achteruit slaan: *uitslaande paarden.* KIL. *Groote beesten, die ghewoenlic waren te biten, oft wt te slaen.* VAN HASS. Uitloopen: *wtslaen, wtspruijten*, bij KIL. In dezen zin bezigt men het woord ook nog in het hoogd. Zich buitenwaarts in dezen of genen uitslag vertoonen: *de koorts slaat hem aan den mond uit. De Vorst begint aan de wanden uit te slaan.* Met zulken uitslag bezet zijn: *het gansche ligchaam is mij uitgeslagen. Wat slaan de gevels der huizen uit! Het vleesch begint uit te slaan. Wtslaen ende verschimmelen.* KIL. Ten einde slaan: *laat de klok eerst uitslaan.* In het spelen den eersten slag aan eenen bal geven: *ik heb al te hard uitgeslagen.* Eindelijk moet *uitslaan* oulings, even als nog hedendaags in het hoogd., van eene balans gesproken, doorslaan beteekend hebben, daar men bij KIL. *wtslagh in de waghe* vindt; en moet *uitslaan* voorts, insgelijks in overeenkomst met het hoogd., oulings ook voor uitvallen, uitkomen, afloopen, gebezigd zijn geweest, daar *uitslag* evenveel als afloop, uitkomst, is.

UITSLABBEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik slabde uit, heb uitgeslabd.* Van *uit* en *slabben.* Bedr., al slabbende ledigen: *de hond heeft zijnen bak reeds uitgeslabd.* Slabbende opslurpen: *laat de beesten het uitslabben.*

UITSLAG, z. n., m., *des uitslags*, of *van den uitslag*; zonder meerv. Van *uitslaan.* De daad van uitslaan, de aflevering van verkochte goederen: *verlof tot den uitslag van zes ankers wijn.* Bij KIL. HALMA, en nog dagelijks, doorslag van eene balans, en daaruit voortvloeijend overwigt: *gij moet mij een' goeden uitslag geven.* De afloop van eene zaak: *ik vrees voor eenen kwaden uitslag.* Schimmel, vurigheid, enz.: *veeg den uitslag van de kaas. Haar gansche aangezigt was vol uitslag.* Zamenstell.: *uitslagbiljet, uitslagbriefje*, enz.

UIT-

UITSLAGTEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik slagtte uit, heb uitgeslagt.* Van *uit* en *slagten.* Bedr., al slagtende aan den man brengen: *hij zoekt het beest onder zijne goede vrienden uit te slagten.*

UITSLAPEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik sliep uit, heb* en *ben uitgeslapen.* Van *uit* en *slapen.* Bedr., door slaap verdrijven: *zijnen roes uitslapen. Die hoofdpijn zult gij wel uitslapen.* Onz., met *hebben*, en *zijn*, ten einde slapen: *als ik uitgeslapen heb. Zij is nog niet uitgeslapen.*

UITSLIBBEREN, onz. w., gelijkvl. *Ik slibberde uit, heb uitgeslibberd.* Van *uit* en *slibberen.* Bij KIL. en HALMA, uitglijden: *mijn voet slibberde uit.*

UITSLIJPEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik sleep uit, heb uitgeslepen.* Van *uit* en *slijpen.* Al slijpende wegnemen: *de roest ergens uitslijpen.* Al slijpende uithollen: *dat mes is in het midden te veel uitgeslepen.*

UITSLIJTEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik sleet uit, heb* en *ben uitgesleten.* Van *uit* en *slijten.* Bedr., al slijtende aan den man brengen, in het klein verkoopen: *hij slijt het voor mij uit.* Onz., al slijtende verdwijnen: *uw rouw moet met den tijd uitslijten. Het schrift is geheel uitgesleten.* Van hier *uitslijter*, *uitslijting.*

UITSLOOPEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik sloopte uit, heb uitgesloopt.* Van *uit* en *sloopen.* Al sloopende ontledigen: *het huis wordt van binnen uitgesloopt, om tot een pakhuis te dienen.*

UITSLOOVEN, wederkeerig, w., gelijkvl. *Ik sloofde mij uit, heb mij uitgesloofd.* Van *uit* en *slooven.* Zich vermoeijen, afslooven: *wat hebt gij u daar weer uitgesloofd, om een plasdankje te behalen!* Van hier *uitslooving.*

UITSLORPEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik slorpte uit, heb uitgeslorpt.* Van *uit* en *slorpen.* Anders *uitslurpen.* Al slorpende uitdrinken: *zij slorpte het geheele kommetje uit.*

UITSLUIPEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik sloop uit, ben uitgeslopen.* Van *uit* en *sluipen.* Al sluipende uitgaan: *is hij wederom uitgeslopen?*

UITSLUITEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik sloot uit, heb uitgesloten.* Van *uit* en *sluiten.* Weren: *hij wordt van die erfenis uitgesloten. Om niet uit dien vriendenkring*

kring uitgesloten te worden. Uitzonderen: *gij sluit vrij wat uit. Niemand uitgesloten. Uitsluitender wijze*, is, met uitzondering, of wering, van alle anderen: *dat voorregt is hem uitsluitender wijze geschonken.* Van hier *uitsluiting*, *uitsluitsel.*

UITSLUITING, z. n., vr., *der*, of *van de uitsluiting*; zonder meerv. Van *uitsluiten.* De daad van uitsluiten, uitzondering, wering: *zijne uitsluiting van die erfenis. Met uitsluiting van alle anderen. Bij uitsluiting* wordt bijwoordelijk voor *uitsluitender wijze* gebruikt: *hij geniet dat voorregt bij uitsluiting.*

UITSLUITSEL, z. n., o., *des uitsluitsels*, of *van het uitsluitsel*; zonder meerv. Van *uitsluiten.* Uiting van gevoelen, beslissende uitspraak: *ik kan geen uitsluitsel van hem krijgen. Hij geeft nooit eenig uitsluitsel.*

UITSLURPEN, zie *uitslorpen.*

UITSMEDEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik smeedde uit, heb uitgesmeed.* Van *uit* en *smeden.* Al smedende verbreeden: *gij moet het nog wat uitsmeden.*

UITSMELTEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik smolt uit, heb uitgesmolten.* Van *uit* en *smelten.* Bedr., al smeltende ontledigen: *vet van vleesch*, enz. *uitsmelten.* Onz., uitgesmolten worden: *laat het nog wat uitsmelten.* Onder het smelten uitdijen, of veel opleveren: *dat vet zal wel uitsmelten.* Van hier *uitsmelting.*

UITSMIJTEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik smeet uit, heb uitgesmeten.* Van *uit* en *smijten.* Al smijtende wegnemen: *iemand een oog uitsmijten. Iemands glazen uitsmijten. Vorst uit den troon gesmeten.* KRUL.

UITSMOKEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik smookte uit, heb uitgesmookt.* Van *uit* en *smoken.* Ten einde smoken: *hij heeft zijn pijpje nog niet uitgesmookt.*

UITSNAPPEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik snapte uit, heb uitgesnapt.* Van *uit* en *snappen.* Al snappende uiten: *zij snapt alles uit.*

UITSNEDE, zie *uitsnijden.*

UITSNEEUWEN, onpersoonl. w., gelijkvl. *Het sneeuwde uit, het heeft uitgesneeuwd*, Van *uit* en *sneeuwen.* Ten einde sneeuwen: *heeft het dan nog niet uitgesneeuwd?*

UITSNELLEN, onz. w., gelijkvl. *Ik snelde uit, heb uitgesneld.* Van *uit* en *snellen.* Naar buiten snellen: *het*

het gekerm deed een ieder uitsnellen, om hulp aan te brengen.

UITSNIJDEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik sneed uit, heb* en *ben uitgesneden.* Van *uit* en *snijden.* Bedr., door snijden wegnemen: *de tong werd hem uitgesneden. Men sneed haar de kanker uit.* Al snijdende uithollen: *gij snijdt de kaas te veel uit. De rug van dien rok moet nog meer uitgesneden worden.* Al snijdende afbeelden: *het is in koper uitgesneden. Zij weet alles van papier uit te snijden.* Al snijdende aan den man brengen, laken, linnen, enz. bij de el verkoopen: *hij snijdt niet uit.* HALMA. *Wtsnijden, verkoopen met de snede, wtslijten.* KIL. — Onz., onder het mes uitdijen, wel strekken: *wat snijdt dat brood weinig uit!* Voorts bezigt men dit woord met *zijn* hedendaags in den zin van vertrekken, eene vergadering verlaten, geen lid meer daarvan blijven: *ik sneed ongemerkt uit. Hij is bij de verandering der regering uitgesneden.* Van hier *uitsnijding*, *uitsnede*, dat bij KIL. evenveel beteekent, en bijzonderlijk voor verkooping in het klein plagt gebruikt te worden, en *uitsnijder*, een verkooper in het klein.

UITSNOEIJEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik snoeide uit, heb uitgesnoeid.* Van *uit* en *snoeijen.* Al snoeijende van hout ontledigen, en verdunnen: *snoei dien boom nog wat uit.* Van hier *uitsnoeijing.*

UITSNORKEN, onz. w., gelijkvl. *Ik snorkte uit, heb uitgesnorkt.* Van *uit* en *snorken.* Ten einde snorken: *hebt gij haast uitgesnorkt?*

UITSNUITEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik snoot uit, heb uitgesnoten.* Van *uit* en *snuiten.* Al snuitende ontledigen: *snuit uwen neus ter dege uit.* Al snuitende uitblusschen: *hebt gij de kaars alweer uitgesnoten?*

UITSNUIVEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik snoof uit, heb uitgesnoven.* Van *uit* en *snuiven.* Bedr., naar buiten snuiven: *vol vuurs een' blaauwen damp van smook ten neuze uitsnuiven.* J. DE MARR. Al snuivende ledigen: *zij snoof de gansche doos uit.* Ergens uit opsnuiven: *hebt gij al de snuif uit mijne doos uitgesnoven?* Onz., uitblazen: *wij lieten de paarden een weinig uitsnuiven. Ergens op uitsnuiven*, zegt men in de dagelijksche verkeering, voor: naarstig naar iets trach-

trachten; zich met vlijt op iets toeleggen, iets met drift bejagen.

UITSOPPEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik sopte uit, heb uitgesopt.* Van *uit* en *soppen.* Al soppende ledigen: *laat zij die pan uitsoppen.* Ergens uit opsoppen: *ik heb al het vleeschnat uitgesopt.*

UITSPANEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik spaande uit, heb uitgespaand.* Van *uit* en *spanen.* Al spanende ledigen: *spaan het vat ter dege uit.* Al spanende wegnemen: *wie heeft al die boter uit het vat uitgespaand?*

UITSPANNEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik spande uit, heb uitgespannen.* Van *uit* en *spannen.* Bedr., vaneen spannen: *haar vel was uitgespannen. Hier spant hij al zijn kracht en netten uit.* VOND. *Doe nam Rizpa, de dochter van Aja, eenen sack, en spande dien voor haer uijt op eenen rotzsteen.* BIJBELVERT. Uit het gareel spannen: *de paarden uitspannen.* Figuurlijk, is *zich uitspannen*, zich zelven eenige verademing schenken: *ik dien mij een weinig uit te spannen.* Onz., paarden in eene herberg uit het gareel laten spannen: *verkiest gij ook uit te spannen?* Van hier *uitspanning*, *uitspansel.*

UITSPANNING, z. n., vr., *der*, of *van de uitspanning*; meerv. *uitspanningen.* Verkleinw. *uitspanningje.* Van *uitspannen.* De daad van uitspannen: *onder de uitspanning van het net.* Figuurlijk, verademing: *de wandeling is mijne eenige uitspanning.* Voorts ook eene herberg, waar men paarden uitspant: *waar is hier de beste uitspanning?* In het hoogd. *ausspann.*

UITSPANSEL, z. n., o., *des uitspansels*, of *van het uitspansel*; meerv. *uitspanselen*, of *uitspansels.* Van *uitspannen.* Eigenlijk, al wat uitgespannen wordt. In het gebruik, de hemel, in navolging van de Hebreeuwen, die dezen naam aan den hemel gaven, omdat zij hem als een gewelf, dat over den aardbodem heen gespannen stond, beschouwden: *blincken als de glantz des uijtspansels.* BIJBELVERT.

UITSPAREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik spaarde uit, heb uitgespaard.* Van *uit* en *sparen.* Door besparing verkrijgen: *ik wensch iets voor den ouden dag uit te sparen.* Van hier *uitsparing.*

UITSPATTEN, onz. w., gelijkvl. *Ik spattede uit, ben en heb uitgespat.* Van *uit* en *spatten.* Al spattende

uitspringen: *het bloed spatte hem uit neus en mond uit.* Zich buitensporiglijk gedragen: *hij spat gestadig uit. Wie breidelt dees genegenheit, dat zij niet uit en spat?* VOND. Van hier *uitspatting.*

UITSPELEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik speelde uit, heb uitgespeeld.* Van *uit* en *spelen.* Bedr., al spelende nederwerpen: *welke kaart zal ik uitspelen?* Iets ten einde spelen: *hij moet zijne rol uitspelen, zoo als hij best kan. Als wij dit spel uitgespeeld hebben.* Verrigten: *wat hebt gij wederom uitgespeeld?* Onz., eene kaart nederwerpen, ook eerst spelen: *gij moet uitspelen.* Ten einde spelen: *de klok heeft nog niet uitgespeeld. Als de kinderen uitgespeeld hebben, gaan zij naar bed.*

UITSPELLEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik spelde uit, heb uitgespeld.* Van *uit* en *spellen.* Ten einde spellen: *zij heeft dat geheele boek reeds uitgespeld.*

UITSPEUREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik speurde uit, heb uitgespeurd.* Van *uit* en *speuren.* Nasporen: *laet ons mannen voor ons aengesichte henen senden, die ons het lant uijtspeuren.* BIJBELVERT.

UITSPINNEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik spon uit, heb uitgesponnen.* Van *uit* en *spinnen.* Onder het spinnen uitdijen: *die wol spint niet veel uit.*

UITSPITSEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik spitste uit, heb uitgespitst.* Van *uit* en *spitsen.* Bij HALMA spits doen uitloopen.

UITSPITTEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik spittede uit, heb uitgespit.* Van *uit* en *spitten.* Al spittende uithollen: *die groef moet meer uitgespit worden.*

UITSPOELEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik spoelde uit, heb* en *ben uitgespoeld.* Van *uit* en *spoelen.* Bedr., al spoelende uithollen: *aan dien kant spoelt het water den oever al meer en meer uit.* Al spoelende zuiveren: *spoel uwen mond ter dege uit. Glazen, vaten, enz. uitspoelen.* Al spoelende wegnemen: *gij moet dat vuil uit het vat uitspoelen.* Onz., met *zijn*, door bespoeling uitgehold worden: *wat is dat land uitgespoeld!* Van hier *uitspoeling, uitspoelsel,* bij KIL. *wtspuelsel.*

UITSPOKEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik spookte uit, heb uitgespookt.* Van *uit* en *spoken.* Bedr., uitvoeren, in eenen kwaden zin: *wat hebt gij toch uitgespookt?*

spookt? Onz., ten einde spoken: *wanneer zult gij eens uitgespookt hebben?*

UITSPORIG, bijv. n. en bijw., *uitsporiger*, *uitsporigst*. Van *uit* en *sporig*. Buitensporig: *hij is in al zijn doen uitsporig. Waarom gedraagt gij u zoo uitsporig?* Van hier *uitsporigheid*, *uitsporiglijk*.

UITSPOUWEN, zie *uitspuwen*.

UITSPRAAK, z. n., vr., *der*, of *van de uitspraak*; meerv. *uitspraken*. Van *uitspreken*. De daad van uitspreken: *zij werden tot de uitspraak van het woord schibboleth verpligt.* De bijzondere wijze, waarop men zijne gezegden uitspreekt: *zijne uitspraak is gebrekkig.* De uiting van een beslissend oordeel, of vonnis: *uitspraak doen. Wtspraecke des richters*, *wtspraecke doen.* Kil. Het uitgesproken vonnis zelf: *welk eene genadige uitspraak! Op deze billijcke uitspraeck.* Vond. In het hoogd. *ausspruch*; en in de beide eerstgemelde beteekenissen *aussprache*.

UITSPREIDEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik spreidde uit*, *heb uitgespreid.* Van *uit* en *spreiden*. Vaneen spreiden: *waarom spreidt gij het tafellaken niet geheel uit? Sij sullen daerover een decksel van dassevellen uijtspreijden.* Bijbelvert. *Beschaduwt van haere uitgespreide vlogels.* Vond. Het wederkeerige *zich uitspreiden*, wordt op menigerlei wijze gebruikt: *wat spreidt die boom zich uit! De Saracenen hebben zich in Afrika, Azie, en Europa, wijd en zijd uitgespreid. Waarop de zegegalm zich uitspreide overal.* Vond. Van hier *uitspreiding*.

UITSPREKELIJK, bijv. n., zonder trappen van vergrooting. Van *uitspreken*. Bij Kil. *wtsprekelick*. Al wat uitgesproken worden kan: *dat woord is niet uitsprekelijk.* Halma. Zamenstell.: *onuitsprekelijk*.

UITSPREKEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik sprak uit*, *heb uitgesproken.* Van *uit* en *spreken*. Bedr., al sprekende uiten: *wanneer wordt het vonnis over hem uitgesproken? Hare droefheid is niet om uit te spreken*, laat zich in geene woorden uiten. *Dan sult ghij den segen uitspreken op den berg Gerizum.* Bijbelvert. Onz., ten einde spreken: *laat mij toch uitspreken!* Van hier *uitspraak*, *uitsprekelijk*, *uitspreking*.

UITSPRINGEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik sprong uit*, *ben* en *heb uitgesprongen*. Van *uit* en *springen*. Zich

al

al springende ergens uit bewegen: *hij is uit het venster uitgesprongen.* Uitschieten: *het slot wil niet uitspringen.* Uitsteken: *die hoek springt al te ver uit.* Met hebben ten einde springen: *nu zal zij haast uitgesprongen hebben.* Van hier, bij Kil. *wtspronck, wtstekinghe, veurdack.*

UITSPRITSEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik spritste uit, heb uitgespritst.* Van *uit* en *spritsen.* Al spritsende van zich geven: *laat de fontein het water nu eens uitspritsen.*

UITSPRONG, zie *uitspringen.*

UITSPRUITEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik sproot uit, ben uitgesproten.* Van *uit* en *spruiten.* Al spruitende te voorschijn komen: *het gezaaide begint uit te spruiten. Ende de bladeren uijtspruiten.* Bijbelvert. Spruiten voortbrengen: *de boomen spruiten reeds uit. Uitspruitende aardappelen worden smakeloos.* Van hier *uitspruiting, uitspruitsel.*

UITSPUGEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik spoog uit, heb uitgespogen.* Van *uit* en *spugen.* Al spugende uitwerpen: *gij spugt uwe beste sappen uit.* Uitbraken: *hij heeft al, wat hij nuttigde, weêr uitgespogen. Zijne inwoners uitspugen,* zegt men van een land, dat hun, als het ware, herberg weigert: *gelijck alst het volck, dat voor u was, uijtgespogen heeft.* Bijbelvert. Van een mensch, is, *zijne gal uitspugen,* evenveel als *dezelve uitbraken.* Zie *uitbraken.*

UITSPUIJEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik spuide uit, heb uitgespuid.* Van *uit* en *spuijen.* Al spuijende van zand, enz. ontledigen: *als het buitenkanaal verzand is, wordt het uitgespuid.* Van hier *uitspuijing.*

UITSPUITEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik spoot uit, heb uitgespoten.* Van *uit* en *spuiten.* Al spuitende uitwerpen: *welk eene dikke straal van water spuit die pijp uit!*

UITSPUWEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik spuwde uit, heb uitgespuwd.* Van *uit* en *spuwen.* Anders *uitspouwen.* Al spuwende uitwerpen: *men zach er duizent roode draecken hun vier uitspouwen.* Vond. *Waarom spuwt gij het uit?* Van hier *uitspuwing, uitspuwsel.*

UITSTAAN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik stond uit, heb uitgestaan.* Van *uit* en *staan.* Bedr., doorstaan,

ſtaan, verduren: *ik kan die pijn niet uitſtaan. Stont de ſtormbuij uit van bommen, vier en loot.* VOND. Onz., buitenwaarts ſtaan: *die ſteen ſtaat al te verre uit.* HALMA. *Wtſtaende tanden.* KIL. Voordeelshalve uitgezet zijn: *er ſtaat daar veel geld van hem uit. Uitſtaande ſchulden*, zijn ſchulden, die men in te vorderen heeft. *Iets met iemand uitſtaande hebben*, is, iets met hem te vereffenen hebben: *ik heb immers niets met u uitſtaande?*

UITSTALLEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik ſtalde uit, heb uitgeſtald.* Van *uit* en *ſtallen.* Op een ſtalletje uitſpreiden, om te verkoopen: *de kramers beginnen hunne waren reeds uit te ſtallen.* Van hier *uitſtalling.*

UITSTAMELEN, onz. w., gelijkvl. *Ik ſtamelde uit, heb uitgeſtameld.* Van *uit* en *ſtamelen.* Al ſtamelende uiten: *het kind begint zijne verlangens reeds uit te ſtamelen.* Van hier *uitſtameling.*

UITSTAMPEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik ſtampte uit, heb uitgeſtampt.* Van *uit* en *ſtampen.* Al ſtampende uitbrengen, of ontledigen: *ſtamp het meelvat nog wat uit!* Verwerpen: *dat gevoelen is al overlang uitgeſtampt.* HALMA. Van hier *uitſtamping.*

UITSTAP, z. n., m., *des uitſtaps*, of *van den uitſtap*; meerv. *uitſtappen.* Verkleinw. *uitſtapje.* Van *uitſtappen.* Een ſtap buiten den eigenlijken weg: *wacht u van alle uitſtappen en buitenſprongen. Wij veroorloofden ons een klein uitſtapje*, een klein togtje ter zijde van den weg, en, overdragtelijk, ook een klein uitweidingje bij monde, of geſchrifte.

UITSTAPPEN, onz. w., gelijkvl. *Ik ſtapte uit, ben uitgeſtapt.* Van *uit* en *ſtappen.* Al ſtappende ergens uit geraken: *onder het uitſtappen verſtuikte ik mijnen voet.* Van hier *uitſtap.*

UITSTEEKSEL, z. n., o., *des uitſteekſels*, of *van het uitſteekſel*; meerv. *uitſteekſelen* en *uitſteekſels.* Van *uitſteken.* Iets dat ergens buiten uit ſteekt. Zie *uitſtek.*

UITSTEK, z. n., o., *des uitſteks*, of *van het uitſtek*; meerv. *uitſtekken.* Verkleinw. *uitſtekje.* Van *uitſteken.* De daad van uitſteken, uitmunten; welke beteekenis het in *bij uitſtek* voert: *het voldoet mij bij uitſtek.* Een uitſteekſel. Iets, dat ergens buiten uit ſteekt:

wi-

wtsteke in de zee. Kil. *Over de ijzere lening van 't kleene uitstek.* Hooft.

UITSTEKEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik stak uit, heb uitgestoken.* Van *uit* en *steken.* Bedr., al stekende wegnemen: *turf uitsteken. Wsteken de ooghen met ghiften*, is, bij Kil., door geschenken als het ware verblinden. Anders is, *iemand de oogen uitsteken*, even figuurlijk, hem eenen schitterenden pronk vertoonen, waardoor hij als verblind worden moet. Voorts beteekent *uitsteken*, van zich af steken: *wtsteken den arm.* Kil. *Vooruit gespoeit met uitgesteeke kin en aengezichten.* Vond. *Doe stack hij sijne hant uijt.* Bijbelvert. Ergens uit te voorschijn doen komen: *sij steken de lippen uijt.* Bijbelvert. *De tong uitsteken. Eene vlag uitsteken.* Al stekende afbeelden, graveren: *dat merk is wel uitgestoken.* Uitzonderen: *dattie Hertoghe an hem trac, ende ghene dinc vut en stac.* M. Stok. *Uijtgesteeken alle beeden gonsten*, v. Hass., waar *uitgesteeken* bijwoordelijk gebezigd wordt. Zie *uitgestoken.* Onz., is, *uitsteken*, ergens buiten uit komen: *die hoek moet zoo ver niet uitsteken. Er steekt eene vlag uit den toren uit. Ende sijne beenderen, die niet gesien en wierden, uijtsteken.* Bijbelv. Uitmunten: *hij stak onder zijne medeleerlingen uit. Die uitsteekt door zoo brave proeven.* Vond. De hand met eenig geld daarin uitsteken, om iets door het raden van even of oneven te beslissen: *laten wij er om uitsteken.* Van hier *uitsteeksel*, *uitstek*, *uitstekend*, en bij Kil. *wtsteker*, en *wtstekinghe.*

UITSTEKEND, bijv. n. en bijw., *uitstekender*, *uitstekendst.* Eigenlijk een deelw. van *uitsteken.* Al wat uitsteekt, uitmunt: *welk een uitstekend verstand! De uitstekendste schoonheid der gansche stad.* Als bijw., bij uitstek: *die wijn is uitstekend lekker. Zij zong uitstekend schoon.* Van hier *uitstekendheid: bij uitstekendheid*, op eene uitstekende wijs. Poot bezigt het in eenen kwaden zin: *uitstekend van onverstand.*

UITSTEL, z. n., o., *des uitstels*, of *van het uitstel*; zonder meerv. Van *uitstellen.* De daad van uitstellen, verschuiving: *en de liefste om uitstel bidt.* Vond. *Die sal haer sonder uijtstel eenen bruijtschat geven.* Bijbelvert. *Wilm en ick verdienen 't uitstel wel van eenen oogenblick.* Huigens. *Dewijl de geltnood geenen uit-*

 stel

ftel leedt. HOOFT, bij wien dit woord hier te onregt mannelijk is. *Uitstel is geen afstel*, als men eene zaak lang uitstelt, laat men haar daarom toch niet varen; spreekw. Zamenstell.: *wtsteldaghen.* KIL.

UITSTELLEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik stelde uit, heb uitgesteld.* Van *uit* en *stellen.* Bij KIL., even als het hoogd. *ausstellen*, uiteen stellen, uitstallen. Voorts verschuiven: *hij heeft de betaling tot morgen uitgesteld.* *'t Nieuw Stadthuis en zijnen uitgestelden bouw.* VOND. *Om mijns naems wille, sal ick mijnen toorn langer uijtstellen.* BIJBELVERT. Bij KIL. ook nog toerusten: *wtstellen, wtrusten*, en uithuwen: *wtstellen, wtsetten ten houwelicke*, daartoe voorzien van eenen uitzet. Van hier *uitstel.*

UITSTERVEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik stierf uit, ben uitgestorven.* Van *uit* en *sterven.* Geheel wegsterven: *dat geslacht is uitgestorven.* Door wegsterving van menschen ontledigd worden: *het is hier zoo stil, als of het huis uitgestorven ware. Het geheele dorp schijnt uitgestorven.* Van hier *uitsterving.*

UITSTOOTEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik stiet uit, heb uitgestooten.* Van *uit* en *stooten.* Al stootende wegnemen, of uitdrijven: *een glas uitstooten. Men stiet hem eene tand uit.* Overdragtelijk: *hij werd uit de synagoge uitgestooten. Ick salse allencxkens van u aengesichte uijtstooten.* BIJBELVERT. *Onnutten klap uitstooten.* Van hier *uitstooting.*

UITSTORTEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik stortte uit, heb uitgestort.* Van *uit* en *storten.* Al stortende ergens uit werpen: *Schaffelaar stortte zich zelven boven uit den toren van Barneveld uit. Stort het koren op den zolder uit! De wijn wert uijtgestort.* BIJBELVERT. *Mijn krachten zijn als water uitgestort.* L. D. S. P. *En plengt en stort wat wijns uit op den grond.* VOND. Figuurlijk: *hij stort zijn gansche hart voor mij uit. Het hart der burgren uitgestort, schoot niet aen wil, maar kracht te kort.* VOND. *'k Had mijn gebeden uitgestort.* L. D. S. P. *Ick sal uijtstorten van mijnen geest op alle vleesch.* BIJBELVERT. *Zijn wezen uitstorten*, bezigt VOND., in de beteekenis van voorttelen:

Geen Engel heeft de maght zijn wezen uit te storten.

Van hier *uitstorting.*

UITSTOVEN, onz. w., gelijkvl. *Ik stoofde uit, ben uitgestoofd.* Van *uit* en *stoven.* Doorstoving van overtollig vocht ontlast worden: *het zal nog wat moeten uitstoven.*

UITSTRALEN, onz. w., gelijkvl. *Ik straalde uit, heb* en *ben uitgestraald.* Van *uit* en *stralen.* Stralen van zich geven: *de zon straalt weinig uit.* Al stralende ergens uit voortkomen: *veranderen in vier, dat, krachtig van vermogen, hem uitstraelt uit gebaer,* enz. VOND. Ten einde stralen: *nu heeft dat groote licht uitgestraald.* Van hier *uitstraling.*

UITSTREKKEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik strekte uit, heb uitgestrekt.* Van *uit* en *strekken.* Van zich af strekken: *hij strekte zijne armen naar mij uit. Soo strecke Uza sijne hant uijt.* BIJBELVERT. Vaneen strekken: *voor 't bedde daar de zoon de frissche leen hadde uitgestrekt.* VOND. Ook overdragtelijk: *de palen van zijn rijk al verder en verder uitstrekken.* Wederkeeriglijk, is, *zich uitstrekken,* eigenlijk, zijne leden vaneen strekken: *en aen zijn eigen haert zich uitstrek' naer zijn lust.* VOND. Overdragtelijk, reiken: *zoo ver strekt mijne magt zich niet uit. Zich ergens naar uitstrekken,* het trachten te verkrijgen. Van hier *uitstrekking.* Voorts wordt het deelw. *uitgestrekt,* als bijv. n. gebruikt. Zie dit woord.

UITSTREPEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik streepte uit, heb uitgestreept.* Van *uit* en *strepen.* Letterschrift met eene streep uitschrappen: *het is uitgestreept.*

UITSTRIJDEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik streed uit, heb* en *ben uitgestreden.* Van *uit* en *strijden.* Bedr., eenen strijd ten einde strijden: *de strijd is uitgestreden.* Onz., ten einde strijden: *ik heb uitgestreden.* Zich door strijden afmatten: *het volk is uitgestreden.*

UITSTRIJKEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik streek uit, heb* en *ben uitgestreken.* Van *uit* en *strijken.* Al strijkende glad en effen maken: *is mijn das nog niet uitgestreken? Een uitgestreken gelaat,* een effen, waaruit alle plooijen opzettelijk als weggestreken zijn. Bij KIL. ook uitschilderen, en met kleuren opsieren, afzetten; als ook foppen, opligten, bedriegen: *wtstrijcken ende bedrieghen.* KIL. *Hoe ghij den haet hebt uitgestreken.* VOND. En uitluchten, uitmaken: *zij streck dien bedrieger*

ger lustig uit. HALMA. Van hier *uitstrijker: uitstrijker van zijn' heer.* VOND. En *wtstrijckerije* bij KIL., *uitstrijking.*

UITSTROOIJEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik strooide uit, heb uitgestrooid.* Van *uit* en *strooijen.* Al strooijende verspreiden: *roof, ende buijt, ende goederen, sal hij onder haer uijtstroijen.* BIJBELVERT. *Men heeft wederom paskwillen uitgestrooid. Wie weet, hoe veel geld er uitgestrooid is?* Overdragtelijk: *wie heeft dat gerucht uitgestrooid?* Van hier *uitstrooijer, uitstrooijing, uitstrooisel.*

UITSTROOMEN, onz. w., gelijkvl. *Ik stroomde uit, heb uitgestroomd.* Van *uit en stroomen.* Al stroomende uitvloeijen: *het bloed stroomde hem uit neus en mond.* Van hier *uitstrooming.*

UITSTROOPEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik stroopte uit, heb uitgestroopt.* Van *uit* en *stroopen.* Al stroopende uitkleeden: *op dat ickse niet naekt uijt en stroope.* BIJBELVERT. Al stroopende ontledigen: *het land is geheel uitgestroopt.*

UITSTUDEREN, onz. w., gelijkvl. *Ik studeerde uit, heb uitgestudeerd.* Van *uit* en *studeren.* Ten einde studeren: *het is jammer, dat men hem niet kan laten uitstuderen.* Het deelw. *uitgestudeerd*, wordt als een bijv. n. gebruikt. Zie *uitgestudeerd.*

UITSTUIVEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik stoof uit, heb* en *ben uitgestoven.* Van *uit* en *stuiven.* Bedr., al stuivende ergens uit doen geraken: *stuf zoo veel meel niet uit den zak.* Onz., al stuivende ergens uit komen: *zie de assche eens uit die kar uitstuiven.* Ook figuurlijk: *woedende kwam zij uit haar huis uitstuiven.*

UITSTUREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik stuurde uit, heb uitgestuurd.* Van *uit en sturen.* Naar buiten sturen: *ik stuurde het schip uit de haven uit. Zij werd om eene boodschap uitgestuurd.*

UITSULLEN, onz. w., gelijkvl. *Ik sulde uit, ben* en *heb uitgesuld.* Van *uit* en *sullen.* Uitglijden: *mijne voeten begonnen uit te sullen.*

UITTAKELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik takelde uit, heb uitgetakeld.* Van *uit* en *takelen.* Met takelaadje uitrusten: *het schip wordt uitgetakeld.* Voorts een schip door middel van eene boot aan eenen takel ergens uitroeijen.

UIT-

UITTAPPEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik tapte uit, heb uitgetapt.* Al tappende ledigen: *tap het vat maar uit.* Al tappende ergens uit wegnemen: *wie heeft al de koffij uitgetapt?*

UITTARTEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik tartte uit, heb uitgetart.* Van *uit* en *tarten.* Op eene tartende wijze uitdagen, trotseren: *tart Gods wraak niet langer uit! Met briesſen 't ſpaensch genet uittart.* VOND. Van hier *uittarting.*

UITTEEKENEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik teekende uit, heb uitgeteekend.* Van *uit* en *teekenen.* Al teekenende afbeelden: *hij reist rond, om landgezigten uit te teekenen.* Van hier *uitteekening.*

UITTEEZEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik teesde uit, heb uitgeteesd.* Van *uit* en *teezen.* Uitpluizen: *wat teest gij uit?*

UITTELLEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik telde uit, heb uitgeteld.* Van *uit* en *tellen.* Al tellende uitgeven: *hoe veel gelds hebt gij reeds uitgeteld?* Van hier *uitteller, uittelling, uittelſter.*

UITTEREN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik teerde uit, heb* en *ben uitgeteerd.* Van *uit* en *teren.* Bedr., al terende doen verkwijnen: *de droefheid teert haar uit. Want hij ſal alle de Goden der aerde doen uijtteeren.* BIJBELVERT. *Aan eene uitterende ziekte kwijnen.* Onz., door tering uitgemergeld worden: *ik vrees, dat hij nog eens uitteren zal.* Van hier *uittering.*

UITTIEGEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik toog uit, heb* en *ben uitgetogen.* Van *uit* en *tiegen.* Bedr., uittrekken: *hij toog zijn zwaard uit. Had zij daetlijck uitgetoogen haer zichtbaerlijck geſtalt.* VOND. Uithalen, uitzuigen: *tooch den ſoeten honich uit.* Z. NACHTEG. Onz., uitreizen, zich op weg begeven: *wij togen uit, om den vijand te beſpieden. Die uijtgetogen was, om de wijſe van Babel te dooden.* BIJBELVERT. Van hier *uittogt.*

UITTILLEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik tilde uit, heb uitgetild.* Van *uit* en *tillen.* Door opligting uitnemen: *kunt gij dat pak uit het vaartuig uittillen?*

UITTIMMEREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik timmerde uit, heb uitgetimmerd.* Van *uit* en *timmeren.* Door timmering uitbreiden: *de ſtad wordt al weer uitgetimmerd.*

UITTOETEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik toette uit, heb*

 uit-

uitgetoet. Van *uit* en *toeten.* Anders *uittuiten.* Door geblaas op eene toet, of fluit, verkondigen, en overdragtelijk zeer ruchtbaar maken: *waarom dat zoo luid uitgetoet? Daer zij haeren lof voor den volcke uyttuyt.* WESTERB.

UITTOGT, z. n., m., *des uittogts*, of *van den uittogt;* meerv. *uittogten.* Van *uittiegen.* De daad van uittrekken: *bij Israels uittogt uit Egypte.* Bij KIL. ook een vijandige uitval, of stroop; en een kort begrip, een uittreksel.

UITTOOVEREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik tooverde uit, heb uitgetooverd.* Van *uit* en *tooveren.* Al tooverende uitbrengen: *hoe mag hij dien ring uit al die doosjes uitgetooverd hebben?*

UITTORNEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik tornde uit, heb uitgetornd.* Van *uit* en *tornen.* Anders ook *uittarnen.* Al tornende uitnemen: *alle voering moet uit de mouw uitgetornd worden.* Van hier *uittorning.*

UITTORSCHEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik torschte uit, heb uitgetorscht.* Van *uit* en *torschen.* Al torschende uitdragen: *Anchises werd door Eneas uit het brandende Troje uitgetorscht.* Van hier *uittorsching.*

UITTRAPPEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik trapte uit, heb uitgetrapt.* Van *uit* en *trappen.* Al trappende van zijne plaats brengen: *men trapte de deur uit.* Al trappende vernielen: *gij trapt het jonge gewas uit.* Al trappende uitblusschen: *toen de kool uit zijne pijpviel, trapte ik ze uit.* Al trappende ergens uit brengen: *wat hindert mij, dat ik u niet uit mijn huis uittrap?*

UITTREDEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik trad uit, heb* en *ben uitgetreden.* Van *uit* en *treden.* Bedr., al tredende uitblusschen: *als er vuur op den grond valt, moet gij het aanstonds uittreden.* Al tredende uitwisschen: *het opschrift der grafzerk was hier en daar reeds uitgetreden.* Al tredende van vocht ontlasten: *de turf moet meer uitgetreden worden.* Al tredende ergens uit persen: *de treder en treedt geenen wijn uijt in de wijnbacken.* BIJBELVERT. Onz., onder het treden uitdijen: *die rogge zal in den baktrog niet veel uittreden.* Zich al tredende ergens uit bewegen: *naauwelijks was ik uit mijn huis uitgetreden. Het wort nacht, in denwelken al het gedierte des wouts uijttreet.* BIJBELV. Van hier *uittreding.*

UITTREKKEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik trok uit, heb* en *ben uitgetrokken*. Van *uit* en *trekken*. Bedr., al trekkende van zijne plaats brengen: *hij liet zich eenen tand uittrekken. Trek dat onkruid uit. 't Welck verdarret, eer men het uijtreckt.* BIJBELVERT. *Wtrecken het sweerd.* KIL. Al trekkende uitdoen, afleggen: *hij trok de laarzen uit. Zij had hare handschoenen uitgetrokken. Wttrecken het kleed.* KIL. *So track de man sijne schoe uijt, ende gaffe sijnen naesten.* BIJBELVERT. *Zich uittrekken*, is, zich ontkleeden: *treckt u uijt ende ontbloot u.* BIJBELVERT. Voorts is, *uittrekken*, ook den voornamen inhoud uit een geschrift trekken, een uittreksel daarvan maken: *ik wil dat werk eens uittrekken.* De kracht ergens uithalen: *gij moet die kruiden door middel van brandewijn uittrekken.* Onz., zijne kracht van zich geven: *laat die kruiden nog wat uittrekken.* Zich ergens van daan begeven: *morgen zal hij uit dat huis uittrekken. Toen Lot uit Sodom uittrok.* Zich tot krijgsverrigtingen op weg begeven: *de burgerij moet uittrekken. Wttrecken met gheweld.* KIL. *Daerom sal hij uijttrecken met groote grimmigheijt.* BIJBELVERT. Van hier *uittrekking*, *uittreksel*.

UITTROMMELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik trommelde uit, heb uitgetrommeld.* Van *uit* en *trommelen*. Al trommelende ruchtbaar maken: *er wordt wederom iets uitgetrommeld.* Van hier *uittrommeling*.

UITTROMPETTEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik trompettede uit, heb uitgetrompet.* Van *uit* en *trompetten*. Onder trompettengeschal aankondigen: *men liet den vrede alomme uittrompetten.* Overdragtelijk, met een luid gewag bekend maken: *hij begon zijnen eigenen lof uit te trompetten.*

UITTROUWEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik trouwde uit, heb uitgetrouwd.* Van *uit* en *trouwen*. Ten huwelijk geven: *hij heeft zijne kinderen zeer voordeelig uitgetrouwd. Aan wien zal hij haar uittrouwen?*

UITTUILEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik tuilde uit, heb uitgetuild.* Van *uit* en *tuilen*. Ten einde tuilen; zoo bedr. als onz.: *laat hem zijnen tuil uittuilen. Hij heeft nog niet uitgetuild.*

UITTUITEN, zie *uittoeten*.

UITVAAGSEL, z. n., o., *des uitvaagsels*, of *van het uit-*

uitvaagſel; meerv. *uitvaagſelen* en *uitvaagſels*. Van *uitvagen*. Al wat ergens als onnut uitgevaagd wordt: *waarom werpt gij het uitvaagſel vlak voor de deur?* Overdragtelijk, een nietswaardig en verwerpelijk ding, of wezen: *het zijn uitvaagſels der zamenleving. Ghij hebt ons tot een uijtvaegſel ende wechwerpſel geſtelt.* Bijbelvert.

UITVAART, z. n., vr., *der*, of *van de uitvaart*; meerv. *uitvaarten*. Van *uit* en *vaart*. Eigenlijk de daad van uitvaren: *allerlei tegenſpoed vertraagde onze uitvaart*. Inzonderheid bezigt men dit woord wegens lijken, die uit het ſterfhuis *uitvaren*, dat is uitgevoerd worden, en beteekent het de wegvoering van een lijk ter begrafenis: *de vorst had eene prachtige uitvaart. Hij hielt de uitvaart zijns vaders.* Hooft. *Zijne broeders quamen zijne uitvaert bekleeden.* Vond. Zamenſtell.: *wtvaerdbeſchicker*, *wtvaerdmaeltijd*. Kil.

UITVAGEN, zie *uitvegen*.

UITVAL, z. n., m., *des uitvals*, of *van den uitval*; meerv. *uitvallen*. Van *uitvallen*. De daad van uitvallen. Bijzonderlijk, een uitrukken van belegerden tegen hunne belegeraars: *men deed eenen hevigen uitval op de aangelegde werken*. In een tweegevecht, eene hevige poging, om zijne partij te wonden: *met moeite weerde hij dien uitval af*. En, overdragtelijk, eene hevige losbarſting van toornige uitdrukkingen: *door zulke uitvallen ſtelt gij u zelven ten toon*.

UITVALLEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik viel uit*, *ben* of *heb uitgevallen*. Van *uit* en *vallen*. Al vallende van zijne plaats geraken: *wat valt uw haar uit! Het haar zal u uitvallen!* gij zult iets anders en ergers ondervinden. *De tanden vallen hem uit.* Ook overdragtelijk: *gedenckt dan, waervan ghij uijtgevallen zijt.* Bijbelvert. Voorts ook heviglijk uit eene belegerde plaats tegen den vijand aanrukken: *de belegerden vielen geſtadig uit*. In een tweegevecht heviglijk op zijne partij aandringen: *woedend uitvallende, liet hij zich des anders degen in het lijf*. In toornige uitdrukkingen losbarsten: *bitter viel hij op haar uit*. Eindelijk, zoo of zoo uitkomen, of gelukken: *het valt gansch anders uit, dan ik dacht. Hoe viel dat bakſel uit?* Van hier *uitval*, *wtvalligh haijr*, en *wtvallinghe des haijrs*, bij Kil.

UITVAREN, onz. w, ongelijkvl. *Ik voer uit*, *ben* of *heb uitgevaren*. Van *uit* en *varen*. Al varende uitreizen:

zen: *met welk schip voer hij uit?* Zich ijlings ergens uit begeven: *de Duijvel is uijt uwe dochter uijtgevaren.* BIJBELVERT. Met geweld losbarsten: *doe voer een wint uijt van den Heere.* BIJBELVERT. In toornige uitdrukkingen losbarsten: *zij begon vreesselijk tegen hem uit te varen. Hij is tegen hen uijtgevaren.* BIJBELVERT. Ten einde varen: *dat scheepje zal haast uitgevaren hebben.* Bij KIL. ook weggevoerd worden, zoo als een lijk ter begrafenis. Van hier *uitvaart*.

UITVASTEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik vastte uit, heb uitgevast.* Van *uit* en *vasten.* Bedr., door vasten verdrijven: *ik zoek de koorts uit te vasten.* Onz., ten einde vasten: *ik heb nog niet uitgevast.*

UITVECHTEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik vocht uit, heb uitgevochten.* Van *uit* en *vechten.* Bedr., door lang en geweldig oorlogen verzwakken, te onderbrengen: *Ilium door tienjarigen oorlog uitgevochten.* OUD. Onz., ten einde vechten: *laat die haantjes uitvechten!*

UITVEGEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik veegde uit, heb uitgeveegd.* Van *uit* en *vegen.* Anders ook *uitvagen.* Al vegende reinigen: *veeg de kamer wat uit. Het moet met eenen doek uitgeveegd worden. Ick salse met den besem des verderfs uijtvagen.* BIJBELVERT. Overdragtelijk, is, *een glas uitvegen*, het schoon uitdrinken, en dezelfde beteekenis heeft *wtvaeghen den pot* bij KIL. *Iemand den mantel uitvegen*, is, hem de les oplezen, hem bestraffen. Van hier *uitveging*, *uitveegsel*, of *uitvaagsel.*

UITVEILEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik veilde uit, heb uitgeveild.* Van *uit* en *veilen.* Iets veilen, om het aan den man te brengen: *hoe ik het ook uitveil, ik vind geene koopers.* Van hier *uitveiling.*

UITVERHALEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik verhaalde uit, heb uitverhaald.* Van *uit* en *verhalen.* Iets ten einde verhalen: *laat mij het gebeurde uitverhalen.*

UITVERKIEREN, zie *uitverkoren.*

UITVERKOCHT, bijv. n., zonder trappen van vergrooting. Eigenlijk een deelw. van *uitverkoopen.* Door uitverkoopen van koopwaren ontbloot: *die winkel is uitverkocht. Ik zal haast uitverkocht zijn.* Overdragtelijk, ten einde van geld, raad, enz.: *hij schijnt mij geheel uitverkocht.*

UIT-

UITVERKOOPEN, bedr. en onz. w., onregelm. *Ik verkocht uit, heb uitverkocht.* Van *uit* en *verkoopen.* Zoo bedr. als onz., ten einde verkoopen: *hij verkoopt zijnen winkel uit. Ik zal haast uitverkocht hebben.* Bij Kil. ook uitslijten, in het klein verkoopen. Het deelw. *uitverkocht*, wordt als een bijv. n. gebruikt. Zie hier boven. Voorts komt van hier *uitverkooper*, uitslijter, bij Kil.

UITVERKOREN, bijv. n., zonder trappen van vergrooting. Eigenlijk een deelw. van *uitverkieren*, dat oulings, in plaats van *uitkiezen*, in gebruik moet zijn geweest, en welks verled. tijd nog in gebruik is; blijkens: *ghij Jeschurun, dien ick uijtverkoren hebbe.* Bijbelvert. *Weet, dat mij God heeft uitverkoren.* L. D. S. P. Uitgekozen, uitgelezen: *sal sijne uijtverkorene bij een vergaderen.* Bijbelvert. *Mijn uitverkoren helt, wat isser menig spits op uwe borst gevelt!* Vond.

UITVERTELLEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik vertelde uit, heb uitverteld.* Van *uit* en *vertellen.* Ten einde vertellen: *hij vertelde het gansche vertelsel uit. Toen zij uitverteld had.*

UITVERZOEKEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik verzocht uit, heb uitverzocht.* Van *uit* en *verzoeken.* Verzoeken om uit te gaan: *ik ben wederom uitverzocht.*

UITVIJLEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik vijlde uit, heb uitgevijld.* Van *uit* en *vijlen.* Door vijlen uithollen: *het moet meer uitgevijld worden.* Door vijlen wegnemen: *vruchteloos zocht hij de roest uit te vijlen.* Van hier *uitvijling.*

UITVINDEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik vond uit, heb uitgevonden.* Van *uit* en *vinden.* Iets, dat nog niet bestaat, door eene toevallige, of opzettelijke, inspanning van gedachten, verzinnen: *wie heeft de drukkunst uitgevonden? Voor dat het buskruid uitgevonden wierd.* Iets, dat reeds bestaat, het eerste ontwaar worden, heet daarentegen hetzelve *ontdekken.* Intusschen wordt *uitvinden*, in den Statenbijbel ook gebezigd, wegens reeds bestaande dingen, die men door navorsching ontwaar wordt: *dat de mensche niet en kan uijtvinden het werck, dat onder de sonne geschiet.* Bijbelvert.; of wegens dingen, die men door middel van inspan-

ning

ning van gedachten vindt: *de Prediker focht aengename woorden uijt te vinden.* BIJBELVERT. Van hier *uitvinder*, *uitvinding*, *uitvindsel*, ontdekking, verdichtsel, — *uitvindster*, enz.

UITVINDSEL, zie *uitvinden*.

UITVISSCHEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik vischte uit*, *heb uitgevischt.* Van *uit* en *visschen.* Al visschende ontledigen: *men heeft mijnen vijver uitgevischt.* Overdragtelijk, listiglijk navorschen: *zij zocht het behendiglijk uit te visschen.*

UITVLEKKEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik vlekte uit*, *heb uitgevlekt.* Van *uit* en *vlekken.* Door middel van eene of meer vlekken uitwisschen: *er zijn eenige letteren uitgevlekt.*

UITVLIEDEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik vlood uit*, *ben uitgevloden.* Van *uit* en *vlieden.* Zich al vliedende ergens uit begeven: *men zag den vijand aan alle kanten uit zijne legerplaats uitvlieden.*

UITVLIEGEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik vloog uit*, *ben* en *heb uitgevlogen.* Van *uit* en *vliegen.* Naar buiten vliegen: *hij liet zijne duiven uitvliegen. Daer heb ik eerst om honingh uitgevlogen.* VOND. Oneigenlijk, zich vlugtig ergens uit bewegen, van levenlooze dingen: *de vlam vloog aan alle kanten uit.* Van menschen: *is die wilde knaap al weer uitgevlogen?* Van hier *uitvlieger*, *uitvlugt*, enz.

UITVLIETEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik vloot uit*, *ben uitgevloten.* Van *uit* en *vlieten.* Al vlietende ergens uit komen: *hij deed water uit de rots uitvlieten.* Zich al vlietende uitbreiden: *men liet het water over de rijstlanden uitvlieten. Dese waeren vlieden uijt naer het voorste Galileen.* BIJBELVERT. Van hier *uitvlieting*.

UITVLOED, z. n., m., *des uitvloeds*, of *van den uitvloed*; meerv. *uitvloeden.* Van *uitvloeden*, dat bij KIL. de plaats van *uitvloeijen* bekleedt. Bij KIL. en HALMA de daad van uitvloeijen, uitvloeijing, in het hoogd. *ausfluss.*

UITVLOEIJEN, onz. w., gelijkvl. *Ik vloeide uit*, *ben uitgevloeid.* Van *uit* en *vloeijen.* Bij KIL. *uitvloeden.* Al vloeijende ergens uit komen: *zoo dat er hem bloed uit neus en mond uitvloeide.* Zich al vloeijende uitbreiden: *de smeltende ijsklomp vloeide van alle kanten uit.* Van hier *uitvloed*, *uitvloeijing*, *uitvloeisel.*

UIT-

UITVLOEISEL, *z.* n., o., *des uitvloeisels*, of *van het uitvloeisel*; meerv. *uitvloeiselen* en *uitvloeisels*. Van *uitvloeijen*. Eigenlijk, al wat ergens uitvloeit: *het uitvloeisel van een lek wijnvat*. In den verhevenen stijl, al wat ergens uit voortkomt: *het is een uitvloeisel der Goddelijke goedheid*.

UITVLUGT, z. n., vr., *der*, of *van de uitvlugt*; meerv. *uitvlugten*. Van *uitvliegen*. Eigenlijk, de daad van uitvliegen: *Noachs duive kwam van hare tweede uitvlugt met een olijfblad terug*. Voorts ontkoming: *er is geene uitvlugt meer voor hem mogelijk*. De plaats, waardoor men ontkomt: *draag zorg om alle uitvlugten te sluiten*. De plaats, waarhenen men zich vermaakshalve begeeft: *het is mijne eenige uitvlugt*. Eene ongegronde verontschuldiging: *hij zoekt allerlei uitvlugten*. Van hier *uitvlugten*, bij Kil. evenveel als *uitvlieden*.

UITVLUGTEN, zie *uitvlugt*.

UITVOER, z. n., m., *des uitvoers*, of *van den uitvoer*; zonder meerv. Van *uitvoeren*. De daad van uitvoeren: *er ligt eene zware belasting op den uitvoer van de wol*. *D'Algemeene staten deden allen uitvoer van spijze verbieden*. Hooft. Volgens Halma ook de tol van goederen, die men uitvoert, de uitgaande regten.

UITVOEREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik voerde uit*, *heb uitgevoerd*. Van *uit* en *voeren*. Buitenwaarts voeren: *er wordt veel rundvee uitgevoerd*. *Ick salse uijtvoeren van de volcken*. Bijbelvert. Ten einde voeren, of brengen, volbrengen: *wat kan hij uitvoeren? 't Valt lichter aen te raden dan uit te voeren*. Vond. *Het recht der nootdruftigen sal uijtvoeren*. Bijbelvert. Van hier *uitvoer*, *uitvoerder*, *uitvoerig*, *uitvoering*, *uitvoerlijk*, *uitvoerster*.

UITVOERIG, bijv. n. en bijw., *uitvoeriger*, *uitvoerigst*. Van *uitvoeren*, zie *ig*. Eigenlijk, ten einde gevoerd, volbragt. In het gebruik, volledig, breedvoerig, wijdloopig, omslagtig: *het werd uitvoerig beantwoord*. *De uitvoerigste verhandeling*. Van hier *uitvoerigheid*, *uitvoeriglijk*.

UITVOERLIJK, bijv. n., *uitvoerlijker*, *uitvoerlijkst*. Van *uitvoeren*. Zie *lijk*. Dat uitgevoerd worden kan: *dat ontwerp is uitvoerlijker, dan het uwe*. Van hier *uitvoerlijkheid*. Zamenstell.: *onuitvoerlijk*.

UITVORSCHEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik vorschte uit, heb uitgevorscht.* Van *uit* en *vorschen*, het welk bij KIL. niet gevonden wordt. Door navorsching ontwaarworden, ergens uit krijgen: *ik heb die zaak niet kunnen uitvorschen. Het allerverborgenste vorscht hij uit.* G. BRANDT. Van hier *uitvorsching*.

UITVRAGEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik vroeg uit, heb uitgevraagd.* Van *uit* en *vragen.* Door vragen tot ontdekking en opbiechting van alles bewegen: *toen ik merkte, dat hij mij uitvragen wilde, draaide ik af.* Tot uitgaan verzoeken: *ik ben heden avond wederom uitgevraagd.* Van hier *uitvraagster*, *uitvrager*, *uitvraging*.

UITVRETEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik vrat uit, heb uitgevreten.* Van *uit* en *vreten.* Al vretende ledigen: *heeft de hond zijnen bak al uitgevreten?* Al vretende ergens uit wegnemen: *zij vreten de kruim van het brood uit.* Al vretende uithollen: *de muizen vraten de kaas gestadig uit.* Ook overdragtelijk: *wat heeft de roest dat ijzer uitgevreten!* Van hier *uitvreting*.

UITVRIEZEN, onpers. w., ongelijkvl. *Het vroor uit, heeft uitgevroren.* Ten einde vriezen: *laat het uitvriezen.* Ook wel eens persoonlijk, door vorst gezuiverd worden, met *zijn*: *toen de hemden uitgevroren waren. Het linnen vriest mooi uit.*

UITWAAIJEN, bedr. en onz. w., gelijk- en ongelijkvl. *Ik waaide, of woei uit, heb uitgewaaid.* Van *uit* en *waaijen.* Bedr., al waaijende uitblusschen: *de wind woei het licht uit.* Al waaijende van zijne plaats brengen: *die glazen zijn door den jongsten storm uitgewaaid.* Onz., door gewaai uitgebluscht worden: *de kaars zal uitwaaijen.* Onpersoonlijk, ten einde waaijen: *als het eens uitgewaaid heeft, zullen wij schoon weder krijgen.* Van hier *uitwaaijing*.

UITWAARTS, bijw., van plaats. Naar buiten: *het been is te veel uitwaarts geweken. Gelijck een vallende scheure uijtwaerts gebogen in eenen hoogen muer.* BIJBELVERT.

Uitwaarts, hoogd. *auswärts*, eng. *outward*, angels. *utweard*, is zamengesteld uit het oude z. n. *waart* en *uit*.

UITWACHT, z. n., vr., *der*, of *van de uitwacht*; meerv. *uitwachten*. Van *uit* en *wacht*. Bij KIL. en HALMA, een buitenpost: *zij liggen op eene uitwacht*.

UITWAKEN, onz. w., gelijkvl. *Ik waakte uit*, *heb* en *ben uitgewaakt*. Van *uit* en *waken*. Al wakende doorbrengen: *ik wil dezen nacht nog uitwaken*. Ten einde waken: *nog eene wacht, dan heb ik uitgewaakt*. Door waken zich afmatten: *ik ben uitgewaakt*.

UITWANDELEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik wandelde uit*, *heb uitgewandeld*. Van *uit* en *wandelen*. Onzijd., ten einde wandelen: *nu heb ik eens regt uitgewandeld*. Van huis wandelen: *wandelt gij niet eens uit?* Bedr., door wandelen verdrijven: *ik had pijn in mijne beenen, maar heb er die uitgewandeld*.

UITWANNEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik wande uit*, *heb uitgewand*. Van *uit* en *wannen*. Al wannende zuiveren: *dat koren is niet naar behooren uitgewand*.

UITWAS, z. n., o., *van het uitwas*; meerv. *uitwassen*. Verkleinw. *uitwasje*. Van *uitwassen*. Al wat tegen den gewonen gang der natuur ergens uitwast: *welk een leelijk uitwas aan zijnen neus!*

UITWASEMEN, onz. w., gelijkvl. *Ik wasemde uit*, *heb uitgewasemd*. Van *uit* en *wasemen*. Wasem van zich geven: *sommige ligchamen wasemen ligter uit, dan andere. Ik begin reeds uit te wasemen*. Ergens al wasemende uitkomen: *er wasemen kwade dampen uit*. Ook wel eens bedr., als wasem opgeven: *zulke bloemen wasemen geene gezonde lucht uit*. Van hier *uitwaseming*.

UITWASSCHEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik wiesch uit*, *heb uitgewasschen*. Van *uit* en *wasschen*. Al wasschende ergens uit brengen: *zij moet die vlek schoon uitwasschen*. Al wasschende van vuil ontdoen: *wasch de vaten ter dege uit. Waarom hebt gij mijn linnen niet beter uitgewasschen?* Van hier *uitwassching*.

UITWASSEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik wies uit*, *ben* en *heb uitgewassen*. Met *zijn*, al wassende te voorschijn komen: *uw haar zal wel weer uitwassen. Tot op den ijsop, die aen den wandt uijtwast*. BIJBELVERT. *Uit zijnen rok uitwassen*, is, te groot daarvoor worden. *Ergens uitwassen*, uitgroeijen: *zijn ven ruggebeen taeie uitgewasse pennen*. VOND. *Als waer een*

twee-

tweede Mars ten zadel uitgewossen. Vond. Met *hebben*, is *uitwassen*, ten einde wassen: *heeft zij nog niet uitgewassen?* Het deelw. *uitgewassen*, wordt ook als een bijv. n. gebruikt: *een uitgewassen Jongeling. Die jonge dogter is nog niet volkomen uitgewassen.* Van hier *uitwas*, *uitwassing*, in het hoogd. *auswachsung*.

UITWATEREN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik waterde uit, heb uitgewaterd.* Van *uit* en *wateren*. Bedr., al waterende lozen, uitwerpen: *hij heeft verscheidene steentjes uitgewaterd.* Onz., zijn water lozen: *die stroom watert onmiddellijk in zee uit.* Ten einde wateren: *laat het kind uitwateren.* Van hier *uitwatering*, waterlozing.

UITWEEKEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik weekte uit, heb* en *ben uitgeweekt.* Van *uit* en *weeken*. Bedr., al weekende van zout, enz. ontlasten: *gij moet dien haring in karnemelk uitweeken.* Al weekende doen uitdijen: *week het gedroogde ooft wat uit, eer gij het toebereidt.* Onz., al weekende van zout, enz. ontlast worden: *laat het gezouten vleesch nog wat uitweeken.* Uitdijen: *wat is die stokvisch uitgeweekt!* Van hier *uitweeking*.

UITWEENEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik weende uit, heb uitgeweend.* Van *uit* en *weenen*. Bedr., iets ten einde weenen: *zij zal haren rouw welhaast uitgeweend hebben. Zijne oogen uitweenen*, is, zeer sterk weenen. Onz., ten einde weenen: *toen zij uitgeweend had.*

UITWEG, z. n., m., *des uitwegs*, of *van den uitweg*; meerv. *uitwegen*. Van *uit* en *weg*. Eigenlijk, een weg, langs welken men ergens uit geraken kan: *ik zie nergens eenigen uitweg.* Figuurlijk, een middel, om zich uit evenveel welke verlegenheid te redden: *hij zoekt allerlei uitwegen.* Van hier *uitweghigh*. Kil.

UITWEGEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik woog uit, heb uitgewogen.* Van *uit* en *wegen*. Al wegende aan den man brengen: *hoe veel vleesch hebt gij heden uitgewogen? Waerom weegt gijlieden gelt uijt voor 't gene, dat geen broot en is?* Bijbelvert. Van hier *uitweging*.

UITWEIDEN, onz. w., gelijkvl. *Ik weidde uit, heb uitgeweid.* Van *uit* en *weiden*. Eigenlijk, van weidend vee gesproken, zijn voedsel wijd en zijd zoeken.

In het gebruik, overdragtelijk, van eèn mensch, met zijn gesprek wijd en zijd rondzwerven: *ik wil daarover niet verder uitweiden.* Van hier *uitweiding.*

UITWENDIG, bijv. n. en bijw., *uitwendiger*, *uitwendigst.* Van *uit* en *wendig*, van *wenden*, zie *ig.* Het tegenoverstaande van *inwendig*, uiterlijk: *zijne uitwendige gedaante wijst het niet uit. Maer hoewel onse uijtwendige mensche verdorven wort.* BIJBELVERT. *Inwendig bevalt het mij beter, dan uitwendig.* Bij KIL. ook pronk- en praal-ziek; en, als bijw., van buiten, uit het geheugen; even als het hoogd. *auswendig.* Van hier *uitwendigheid*, *uitwendiglijk.*

UITWERK, z. n., o., *des uitwerks*, of *van het uitwerk;* meerv. *uitwerken.* Van *uit* en *werk.* Bij KIL. evenveel als *uitwerking*, de daad van uitwerken, of *uitwerksel*, het gene men uitwerkt.

UITWERKEN, bedr. en onz. w., gelijkvl., *Ik werkte uit*, *heb uitgewerkt.* Van *uit* en *werken.* Bedr., door werkzaamheid daarstellen: *hoe veel goeds heeft hij niet reeds uitgewerkt!* Evenveel hoe ook veroorzaken: *wat die vrede ook uitgewerkt hebben mag.* Door middel van eene uitvoerige en naauwkeurige bewerking voltooijen: *op dat tafereel is meer dan een beeld slecht uitgewerkt. Hij ontwierp het plan, en ik heb het uitgewerkt.* Onz., ten einde werken: *de drank moet eerst uitgewerkt hebben.* Van hier *uitwerker*, *uitwerking*, *uitwerksel.*

UITWERKING, zie *uitwerk.*

UITWERKSEL, zie *uitwerk.*

UITWERPEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik wierp uit*, *heb uitgeworpen.* Van *uit* en *werpen.* Bij KIL. ook *utworpen.* Al werpende ergens uitbrengen: *toen het anker uitgeworpen werd. Den angel, het dieplood, de netten uitwerpen. Lichteden sij het schip, ende wierpen het coren uijt in de zee.* BIJBELVERT. Al werpende van zijne plaats brengen: *iemand een oog, eenen tand, uitwerpen.* Al brakende, of uit buik en ingewanden, lozen: *bloed en slijm uitwerpen. In de heijmelickheijt wort uijtgeworpen.* BIJBELVERT. Uitdrijven, uitbannen: *duivelen uitwerpen. Werpt de dienstmaeght uijt ende haren sone.* BIJBELVERT. *Hij werd uit de synagoge uitgeworpen.* Uitschieten: *die rancken voortbragt, ende scheuten uijtwierp.* BIJBELVERT. Bij KIL. ook ont-

ontmannen, even als het hoogd. *auswerfen*. Van hier *uitwerpeling*, KIL., *uitwerping*, *uitwerpsel*, ook afgang, — *uitworp*.

UITWERPSEL, zie *uitwerpen*.

UITWIEDEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik wiedde uit*, *heb uitgewied*. Van *uit* en *wieden*. Al wiedende wegnemen: *wied dat onkruid uit*. Al wiedende zuiveren: *hebt gij de salade reeds uitgewied?*

UITWIJKEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik week uit*, *ben uitgeweken*. Van *uit* en *wijken*. Buitenwaarts wijken: *ick en sal noch ter rechter noch ter slincker hant uijtwijcken*. BIJBELVERT. *De muur wijkt geweldig uit*. Uitglippen: *mijn voet week uit*. Figuurlijk, worden iemands voeten, en wordt hij zelf, gezegd *uit te wijken*, als hij het regte spoor verlaat. Eindelijk is, *uitwijken*, in vrijwillige ballingschap gaan: *zij weken naar Frankrijk uit*. Van hier *uitwijkeling*, *uitwijking*.

UITWIJZEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik wees uit*, *heb uitgewezen*. Van *uit* en *wijzen*. Op eene beslissende wijze aantoonen: *de tijd zal het uitwijzen*. *Eene zaak uitwijzen*, is, dezelve beslissen. *Een vonnis uitwijzen*, is, hetzelve vellen. Van hier *uitwijzing*.

UITWINDEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik wond uit*, *heb uitgewonden*. Van *uit* en *winden*. Met eene winde uithalen: *eene gebrokene as uit eenen molen uitwinden*. Al windende uithalen: *hij wond den ganschen lintworm uit*. Vaneen winden: *wind het lint eens uit!*

UITWINNEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik won uit*, *heb uitgewonnen*. Van *uit* en *winnen*. Als eene winst verkrijgen: *wat wint gij daarmede uit? Tijd uitwinnen*. Als eene winst daarstellen: *dat zal niets uitwinnen*. *Het wint mij vrij wat uit*, *dat ik dit pad kieze*.

UITWISSCHEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik wischte uit*, *heb uitgewischt*. Van *uit* en *wisschen*. Al wisschende zuiveren: *is de pot nog niet uitgewischt?* Figuurlijk: *ick sal Jerusalem uijtwisschen*, *gelijck als men eene schotel uijtwischt*. BIJBELVERT. Al wisschende wegnemen: *al het vuil is uit den schotel uitgewischt*. *Hij heeft al*, *wat er op de lei stond*, *uitgewischt*. Figuurlijk: *word onze schuld genadig uitgewischt*. L. D. S. P. *De tijd zal haren rouw wel uitwisschen*. Van hier *uitwissching*.

UITWISSELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik wisselde uit*,

heb uitgewisseld. Van *uit* en *wisselen.* Bij wisseling overgeven: *het eene moet tegen het andere uitgewisseld worden. Krijgsgevangenen uitwisselen.* Van hier *uitwisseling.*

UITWOEDEN, onz. w., gelijkvl. *Ik woedde uit, heb uitgewoed.* Van *uit* en *woeden.* Ten einde woeden: *de pest heeft nog niet ganschelijk uitgewoed.*

UITWOEKEREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik woekerde uit, heb uitgewoekerd.* Van *uit* en *woekeren.* Al woekerende uitwinnen: *ik zoek eenigen tijd uit te woekeren.* Al woekerende uitzuigen: *hij woekert zijne evenmenschen uit.*

UITWONEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik woonde uit, heb uitgewoond.* Van *uit* en *wonen.* Bedr., ten einde wonen, een huis derwijze bewonen, dat alles daarin beschadigd of daaruit weggebroken worde: *wat hebben zij dat huis uitgewoond!* Onz., ergens buiten wonen: *om uijt het lichaem uijt te woonen.* BIJBELVERT.

UITWORP, z. n., m., *des uitworps*, of *van den uitworp;* meerv. *uitworpen.* Van *uit* en *worp.* Hoogd. *auswurf.* De daad van uitwerpen: *deden sij des volgenden daeghs eenen uijtworp.* BIJBELVERT.

UITWORSTELEN, onz. w., gelijkvl. *Ik worstelde uit, ben* en *heb uitgeworsteld.* Van *uit* en *worstelen.* Met *zijn*, ergens al worstelende uit geraken: *hoe gelukkig is hij uit het puin van het ingestorte huis uitgeworsteld.* Met *hebben*, ten einde worstelen: *zij heeft nog al niet uitgeworsteld.*

UITWORTELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik wortelde uit, heb uitgeworteld.* Van *uit* en *wortelen.* Met wortel en al uitrukken: *mijne spruijten moeten uijtgewortelt worden.* BIJBELVERT. Figuurlijk: *hij sal u uijtwortelen uijt den lande der levendigen.* BIJBELVERT.

UITWRIJVEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik wreef uit, heb uitgewreven.* Van *uit* en *wrijven.* Al wrijvende reinigen: *wrijf mijne kousen uit.* Al wrijvende wegnemen: *al het slijk moet uit den overrok uitgewreven worden. Waarom wrijft gij weer een schrapje uit?*

UITWRINGEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik wrong uit, heb uitgewrongen.* Van *uit* en *wringen.* Al wringende van vocht ontlasten: *wring het linnen ter deze uit.*

UITWROETEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik wroette uit, heb uitgewroet.* Van *uit* en *wroeten.* Al wroetende van zijne plaats brengen: *het swijn uijt den woude heeft hem uijtgewroet.* BIJBELVERT.

UITZAGEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik zaagde uit, heb uitgezaagd.* Van *uit* en *zagen.* Al zagende uithollen: *zaag die balk nog wat uit.*

UITZAKKEN, onz. w., gelijkvl. *Ik zakte uit, heb uitgezakt.* Van *uit* en *zakken.* Buitenwaarts zakken: *ziet gij niet, hoe die muur uitzakt.*

UITZEEMEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik zeemde uit, heb uitgezeemd.* Van *uit* en *zeemen.* Met eenen zeemen lap van binnen zuiveren: *de glaasjes moeten beter uitgezeemd worden.* Van hier *uitzeeming.*

UITZEGGEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik zeide uit, heb uitgezeid*, of *uitgezegd.* Van *uit* en *zeggen.* Ten einde zeggen: *gij laat mij het niet uitzeggen.* Uitspreken: *ik segge mijne gedichten uijt.* BIJBELVERT. Voorheen ook ontzeggen, weigeren: *en zo hij haer uitzeide, zijn' mont te zetten aen het aengeboden oojt.* SCHIM. Bij KIL. ook bannen: *die gebannen ende vuijtgeseijt worde.* v. HASS. *Dat zij hem ter stad uitzeidde.* HOOFT. Voorts oulings, even als het nederf. *utseggen*, uitzonderen: *arghelist hier uijtgesecht.* VAN HASS.

UITZEILEN, onz. w., gelijkvl. *Ik zeilde uit, heb* en *ben uitgezeild.* Van *uit* en *zeilen.* Met *zijn*, van huis zeilen: *de vloot is reeds uitgezeild.* Met *hebben*, ten einde zeilen: *wij zullen haast uitgezeild hebben, en aan het touwtje moeten gaan.* Voorts zegt men wel eens bedr., *iets uitzeilen*, voor het ten einde zeilen: *ik weet niet, of wij dat rak nog wel eens uitzeilen zullen. Gij zeilt hun havens in en uit.* VOND.

UITZENDEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik zond uit, heb uitgezonden.* Van *uit* en *zenden.* Naar buiten, van zich af, zenden: *zend iemand uit om hulp! Alsdan sal hij sijne Engelen uijtsenden.* BIJBELVERT. Van hier, *uitzending.*

UITZET, z. n., m., *des uitzets*, of *van den uitzet*; meerv. *uitzetten.* Bij KIL. *wtsetsel.* Een voorraad van kleederen, enz., dien men iemand medegeeft, als men hem aan zich zelven overlaat: *zij kreeg*

bij haar huwelijk eenen kostelijken uitzet. Figuurlijk, een barsch antwoord, eene onvriendelijke bejegening: *als hij weerkomt, zal ik hem eenen uitzet geven!* Voorts is *wtsetsel* en *wtset*, bij Kil., de daad van uitzetten, of evenveel, als *wtstel*, verschuiving, zoo op zich zelf, als in de zamenstell. *wtsetdaghen*, dagen van uitstel. Eindelijk geeft hij aan *wtset* en *wtsettigheijd*, van *wtsettigh*, melaatsch, de beteekenis van melaatschheid, hoogd. *aussatz*. Van *uitzetten*. Sommigen zijn van oordeel, dat de melaatschheid oul. bij ons *uitzet* genoemd werd, en den naam van *aussatz* bij de Duitschers nog draagt, omdat de melaatschheid zich als een korst op de huid zet. Martinius meent, dat de naam daarvan ontstaan is, dat de menschen, met deze kwaal besmet, buiten den staat der zamenlevinge met anderen gesteld werden.

UITZETTEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik zettede uit, heb uitgezet.* Van *uit* en *zetten*. Bedr., uit een schip zetten: *gij moet het aan die herberg uitzetten.* Van menschen gesproken, uit een schip laten gaan: *wilt gij mij op halfweg uitzetten.* Uit evenveel welk ander ding zetten: *ik had al, wat zij noodig hebben kon, voor haar uitgezet. Maak niet, dat men u uit het huis uitzette.* Uiteen zetten: *iedereen begint zijne waren uit te zetten.* Uitbreiden: *hij zet zijne landpalen al meer en meer uit. Schildwachten, posten*, enz. *uitzetten*, is dezelve tot zijne beveiliging op eenigen afstand van zich plaatsen. *Eene schatting over iets uitzetten*, is, hetzelve daarmede belasten. *Geld uitzetten*, is, hetzelve aan anderen op renten geven. *Wtsetten den sone*, is, bij Kil. hem aan zich zelven overgeven, en daarbij van eenen uitzet voorzien. Onz., is *uitzetten*, uitdijen: *het deeg begint wakker uit te zetten.* Van een mensch gesproken, zwaarlijvig worden: *zij begint uit te zetten.* Uitbuigen, uitwijken: *de muur zet vreesselijk uit.* Van hier *uitzet*, *uitzetting*, *uitzetsel*.

UITZIEDEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik zood uit, heb uitgezoden.* Van *uit* en *zieden*. Al ziedende van kracht, enz. ontledigen: *ziedt gij het vleesch nog al meer uit?*

UITZIEKEN, onz. w., gelijkvl. *Ik ziekte uit, ben* en *heb uitgeziekt.* Van *uit* en *zieken*. Met *zijn*, door ziekte gezuiverd worden: *gij zijt waarlijk wel uitgeziekt.*

ziekt. Met *hebben*, lang genoeg met ziekte worstelen: *heeft dat huishouden nog niet uitgeziekt?*

UITZIEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik zag uit*, *heb uitgezien.* Van *uit* en *zien.* Bedr., uitkippen: *hebt gij reeds iets voor u uitgezien? Siet mij doch eenen man uijt, die wel spelen kan.* Bijbelvert. *Zijne oogen uitzien*, of *zijne oogen uit het hoofd zien*, is, met sterke inspanning zien. Onz., naar buiten zien: *dat Michal Sauls dochter door de venster uijtsach.* Bijbelvert. Reikhalzen: *de vader zagh om troost uit aller wegen.* Vond. *Sij sagen uijt, maer daer en was geen Verlosser.* Bijbelvert. Zulk of zulk een voorkomen hebben: *ziet hij er nog zoo ongunstig uit?* Zoo of zoo geschapen zijn: *het ziet er slecht met hem uit.* Bemorst zijn: *wel, kind! wat ziet gij er weer uit!* Van hier *uitzigt.*

UITZIFTEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik ziftte uit*, *heb uitgezift.* Van *uit* en *ziften.* Al ziftende zuiveren: *is het meel reeds uitgezift?* Al ziftende van iets afscheiden: *hoe veel meelbloem hebt gij uit dien zak uitgezift? Zift al de zemelen zorgvuldig uit.* Figuurlijk, is, *uitziften*, naauwkeurig beoordeelen: *gij moet alles zoo fijn niet uitziften.* Van hier *uitzifter*, *uitzifting*, *uitziftsel.*

UITZIGT, z. n., o., *des uitzigts*, of *van het uitzigt*; meerv. *uitzigten.* Van *uitzien.* De daad van uitzien: *iemand alle uitzigt beletten. Onder het uitzigt over eene schoone valei.* De opening, waardoor men uitziet: *daer waren drie rijgen van uijtsichten.* Bijbelvert. De plaats, waarover men uitziet: *welk een heerlijk uitzigt hebt gij daar voor uw huis!* Figuurlijk, het gene men met de oogen van den geest als voor zich ziet, het gene men hoopt en verwacht: *verheug u niet te zeer over uw streelend uitzigt!* De daad van uitzien met de oogen des geestes: *een verrukkend uitzigt in de eeuwigheid.*

UITZIJGEN, bedr. en onz. w., ongelijkvl. *Ik zeeg uit*, *heb* en *ben uitgezegen.* Van *uit* en *zijgen.* Bedr., iets van vocht ontledigen, door hetzelve er uit te doen zijgen: *die gij de mugge uijtzijget, ende den kemel doorswelget.* Bijbelvert. Onz., al zijgende ergens uit geraken: *om alle vocht te doen uitzijgen.*

UITZIJPELEN, zie *uitzijpen.*

UITZIJPEN, onz. w., gelijkvl. *Ik zijpte uit*, *ben uitgezijpt*. Van *uit* en *zijpen*. Even als het voortdurend w. *uitzijpelen*, al zijpelende ergens uit vloeijen: *de wijn zijpt rondom uit het vat uit*. Van hier *uitzijping*, uitlekking.

UITZINGEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik zong uit*, *heb uitgezongen*. Van *uit* en *zingen*. Iets ten einde zingen: *zing het gansche lied uit!* Spreekw.: *hij moet zijn lied uitzingen*, *het ga hoe het ga*, hij houdt niet op, voor dat hij zijn voornemen volvoerd, en zijn bedrijf afgewerkt, heeft.

UITZINNIG, bijv. n. en bijw., *uitzinniger*, *uitzinnigst*. Van *uit* en *zinnig*, zie *ig*. Zinneloos, ontzind: *welk een uitzinnig mensch! Hij heeft den Duijvel*, *ende is uijtsinnich*. BIJBELVERT. Van zaken, niet met verstand en wijsheid overeenkomende: *wie hoorde ooit uitzinniger taal?* Als bijw., onverstandiglijk: *hoe handelt gij zoo uitzinnig!* Van hier *uitzinnigheid*, *uitzinniglijk*.

UITZOEKEN, bedr. w., onregelm. *Ik zocht uit*, *heb uitgezocht*. Van *uit* en *zoeken*. Al zoekende uitkiezen: *hij zoekt de beste kersen uit*. *Tot dat ghij redenen uijtgesocht haddet*. BIJBELVERT. Van hier *uitzoeking*, en het deelw. *uitgezocht*, dat als bijv. n. gebruikt wordt. Zie dit woord hier boven.

UITZONDEREN, bedr. w., gelijkvl. *Ik zonderde uit*, *heb uitgezonderd*. Van *uit* en *zonderen*. Uitnemen, afzonderen: *ik zonder niemand uit*. Van hier *uitzondering*, *uitzonderlijk*. Voorts wordt het deelw. *uitgezonderd*, als bijw. gebruikt; zie *uitgezonderd*.

UITZUIGEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik zoog uit*, *heb uitgezogen*. Van *uit* en *zuigen*. Al zuigende ergens uit brengen: *vergif uit eene wonde uitzuigen*. Al zuigende ledigen: *het kind zoog de borst schoon uit*. Overdragtelijk, langzamerhand, en zonder openbaar geweld, berooven: *dat land wordt onbarmhartig uitgezogen*. Van hier *uitzuiger*, *uitzuiging*.

UITZUINIGEN, bedr. w. gelijkvl. *Ik zuinigde uit*, *heb uitgezuinigd*. Van *uit* en *zuinigen*. Door bezuiniging verkrijgen: *hij heeft reeds een mooi sommetje uitgezuinigd*. Van hier *uitzuiniging*.

UITZUIPEN, bedr. w., ongelijkvl. *Ik zoop uit*, *heb uitgezopen*. Van *uit* en *zuipen*. Al zuipende opzwelgen:

gen: *waarom hebt gij al den wijn uitgezopen?* Al zuipende ledigen: *hij zoop de gansche kan uit.* Overdragtelijk, is, *iemand uitzuipen*, hem al zuipende verarmen. Van hier *uitzuiper*, een verkwister van eens anders goed: *het is een uitzuiper van weduwen en weezen.*

UITZWAVELEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik zwavelde uit, heb uitgezwaveld.* Van *uit* en *zwavelen.* Door zwaveling van binnen zuiveren: *zwavel het vaatwerk ter dege uit.* Van hier *uitzwaveling.*

UITZWEEPEN, bedr. w., gelijkvl. *Ik zweepte uit, heb uitgezweept.* Van *uit* en *zweepen.* Met eene zweep uitdrijven: *hij zweepte alle wisselaars uit den Tempel van zijnen Vader uit.*

UITZWEETEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik zweette uit, heb uitgezweet.* Van *uit* en *zweeten.* Bedr., al zweetende lozen: *ik kan het niet uitzweeten.* Al zweetende verdrijven: *de koorts uitzweeten.* Onz., al zweetende gezuiverd worden: *zweet maar eens uit.* Ten einde zweeten: *ik heb nog niet uitgezweet.*

UITZWELLEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik zwol uit, ben uitgezwollen.* Van *uit* en *zwellen.* Al zwellende eenen grooteren omvang krijgen: *de stokvisch begint uit te zwellen.* Al zwellende van zijne plaats geraken: *er is hem een oog uitgezwollen.*

UITZWEMMEN, onz. w., ongelijkvl. *Ik zwom uit, ben* en *heb uitgezwommen.* Van *uit* en *zwemmen.* Met *zijn*, al zwemmende ergens uit geraken: *alle visch is bij de overstrooming uit den vijver uitgezwommen.* Met *hebben*, ten einde zwemmen: *hebben zij nog niet uitgezwommen?*

UITZWEREN, onz. w., ongelijkvl. *Ik zwoer uit, ben* en *heb uitgezworen.* Van *uit* en *zweren.* Met *zijn*, al zwerende ergens uit geraken: *het vuil is uit de wonde uitgezworen. Zijne beide oogen zwoeren hem uit.* Door eene verzwering van zijne plaats gedreven worden: *er is mij een tand uitgezworen.* Al zwerende gezuiverd worden: *de wonde moet meer uitzweren.* Met *hebben*, ten einde zweren: *de wonde heeft nog niet uitgezworen.* Het kan ook tot *zweren*, eenen eed doen, gebragt worden; en dan is *uitzweren* het doen van den eed ten einde brengen: *laat hem uitzweren.*

UITZWETSEN, bedr. en onz. w., gelijkvl. *Ik zwetste uit, heb uitgezwetst.* Van *uit* en *zwetsen.* Bedr., al zwetsende uiten: *ik weet niet, wat hij al niet uitzwetste.* Onz., ten einde zwetsen: *toen hij eindelijk uitgezwetst had.*

UNGER, *unjer*, *eunjer*, zie *ungeren.*

UNGEREN, bedr. w., dat thans verouderd is, maar, volgens KIL., weleer tooveren betéekende, van waar bij KIL. *ungher*, een toovenaar, en de zamenstell.: *ungherhoere*, eene tooverheks, en *ungherseijeren*, zeker plantgewas. POOT bezigt hiervoor *eunjer: gij, Eunjers, die, in schemerige wouden*, enz. *Hier speelt een eunjer onder, en dit is tooverkunst.* Anders ook *unjer.*

UNJER, zie *ungeren.*

UNIVERSITEIT, z. n., vr., *der*, of *van de universiteit*; meerv. *universiteiten.* Van het middeleeuw. lat. *universitas.* Eene hoogeschool, waarop onderwijs in allerlei wetenschappen gegeven wordt: *de school van Altorf werd in* 1578 *tot eene Akademie, en in* 1622 *tot eene Universiteit, verheven.*

UNSTER, z. n., m., *des unsters*, of *van den unster*; meerv. *unsters.* Bij KIL. ook *unster*, *unssel*, *enssel*, *knipwaghe.* Een waag, of een werktuig, waaraan men het een en ander zonder evenaar weegt: *hebt gij geenen unster?*

UTRECHT, z. n., o., *utrechts*, of *van het utrecht*; zonder meerv. Bij KIL. *wttrecht*, *wttricht.* De eigen naam van eene bekende stad: *het Aartsbisschoppelijke Utrecht.* Voorheên ook wel eens het landschap, welks hoofdstad Utrecht was: *de afgevaardigden van Utrecht.* Van hier *utrechtenaar*, *utrechtsch.* Zamenstell.: *utrechtschman.* In dit woord is *trecht*, even als *drecht*, in *Mijdrecht*, en *tricht*, in *Maastricht*, een veer, in het lat. *trajectum.*

UTRECHTENAAR, z. n., m., *des utrechtenaars*, of *van den utrechtenaar*; meerv. *utrechtenaars* en *utrechtenaren.* Al wie te Utrecht woont, of van die stad afkomstig is: *de utrechtenaars wapenden zich om strijd. De Pauselijke stoel werd door eenen utrechtenaar beklommen.* Ook wel eens een bewoner van het landschap, welks hoofdstad Utrecht is: *de utrechtenaren werden door hunnen Bisschop aangevoerd.*

UTRECHTSCH, bijv. n., zonder trappen van vergrooting.

ting. In de gemeene volkstaal *uitersch*. Al wat tot Utrecht, of het omliggende land, behoort: *hij woont op Utrechtschen bodem. Het is de Utrechtsche tongval. Zij heeft eenen Utrechtschen man. Op zijn Utrechtsch gekleed*, is, naar de Utrechtsche manier.

UUR, z. n., o., *des uurs*, of *van het uur*; meerv. *uren*. Verkleinw. *uurtje*. Een vierentwintigste gedeelte van een etmaal: *er verliepen meer, dan twee uren. Het laatste uur van zijn leven*; soms ook meer onbepaald, een kort tijdvak, of een tijdstip: *kinderkens, 't is de laetste ure!* BIJBELVERT. *Van die geluckige uur.* VOND. *Hij kwam ter goeder ure. Goede ure, om iemanden aen te spreken.* KIL.; in welk alles *uur* vrouwelijk is, even als oulings doorgaans; blijkens: *dat nu de uure was geboren van zijn sterven.* JONKTIJS. *Het was voor ulieden een gheluckige ure.* B. HOUWAERT. *Tot de uur.* HUIGENS. *Van d'ure zijner eige geboorte.* HOOFT. *Als hij d'uure zag genaken.* D. DECK. Voorts is *een uur gaans, rijdens, varens, wandelens*, enz., een vak, dat men in een uur ten einde kan gaan, rijden, varen, wandelen, enz. Eindelijk geeft KIL. aan *uur* de beteekenis van tijdsgelegenheid, om iemand te naderen, in: *de uren van eenen mensch kennen.* Van hier bij KIL. *urigh, urmaeligh*, veranderlijk. Zamenstell.: *uurglas, uurklok.* KIL. *uurlooper*, zandlooper, KIL., *uurwerk, uurwerkmaker, uurwijzer*, enz. *Avonduur, middaguur, morgenuur, speeluur, uchtenduur, wateruurwerk*, enz.

Uur, ure, vries. *oere*, eng. *hour*, wallis. *awr*, zweed. *ur*, hoogd. *uhr*, fr. *heure*, ital., sp., lat. *hora*, gr. ὤρα.

UUS, bij KIL., en nog hedendaags in Vriesland, evenveel als *ons*, angelf., eng. *us*, schotl. *ws*, zie *ons*. Van hier in Vriesland het bezittelijk voornaamwoord *uus*, in het oudholl. *use*, dat men niet slechts bij KIL. vindt, maar ook bij M. STOK., in: *si waren sekerlike al use.*

UW, een bezittelijk voornaamwoord, aanduidende, dat iets aan personen toebehoort, tot welke men spreekt. Want eigenlijk is dit woord tot meer dan eenen zoodanigen persoon betrekkelijk, en behoorde men nopens de bezittingen van eenen enkelen persoon, tot welken men spreekt,

ſpreekt, het voornaamwoord *dijn* te bezigen. Doch, gelijk als men in plaats van *du* en *dij*, *gij* en *u* bezigt, zoo bedient men zich heden ten dage in plaats van *dijn*, ook ſteeds van *uw*, of *jouw*, zoo als men dit woord in den gemeenzamen ſpreektrant dikwerf hoort. Men verbuigt het niet, wanneer men het voor een onz. naamwoord plaatst, *het is uw goed*. Ook niet als men het zonder lidwoord daarachter voegt: *dat goed is uw*. Maar met een lidwoord zegt men: *dat goed is het uwe*, even als men voor vrouwelijke naamw. in het enkelv., en allerlei naamw. in het meerv. ſteeds *uwe* gebruikt. Wanneer het in het meerv. als zelfſt. voorkomt, luidt het ſteeds *uwen*. *De mijnen* (b. v. mijne huisgenooten) *varen wel; hoe hebben het thans de uwen?* Doch zoodra het op voorafgaande zelfſtandige naamwoorden ſlaat, wordt het weder als bijvoegelijk verbogen: *bemoei u met geene vreemde kinderen, maar zie ſlechts naar de uwe!* Voorts heeft het welluidendheidshalve eene T achter zich, in: *tot uwent*, *uwenthalve*, *uwentwege*.

